



Strategia Rozwoju Gminy Orneta na lata 2023 – 2030

Spis treści

WPROWADZENIE	6
I. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY	9
I.1. RYS HISTORYCZNY MIASTA I GMINY ORNETA	9
I.2. POŁOŻENIE	16
I.2.1. WYKAZ MIEJSCOWOŚCI GMINY ORNETA I PRZYPORZĄDKOWANIE DO JEDNOSTEK POMOCNICZYCH GMINY	18
I.2.2. WYKAZ DRÓG I ULIC W MIEŚCIE I GMINIE ORNETA	22
I.3. PARTNERSTWO	26
I.4. DIAGNOZA SFERY SPOŁECZNEJ	26
I.4.1. DEMOGRAFIA	28
I.4.2. RYNEK PRACY	33
I.4.2.1. OSOBY PRACUJĄCE	33
I.4.2.2. BEZROBOCIE	34
I.4.3. EDUKACJA	36
I.4.4. ZDROWIE	40
I.4.5. ZABEZPIECZENIE SPOŁECZNE	42
I.4.6. AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA I KULTURA	45
I.4.7. REKREACJA I SPORT	55
I.4.8. BEZPIECZEŃSTWO	58
I.4.9. SPOŁECZEŃSTWO INFORMACYJNE	60
I.5. SFERA GOSPODARCZA	61
I.5.1. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ	62
I.5.2. TURYSTYKA	66
I.5.3. ATRAKCYJNOŚĆ INWESTYCYJNA	73
I.5.4. GOSPODARKA FINANSOWA GMINY ORNETA	76
I.6. SFERA PRZESTRZENNA I ŚRODOWISKOWA	81
I.6.1. MIESZKALNICTWO I INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	81
I.6.1.1. NIERUCHOMOŚCI I ZASOBY MIESZKANIOWE	81
I.6.1.2. INFRASTRUKTURA WODNO-KANALIZACYJNA	84
I.6.1.3. DROGI I OŚWIETLENIE ULICZNE	86
I.6.1.4. ZAOPATRZENIE W GAZ	87
I.6.2. ŚRODOWISKO NATURALNE	87

I.6.3. OCHRONA ŚRODOWISKA	99
I.6.3.1. GOSPODARKA NISKOEMISYJNA	100
I.6.3.2. GOSPODARKA ODPADAMI	101
I.6.3.3. GOSPODARKA ENERGETYCZNA	104
I.6.3.4. LIKWIDACJA AZBESTU	106
II. PODSUMOWANIE CZĘŚCI DIAGNOSTYCZNEJ STRATEGII ROZWOJU GMINY ORNETA NA LATA 2023-2030 I WYJŚCIOWE DO PLANOWANIA STRATEGICZNEGO	106
II.1. WNIOSKI Z DIAGNOZY STANOWIĄCE PODSTAWĘ PLANOWANIA STRATEGICZNEGO ...	106
II.2. ANALIZA SWOT/TOWS	109
III. STRATEGIA ROZWOJU GMINY ORNETA NA LATA 2023-2030	114
III.1. WIZJA ROZWOJU GMINY ORNETA	114
III.2. CELE STRATEGICZNE W WYMIARZE SPOŁECZNYM, GOSPODARCZYM I PRZESTRZENNYM	115
III.3. UZASADNIENIE, DZIAŁANIA STRATEGICZNE I WSKAŹNIKI REALIZACJI W RAMACH CELÓW OPERACYJNYCH DLA I CELU STRATEGICZNEGO	117
III.3.1. OBSZAR SPOŁECZNY	117
III.3.2. OBSZAR GOSPODARCZY	125
III.3.3. OBSZAR PRZESTRZENNY I ŚRODOWISKOWY	132
III.4. OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI OKREŚLONYCH W STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO – MAZURSKIEGO WRAZ Z ZAKRESEM PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	139
III.5. RAMY FINANSOWE I ŹRÓDŁA FINANSOWANIA STRATEGII	144
III.6. OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI DLA GMINY ORNETA	149
III.6.1. OBSZAR STRATEGICZNEJ INTERWENCJI – REWITALIZACJA	149
III.6.2. OBSZAR STRATEGICZNEJ INTERWENCJI – PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ	155
III.7. MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ GMINY ORNETA	157
III.7.1. MODEL FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNY MIASTA ORNETA	158
III.7.2. MODEL FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNY TERENÓ1) WIEJSKICH GMINY ORNETA ...	162
III.8. ZGODNOŚĆ STRATEGII ROZWOJU GMINY ORNETA Z DOKUMENTAMI PLANISTYCZNYMI O CHARAKTERZE PONADLOKALNYM	164
III.8.1. STRATEGIA NA RZECZ ODPOWIEDZIALNEGO ROZWOJU DO ROKU 2020 Z PERSPEKTYWĄ DO ROKU 2030	164
III.8.2. KRAJOWA STRATEGIA ROZWOJU REGIONALNEGO 2030	166

III.8.3. WARMIŃSKO-MAZURSKIE 2030 STRATEGIA ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO	168
III.9. SYSTEM REALIZACJI STRATEGII	169
III.9.1. SYSTEM EWALUACJI I MONITOROWANIA STRATEGII	170
III.10. DZIAŁANIA INFORMACYJNE I PROMOCYJNE	173
III.11. PROCES PRZYGOTOWANIA STRATEGII	174

Wprowadzenie

Strategia Rozwoju Gminy Orneta na lata 2023 – 2030 jest dokumentem planistycznym określającym kluczowe kierunki rozwoju Gminy w oparciu o zasoby i potencjał własny oraz zewnętrzne uwarunkowania, które w istotny sposób mogą wpłynąć na warunki rozwojowe Gminy.

Dokument stanowi kontynuację Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Orneta na lata 2016 – 2023, która ze względu na istotne zmiany społeczno-gospodarcze i nowe podejście do planowania oraz finansowania zewnętrznego uległa dezaktualizacji, niemniej diagnoza obszaru wskazuje, że wiele działań powinno być kontynuowanych i rozwijanych.

Do istotnych zmian społeczno-gospodarczych należy zaliczyć pandemię wirusa Covid-19, recesję gospodarczą w wielu gałęziach gospodarczych, oraz coraz większe rozwarstwianie się sytuacji ekonomicznej Gminy Orneta.

Proces tworzenia opracowania rozpoczęto od przeprowadzenia diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej gminy, która uwzględnia uwarunkowania położenia, historyczne, a także wykształcone w procesie rozwoju gminy obszary funkcjonalne.

Proces diagnostyczny przeprowadzono opierając o dostępne dane statystyczne, raporty Gminy i jednostek organizacyjnych, opracowania dotyczące makrouwarunkowań rozwojowych na poziomie powiatu, województwa i kraju. Ponadto przeprowadzono badania potencjału i oczekiwań mieszkańców gminy poprzez badania ankietowe, konsultacje społeczne, wywiady pogłębione.

Powyższe działania pozwoliły na zaangażowanie w powstanie dokumentu reprezentantów wszystkich sektorów życia społeczno-gospodarczego gminy: przedstawicieli biznesu, organizacji pozarządowych, podmiotów realizujących zróżnicowane usługi społeczne i instytucji publicznych. Diagnozę sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gminy Miejsko – Wiejskiej Orneta przedstawiono w rozdziale I Strategii.

Rozdział II Strategii stanowi podsumowanie części diagnostycznej, w układzie czterech tabel tematycznych obrazujących dane i wnioski z procesu diagnostycznego w obszarach:

- społecznym, w tym w zakresie procesów demograficznych, aktywności społecznej, usług społecznych, sprawności instytucjonalnej samorządu lokalnego,
- przestrzennym i środowiskowym, w tym w zakresie uwarunkowań przyrodniczych, dostępności komunikacyjnej, potencjału turystycznego,
- gospodarczym.

W rozdziale II Strategii dokonano również analizy SWOT dla Gminy Orneta, która stanowi bazę wyjściową do określenia celów i głównych kierunków rozwojowych Gminy.

Założenia strategiczne, zaprezentowane w rozdziale III Strategii, obejmują kierunki rozwoju i działania możliwe do realizacji nie tylko przez Gminę, ale również jej Partnerów społecznych i gospodarczych.

Wyznacznikiem nowego podejścia do planowania rozwoju jednostki samorządu terytorialnego jest Ustawa o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw, która wytyczyła formę części planistycznej niniejszej strategii, w postaci:

- analizy SWOT, stanowiącej podsumowanie części diagnostycznej i będącej wyjściową do określenia celów i strategicznych kierunków działań,
- określenia celów strategicznych w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym, oraz wskaźników ich osiągnięcia,
- modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy,
- rekomendacji i ustaleń w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie Orneta,
- określenia obszarów strategicznej interwencji określonych w Strategii Rozwoju Województwa Warmińsko – Mazurskiego wraz z zakresem planowanych działań,
- określenia obszarów strategicznej interwencji kluczowych dla Gminy Orneta wraz z zakresem planowanych działań,
- wskazania systemu realizacji strategii,
- określenia ram finansowych i źródeł finansowania działań strategicznych.

Ponadto, zgodnie z wytycznymi Ustawy, w Strategii ujęto graficzną formę modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy Orneta, obszarów strategicznej interwencji określonych w strategii rozwoju województwa warmińsko mazurskiego wraz z zakresem planowanych działań, obszary strategicznej interwencji kluczowe dla Gminy Orneta na okres programowania strategicznego, to jest lata 2023 – 2030.

Strategia Rozwoju Gminy Orneta na lata 2023 – 2030 wpisuje się w kierunki rozwoju powiatu, regionu, województwa i kraju określone w opracowanych już dokumentach planistycznych. Kluczowym dokumentem w tym obszarze jest Strategia Rozwoju Województwa Warmińsko – Mazurskiego Warmińsko – Mazurskie 2030, w ramach której Gmina Orneta została wpisana do obszaru strategicznej interwencji OSI MIASTA CITTASLOW.

Główne kierunki rozwoju Gminy Orneta i wskazane w rozdziale III projekty strategiczne, są również zgodne ze strategicznymi kierunkami finansowania Unii Europejskiej, określonymi

w konsultowanych obecnie programach krajowych nowej perspektywy budżetowej Unii Europejskiej oraz w programie regionalnym pn. Fundusze Europejskie dla Warmii i Mazur (FEWIM) 2021 - 2027.

I. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNEJ, GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY

I.1. RYS HISTORYCZNY MIASTA I GMINY ORNETA

Gmina Orneta w układzie osadniczym stanowi stosunkowo młodą jednostkę. Jako pole osadnicze (pruskie *lauks*), a więc osada razem z przylegającym terenem bezpośredniego wykorzystania gospodarczego, w języku pruskim w brzmieniu "Wurmudyten" albo "Wormedythin" (z niem. *Wormditt*), spolszczone na „Orneta”), istniała z pewnością na długo przed 12 sierpnia 1308 roku, kiedy po raz pierwszy pojawia się w źródłach pisanych, na przywileju lokacyjnym Lubomina (gdzie jest także wspomniany jej sołtys – Wilhelm, kuzyn biskupa warmińskiego Eberharda z Nysy).

Krótko później, być może już 20 maja 1312 roku, otrzymała prawa miejskie, która na pewno miała 26 marca 1313 roku, bowiem w pochodzącym z tego dnia dokumencie jest określana w jęz. łacińskim jako *civitas*, a więc miasto w rozumieniu prawnoprzestrzennym.

Warto tutaj zatrzymać się nad samą nazwą miasta. Pierwszy człon jej pierwotnego kształtu *Wurmedyten, wyraźnie wskazuje na „żmija/węża/smoka” (praindoeuropejski *vrmi-, por. ang. Worm, niem. Wurm, dzisiaj znaczące tyle co robaka/dżdżownicę, w czasach dawnych używane także do określenia innego, znacznie bardziej majestatycznego stwora). Sama nazwa Warmia, czy w zasadzie Warmów (prawie na pewno określenie plemienia jest pierwotne względem krainy), jest powiązane etymologicznie z Ornetą (choć wielu badaczy, m.in. Stanisław Achremczyk uważa, że nie bezpośrednio, ale poprzez kolor uzyskany z czerwieni, w ich ujęciu więc Warmowie to bardziej „Czerwoni” niż „Smoczy”). Sytuację komplikuje niepewność co do zasięgu plemienia, uczeni przyporządkowują Wurmudyten zarówno do nich jak i do sąsiednich Pogezan. Istnieje niepozbawiona podstaw hipoteza, iż za pośrednictwem plemienia Orneta nadała miano całej krainie jako jej początkowa Stolica, co jest wzmocnione tym, że ostatecznie Orneta znalazła się w granicach biskupiej Warmii.

Związek miasta ze Smokiem jest silny. Już na pieczęci w dokumencie z 1388 roku widzimy tego stwora na herbie miejskim - przedstawionego w konwencji „węża, który zjada własny ogon”, która w czasach preindustrialnych bynajmniej nie symbolizowała głupoty czy organizacyjnej niemocy, ale przeświadczenie, że aby w świecie podlegającym nieustannym przemianom powstało nowe, istniejące musi być poświęcone (powiedzielibyśmy dzisiaj zarówno, że „w przyrodzie nic nie ginie”, jak i „nie może powstać coś z niczego”).

Kolejnym przykładem jest legenda, posiadająca warstwa przedchrześcijańską, jak i schryścianizowaną. Pierwsza obrazuje występującą w folklorze chyba wszystkich ludów

indoeuropejskich opowieść o rycie przejścia: młodziemiec pokonuje straszliwą bestię udowodniając swoją męskość, czy to siłą (jak tutaj), czy intelektem. Można też, w stylu Claude Levi-Straussa, wskazywać, że legenda obrazuje przykrycie momentu „ojcobójstwa”: Plemię pozbywa się istoty potężnej, która z jednej strony chroniła ludzi, ale z drugiej sprawowała twardą dominację, co załamuje ład całej społeczności i aby go uratować, wynosi się zabitego do grona bytów którym należy się cześć poprzez uczynienie go symbolem ludu: w warstwie „heraldycznej”, jak i „nazewniczej”. Owa legenda została schrystianizowana poprzez skupienie się na terrorze bestii uwidaczniającym jej związki, czy nawet tożsamość z samym Diabłem oraz ukazanie postaci jej zabójcy jako św. Jerzego, który przybywa znikąd i opuszcza miasto po dokonaniu swojego Czynu nie żądając niczego w zamian – tak jakby został zesłany przez samego Boga ratującego swoją Owczarnię. Alternatywnie legenda mogła być wyjątkowo perwersyjnym z dzisiejszej perspektywy narzędziem przemocy symbolicznej poprzez pokazanie podbitym Warmom, że ich siła i tożsamość, zogniskowane w Smoku, są bezwartościowe i zostały słusznie podporządkowane nowemu wspnianiałemu krzyżackiemu światu poprzez demonstrację przewagi militarnej oraz kulturowo-ideowej.

Orneta rozwijała się szybko, co uprawdopodobnia tezę, że lokacja miasta nie była zbudowaniem zupełnie nowych budynków na zgliszczach dawnego grodu pruskiego, ale przebudową istniejącej i całkiem pokażnej struktury osadniczej. W latach 1338-1349 wznoszono chyba najpiękniejszy zabytek: kościół farny pw. Boga Wszechmogącego, Chwalebnej Dziewicy Maryi i św. Jana Ewangelisty (obecnie pw. Św. Jana Chrzciciela). Posiada rzadką na Warmii formę bazyliki, poszerzonej w II. połowie XV wieku o szereg kaplic tworzących funkcjonalnie dodatkowe nawy.

W okresie 1341-1350 miasto stanowiło siedzibę biskupstwa warmińskiego. W 1359 roku nastąpiło ponowienie lokacji miasta, przydzielając mu obszar do wykorzystania 108 włók (ok. 1940 ha), w tym jedną przeznaczoną na ogrody miejskie. Zabudowania, razem z prostokątnym rynkiem, miały zajmować obszar pół włóki.

W ciągu XIV wieku Orneta stała się obiektem szeregu inwestycji, potwierdzających ważność tego ośrodka na Warmii. Zbudowano mury miejskie, a w płn.-zach. części miasta niepołączony od nich Zamek Biskupi; przy Górnej Bramie wzniesiono przytułki: Św. Trójcy – dla ubogich i Św. Jerzego – dla trędowatych. Wzrost autonomii i siły mieszczaństwa orneckiego skutkował nowymi przywilejami: prawem do korzystania z lasu na obszarze 53 włók położonych między wsiami Kaszunami, Miłkowem, Jesłonowem, Babiakiem, Bugami i Krasnym Borem (rok 1346) i kolejnych 53 włók położonych między rzeczkami Drwęcą Warmińską, Szelażem i Ramotą (rok 1399) oraz obszarze 15 włók w lesie „Buki” (rok 1428). Namacalnym zaś dowodem tego procesu było wzniesienie ratusza miejskiego, budowanego w latach 1359-1376.

W 1351 roku Rada Miejska Ornety wykupiła urząd sołecki, pozwalając na ukształtowanie się ustroju miejskiego w kształcie, który przetrwał zasadniczo aż do 1772 roku. Miastem zarządzała Rada Miejska składająca się z 2 burmistrzów oraz 6 rajców. Prawo weta wobec jej zarządzeń, razem z możliwością wpływania na ustrój miejski oraz działających w mieście cechów, miał biskup warmiński. Uprawnienia biskupie egzekwował rezydujący na zamku burgrabia.

Miasto zwiększało liczbę mieszkańców, np. w połowie XV stulecia liczyło już półtora tysiąca mieszkańców, z których znaczna część mieszkała na przedmieściach za murami. Stanowiło ważny ośrodek rzemiosła i handlu na Warmii. Jego rozwój napotkał jednak na poważne przeszkody w postaci ekspansji fiskalnej i centralizacyjnej Zakonu Krzyżackiego, próbującego w ten sposób ratować swoją potęgę i siły życiowe przed następstwami Wielkiej Wojny z Królestwem Polskim (lata 1409-1411) oraz późniejszych wojen (np. w trakcie Wojny Głodowej w 1414 roku została zniszczona okolica Ornety).

Orneta należała do inicjatorów oraz została gospodarzem zjazdu przedstawicieli rycerstwa oraz miast Warmii (21-22 styczeń 1454 roku), który poparł wypowiedzenie przez Stany Pruskie posłuszeństwa Zakonowi Krzyżackiego oraz podporządkowanie się królowi polskiemu Kazimierzowi Jagiellończykowi (którego polityka faktycznego „leseferyzmu” wyraźnie kontrastowała z polityką gospodarczą Krzyżaków). Zmienne koleje wojny skutkowały próbą lawirowania Miasta pomiędzy Polską a Zakonem (np. w 1460 roku przy naciskach bpa Pawła Legendorfa przeszło na stronę tego drugiego), ostatecznie jednak na mocy pokoju toruńskiego w 1466 roku razem z całym biskupstwem warmińskim została przyłączona do Korony. Zbiegło się to ze zbożowym prosperity Europy Środkowej jakie trwało do XVII wieku i na którym na pewno miasto skorzystało, choć na pewno nie tak jak miejsca położone nad Wisłą. Okres dobrobytu pokrył się z czasem długoletniego pokoju. Był on przerwany ostatnią wojną z Zakonem Krzyżackim, podczas której sama Orneta została zdobyta (rok 1520), mimo że była dobrze przygotowana do stanowienia potężnego punktu oporu przeciwko krzyżakom, co zresztą spowodowało niemały skandal i oskarżenia o zdradę i nieudolność dowódcy jej garnizonu, Stanisława Radwankowskiego, który na Sejmie w 1522 roku został skazany na infamię (praktycznie śmierć polityczną).

Średniowieczna i nowożytna Orneta była ważnym ośrodkiem rzemiosła na Warmii. Do zidentyfikowanych profesji istniejących w mieście zaliczały się: rzeźnictwo, piekarstwo, szewstwo, garbarstwo, farbiarstwo, kowalstwo, ślusarstwo, nożownictwo, złotnictwo, kotlarstwo, płatnerstwo, rymarstwo, siodlarstwo, kuśnierstwo, kołodziejstwo, przędzalstwo, garncarstwo, tokarstwo, bednarstwo, stolarstwo, krawiectwo i wreszcie sukiennictwo i kapelusznictwo. Szczególnie istotnymi gałęziami w XVIII i XIX wieku były te dwie ostatnie, z których Orneta słynęła na cały region. Tak jak mieszkańcy prawie każdego miasta preindustrialnej Europy mieszczanie orneccy trudnili się także dodatkowo rolnictwem i hodowlą.

Etnicznie bazę ludności orneckiej stanowili Prusowie, z biegiem czasu coraz bardziej zniemczali. Dodatkowo, oprócz osadników niemieckich, do miasta napływali po 1466 r. Polacy. Orneta posiadała także krótki, XIX-wieczny epizod napływu ludności żydowskiej (którzy pozostawili po sobie synagogę i cmentarz, dziś nieistniejące) która została wymazana wskutek niemieckiego ludobójstwa. Po II Wojnie Światowej, wskutek przymusowych przesiedleń akcji „Wisła”, Orneta przyjęła pewną liczbę ludności ukraińskiej.

Większe załamanie rozwoju Ornety przyszło na skutek V wojny Polsko-Szwedzkiej (w latach 1626-1629), podczas której Orneta przechodziła z rąk do rąk, była plądrowana oraz musiała płacić nakładane na nią kontrybucje. W czasie VI wojny szwedzkiej (w okresie 1655-1660, jej pierwszy etap jest szerzej znany jako „Potop”) historia się powtórzyła, z tym że do grabieżców dołączyli Brandenburczycy. Schyłek Rzeczypospolitej negatywnie odbił się na Ornecie: miało miejsce m. in. pustoszenie przez Szwedów w polskiej fazie Wielkiej Wojny Północnej na początku XVIII wieku, stacjonowanie wojsk rosyjskich w jego połowie, zajęcie przez Prusaków na mocy I rozbioru w 1772 roku. Niestety, burzliwość losów Ornety nie zniknęła. Wojny napoleońskie sprawiły, że Orneta była zdobywana wiele razy oraz musiała utrzymywać wielkie masy sił ją okupujących, by wymienić tylko Francuzów, Prusaków, Rosjan. Miarę spustoszenia dopełniły licznie występujące w I połowie XIX wieku ogromne pożary. Dopiero w II połowie XIX wieku oraz na początku XX wieku, Orneta cieszyła się pokojem i dobrobytem. Wtedy to znacznie się rozbudowała (z około 2 tys. mieszkańców z przełomu XVIII i XIX wieku doszła do prawie 8 tys. przed II Wojną Światową), połączyła się z sąsiadami siecią kolejową i telegrafem, zbudowała system kanalizacyjny i elektryczny.

Według spisu powszechnego z 17 maja 1939 roku gmina Orneta liczyła 7817 stałych mieszkańców (3621 mężczyzn). 534 osoby utrzymywały się z pracy w rolnictwie i leśnictwie, 3362 z pracy w przemyśle i rzemiośle 1368 z pracy w handlu i komunikacji. Najpopularniejsze rzemiosła w Ornecie związane były z rzeźnictwem, piekarstwem, garbarstwem i szewstwem, kołodziejstwem i garncarstwem. Sławną była firma organomistrzowska oraz mleczarnia z wysoką jakością produktów. Pracowały zakłady meblarskie, fabryka tytoniu, browar, młyny, zakład produkujący urządzenia telegraficzne i narzędzia rolnicze. W gminie było wówczas 121 gospodarstw rolnych i leśnych, w tym cztery o powierzchni powyżej 100 ha.

Przygotowania wojenne w Prusach Wschodnich miały ogromny wpływ na oblicze miasta. Niedaleko Ornety budowano linię obronną zwaną trójkątem lidzbarskim, a na nowo wybudowanym lotnisku pojawiły się pierwsze samoloty. W dniu 20 stycznia 1945 roku wojska radzieckie zrzucały pierwsze bomby na miasto. Spadły na miejskie budynki i dworzec kolejowy. Zniszczenia oszacowano na poziomie 35%, w tym 15% były to budynki mieszkalne. Sąsiednie miasta nie miały tak wiele szczęścia - Braniewo zostało zniszczone w 80%, Pieniężno w 95%, a w Dobrym Mieście spłonęła cała starówka. Mimo

problemów z komunikacją kolejową wiosną 1945 roku do miasta przybyli pierwsi osadnicy z centralnej Polski. Jesienią przyjechały pierwsze transporty Polaków z kresów wschodnich. Latem, 1946 roku, rozpoczęła się planowa akcja wysiedlania ludności niemieckiej z Ornety i powiatu braniewskiego, która trwała do lipca 1948 roku. Polacy przejęli administrację miastem od Rosjan 23 lipca 1945 roku.

Mało zniszczona Orneta stawała się ośrodkiem gospodarczym, handlowym i szkolnym dla całej północnej części województwa olsztyńskiego. W 1962 roku Orneta przekroczyła liczbę mieszkańców sprzed 1939 roku, kiedy to miasto liczyło 7817 mieszkańców. Wraz ze wzrostem populacji następował rozwój miasta i instytucji w nim funkcjonujących.

Rozwijało się szkolnictwo (szkoła podstawowa, gimnazjum, szkoła rolnicza), przemysł (fabryka traktorów i maszyn rolniczych, wozów, spółdzielnie odzieżowe, drobne zakłady rzemieślnicze: tkacki, kapelusznicy, szewski, zegarmistrzowski, złotniczy), powstawały ośrodki zdrowia i kultury. Najbardziej, jednak Orneta znana była w latach sześćdziesiątych i osiemdziesiątych z bardzo dobrego zaopatrzenia w sklepach. Mieszkańcy całego województwa przyjeżdżali do Ornety na zakupy.

Nie bez wpływu na gospodarkę Ornety miała transformacja z lat 90-tych XX wieku. Jak większość kraju borykała się z bezrobociem, stąd częstym zjawiskiem były wyjazdy mieszkańców do Niemiec, Węgier, czy Jugosławii. Miasto straciło też swój charakter po likwidacji w 1991 roku Jednostki Wojskowej JW3448. Wojsko przekazało swoje mienie Uniwersytetowi Warmińsko-Mazurskiemu w Olsztynie, a miastu pozostawiło budynki mieszkaniowe o wysokim poziomie degradacji na tzw. osiedlu wojskowym. Uniwersytet nie zagospodarował pokoszarowego mienia, budynki stoją puste i niszczeją pod wpływem czasu i ludzi. Lotnisko przejęła Agencja Mienia Lotniskowego rozprzedając budynki i grunty różnym właścicielom. Do dziś nie zostało zagospodarowane w sposób kompleksowy, niemniej prace koncepcyjne, zmierzające do użytkowania lotniska jako lądowiska, prowadzone są aktywnie.

W 1999 roku Orneta została włączona do powiatu lidzbarskiego w województwie warmińsko-mazurskim. Dzięki akcesji Polski do Unii Europejskiej Gmina z powodzeniem wykorzystuje daną szansę i zmienia lokalną rzeczywistość na lepsze.

Na terenie Gminy Orneta zlokalizowanych jest wiele obiektów i obszarów cennych historycznie, w tym obiekty znajdujące się w Wojewódzkim Rejestrze Zabytków (WRZ) oraz w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków (WEZ) województwa warmińsko – mazurskiego. Ewidencja zabytków gminy Orneta, wraz z wykazem stanowisk archeologicznych dla miasta Orneta, z terenem wiejskim obejmuje 133 pozycje . Na obszarze miasta Orneta znajduje się 99 obiektów wpisanych do Wojewódzkiego Rejestru Zabytków oraz 42 obiekty wpisane do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków. Na obszarach wiejskich znajduje się 16 obiektów wpisanych do Wojewódzkiego Rejestru Zabytków oraz 39 obiektów wpisanych do Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków.

Do najcenniejszych historycznie miejscowości wiejskich należą obszary osadnicze wsi Henrykowo, Bażyny, Krosno, Mingajny, Osetnik, Karkajmy i wieś Bogatyńskie.

Henrykowo – wieś założona została około 1304 roku najprawdopodobniej przez Henryka Laberyka

i wymieniana była już z kościołem w roku 1312 i 1316. Wieś została zniszczona w czasie wojny głodowej i wojny trzynastoletniej. W roku 1656 było tu trzech sołtysów, 23 gospodarstwa chłopskie i kilku zagrodników, karczmarz i młynarz. W 1783 roku Henrykowo było wsią królewską, z kościołem i młynem, liczyło 69 domów. W 1784 roku w wyniku pożaru plebanii spaliły się liczne dokumenty parafialne. W 1820 roku we wsi było 61 domów z 465 mieszkańcami. W 1900 roku wieś obejmowała 1936,4 ha ziemi, a w roku 1905 – 1937,4 ha i zamieszkiwało ją 857 osób. W 1939 roku we wsi odnotowano 188 gospodarstw domowych z 798 mieszkańcami, z których 553 utrzymywało się z rolnictwa i leśnictwa, 86 z pracy w przemyśle i rzemiośle, a 45 z pracy w handlu i komunikacji. W tym czasie we wsi było 12 gospodarstw rolnych.

Bażyny – wieś lokowana w 1289 roku przez biskupa warmińskiego Henryka I. Fleminga, który nadał swojemu bratu Albertowi 110 włók na prawie chełmińskim, na pruskim polu Baysen i Naglandithin. Synowie Alberta Henryk i Albert założyli wieś. Albert Fleming od nazwy wsi miał przybrać nazwisko von Baysen (później powstało nazwisko Bażyński). W XV wieku właścicielem wsi był Jan Bażyński, który przekazał część wsi kapitule warmińskiej. Po Bażyńskich, w pierwszych latach XVII wieku, właścicielem wsi został Jakub Bartsch, który w 1611 roku odnowił miejscowy kościół. Poświadczą to kamienna tablica inskrypcyjna z jego herbem (z wiewiórką), która znajduje się na zewnętrznej, południowej ścianie świątyni. Po Bartschach właścicielami wsi byli Wastowscy i Ratkowie. W XVIII wieku majątek ziemski w Bażynach, razem z folwarkami, miał powierzchnię ok. 2000 ha. W roku 1818, poprzez małżeństwo, Bażyny przeszły w ręce rodziny von Woisky. Ostatnia przedstawicielka tego rodu w 1939 roku wyszła za barona Marquarda von Printz. Majątek miał wówczas powierzchnię 425 ha. W latach 1948-1972 Bażyny były siedzibą gromady.

Krosno – wieś lokowana była w roku 1384 przez biskupa warmińskiego Henryka Sorboma na miejscu osady pruskiej. Nazwa wsi pochodzi od nazwiska jej pierwszego właściciela Johanna von Crossen. W 1535 roku właścicielem wsi został Sebastian von Perbant. Później wieś przeszła w ręce burmistrza Braniewa Jakuba Bartscha. Według legendy w nurcie Drwęczy Warmińskiej znaleziono cudowną figurkę Matki Boskiej wykonaną z alabastru. W pobliżu tego miejsca, ok. 1400 roku, postawiono drewnianą kaplicę, w której umieszczono otoczoną kultem figurkę, żeby ponad 300 lat później zmienić nurt rzeki i postawić kościół dokładnie w miejscu znalezienia figury. W czasie wojen napoleońskich, w 1807 roku kościół został splądrowany, a okresie I Wojny Światowej, w czasie ofensywy wojsk rosyjskich, ucierpiał cały zespół pielgrzymkowy.

Mingajny – wieś założona w 1311 roku na prawie chełmińskim, przywilej lokacyjny wydał biskup Eberhard z Nysy. Po zniszczeniach wojennych biskup warmiński Łukasz Watzenrode odnowił w 1505 roku przywilej lokacyjny. Do zabytków wsi należy gotycki kościół pw. św. Wawrzyńca zbudowany w latach 1350-1375, restaurowany w XVII i XVIII wieku oraz na pocz. XX wieku z neogotyckim wyposażeniem wnętrza. Szczególnie godny uwagi jest późnogotycki tryptyk umieszczony w ołtarzu głównym (ołtarz z 1649 roku).

Osetnik – wieś założona w 1289 roku przez braci biskupa Henryka Fleminga. Od 1539 roku stanowiła w części własność kapituły warmińskiej, a od 1772 roku skarbu pruskiego. We wsi zachowały się ruiny kościoła parafialnego (pw. Św. Jakuba Starszego) z XV wieku. Świątynia była przebudowana w 1582 roku, następnie w latach 1698-1700, 1729 i 1880. Kościół zniszczony w 1945 roku, i uległ dewastacji w latach następnych – wyposażenie wnętrza zostało spalone. We wsi znajdują się dwie kapliczki, neogotyckie, murowane z pierwszej połowy XIX wieku.

Karkajmy – wieś folwarczna połączona dobrami rycerskimi o nazwie „Campus Bochager et Karixekaymen”. W roku 1312 Biskup Ebenhard z Nysy nadał rycerzom Bando i Tulegeden 3 łany na założenie wsi folwarcznej. Przywilej lokacyjny odnowiono w 1377 roku. Od połowy XVI wieku własność wsi należała do Dambitzów a w 1656 roku do Białobrzeskich a następnie do braci Mollerów. Od początku XVIII wieku wieś była w rękach rodziny van Schau. W 1709 roku mieszkańców wsi dziesiątkuje dżuma. W 1772 roku nowym właścicielem został Justyn von Schau, posiadający także 81 włók w Bażynach. W 1783 roku do majątku należał młyn na Drwęcy Warmińskiej oraz leśniczówka. W 1820 roku we wsi było 13 domów i 102 mieszkańców. Na przełomie XIX i XX wieku majątek należał do von Kobylńskich. Po II Wojnie Światowej na jego obszarze utworzono Państwowe Gospodarstwo Rolne, natomiast dwór zaadoptowano na mieszkania. Wsie wówczas nazywały się Karkajny i Bogatyń. W ostatnim czasie zmieniono nazwy wsi na Karkajmy i Bogatyńskie.

We wsi **Bogatyńskie** można zobaczyć neogotycki Kościół Trójcy Świętej i Św. Michała Archanioła, wybudowany w 1830 roku, a także zespół pałacowo-parkowy, który jest jednym z najwcześniej powstałych majątków na Warmii.

Miasto Orneta jest objęte strefami ochrony konserwatorskiej wpisanymi do Wojewódzkiego Rejestru zabytków:

- układ urbanistyczny – miasto w obrębie murów obronnych wraz z zabudową z wieków późniejszych i kościołem,
- zespół urbanistyczno–architektoniczny – zabudowy ulic Elbląska i Podgórna w Orniecie.

I.2. POŁOŻENIE

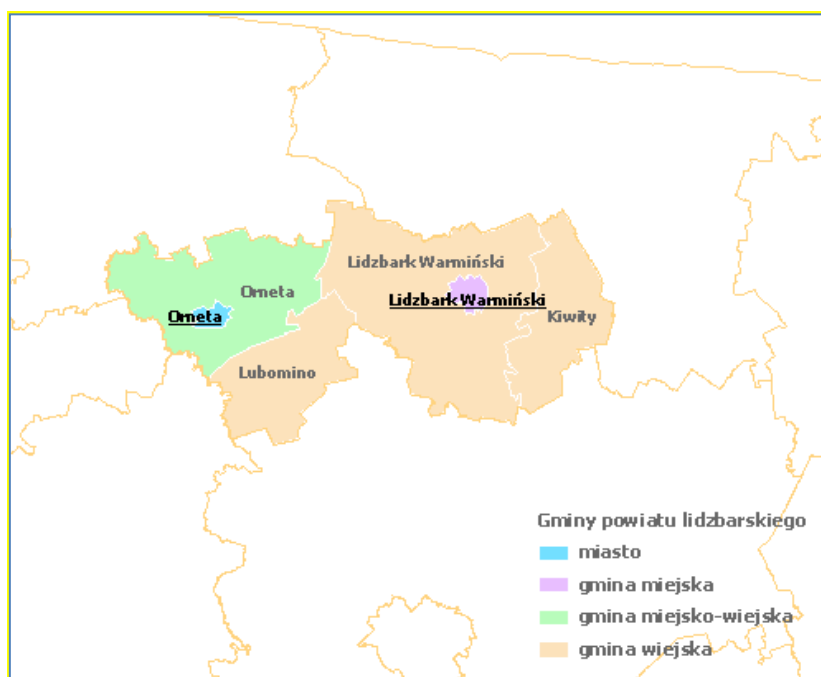
Miasto i Gmina Orneta położone jest w województwie warmińsko – mazurskim, w zachodniej części powiatu lidzbarskiego – jest jedyną gminą o charakterze miejsko – wiejskim w powiecie.

Rys.1. Położenie Gminy Orneta w województwie warmińsko – mazurskim



Źródło: www.polskawliczbach.pl

Rys. 2. Gmina Orneta na tle powiatu lidzbarskiego



Źródło: www.polskawliczbach.pl

Sąsiadującymi gminami są: od wschodu Gmina Lubomino, Gmina Lidzbark Warmiński, od północy Gmina Pieniężno, Płoskinia, od zachodu Gmina Wilczęta, od południa Gmina Godkowo i Miłakowo. Gmina leży w niedalekiej odległości od miasta wojewódzkiego oraz granicy z Federacją Rosyjską.

Odległości Ornety od kluczowych miejscowości dla jej rozwoju:

- Lidzbark Warmiński – 34 km
- Olsztyn – 48 km
- Ostróda – 57 km
- Elbląg – 53 km
- Bezledy (przejście graniczne) – 53 km
- Gdańsk – 125 km
- Toruń – 236 km
- porty lotnicze: Szymany – 81 km, Gdańsk – 99 km.

Gmina zajmuje obszar 244 km², z czego 10km² to powierzchnia miasta Ornety, a 234 km² to obszar wiejski. Gmina stanowi 26,4% powierzchni powiatu lidzbarskiego. Na obszarze gminy znajdują

się 43 pomniki przyrody, obszary prawnie chronione o szczególnych walorach przyrodniczych zajmują 89,89 km², a lasy 92,73 km² (dane GUS 2020).

Gmina ma charakter rolniczy ze znacznym udziałem gospodarki leśnej (ze względu na dużą powierzchnię kompleksów leśnych, również związanych z obszarem Natura 2000):

- użytki rolne: 54%
- lasy: 38%
- wody: 1%

Geograficznie Gmina położona jest na tzw. Równinie Orneckiej - południowo-zachodniej części Niziny Staropruskiej, w dolinie Drwęcy Warmińskiej, pomiędzy Wzniesieniem Górowskim a Pojezierzem Olsztyńskim. Obszar gminy leży w dorzeczu rzeki Pasłęki, należącej do zlewni Zalewu Wiślanego. Dolina rzeki Pasłęki stanowi zachodnią granicę gminy. Przez obszar gminy przepływają jej prawostronne dopływy. Największe z nich to Walsza, przepływająca przez północny fragment obszaru gminy oraz Drwęca Warmińska, przepływająca przez centrum gminy. Pasłęka ma źródła na wysokości na Pojezierzu Olsztyńskim, a jej całkowita długość na terenie gminy wynosi około 40,5 km. północnej części gminy, na granicy z gminą Pieniężno, w obrębie kompleksu leśnego, znajduje się jezioro Taftowo – największy zbiornik wodny na Równinie Orneckiej. Na terenie gminy znajduje się także Jezioro Mieczowe. Jezioro Mieczowe ma powierzchnię 6,3 ha i jest stosunkowo płytkie. Średnia głębokość zbiornika wynosi 2,5 m, w najgłębszych miejscach 8 m.

W skład Gminy poza stolicą wchodzi 25 miejscowości, z których 20 to sołectwa.

W nowej strategii rozwoju województwa warmińsko-mazurskiego (*Warmińsko-Mazurskie 2030 Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego*) teren gminy został zakwalifikowany do O(obszar) S(strategicznej) I(intervencji) Miasta Cittaslow oraz OSI Obszary Marginalizacji (analogicznie do rządowych *Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju* oraz *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030*) jako terytorium wymagające implementacji szczególnych narzędzi wspierania rozwoju ze względu na większe ubytki ludności, niewielki wzrost zamożności oraz osób pracujących i powstawania organizacji pozarządowych.

I.2.1. WYKAZ MIEJSCOWOŚCI GMINY ORNETA I PRZYPORZĄDKOWANIA DO JEDNOSTEK POMOCNICZYCH GMINY

W skład Gminy wchodzi 26 miejscowości, w tym 1 miasto – Ornetą, które jest jednocześnie siedzibą Gminy. Dwadzieścia pięć miejscowości wiejskich tworzy dwadzieścia sołectw.

Orneta, będąca siedzibą władz samorządowych, jest wielofunkcyjnym ośrodkiem administracyjno-usługowym i mieszkaniowym. Położona jest niemal centralnie w stosunku do obszaru gminy, co ułatwia komunikowanie się ze wszystkimi sołectwami. 25 miejscowości, które tworzą 20 sołectw.

Rys. 3. Mapa Gminy Orneta



Źródło : www.orneta.pl

Poniżej jest przedstawiony wykaz sołectw (wraz z Miastem; w nawiasach podano przynależne miejscowości), przy których to pozycjach umieszczono liczbę zameldowanych tam mieszkańców (wg danych z Ewidencji Ludności Urzędu Miejskiego stan na dzień 31 grudnia 2020 r.).

Tabela 1. Mapa podziału administracyjnego Gminy Miejsko – Wiejskiej Orneta

ORNETA
AUGUSTYNY (GIEDUTY, LEJŁAWKI WIELKIE, OSTRY KAMIEŃ)
BAŻYNY
BIĄŁY DWÓR
BOGATYŃSKIE (w tym osiedle Kruczy Las, KARKAJMY)
CHWAŁĘCIN
DĄBRÓWKA
DRWĘCZNO
HENRYKOWO
KARBOWO
KLUSAJNY
KROSNO
KRZYKAŁY
KUMAJNY
MŁKOWO
MINGAJNY
NOWY DWÓR
OPIN
OSETNIK
WOJCIECHOWO
WOLA LIPECKA

Źródło: <http://orneta-umig.bip-wm.pl/>

Rys. 4. Mapa podziału administracyjnego Miasta Orneta



Źródło: www.orneta.pl

Miasto, na mocy Statutu Gminy, zostało podzielone na 4 osiedla:

Tabela 2. Mapa podziału administracyjnego Miasta Orneta

Osiedle	Ulice wchodzące w skład osiedla
Osiedle nr 1	1-go Maja, Dworcowa, Przemysłowa, Podleśna, Zielona, Towarowa, Przedsiębiorcza
Osiedle nr 2	Kopernika, Kościuszki, Mickiewicza, Pionierów, Sportowa, Sienkiewicza, Wodna, Zaulek Klasztorny
Osiedle nr 3	Browarna, Dolna, Drzymały, Krzywa, Kościelna, Mostowa, Młynarska, Morąska, Olsztyńska, Plac Wolności, Św. Jana, Rozjazdowa, Wspólna, Zamkowa, Zaulek Ciasny, Żelazna
Osiedle nr 4	Aleja Wojska Polskiego, Bartscha, Braniewska, Elbląska, Dąbrowskiego, Gdańska, Kwiatowa, mjr H. Sucharskiego, Morąska, Mazurska, Osiedle Dąbrowskiego, Ogrodowa, Ks. Kard. S. Wyszyńskiego, Pieniężnego, Polna, Piaskowa, Podgórna, Słoneczna, Sadowa, Warmińska, Zarieczna

Źródło: <http://orneta-umig.bip-wm.pl/>

I.2.2. WYKAZ DRÓG I ULIC W MIEŚCIE I GMINIE ORNETA

Tabela 3. Wykaz dróg i ulic wojewódzkich na terenie Miasta i Gminy Orneta

Drogi	
1.	Droga nr 507: Braniewo – Pieniężno – Orneta – Dobre Miasto
2.	Droga nr 509: Elbląg – Młynary – Drwęczno
3.	Droga nr 513: Droga 7 (węzeł Pasłęk Północ) Orneta – Lidzbark Warmiński – Kiwity - Wozławki
4.	Droga nr 528: Orneta – Miłakowo - Morąg
Ulice	
1.	Aleja Wojska Polskiego
2.	Dąbrowskiego
3.	Elbląska
4.	1 Maja (od skrzyżowania z ul. Mickiewicza i Kopernika w kierunku Lidzbarka Warmińskiego)
5.	Rozjazdowa
6.	Olsztyńska (od skrzyżowania z ul. Rozjazdową w kierunku Dobrego Miasta)
7.	Młynarska
8.	Morąska
9.	Kopernika (od ul. 1 Maja do ul. Wodnej)
10.	Wodna (łącząca ul. Kopernika z ul. Olsztyńską)

Źródło: Raport o Stanie Gminy Orneta za 2020 r.

Tabela 4. Wykaz dróg i ulic powiatowych na terenie Miasta i Gminy Orneta

Drogi	
1.	Droga nr 1346N: Pieniężno – Lechowo – Babiak
2.	Droga nr 1397N: gr. państwa – Piotrowiec – Mingajny
3.	Droga nr 1356N: Orneta – Wolnica – Lidzbark Warmiński
4.	Droga nr 1399N: Bornity – Nowy Dwór
5.	Droga nr 1350N: Spędy – Augustyny
6.	Droga Nr 1988N: od ul. Braniewskiej Nr 2741N do drogi Nr 1399N

Ulice	
1.	Braniewska
2.	Browarna
3.	Dolna
4.	Dworcowa
5.	Oś. Dąbrowskiego
6.	Drzymały
7.	Kościelna
8.	Krzywa
9.	Kwiatowa
10.	Mickiewicza
11.	Ogrodowa
12.	Podleśna
13.	Podgórna
14.	Piaskowa
15.	Polna
16..	Przemysłowa
17	Sportowa
18.	Sadowa
19.	mjr Henryka Sucharskiego
20.	Wspólna
21.	Warmińska
22.	Zaulek Ciasny
23.	Zarzeczna
24.	Zamkowa

Źródło: Raport o Stanie Gminy Orneta za 2020 r.

Tabela 5. Wykaz dróg i ulic gminnych na terenie Miasta i Gminy Orneta

Drogi	
1.	Droga nr 115001N: Osetnik – dr. wojew. nr. 509 (Dąbrówka)
2.	Droga nr 115002N: Gieduty – gr. gm. (Bornity)
3.	Droga nr 115003N: Ostry Kamień – gr. gm.
4.	Droga nr 115004N: gr. gm. - Chwałęcin
5.	Droga nr 115005N: Chwałęcin – dr. pow. nr. 1399 N (Lejławki Małe)
6.	Droga nr 115006N: dr. gm. nr. 115005 N (Chwałęcin – dr. gm. nr. 115007 N
7.	Droga nr 115007N: Bażyny – dr. pow. nr. 1399 N (Lejławki Wielkie)
8.	Droga nr 115008N: dr. wojew. nr. 513 (Drwęczno) - Bogatyńskie
9.	Droga nr 115009N: gr. gm. (Glebiska) – dr. pow. nr. 1399 N (Nowy Dwór)
10.	Droga nr 115010N: gr. gm. – dr. wojew. nr. 507 (Henrykowo)
11.	Droga nr 115011N: gr. gm. (Radziejewo) - Henrykowo
12.	Droga nr 115012N: Orneta – Krosno – dr. wojew. nr. 513
13.	Droga nr 115013N: Kumajny – dr. gm. nr. 115012 N (Krosno)
14.	Droga nr 115014N: Nowy Dwór - Krosno
15.	Droga nr 115015N: Krosno – dr. wojew. nr.513
16.	Droga nr 115016N: dr. wojew. nr. 513 – dr. pow. nr. 1356 N (Opin)
17.	Droga nr 115017N: Opin – dr. wojew. nr. 507 (Karbowo)
18.	Droga nr 115018N: gr. gm. (Radziejewo) - Miłkowo
19.	Droga nr 115019N: gr. gm. (Lechowo) - Mingajny
20.	Droga nr 115020N: gr. gm. (Jesionowo) – dr. wojew. nr. 513 (Miłkowo)
21.	Droga nr 115021N: Mingajny – gr. gm. (Kaszuny)
22.	Droga Nr 115022N: Orneta – Opin kolonia
23.	Droga Nr 115023N: Henrykowo – Henrykowo kolonia
24.	Droga Nr 115024N: Bogatyńskie – Karkajmy – Droga Wojewódzka Nr 528 (Orneta)
25.	Droga Nr 1397 (Kumajny) – Wola Lipecka
Ulice	
1.	Wodna (od ul. 1 Maja do ośrodka zdrowia)
2.	Kopernika (boczna z brukowca)
3.	Zielona
4.	Św. Jana

5.	Zaulek Klasztorny
6.	Słoneczna
7.	Gdańska
8.	Litewska
9.	Fryzjerska
10.	Sosnowa
11.	Polna (boczna)
12.	Kościuszki
13.	Olsztyńska (do ul. Rozjazdowej)
14.	gen. Franciszka Barstcha
15.	Parkowa
16.	Dworcowa (łącznik Dworcowa -Przemysłowa)
17.	Akacyjowa
18.	Jaśminowa
19.	Jarzębinowa
20.	1 Maja (od ul. Kościuszki do ul. Kopernika-Mickiewicza)
21.	Pionierów
22.	Sienkiewicza
23.	Plac Wolności
24.	ks. Jerzego Popiełuszki
25.	Mostowa
26.	Pieniężnego (od 1.01.2014 r.)
27.	Żelazna (od 1.01.2014 r.)
28.	Przedsiębiorcza
29.	Mazurska
30.	Radosna
31.	Braniewska

Źródło: Raport o Stanie Gminy Orneta za 2020 r.

I.3. PARTNERSTWO

Współpraca międzynarodowa Gminy Orneta, rozwijana przez kilkanaście lat wspólnie z Powiatem Lidzbarskim obejmuje aktywne kontakty i współpracę z gminami:

- Herzlake, Bleicherode (Niemcy),
- Landwarów (Litwa),
- Strelcha (Bułgaria),
- Zastawna (Ukraina).

Aktywność kontaktów i współpracy zarówno samorządu lokalnego, jak i przedstawicieli placówek edukacyjnych, organizacji pozarządowych, biznesu została w ostatnich dwóch latach ograniczona ze względu na pandemię wirusa Covid-19, niemniej wzajemne kontakty i wymiana doświadczeń również w obszarze zapobiegania skutkom pandemii wirusa Covid-19 stanowią istotny czynnik uwarunkowań rozwojowych gminy.

Gmina Orneta jest również aktywnym członkiem organizacji zrzeszających różne gminy realizujące zadania w zbieżnym zakresie i celu. Do najważniejszych organizacji członkowskich należą:

- Związek Gmin Warmińsko-Mazurskich,
- Stowarzyszenie Dom Warmiński,
- Stowarzyszenie Szlak Świętej Warmii,
- Polska Krajowa Sieć Cittaslow,
- Lokalna Grupa Działania „Warmiński Zakątek”,
- Międzynarodowa Sieć Miast Cittaslow.

I.4. DIAGNOZA SFERY SPOŁECZNEJ

Według danych statystycznych na 31 grudnia 2020 roku Gminę Orneta zamieszkiwało 11 816 mieszkańców, co stanowi 28,92% populacji całego powiatu i 0,83% mieszkańców województwa warmińsko – mazurskiego. Tym samym zajmuje 14 miejsce wśród gmin miejsko – wiejskich pod względem populacji w województwie. Liczba ludności zamieszkałej w mieście stanowi 72,80% ogółu mieszkańców. Wśród mieszkańców Gminy 51,57% stanowią kobiety.

Strukturę mieszkańców w podziale na miejscowości wiejskie i miasto, sporządzoną wg danych ewidencji ludności na dzień 30 listopada 2021 roku, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 6. Liczba ludności wg miejsca zamieszkania, płci i wieku

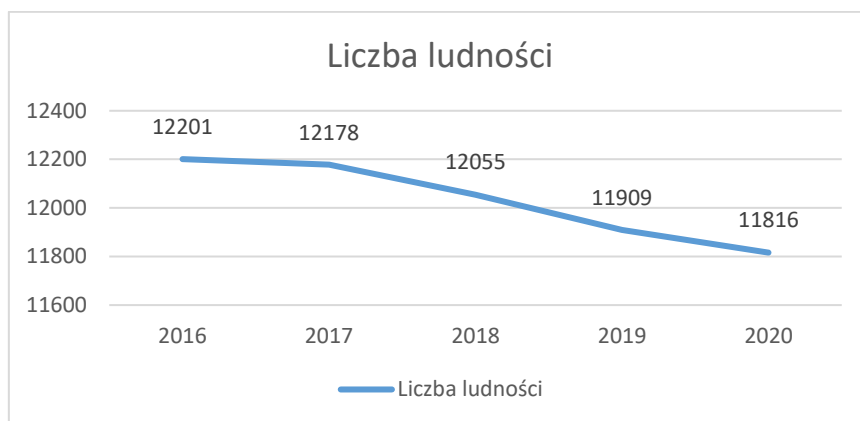
Miejscowość, ulica	Razem	Wiek < 18 lat	Dorośli	Kobiety powyżej 60 r.ż.	Mężczyźni powyżej 65 r.ż.	Razem	
						K	M
Augustyny	24	5	19	4	0	12	12
Bażyń	308	58	250	38	17	145	163
Biały Dwór	121	26	95	14	9	48	73
Bogatyńskie (sołectwo Karkajmy)	80	29	51	6	3	42	38
Chwałęcín	66	17	49	9	2	33	33
Dąbrówka	188	32	156	18	8	90	98
Drwęczno	96	21	75	8	4	45	51
Gieduty (sołectwo Augustyny)	15	4	11	1	0	7	8
Henrykowo	327	62	265	44	21	166	161
Karbowo	129	28	101	15	13	61	68
Karkajmy	131	23	108	11	8	71	60
Klusajny	104	20	84	8	5	48	56
Krosno	166	39	127	22	9	84	82
Krzykały	90	20	70	7	5	46	44
Kumajny	71	12	59	8	5	35	36
Lejławki Małe (sołectwo Augustyny)	0	0	0	0	0	0	0
Lejławki Wielkie (sołectwo Augustyny)	6	2	4	0	0	2	4
Miłkowo	172	24	148	29	11	82	90
Mingajny	205	19	186	27	14	96	109
Nowy Dwór	118	25	93	7	8	58	60
Opin	220	48	72	19	9	108	112
ORNETA	8287	1390	6897	1346	637	4377	3910
Osetnik	82	11	71	12	5	45	37
Ostry Kamień (sołectwo Augustyny)	5	0	5	0	0	1	4
Wojciechowo	169	29	140	23	11	78	91
Wola Lipecka	194	40	154	18	10	86	108
Razem	11374	1984	9290	1694	814	5866	5508

Źródło: Ewidencja Ludności Urzędu Miejskiego w Ornećie

I.4.1. DEMOGRAFIA

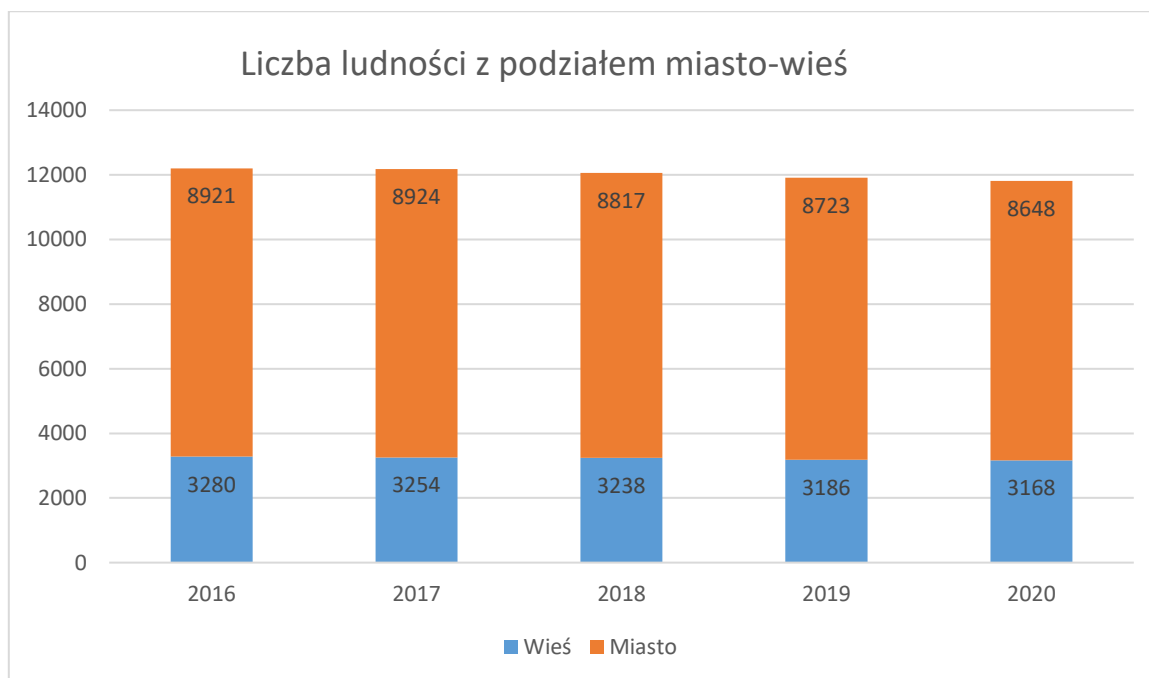
Podrozdział prezentuje istotne cechy mieszkańców Gminy Orneta oraz analizę porównawczą trendów demograficznych.

Wykres 1. Trend liczby mieszkańców na terenie Gminy Orneta



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 2 . Liczba mieszkańców wg miejsca zamieszkania na terenie Gminy Orneta



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Liczba mieszkańców Gminy Orneta zmienia się na przestrzeni lat wykazując tendencję spadkową. W większym stopniu maleje liczba mieszkańców miasta.

Biorąc natomiast pod uwagę strukturę płci, w populacji mieszkańców dominują kobiety: na przestrzeni lat udział kobiet w populacji Miasta i Gminy Orneta jest stały i wynosi powyżej 51%. Jeżeli weźmie się pod uwagę osobno miasto i obszary wiejskie, to uwidoczniają się tu pewne różnice. Na wsi występuje przewaga mieszkańców płci męskiej (w roku 2020 – 51,8%), tymczasem Orneta charakteryzuje się przewagą kobiet (w roku 2020 – 52,6%). Współczynnik feminizacji (liczba kobiet na 100 mężczyzn) w 2020 roku wynosi 105 dla Gminy, 111 dla Miasta, 92 dla Wsi (porównawczo: dla województwa wynosi on 105, dla Polski 107).

Tabela 7. Struktura ludności Miasta i Gminy Orneta w podziale na kobiety i mężczyzn

	2016	2017	2018	2019	2020
Mężczyźni	5946	5933	5875	5819	5751
Kobiety	6255	6245	6180	6090	6065
Ogółem	12201	12178	12055	11909	11816

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Nie zmienia to faktu, że zarówno populacja kobiet jak i mężczyzn ciągle spada. Istotny wpływ na tempo i kierunek zmian liczby ludności mają migracje. Do systematycznego zmniejszania się liczby ludności w Gminie Orneta przyczynia się stały odpływ mieszkańców w ramach migracji wewnętrznych do innych gmin na obszarze Polski, oraz za granicę (w niewielkim stopniu). W okresie 2016-2020 saldo migracji wykazywało wartości ujemne. Oznacza to, że więcej osób wymeldowało się z pobytu stałego w gminie niż w niej się zameldowało.

Tabela 8. Saldo migracji dla Miasta i Gminy Orneta

	2016	2017	2018	2019	2020
Saldo migracji	-72	-24	-71	-106	-77
Saldo migracji wewnętrznych	-71	-28	-76	-114	-74
Saldo migracji zagranicznych	-1	4	5	8	-3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie na podstawie danych GUS

Należy mieć na uwadze, że podane wyżej liczby, obrazujące skalę migracji w Gminie, zostały zgromadzone na podstawie oficjalnych zameldowań/wymeldowań. Część osób, mimo zmiany miejsca zamieszkania, nie zgłasza tego faktu we właściwym urzędzie miasta lub gminy. W związku z tym, rzeczywisty rozmiar problemu może okazać się dużo poważniejszy.

Istotnym wskaźnikiem rozwoju demograficznego gminy i poczucia dobrostanu mieszkańców jest przyrost naturalny, wskazujący różnicę liczby urodzeń do liczby zgonów.

Tabela 9. Przyrost naturalny

	2017	2018	2019	2020	I półrocze 2021
Urodzenia	116	110	97	101	44
Zgony	141	132	129	157	94
Przyrost naturalny	- 25	- 22	- 32	- 56	- 50

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Od 2013 roku występuje tendencja spadku liczby urodzeń przy jednoczesnym wzroście liczby zgonów, co jest tendencją powszechnie występującą w państwach zachodnich, spowodowaną zmianami kulturowymi oraz pogarszaniem się położenia społeczno-ekonomicznego ludzi młodych (gdzie naturalnie płodność jest największa) względem pozostałych grup ludnościowych (zwłaszcza osób w średnim wieku) i niedostatecznym zabezpieczeniem potrzeb rodzinno-opiekuńczych. Negatywne skutki są potęgowane przez wkraczanie w okres zdolności reprodukcyjnych osób z niżów demograficznych, a wychodzenie z tego okresu przez pokolenia liczniejsze.

Dane statystyczne za rok 2020 i za pierwsze półrocze 2021 pokazują niewspółmierny przyrost zgonów, co jest związane z pandemią wirusa Covid-19.

Zauważalna jest rosnąca potrzeba rozwijania systemu:

- opieki medycznej, w tym profilaktyki zdrowia,
- wspierania młodych rodzin, w tym organizacji wsparcia w obszarze opieki nad dziećmi, ułatwiania,
- powrotu na rynek pracy po okresie wychowywania dzieci.

Tabela 10. Statystyka liczby i struktury mieszkańców Gminy Orneta – analiza porównawcza

	GMINA ORNETA				POWIAT LIDZBARSKI			WOJEWÓDZTWO WARMIŃSKO MAZURSKIE		
	2017	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
LICZBA LUDNOŚCI	12178	12055	11909	11816	41512	41180	40852	1418983	1422737	1416495
% ludności w wieku przedprodukcyjnym (grupa wieku 0 - 17 lat)	14,5	14,4	14,2	14,2	14,8	14,8	14,7	18,3	18,2	18,2
% ludności w wieku produkcyjnym (dla mężczyzn grupa wieku 18-64 lata, dla kobiet - 18-59 lat)	65,3	64,7	64,0	63,1	64,8	64,0	63,6	61,9	61,1	60,7
% ludności w wieku poprodukcyjnym (dla mężczyzn - 65 lat i więcej, dla kobiet - 60 lat i więcej)	20,2	20,9	21,8	22,7	20,4	21,2	21,7	19,8	20,5	21,1
Wskaźnik obciążenia demograficznego - ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	60,7	61,4	63,1	65,3	61,4	63,2	64,4	61,6	63,3	64,7
Gęstość zaludnienia (osoby na 1 km ²)	50	49	49	48	45	45	44	59	59	59
Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców	-1,97	-2,72	-3,17	-4,30	-2,45	-2,98	-5,75	-0,90	-1,39	-3,27

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W Gminie Orneta wskaźnik przyrostu naturalnego na 1 000 mieszkańców przyjmuje wartości ujemne. W efekcie oznacza to, co oznacza, że odnotowuje się więcej zgonów niż żywych urodzeń. Wskaźnik ten pogarsza się z roku na rok, i jest wyraźnie gorszy niż dla Województwa. W Gminie Orneta rośnie udział mieszkańców w wieku poprodukcyjnym, wydłuża się średni czas życia. Powiększa się udział ludności w wieku poprodukcyjnej względem w wieku przedprodukcyjnym (w roku 2020 odpowiednio 22,7% wobec 14,2%, w roku 2017 20,2% wobec 14,5%).

Oznacza to, że Gminę zamieszkuje coraz więcej starszych osób (mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety od 60 lat wzwyż) i zgodnie z krajowymi prognozami i analizami tendencja ta będzie się utrzymywać. Zgodnie z prognozami Eurostatu struktura wiekowa Polski w XXI wieku będzie dalej odchodzić od piramidalnego kształtu (najefektywniejszy stabilny układ, z dużą liczbą ludności w wieku przedprodukcyjnym i małą w poprodukcyjnym) do odwróconego piramidalnego (np. w roku 2050 ma być więcej osób powyżej 85 roku życia niż poniżej 5-tego, osób pomiędzy 80-tym a 84-tym rokiem życia ma być zbliżona liczba, co pomiędzy 5-tym a 9-tym rokiem życia). Mimo powolnego niwelowania różnic w średniej długości życia w połowie wieku ma być nadal daleko więcej kobiet niż mężczyzn wśród osób w wieku emerytalnym.

Takie zmiany struktury demograficznej wymagają podejmowania szeregu działań na rzecz środowiska osób starszych, w tym w obszarach:

- działalności społecznej osób starszych,
- edukacji osób starszych w tym funkcjonowania Uniwersytetów Trzeciego Wieku, podnoszenia kompetencji cyfrowych osób starszych,
- ochrony zdrowia i usług kierowanych do środowisk osób starszych.

Porównując statystyczne cechy mieszkańców Gminy Orneta z danymi dla powiatu lidzbarskiego i województwa warmińsko – mazurskiego należy stwierdzić, że:

- na tle województwa warmińsko – mazurskiego gminę miejsko – wiejską charakteryzuje stosunkowo niska gęstość zaludnienia na obszarze wsi,
- wysoki wskaźnik mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym może wskazywać na rozwojowy charakter społeczeństwa, niemniej niepokojący jest wskaźnik relacji urodzeń do zgonów – porównanie wartości w przeliczeniu na 1000 mieszkańców do danych dla powiatu lidzbarskiego i województwa warmińsko – mazurskiego wskazuje na niską dzietność mieszkańców Gminy Orneta,
- wskaźnik nowych do wymeldowujących się mieszkańców Gminy jest najkorzystniejszy w Gminie Lubomino wśród jednostek objętych badaniem, co stanowi dobrą prognozę do utrzymania zaludnienia w Gminie.

Analizując prognozy zaludnienia w województwie warmińsko – mazurskim na kolejne lata stwierdza się prognozowany spadek mieszkańców o 3,5% do roku 2030 i kolejne 5% do roku 2040. Utrzymanie więc liczby mieszkańców w Gminie Orneta poprzez działania społeczne i tworzenie dobrych warunków do zamieszkania stanowią kluczowe wyzwania samorządu Gminy na najbliższe lata.

I.4.2. RYNEK PRACY

Analiza rynku pracy w Gminie Orneta obejmuje analizę liczebności i struktury osób posiadających zatrudnienie oraz osób poszukujących pracy, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy. Dane statystyczne nie obejmują mieszkańców biernych zawodowo, to jest pozostających bez pracy i nie zarejestrowanych w urzędzie pracy, których liczbę szacuje się na poziomie 50% liczby osób bezrobotnych oraz osób wykonujących pracę zarobkową i ubezpieczonych w systemie KRUS.

I.4.2.1. OSOBY PRACUJĄCE

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego na terenie Gminy Orneta na koniec 2020 roku zatrudnionych było 1218 osób, w tym 628 kobiet (51,56%). Większy udział kobiet w liczbie osób zatrudnionych, liczba osób pracujących minimalnie ma tendencję spadkową. Natomiast w powiecie lidzbarskim, województwie warmińsko-mazurskim i w całym kraju liczba osób pracujących systematycznie rośnie.

Tabela 11. Pracujący w Gminie Orneta.

	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba osób pracujących, w tym	1243	1188	1192	1256	1218
<i>kobiety</i>	628	649	653	658	628
<i>mężczyźni</i>	615	539	539	598	590
Pracujący na 1000 osób w wieku produkcyjnym	152,9	156,7	167,5	171	166,6
Pracujący na 1000 mieszkańców	96	98	104	105	101

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Trend rosnącej liczby osób pracujących do roku 2009 włącznie, zarówno w ujęciu wskaźników dotyczących liczby osób pracujących na 1000 mieszkańców, liczby osób pracujących na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym, załamał się w 2000 roku, co z pewnością stanowi odpowiedź na zachwianie sytuacji gospodarczej wywołanej wirusem Covid-19. Dla porównania liczba osób pracujących na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w Polsce w 2020 roku wyniosła 255 osób.

I.4.2.2. BEZROBOCIE

Liczba osób bezrobotnych określana w statystykach publicznych stanowi liczbę osób zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy jako osoby pozostające bez zatrudnienia. W Gminie Orneta, podobnie do tendencji notowanych w powiecie lidzbarskim, województwie warmińsko – mazurskim i w Polsce, liczba osób bezrobotnych malała, zwłaszcza do końca 2019 roku, w związku z coraz większą liczbą dostępnych miejsc pracy i możliwości zatrudnienia.

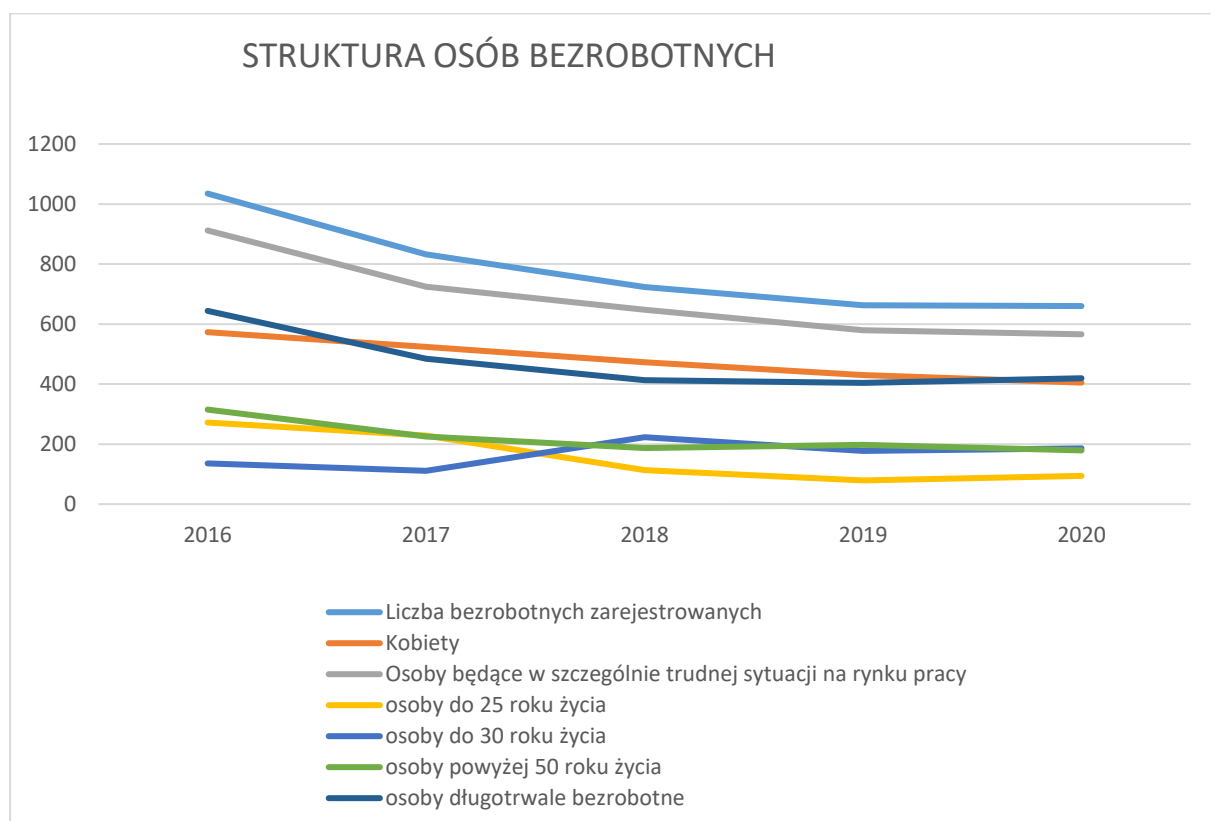
Tabela 12. Osoby bezrobotne w Gminie Orneta

Bezrobotni zarejestrowani	2016	2017	2018	2019	2020
OGÓŁEM	1035	832	724	663	660
<i>kobiety</i>	573,00	524,00	473,00	430,00	405,00
<i>mężczyźni</i>	462,00	308,00	251,00	233,00	255,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Statystyki o stopie bezrobocia oraz strukturze osób, sporządzane są na poziomie każdego powiatu. Według danych Urzędu Statystycznego w Olsztynie, stopa bezrobocia w powiecie lidzbarskim na koniec 2021 roku wyniosła 11,4% i jest niższa od stopy procentowej na koniec 2020 roku o 1,7%. Porównanie struktury osób bezrobotnych na przestrzeni lat 2016 – 2020 zaprezentowano na schemacie.

Wykres 3. Struktura osób bezrobotnych zarejestrowanych w Urzędzie Pracy



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Z powyższego wykresu wynika, że znacząca większość osób bezrobotnych to osoby pozostające w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, to jest osoby do 30 roku życia, po 50 roku życia, korzystające ze świadczeń pomocy społecznej, wychowujące dziecko poniżej 6 roku życia, dziecko z niepełnosprawnością oraz osoby niepełnosprawne. Wskaźnik tych osób utrzymuje się na stałym wysokim poziomie powyżej 85% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych.

Najniższy udział wśród osób bezrobotnych mają osoby młode, do 30 roku życia. Miarodajnie spada również liczba osób bezrobotnych kobiet.

W najmniej korzystnej sytuacji w ostatnich 3 latach są osoby długotrwale bezrobotne (rosnąca wartość pomimo spadającej liczbie osób bezrobotnych), osoby powyżej 50 roku życia.

Analiza stopnia przygotowania zawodowego osób bezrobotnych pod kątem poziomu wykształcenia (dane za 2020 rok) obrazuje, że:

- wykształcenie gimnazjalne i niższe ma aż 38% zarejestrowanych bezrobotnych,
- wykształcenie zawodowe ma 29,5% osób bezrobotnych,
- wykształcenie średnie ma 28% bezrobotnych i wyższe 4,5%.

Powyższe statystyki obrazują niezbędność działań dotyczących nabywania umiejętności i kwalifikacji zawodowych przez osoby nie posiadające wykształcenie, w tym poprzez adekwatne do potrzeb rynku pracy formy kształcenia zawodowego.

I.4.3. EDUKACJA

Zgodnie z przepisami prawa określającymi katalog zadań własnych samorządów gminnych, samorządy odpowiadają za edukację od wychowania przedszkolnego, przez szkołę podstawową do gimnazjum. Gmina Orneta zapewnia dostęp do usług w zakresie edukacji na poziomie przedszkoli (2 przedszkola publiczne), szkół podstawowych (3 szkoły podstawowe). Gminny system edukacji na koniec 2020 roku tworzyły:

1. Przedszkole Nr 1 w Ornece;
2. Przedszkole Nr 2 w Ornece;
3. Szkoła Podstawowa w Bażynach im. Jana Pawła II;
4. Szkoła Podstawowa Nr 1 w Ornece im. M. H. Sucharskiego;
5. Szkoła Podstawowa Nr 4 w Ornece im. Janusza Korczaka;
6. Liceum Ogólnokształcące im. Bojowników o Polskość Warmii w Ornece (wchodzi w skład Zespołu Szkół Ogólnokształcących w Ornece, prowadzonego przez Powiat Lidzbarski);
7. Zespół Szkół Zawodowych (Zasadnicza Szkoła Zawodowa, Technikum Ekonomiczne, Liceum Profilowane, Liceum Handlowe, Wieczorowe Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych) w Ornece.

Tabela 13. Liczba uczniów uczęszczających do szkół na terenie Gminy Orneta

	2016	2017	2018	2019	2020
Placówki (obiekty) wychowania przedszkolnego publiczne	2	2	2	2	2
Niepubliczny punkt przedszkolny	1	1	1	1	1
Liczba oddziałów	13	13	13	13	13
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego	287	308	305	313	298
Szkoły podstawowe	4	4	4	4	4
Liczba oddziałów	39	44	52	51	51
Uczniowie szkół podstawowych	680	720	858	844	841
Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi	14	19	19	21	25

Licea ogólnokształcące	1	1	1	1	1
Uczniowie liceów ogólnokształcących	100	101	109	132	135
Szkoły zawodowe					
Średnie zawodowe	1	1	1	1	1
Uczniowie średnich szkół zawodowych	130	122	102	135	144
w tym w klasie 1	36	24	12	70	44
Zasadnicze szkoły zawodowe	1	1	1	1	1
Uczniowie szkół zawodowych	-	36	64	104	83
w tym w klasie 1	-	36	28	48	24

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

W Gminie Orneta liczba miejsc opieki nad dziećmi w wieku przedszkolnym była stała w badanym okresie 5 lat (2016 – 2020). Opiekę świadczyły 2 placówki publiczne i jeden niepubliczny punkt przedszkolny. Zgłaszane zapotrzebowanie na miejsca przedszkolne jest większe niż dostępna liczba miejsc przedszkolnych, w każdej placówce funkcjonują listy rezerwowe dzieci oczekujących na przyjęcie. Tylko jedna placówka prowadzi grupy integracyjne i prowadzi opiekę nad dziećmi ze specjalnymi potrzebami. Problematycznym obszarem jest opieka nad dziećmi do lat 3, realizowana w Gminie Orneta wyłącznie przez 1 placówkę: klub dziecięcy, oferujący 22 miejsca opieki.

Liczba dzieci objętych opieką w poszczególnych latach ulegała wahaniom, adekwatnie do odpłatności za placówkę, korzystającą z dofinansowania funduszami europejskimi w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego. Na koniec 2020 roku placówka opiekowała się 14 podopiecznymi, pomimo że zdiagnozowane potrzeby zabezpieczenia miejsc opieki nad dziećmi są znacznie większe.

Powyższe wynika z nieadekwatności cenowej placówki do możliwości finansowych rodziców. Wskaźnik statystyczny zabezpieczenia żłobkowego dzieci do lat 3 za 2020 rok (wg GUS) wynosił dla Gminy Orneta 4,9% i należał do najniższych wskaźników w województwie warmińsko – mazurskim.

Liczba uczniów szkół podstawowych na przestrzeni 5 lat zmieniała się adekwatnie do trendów demograficznych: do roku 2019 rosła, od 2020 roku wykazuje tendencję spadkową. Liczba placówek i oddziałów zabezpiecza potrzeby dzieci wieku szkolnego.

Diagnoza placówek edukacyjnych, wskazuje istotne bariery ograniczające możliwości rozwojowe jednostek, w tym w zakresie wdrażania nowych i skutecznych form edukacji:

- zły stan techniczny obiektów,
- wysokie koszty ogrzewania i napraw infrastruktury,

- brak zaplecza lokalowego do rozwijania zróżnicowanych form aktywności dzieci i młodzieży,
- brak dostosowania obiektów do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, których liczba zgodnie z danymi prezentowanymi w tabeli nr 13, rośnie (o 31% na przestrzeni 3 lat).

Na potrzeby diagnozy dokonano analizy wyników egzaminów ósmioklasisty dzieci szkół podstawowych Gminy Orneta i porównano do danych statystycznych dla powiatu lidzbarskiego i województwa warmińsko – mazurskiego.

Tabela 14. Wyniki egzaminów dzieci kończących szkoły podstawowe

Podmiot	Język polski		Język angielski		Matematyka	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020
Polska	63%	59%	59%	54%	45%	46%
Województwo Warmińsko - Mazurskie	58%	55%	54%	50%	41%	42%
Powiat lidzbarski	55%	55%	50%	48%	40%	43%
Średnio Gmina Lidzbark Warmiński, w tym:	55%	52%	46%	43%	44%	42%
SP nr 1 Orneta	55%	52%	44%	44%	41%	37%
SP nr 4 Orneta	53%	48%	54%	44%	48%	46%
SP Bażyny	57%	54%	57%	54%	50%	50%
SP Mingajny	55%	53%	16%	23%	36%	45%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji o stanie realizacji zadań oświatowych Gminy Orneta za lata 2018/2019 i 2019/2020

Analizując powyższe dane należy podkreślić, że wyniki nauczania uczniów szkół podstawowych w Gminie Orneta są niższe od średnich dla powiatu, województwa i kraju w przedmiotach: język polski i język angielski. Dobre w porównaniu do danych dla województwa warmińsko – mazurskiego wykazują szkoły w nauczaniu matematyki.

Najgorsze wyniki w nauce, na wszystkich poziomach nauczania, wykazywała Szkoła Podstawowa w Mingajnach, która została zlikwidowana od roku szkolnego 2020 / 2021. Dzieci uczęszczają do szkół podstawowych w Orniecie, mają zabezpieczone dowozy.

Wymierne, lepsze wyniki w nauce dzieci uczęszczających do większych placówek i istotny wpływ dostępności ofert nauczania pozaszkolnego na wyniki nauczania w szkołach kierują Gminę Orneta

do kompleksowego rozwiązania systemu edukacji szkolnej poprzez budowę szkoły szkół z szerokim zapleczem wspierającym proces edukacji.

Nauczanie ponadpodstawowe zabezpiecza funkcjonowanie:

- 1 liceum ogólnokształcącego (Liceum Ogólnokształcące im. BOJOWNIKÓW O POLSKOŚĆ WARMII W ORNECIE) – z rosnącą na przestrzeni ostatnich 5 lat liczbą uczniów (55% uczniów stanowią kobiety),
- Zespołu Szkół Zawodowych Centrum Kształcenia Ustawicznego w Ornece, prowadzącego średnią szkołę zawodową i branżową szkołę zawodową (organ prowadzący: powiat lidzbarski).

Liczba uczniów w liceum zawodowym utrzymuje się na stałym poziomie, niemniej negatywnym trendem jest malejąca liczba uczniów rozpoczynających naukę w szkołach zawodowych, co może wskazywać na odpływ młodych ludzi z Ornety i nie dopasowanie oferty edukacyjnej (rodzaje zawodów) do potrzeb rynku pracy.

Dzięki bliskiej odległości korzystnemu położeniu Gminy, uczniowie mogą skorzystać ze zdecydowanie bogatszej oferty szkół, placówek i organizacji w Lidzbarku Warmińskim, tj. Zespołu Szkół i Placówek Ogólnokształcących w Lidzbarku Warmińskim, Zespołu Szkół Zawodowych w Lidzbarku Warmińskim, Zespołu Szkół i Placówek Oświatowych w Lidzbarku Warmińskim, Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Lidzbarku Warmińskim oraz Młodzieżowego Ośrodka Wychowawczego w Lidzbarku Warmińskim oraz w dużych ośrodkach miejskich, w tym głównie w Olsztynie.

Na potrzeby analizy strategicznej przeprowadzono weryfikację oferty zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych realizowanych przez placówki oświatowe Gminy Orneta.

Należy stwierdzić, że wszystkie placówki realizowały zadania wspierające uczniów w wyrównywaniu szans edukacyjnych i rozwijaniu kompetencji kluczowych, głównie poprzez program Młodzi Genialni innowacyjna edukacja w Gminie Orneta, którego działaniami objęto 674 uczniów gminy (80,14%). Istotną barierą wspierania ucznia w rozwoju i wyrównywaniu potrzeb edukacyjnych od roku 2020 jest pandemia wirusa Covid-19 i zmiana procesu nauczania na zdalny, częste przerwy w nauczaniu. Wymierny wpływ pandemii wirusa Covid-19 na poziom rozwojowy dzieci obrazują wyniki egzaminów ośmioklasistów we wszystkich obszarach strategicznych, które wymiennie spadły w stosunku do wyników roku 2019.

Identyfikacja potrzeb edukacyjnych, konieczność zwielokrotnienia wsparcia dzieci w okresie wyrównywania procesów rozwojowych w okresie po pandemii wirusa Covid-19, wskazuje na konieczność intensyfikacji działań.

I.4.4. ZDROWIE

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego, oraz informacjami dostępnymi na medycznych stronach internetowych opieka zdrowotna w gminie Orneta jest świadczona przez 6 przychodni lekarskich, w tym 5 o charakterze niepublicznym i 1 podlegającej jednostce samorządu terytorialnego.

Tabela 15. Opieka zdrowotna w Gminie Orneta

	2016	2017	2018	2019	2020
Przychodnie, w tym	7	7	6	6	6
<i>podległe JST</i>	2	2	1	1	1
Liczb udzielonych porad, w tym	74606	72497	75588	73860	55744
Podstawowa opieka zdrowotna	64544	63308	66652	64149	47728
Porady specjalistyczne	10062	9189	8936	9711	8016
Liczba porad na mieszkańca	6,11	5,95	6,27	6,20	4,72

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

Poza gabinetami podstawowej opieki zdrowotnej, świadczącymi usługi z zakresu:

- Poradnia (gabinet) lekarza podstawowej opieki zdrowotnej,
- Poradnia (gabinet) pielęgniarki podstawowej opieki zdrowotnej,
- Gabinet profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej dla dzieci,
- Punkt szczepień,
- Gabinet diagnostyczno-zabiegowy,

funkcjonują również gabinety stomatologiczne, gabinety rehabilitacji leczniczej, prywatny gabinet ratownictwa medycznego.

Poradnictwo medyczne specjalistyczne:

- poradnia chirurgiczna,
- poradnia reumatologiczna,
- poradnia dermatologiczna,
- 2 poradnie ginekologiczne,
- podstawowy zespół ratownictwa medycznego.

Bardzo ograniczona oferta leczenia specjalistycznego, brak poradnictwa dedykowanego osobom starszym i niepełnosprawnym, o utrudnionej mobilności to główne obszary problemowe diagnozowane podczas spotkań tematycznych z mieszkańcami Ornety oraz podczas spotkań konsultacyjnych założeń strategicznych.

Na terenie gminy zarejestrowanych jest 6 aptek. W Ornecie nie są świadczone usługi pogotowia ratunkowego. Nie ma też szpitala. Nocną i świąteczną opiekę zdrowotną zabezpiecza ambulatorium Zespołu Opieki Zdrowotnej w Lidzbarku Warmińskim. Leczenie szpitalne i specjalistyczne medyczne, dostępne jest dla mieszkańców Gminy Orneta w Lidzbarku Warmińskim i obejmuje:

- 1) Szpital Powiatowy im. Marii Skłodowskiej-Curie w Lidzbarku Warmińskim, w tym oddziały szpitalne: chorób wewnętrznych, chirurgiczny, ginekologiczny, pediatryczny oraz chirurgii urazowo-ortopedycznej;
- 2) Powiatowy ośrodek leczenia pozaszpitalnego:
 - a) Powiatowy Ośrodek Terapii – Oddział Terapii Uzależnienia od Alkoholu;
 - b) Powiatowy Ośrodek Rehabilitacji – Ośrodek Rehabilitacji Diennej
- 3) Powiatowa Przychodnia Specjalistyczna: ginekologia, chirurgia ogólna, ortopedia, endokrynologia, okulistyka, otorynolaryngologia, neurologia, chorób zakaźnych, kardiologia, chirurgia urazowo-ortopedyczna, terapia uzależnień od alkoholu i współuzależnień, medycyna sportowa, nocna i świąteczna pomoc medyczna, specjalistyczny zespół ratownictwa medycznego.

System podstawowej opieki zdrowotnej jest rozwinięty w stopniu dostatecznym. Duża odległość do lekarzy specjalistów ogranicza dostępność mieszkańców gminy Orneta do instytucji służby zdrowia. Brak wsparcia w sprawach nagłych, konieczność długiego oczekiwania na karetkę znacznie obniżają poczucie bezpieczeństwa mieszkańców Ornety i wpływają na ograniczanie profilaktyki zdrowotnej. Szczególnie ważne jest poprawianie zabezpieczenia zdrowotnego mieszkańców w okresie:

- znacznego spadku aktywności prozdrowotnej mieszkańców (w roku 2020 statystyczny mieszkaniec poszedł do lekarza 2 razy mniej niż w latach wcześniejszych),
- zachwiania profilaktyki zdrowia i skuteczności podstawowej opieki zdrowotnej w okresie pandemii wirusa Covid-19,
- rosnących potrzeb zabezpieczenia usług społecznych dla osób starszych, w celu zapewnienia sprawności i wydłużania okresu włączenia społecznego w wieku senioralnym.

I.4.5. ZABEZPIECZENIE SPOŁECZNE

Polityka i wsparcie społeczne w Gminie Orneta realizowane jest zgodnie ze Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych w gminie Orneta. W strategii założono pięć celów głównych:

- ✓ Cel strategiczny nr 1 Wzmacnianie kompetencji sprzyjających prawidłowemu wypełnianiu ról rodzinnych, zawodowych i społecznych.
- ✓ Cel strategiczny nr 2 Poprawa jakości życia rodzinnego oraz stabilności rodzin, ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju dzieci i młodzieży.
- ✓ Cel strategiczny nr 3 Tworzenie przestrzeni włączenia społecznego osób starszych, niepełnosprawnych i chorujących.
- ✓ Cel strategiczny 4 Zmniejszenie skali dysfunkcji społecznych, w tym przemocy i kryzysów w rodzinach, przestępczości i uzależnień.
- ✓ Cel strategiczny 5 Kreowanie warunków budowy i rozwoju społeczeństwa obywatelskiego w gminie.

Realizacja poszczególnych celów przyjętych w ramach Strategii przede wszystkim miała na celu poprawienie standardów życia wszystkich mieszkańców wspólnoty samorządowej, a nie tylko grup marginalizowanych. Tak rozumiana polityka społeczna obejmuje zagadnienia z różnych dziedzin w tym także z zakresu: edukacji, kultury, wypoczynku, zatrudnienia a także poprzez zabezpieczenie potrzeb materialnych i mieszkaniowych. Ustalenie celów strategicznych oraz celów szczegółowych miało przede wszystkim na celu odejście od modelu pomocy społecznej, w którym podstawową formą udzielania wsparcia była pomoc finansowa, a dążenie do modelu nastawionego w szczególności na wzmocnienie osób i rodzin wymagających wsparcia w rozwiązywaniu problemów. Realizacja powyższego modelu możliwa była między innymi dzięki wzrostom różnego rodzaju pomocy takiej jak: poradnictwo (prawne, psychologiczne, rodzinne i inne), pracy socjalnej oraz poprzez działalność grup wsparcia w szczególności dla osób uzależnionych.

Jednostką realizującą zadania wynikające z ustawy o pomocy społecznej w Gminie Orneta jest Miejsko - Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Ornece. Zadaniem jednostki będącej samodzielną jednostką organizacyjną gminy Orneta jest umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których nie mogą pokonać wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości, przede wszystkim poprzez podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem. Świadczenia obsługiwane przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej:

- zasiłki okresowe,
- zasiłki celowe i pomoc w naturze,

- zasiłki stałe,
- świadczenia niepieniężne w formie dożywiania,
- świadczenia rodzinne:
 - a) świadczenia rodzinne będące wsparciem rodzin gorzej sytuowanych w wychowaniu dziecka (dzieci) oraz w sytuacji, kiedy w rodzinie znajduje się osoba niepełnosprawna wymagająca opieki i pomocy. Są to zasiłek rodzinny oraz dodatki do zasiłku rodzinnego z tytułu: urodzenia dziecka; opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego; samotnego wychowania dziecka; wychowania dziecka w rodzinie wielodzietnej; kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego; rozpoczęcia roku szkolnego; podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania; świadczenia opiekuńcze: zasiłek pielęgnacyjny i świadczenie pielęgnacyjne, specjalny zasiłek opiekuńczy, jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka, świadczenie rodzicielskie,
 - b) fundusz alimentacyjny,
 - c) świadczenia wychowawcze,
 - d) świadczenia Dobry Start.

Do podstawowych zadań Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej należą:

- 1) **praca socjalna** – świadczenie pomocy w postaci pracy socjalnej jest zadaniem własnym gminy o charakterze obowiązkowym i nie jest uzależnione od posiadanego przez osobę, rodzinę dochodu,
- 2) **poradnictwo specjalistyczne** – obejmuje w szczególności poradnictwo prawne (udzielanie informacji z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego i ochrony praw lokatorów), psychologiczne (realizowane przez procesy diagnozowania, profilaktyki i terapii) oraz rodzinne (obejmuje problemy funkcjonowania rodzin, opieki nad osobą niepełnosprawną). Poradnictwo jest świadczone osobom i rodzinom, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych, bez względu na posiadany dochód. Realizacją tego typu wsparcia zajmują się głównie pracownicy tutejszego ośrodka przy współpracy z pedagogami szkolnymi, terapeutami oraz Pełnomocnik ds. Profilaktyki Uzależnień,
- 3) **usługi opiekuńcze** – usługi opiekuńcze w Gminie Orneta świadczy Ornecka Spółdzielnia Socjalna „Arka”,
- 4) od stycznia 2020 roku ośrodek pomocy realizuje Program „**Opieka 75+** ”. Strategicznym celem Programu jest poprawa dostępności do usług opiekuńczych, zarówno dla osób samotnych, jak również pozostających w rodzinach będących w wieku 75 lat i więcej,

- 5) prowadzenie mieszkania chronionego na ulicy Kopernika w Ornece oraz mieszkania chronionego dla osób starszych na ulicy Braniewskiej. Umożliwienie osobom starszym pozostanie w miejscu zamieszkania zwiększa im poczucie bezpieczeństwa psychicznego i bezpieczeństwa fizyczne.

Tabela 16. Pomoc społeczna w Gminie Orneta

	2016	2017	2018	2019	2020
Wartość świadczeń rodzinnych (w tys. złotych)	3871	4042	4082	4617	4952
Zasiłki rodzinne z dodatkami (w tys. złotych)	1836	1864	1798	1674	1505
Zasiłki pielęgnacyjne (w tys. złotych)	655	616	604	687	755
Gospodarstwa domowe objęte pomocą społeczną (ogółem)	768	722	709	672	643
Osoby korzystające ze wsparcia pomocy społecznej	1623	1468	1398	1280	1233
<i>w tym o dochodach poniżej kryterium dochodowego (%)</i>	75,85%	73,77%	72,25%	71,17%	66,91%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

Kwota nominalna środków na pomoc społeczną rośnie na przestrzeni lat, jednocześnie liczba gospodarstw domowych objętych wsparciem społecznym maleje. Przeważająca liczba osób korzystających z pomocy społecznej to osoby osiągające dochody poniżej minimum socjalnego (w 2020 roku 66,91%), niemniej na przestrzeni 5 lat znacząco zmieniła się struktura osób objętych wsparciem. Odnotowuje się wzrost liczby rodzin objętych opieką z powodu przemocy, uzależnień, długotrwałej i ciężkiej choroby.

Do zdiagnozowanych na poziomie prac nad strategią obszarów problemowych należy:

- nawarstwienie rodzin wymagających opieki społecznej w określonych obszarach urbanistycznych Ornety (obszar rewitalizacji),
- niezbędność „nowego” podejścia do rozwiązywania problemów społecznych, łączenia różnych form wsparcia, stosowania ścieżek pomocy,
- konieczne nasilenie form wsparcia w obszarze integracji rodziny i wsparcia procesów wychowawczych.

W okresie objętym diagnozą wsparcie społeczne mieszkańców Gminy Orneta realizowane było w szczególnym obszarze pandemii wirusa Covid-19. Szereg instrumentów wsparcia, w tym samopomocowych pozwoliło na zminimalizowanie negatywnych zjawisk wywołanych pandemią.

Nową sytuacją jest wojna na wschodniej Granicy Polski i ponad dwupółmilionowa (na dzień zamknięcia opracowania strategicznego) liczba uchodźców z Ukrainy do Polski. Z całą pewnością w obszarze zabezpieczenia społecznego w okresie realizacji strategii niezbędne będzie rozszerzenie katalogu osób zamieszkujących Gminę Orneta i korzystających ze wsparcia społecznego oraz katalogu niezbędnych form wsparcia.

I.4.6. AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA I KULTURA

Na obszarze gminy Orneta działają dwie instytucje kultury:

- 1) Miejski Dom Kultury w Ornece,
- 2) Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy w Ornece.

Centrum Kultury i Biblioteka Miejska im. Franciszka Chruściela w Ornece (wcześniejsza nazwa Miejski Dom Kultury w Ornece) działa od 1 stycznia 2006 roku jako samorządowa instytucja kultury, której celem jest tworzenie, upowszechnianie oraz ochrona kultury. Od 26.05.2021 jednostkę połączono z instytucją biblioteczną.

Do podstawowej działalności placówki należy rozpoznawanie i rozbudzanie zainteresowań oraz potrzeb kulturalnych społeczności lokalnej, przygotowanie do odbioru i tworzenie wartości kulturalnych, kształtowanie wzorów i nawyków aktywnego uczestnictwa w kulturze, współpraca ze społecznym i amatorskim ruchem kulturalnym, promowanie zespołów twórczych i indywidualnych artystów oraz koordynacja działalności kulturalno-wychowawczej na terenie gminy Orneta.

W Miejskim Domu Kultury prowadzone są zajęcia wokalne, rytmiczno-muzyczne, plastyczne, rękodzieła, teatralne oraz nauki gry na instrumentach. Zakres działalności jednostki zobrazowano na podstawie wydarzeń zorganizowanych w 2020 roku, który w związku z obostrzeniami w okresie pandemii wirusa Covid-19 nie przedstawiają pełnego potencjału rozwojowego jednostki.

Tabela 17. Aktywność Miejskiego Domu Kultury

Nazwa wydarzenia / zajęć	Powtarzalność jednorazowe/ cykliczne	Charakterystyka grupy odbiorców
Finał Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy	cykliczne	dzieci, młodzież, dorośli, seniorzy

Prowadzenie i Przeglądy Ogniska Muzycznego	cykliczne	dzieci, młodzież, dorośli, rodziny
Ferie zimowe	cykliczne	dzieci, młodzież
Spotkania autorskie	jednorazowe	dorośli, młodzież, seniorzy
Koncert Walentynkowy	cykliczne	dorośli, młodzież, seniorzy
Międyszkolny Turniej Piłki Siatkowej	jednorazowa	młodzież
Wakacje w kulturze	cykliczne	dzieci
Objazdowy Dom Kultury	cykliczna	dzieci
Konkurs ekologiczny	jednorazowa	dzieci, młodzież, dorośli
Letnia Scena w Gminie Orneta	jednorazowa	dzieci i dorośli
Happening „Nasze miejsca, nasze księgi”	jednorazowa	młodzież
Maluj mury – akcja happeningowa	jednorazowa	młodzież
Konkurs na Piosenkę Świąteczną	jednorazowo	dzieci, młodzież
Indywidualna/grupowa nauka gry na instrumentach	cykliczna	dzieci, młodzież, dorośli
Indywidualna/grupowa nauka gry na instrumentach	cykliczna	dzieci, młodzież, dorośli
Sekcja perkusji	cykliczna	dzieci, młodzież, dorośli
Zajęcia wokalo-instrumentalne	cykliczna	dzieci, młodzież
Ornecka Orkiestra Dęta	cykliczna	młodzież, dorośli, seniorzy
Zajęcia nauki gry na instrumentach dętych	cykliczna	dzieci, młodzież
Zajęcia plastyczne „Kreatywni odkrywcy”	cykliczna	dzieci
Zajęcia plastyczne „Prima”	cykliczna	dorośli, młodzież
Grupa Razem Damy Radę	cykliczna	młodzież
Teatr Światła i Ognia HOKAGE	cykliczna	dzieci, młodzież
Pracownia rękodzieła dla dzieci i Babski Klub	cykliczna	dzieci, młodzież, dorośli, seniorzy
Pracownia Art. Media/Klub gier planszowych	cykliczna	dzieci, młodzież
Klub Mamy i Malucha	cykliczna	dzieci i rodzice
Matematyczne ortografiki	cykliczna	dzieci

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności jednostki

Ponadto instytucja kultury współorganizuje i wspiera inicjatywy organizowane oddolnie przez organizacje pozarządowe, placówki oświatowe, świetlice. Dodatkowo Miejski Dom Kultury wspiera aktywność organizacji pozarządowych, głównie poprzez udostępnianie pomieszczeń i zasobów technicznych.

Tabela 18. Współpraca instytucji kultury z organizacjami pozarządowymi

Organizacja / Grupa	Charakter współpracy
Uniwersytet Trzeciego Wieku w Ornece	udostępnianie pomieszczeń MDK, wyposażenia, wspólna organizacja wydarzeń, wsparcie merytoryczne, angażowanie do wspólnych działań

Klub Seniora „Ornecianie”	udostępnianie pomieszczeń MDK, wyposażenia, wspólna organizacja wydarzeń, wsparcie merytoryczne, angażowanie do wspólnych działań
Polski Związek Emerytów i Rencistów i Inwalidów – Zarząd Rejonowy w Ornece	udostępnianie pomieszczeń MDK, wyposażenia, wsparcie merytoryczne, angażowanie do wspólnych działań
Młodzieżowa Rada Miejska	udostępnianie pomieszczeń MDK, wsparcie merytoryczne
Stowarzyszenie Reduta Orneta	wspólna organizacja wydarzeń, wsparcie merytoryczne, angażowanie do wspólnych działań
Orneckie Stowarzyszenie Wspierania Osób Niepełnosprawnych, Warsztaty Terapii Zajęciowej w Ornece	udostępnianie pomieszczeń MDK, wspólna organizacja wydarzeń, wsparcie merytoryczne, angażowanie do wspólnych działań
Lokalne zespoły i kapele	udostępnianie pomieszczeń MDK
Związek Harcerstwa Polskiego – Oddział Orneta	udostępnianie pomieszczeń MDK, angażowanie do wspólnych działań
Środowiskowy Dom Samopomocy w Henrykowie	udostępnianie pomieszczeń MDK, wsparcie merytoryczne
Stowarzyszenie Na Rzecz Pomocy Osobom Niepełnosprawnym w Ornece	udostępnianie pomieszczeń MDK, wsparcie w realizacji wydarzeń, partnerstwo w projektach, angażowanie do wspólnych działań
Stowarzyszenie „Agrorelaks”	wsparcie w realizacji projektów
Koło pszczelarzy w Ornece	udostępnianie pomieszczeń MDK, angażowanie do wspólnych działań
Rada Seniorów w Ornece	udostępnianie pomieszczeń MDK, angażowanie do wspólnych działań
Fun Club DISCO POLO	udostępnianie pomieszczeń MDK

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności jednostki

Miejski Dom Kultury z powodzeniem pozyskuje fundusze zewnętrzne na działalność statutową jednostki z programów:

- Polsko – Amerykańskiej Fundacji Wolności – Równać Szanse, Lokalne Partnerstwa PAFW,
- Narodowego Centrum Kultury,
- Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko – Mazurskiego,
- innych funduszy krajowych.

Centrum Kultury i Biblioteka Miejska im. Franciszka Chruściela w Ornece (wcześniejsza nazwa Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy w Ornece) została powołana jako instytucja kultury uchwałą nr XXXVI/231/2001 Rady Miejskiej z dnia 1 października 2001 roku. Od 26.05.2021 jednostkę połączono z instytucją kultury. Podstawowym zakresem działania Biblioteki Publicznej jest zaspokajanie potrzeb czytelnich, kulturalnych i informatycznych mieszkańców miasta i gminy Orneta oraz uczestniczenie w upowszechnianiu kultury i wiedzy. W skład organizacyjny Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy w Ornece wchodzi:

- 1) Wypożyczalnia dla Dorosłych,

- 2) Czytelnia dla Dorosłych,
- 3) Oddział dla Dzieci i Czytelnia z 3 stanowiskami komputerowymi,
- 4) Filia Biblioteczna w Henrykowie.

W roku 2020 zarejestrowanych i wypożyczających czytelników było:

- 1) Wypożyczalnia dla Dorosłych – 545 czytelników,
- 2) Oddział dla Dzieci – 352 czytelników,
- 3) Filia w Bażynach – 44 czytelników (funkcjonująca do 30 września 2020 roku),
- 4) Filia w Henrykowie – 52 czytelników.

W 2020 roku nastąpił znaczny spadek czytelnictwa względem 2019 roku, czego przyczyną były głównie ograniczenia dostępności spowodowane pandemią wirusa Covid-19. Wprowadzone w ciągu roku obostrzenia krajowe wymagały częstego zamykania biblioteki dla użytkowników, co rzutowało na zmniejszoną liczbę zarejestrowanych czytelników. Niemniej Gmina Orneta w 2020 roku znacząco zwiększyła nakłady na zakup nowych pozycji książkowych, adekwatnych do zgłaszanych potrzeb mieszkańców.

Tabela 19. Czytelnictwo w Gminie Orneta

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Księgozbiór	49 691	49 707	48 431	47 208	36 662	32 171
Czytelnicy	1 487	1 491	1 388	1 310	1 264	993
Wypożyczenia	31 951	33 396	33 895	34 506	33 719	22 601

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

Tabela 20. Księgozbiór

Nazwa	Zakupy książek		Kwota zł		Ubytki książek		Kwota zł	
	2019	2020	2019	2020	2019	2020	2019	2020
Wypożyczalnia dla dorosłych	405	525	10.409,89	14920,43	432	0	66,32	0
Oddział dla dzieci	301	746	4.505,00	11683,39	9.700	1000	819,53	1,51
Filia Bażyny	16	0	490,50	0	0,00	4565	0,00	23.177,07
Filia Henrykowo	91	16	1.551,50	449	1.227	150	69,12	15,64
RAZEM	813	1287	16.956,89	27052,82	11.359	5715	954,97	23.194,22

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności jednostki

Biblioteka Publiczna pozyskuje fundusze na działalność statutową jednostki z programów:

- Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- Instytutu Książki,
- Krajowych funduszy dotacyjnych.

Integracja mieszkańców i upowszechnianie kultury, kreatywnych form organizacji czasu wolnego są szczególnie ważne w rozwoju tożsamości kulturowej mieszkańców Gminy Orneta. Działalność kulturalna będzie miała szczególne znaczenie w okresie ponownego budowania aktywności w okresie wychodzenia z pandemii wirusa Covid-19, asymilowania ludności w związku z ruchem migracyjnym z Ukrainy i zabezpieczania potrzeb coraz aktywniejszej grupy mieszkańców wchodzących w wiek senioralny. Kluczowe znaczenie ma tutaj budowanie potencjału o zidentyfikowane marki i potencjały rozwojowe, w tym filozofię slow life i slow food, wyrażone w marce CITTASLOW.

Kluczowym Partnerem rozwijania tożsamości kulturowej i budowania potencjału mieszkańców są aktywne i budujące swój potencjał organizacje pozarządowe. Kapitał społeczny obejmuje wszystko to, co decyduje o zdrowych relacjach społecznych, dbaniu o dobro wspólne i współpracy [Czapiński, Panek 2013]. Kapitał społeczny to sieci społeczne, które wiążą jednostkę ze społeczeństwem w sposób umożliwiający jej współdziałanie z innymi dla dobra wspólnego. Ułatwia to wspólne rozwiązywanie problemów lokalnych. Wysoki poziom kapitału społecznego przekłada się na większą ilość działań oraz większe zaufanie.

Aktywność społeczna mieszkańców Miasta i Gminy Orneta obejmuje także działania grup nieformalnych, Rad Sołeckich, Grup Odnowy Wsi, Grup Samopomocowych, skoncentrowanych wokół wspólnych problemów, a także posiadających osobowość prawną organizacji.

Tabela 21. Wykaz organizacji pozarządowych zarejestrowanych na obszarze Miasta i Gminy Orneta

Miasto Orneta		
1.	Stowarzyszenie Orneckie „Agrorelaks”	ul. 1 Maja 45 11-130 Orneta
2.	Stowarzyszenie Orneckich Przedsiębiorców i Pracodawców	ul. Kościuszki 33/35 11-130 Orneta

3.	Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Miasta i Gminy Orneta	ul. Przemysłowa 13D/6 11-130 Orneta
4.	Stowarzyszenie Rozwoju Miasta i Gminy Orneta „Ornecianie”	ul. 1 Maja 45 11-130 Orneta
5.	Orneckie Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Kultury „Warmia”	Plac Wolności 26 11-130 Orneta
6.	Stowarzyszenie Miłośników Warmii	ul. Ogrodowa 33 11-130 Orneta
7.	Stowarzyszenie „REDUTA ORNETA”	ul. Kopernika 9c/1 11-130 Orneta
8.	Stowarzyszenie „Miastowieś”	ul. Mickiewicza 1 11-130 Orneta
9.	Stowarzyszenie Na Rzecz Pomocy Osobom Niepełnosprawnym	ul. Zamkowa 12 11-130 Orneta
10.	Orneckie Stowarzyszenie Wspierania Osób Niepełnosprawnych	ul. Przemysłowa 13D/6 11-130 Orneta
11.	Uniwersytet Trzeciego Wieku w Orniecie	ul. 1 Maja 45 11-130 Orneta
12.	Warmińskie Stowarzyszenie Zastępczego Rodzicielstwa	ul. Przemysłowa 14/36 11-130 Orneta
13.	Orneckie Stowarzyszenie Rozwiązywania Problemów Uzależnień	ul. 1-go Maja 6 11-130 Orneta
14.	Stowarzyszenie Pomocy Bezrobotnym i Ich Rodzinom „Samarytanie”	ul. Plac Wolności 26 11-130 Orneta
15.	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Specjalnej Troski	ul. 1-go Maja 6 11-130 Orneta
16.	Ochotnicza Straż Pożarna w Orniecie	ul. Mickiewicza 18 11-130 Orneta
17.	Miejski Klub Sportowy „Błękitni” w Orniecie	ul. Sportowa 6 11-130 Orneta
18.	Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Zespołu Szkół Zawodowych „Przyszłość”	ul. 1-go Maja 20 11-130 Orneta

19.	Stowarzyszenie „Lepsze Jutro”	ul. Warmińska 11 11-130 Orneta
20.	Stowarzyszenie Przyjaciół i Mieszkańców Ornety	ul. Braniewska 12/12 11-130 Orneta
21.	Stowarzyszenie „Warmińska Inicjatywa”	ul. Kwiatowa 7/19 11-130 Orneta
22.	Integracyjny Klub Sportowy Smok	ul. Przemysłowa 6/1 11-130 Orneta
23.	Stowarzyszenie Motoklub Orneta	ul. 1 Maja 82 11-130 Orneta
24.	Ogólnopolskie Stowarzyszenie Anglistów "English Teaching"	ul. Ogrodowa 31 11-30 Orneta
25.	"Fundacja Archipelag Innowacji Społecznych"	ul. 1 Maja 62C /14 11-130 Orneta
26.	Fundacja z Dzikiej Warmii	ul. Pieniężnego 13 11-130 Orneta
27.	Ornecki Klub Sportów Walki Olympia Fit Camp	Plac Wolności 23 11-130 Orneta
28.	Fundacja Inicjatyw Społeczności Lokalnych	ul. 1 Maja 62C/14 11-130 Orneta
Obszary wiejskie		
29.	Stowarzyszenie Rozwoju Sołectwa Karkajmy	Karkajmy 8/4 11-130 Orneta
30.	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Karbowo	Karbowo 7/3 11-130 Orneta
31.	Stowarzyszenie ARKADIA z siedzibą w Dąbrówce	Dąbrówka 7a/1 11-130 Orneta
32.	Stowarzyszenie „Soulriders”	Krosno 25 11-130 Orneta

Źródło: www.ems.ms.gov.pl/krs/wyszukiwaniepodmiotu

Zasady współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi są każdego roku uchwalami „w sprawie uchwalenia rocznego programu współpracy Gminy Orneta z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami określonymi w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie”.

Strategia Rozwoju Gminy Orneta na lata 2023 – 2030

Organizacje współpracują z samorządem w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego, wspierania i upowszechniania kultury fizycznej, organizacji gminnych imprez rekreacyjno-sportowych poprzez organizowane przez samorząd konkursy ofert. Odbywa się to w ramach Rocznych Programów Współpracy Gminy Orneta z Organizacjami Pozarządowymi. Przykładowo, w 2020 roku zlecono 20 zadań organizacjom pozarządowym oraz innym podmiotom wymienionym w art. 3 ust. 3 Ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku *o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* (Dz. U. z 2003 roku Nr 96 poz. 873 z późn. zm.), z których jednak zrealizowano jedynie 8 (w pozostałych przypadkach strony porozumiały się w sprawie rozwiązania umowy).

Organizacje pozyskują również środki ze źródeł zewnętrznych, w tym krajowych (między innymi z Programów wdrażanych przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej: Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO, FIO Warmia Mazury Lokalnie, uzyskanie odpisu 1% od podatku), unijnych (w tym ze środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich za pośrednictwem Lokalnej Grupy Działania „Warmiński Zakątek” na działania własne realizowane na rzecz mieszkańców), poza unijnych (Program Działaj Lokalnie).

Niezmiernie ważne jest wspieranie aktywności.

EKONOMIA SPOŁECZNA

Działalność dochodowa organizacji pozarządowych prowadzona w formie działalności odpłatnej i gospodarczej stanowią coraz realniejszą formę zatrudnienia osób, które mają potencjał łączenia predyspozycji społecznych i przedsiębiorczych.

Jest to doskonała forma zatrudniania osób z grup defaworyzowanych i wymagających wsparcia. Upowszechnianie idei i instrumentów ekonomii społecznej wśród mieszkańców gminy Orneta jest szczególnie ważne w kontekście potencjału funduszowego obszaru wnoszonego przez Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej (w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego) i Lokalną Grupę Działania „Warmiński Zakątek” (w ramach PROW 2014 - 2020).

Wdrożenie instrumentów ekonomii społecznej, to jest działalności dochodowej organizacji pozarządowych, prowadzonej w sferach zabezpieczenia społecznego, może stać się najbardziej skuteczną i efektywną formą pomocy świadczonej grupom społecznym znajdującym się w szczególnie trudnej sytuacji, w tym uchodźcom z Ukrainy.

DZIEDZICTWO KULTUROWE

Gmina Orneta stanowi przestrzeń szczególnym dziedzictwie i tożsamości kulturowej, co szczegółowo opisano w rozdziale I Strategii. Orneta charakteryzuje się bogactwem zabytków, świadczących o jej kulturze, historii i tożsamości jej mieszkańców.

Tabela 22. Zabytki nieruchome na terenie Gminy Orneta, wpisane do Rejestru Zabytków oraz Gminnej Ewidencji Zabytków

Bażyńny	- kościół par. p.w. śś. Mikołaja Biskupa i Rocha, I poł. XIV w., XV/XVI w., nr rej.: 648/67 z 12.10.1967 r.; - cmentarz kościelny, nr rej.: j.w.; - zespół pałacowy, XVIII-XIX w., nr rej.: 649/67 (B/28, B/32) z 12.10.1967 r. - pałac; - park, nr rej.: 648/67 z 12.10.1967 r.
Bogatyńskie	- kościół fil. p.w. Świętej Trójcy i Św. Michała, XIX w., nr rej.: 657 (B/34) z 12.10.1967 r.; - zespół pałacowy, XVIII w.; - pałac, nr rej.: 652/67 (B/35) z 12.10.1967 r.; - park, nr rej.: 88/86 z 10.02.1986 r.
Chwałęcín	- kościół odpustowy p.w. Św. Podwyższenia Krzyża Świętego, 1720-1728, nr rej.: A-203 z 9.03.1957 r. oraz 1158 z 18.05.1968 r.; - krużganki z kaplicami, nr rej.: j.w.; - cmentarz przykościelny, nr rej.: j.w.
Henrykowo	- kościół par. p.w. Św. Katarzyny, XIV/XV w., nr rej.: H/1 z 28.09.1953 r.; - plebania, II poł. XVIII w., nr rej.: 666/67 z 16.10.1967 r.
Karkajmy	- zespół pałacowy, nr rej.: 191/91 z 17.05.1991 r.; - pałac; - oficyna; - park
Krosno	- zespół kościoła odpustowego, I poł. XVIII w., 1915, nr rej.: A-107 z 27.06.1953 r.; - kościół p.w. Nawiedzenia NMP i Św. Józefa; - krużganki z 4 kaplicami; - dom księży emerytów, nr rej.: 1143 z 28.04.1968 r.; - spichrz, nr rej.: 353/94 z 26.04.1994 r.
Mingajny	- kościół par. p.w. Św. Wawrzyńca, XIV w., XVII-XX w., nr rej.: 667/67 z 16.10.1967 r.; - cmentarz przykościelny, nr rej.: j.w.
Opin	- kościół fil. p.w. Świętego Krzyża, XIV w., 1803, nr rej.: O/27 z 11.03.1957 r.; - szkoła nr 12, nr rej.: 196/91 z 27.08.1991 r.
Osetnik	- kościół p.w. Św. Jakuba (ruina, nr rej.: 674/67 (O/43) z 18.10.1967 r.; - zespół młyna, nr rej.: 213/92 z 29.01.1992 r.; - młyn; - 2 budynki gospodarcze; - urządzenia hydrotechniczne

Orneta	- miasto, w obrębie murów obronnych, XIV-XIX w., nr rej.: A-185 z 17.11.1956 r.; - kościół par. p.w. Św. Jana Chrzciciela, XIV w., XV w., nr rej.: O/3 z 17.11.1956 r.; - plebania, ul. Kościelna 1, nr rej.: O/8 z 17.11.1956 r. (nie istnieje); - kościół ewangelicki, ob. cerkiew, 1829, nr rej.: 668/67 z 16.10.1967 r.; - kaplica Jerozolimska, XVII/XVIII w., nr rej.: O/4 z 17.11.1956 r.; - klasztor ss. katarzynek, II poł. XVI w., XVII w. I, II poł. XIX w., nr rej.: A-189 z 17.11.1956 r.; - ogród klasztorny (otoczenie), XVIII w., nr rej.: A-189 z 15.10.2010 r.; - piwnice zamku, w budynku szkoły, XIV w., XVI w., nr rej.: O/13 z 17.11.1956 r.; - mury obronne (pozostałości), ul. Wały Jagiellońskie, XIV-XV w., nr rej.: O/6 z 17.11.1956 r.; - ratusz, XIV w., nr rej.: O/7 z 17.11.1956 r.; - zespół urbanistyczny ulic: Elbląskiej i Podgórznej, 1848-1850, nr rej.: A-1621 z 17.02.1986 r., domy : ul. Elbląska, nr : 11; 13; 15; 17; 21; 25; 27; 28; 29; 30; 31; 33; 35; 37; 39; 40; 41; 42; 43; 45; 46; 47; 50; 52; 54; 55; 56; 58; 60; 62; 66; 70; 71; 74; 76; ul. Podgórzna, nr : 12; 42; 44; 46; 48; 50; 52; - dom, ul. Elbląska 70, poł. XIX w., nr rej.: 80/85 z 20.09.1985 r.; - dom, ul. Kościuszki 8, 1880, nr rej.: A-4525 z 18.05.2009 r.; - dom, ul. 1 Maja 1, mur.-szach., pocz. XIX w., nr rej.: 669/67 z 16.10.1967 r.; - sąd, ob. szkoła zawodowa, ul. 1 Maja 20, 1905, nr rej.: A-2281 z 16.08.2006 r.; - willa, ul. 1 Maja 26, 1906, nr rej.: 185/91 z 18.02.1991 r.; - willa, ul. 1 Maja 43, 1904, nr rej.: 264/93 z 30.04.1993 r.; - kamienica, ul. Pionierów 5, (XVIII w.), k. XIX w., nr rej.: A-4523 z 18.05.2009 r.; - kamienica, ul. Pionierów 10, 1879, nr rej.: A-4524 z 18.05.2009 r.; - kamienica, ul. Pionierów 12, k. XIX w., nr rej.: A-4536 z 26.10.2009 r.; - kamienica, ul. Pionierów 14, k. XIX w., nr rej.: A-4537 z 26.10.2009 r.; - kamienica, ul. Pionierów 15, k. XIX w., nr rej.: A-4538 z 26.10.2009 r.; - kamienica, ul. Pionierów 16, k. XIX w., nr rej.: A-4536 z 26.10.2009 r.;
	- dom, ul. Sienkiewicza 2, XVIII-XIX w., nr rej.: 382/94 z 1.09.1994 r.; - dom, ul. Sienkiewicza 4, XVIII w., XIX/XX w., nr rej.: 383/94 z 3.09.1994 r.; - dom, pl. Wolności 1, 1846, 1940, nr rej.: 532/97 z 5.05.1997 r.; - dom, pl. Wolności 3, II poł. XIX w., nr rej.: 530/97 z 14.04.1997 r.; - dom, pl. Wolności 5, XVIII w., po 1880, nr rej.: 527/97 z 11.03.1997 r.; - dom, pl. Wolności 10, XIX w., nr rej.: 670/67 z 18.10.1967 r.; - dom, pl. Wolności 12, XIX w., nr rej.: 671/67 z 18.10.1967 r.; - dom, pl. Wolności 14, XIX w., nr rej.: 672/67 z 18.10.1967 r.; - dom, pl. Wolności 17, XVII-XVIII w., II poł. XIX w., nr rej.: 541/97 z 19.06.1997 r.; - dom z oficyną i dobudówką, pl. Wolności 21, XVI-XVII w., XIX w., po 1920, nr rej.: 460/95 z 5.06.1995 r.; - dom, pl. Wolności 23, XVII-XIX w., nr rej.: 171/90 z 28.12.1990 r.; - dom, pl. Wolności 25, XV w., II poł. XIX-XX w., nr rej.: 540/97 z 19.06.1997 r.; - kamienica z oficyną, pl. Wolności 27, XVIII w., II poł. XX w., nr rej.: A-2178 z 7.03.2005 r.; - kamienica z oficyną, pl. Wolności 29, XVIII w., I ćw. XX w., nr rej.: A-2208 z 23.09.2005 r.; - dom, pl. Wolności 31, XVIII/XIX w., nr rej.: O/12 z 17.11.1956 r.; - dom, pl. Wolności 33, XVIII/XIX w., nr rej.: O/11 z 17.11.1956 r.; - dom, pl. Wolności 35, XVIII/XIX w., nr rej.: O/10 z 17.11.1956 r.; - spichrz, ul. Browarna 12, k. XVIII w., nr rej.: 673/67 (O/30) z 18.10.1967 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Rejestru zabytków nieruchomości dla województwa warmińsko – mazurskiego

Tabela 23. Stanowiska archeologiczne wpisane do Rejestru Zabytków i Gminnej Ewidencji Zabytków

Osetnik	Osada wielokulturowa, wczesno żelazna i wczesnośredniowieczna oraz cmentarzysko szkieletowe wczesnośredniowieczne - C-176
Osetnik	Stanowisko wielokulturowe (cmentarzysko kultury wielbarskiej, osada wczesnośredniowieczna i cmentarzysko kultury zachodniobałtyjskiej z OWR), C-177

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Rejestru zabytków nieruchomych dla województwa warmińsko – mazurskiego

Znaczna ilość obiektów zabytkowych determinuje do szczególnego dbania o ich stan poprzez: zamieszczanie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz decyzjach o warunkach zabudowy odpowiednich zaleceń dotyczących zasad ochrony zabytków, ścisłą współpracę władz, właścicieli oraz użytkowników obiektów zabytkowych z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, zahamowanie oraz niedopuszczenie do procesów zniszczeń obiektów i obszarów zabytkowych, przebudowę obiektów dysharmonijnych zgodnie z wytycznymi konserwatorskimi w strefach ochrony, popularyzacja rodzimych tradycji, zabytków i kultury, adaptacja obiektów zabytkowych z zachowaniem walorów i wartości historycznych z równoczesnym realizowaniem celów edukacyjnych, poznawczych, turystycznych i naukowych, korzystanie z funduszy i programów unijnych. Należy również zachować historyczne układy ruralistyczne we wsiach: Bażyny, Bogatyńskie, Chwałęcín, Drwęczno, Henrykowo, Krosno, Mingajny, Nowy Dwór, Opin, Osetnik ze względu na znaczną liczbę cennych obiektów budownictwa wiejskiego wpisanych do gminnej ewidencji zabytków. (Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Orneta – Tereny Wiejskie, Kierunki Zagospodarowania Przestrzennego, Polityka Przestrzenna, Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr BRM.0007.18.2015 Rady Miejskiej w Ornece z dnia 29 kwietnia 2015 r.).

I.4.7. REKREACJA I SPORT

Sport i Rekreacja odgrywa ważną rolę w życiu mieszkańców gminy Orneta. Aktywność fizyczna stała się doskonałym sposobem na spędzanie czasu wolnego przez dzieci i młodzież oraz osoby dorosłe. Administratorem zasobów sportowych i rekreacyjnych Gminy Orneta jest Ośrodek Sportu i Rekreacji. W skład obiektów powierzonych w trwały zarząd wlicza się:

- 1) hala widowiskowo – sportowa wraz z zapleczem bazy noclegowej,

- 2) budynek administracyjno – użytkowy z szatniami wraz z lokalem użytkowym,
- 3) tereny stadionu piłkarskiego, kort asfaltowy, boisko treningowe oraz tereny przyległe do hali i boisk,
- 4) kompleks boisk ORLIK 2012,
- 5) plac zabaw, siłownia zewnętrzna,
- 6) przestrzeń rekreacyjno – sportowa wokół jeziora Mieczowego, w tym administrowanie sprzętem pływającym: kajakami, rowerami wodnymi, łódkami z wiosłami.

Korzystanie z obiektów odbywa się wg sporządzanych i aktualizowanych harmonogramów konsultowanych z klubami i stowarzyszeniami sportowymi działającymi na terenie gminy, w celu realizacji szkolenia i uczestnictwa we współzawodnictwie sportowym. Ponadto zasoby jednostki udostępniane są innym użytkownikom z możliwością zapewnienia: sali konferencyjnej, sprzętu będącego w posiadaniu jednostki oraz zakwaterowania.

Warunki dla amatorskiego ruchu sportowego, rehabilitacji i sportu niepełnosprawnych OSiR tworzy poprzez udostępnianie bazy sportowej na zajęcia klubów i stowarzyszeń sportowych, z których stale korzystają:

- 1) Miejski Klub Sportowy „Błękitni” – piłka nożna,
- 2) Ludowy Uczniowski Klub Sportowy – lekkoatletyka,
- 3) Szkolny Ludowy Klub Sportowy „Tramp” – badminton,
- 4) Integracyjny Klub Sportowy „SMOK” – lekkoatletyka niepełnosprawnych,
- 5) Dobromiejski Klub Kyokushin Karate,
- 6) Uniwersytet Trzeciego Wieku,
- 7) Sekcja strzelecka – Reduta Ornetą,
- 8) Sekcja tańca nowoczesnego TAIGA – OSiR,
- 9) Sekcja bokserska – Olympia.

Do zadań Ośrodka Sportu i Rekreacji należą: wynajem pomieszczeń hali na zajęcia sportowe grup rekreacyjno – sportowych (fitness, aerobik, joga, tenis stołowy, piłka nożna), doposażenie obiektów w sprzęt sportowy, organizacja zajęć w kompleksie boisk wielofunkcyjnych ORLIK 2012, funkcjonowanie sekcji sportowych, dofinansowanie programu Animator Sportu Dzieci i Młodzieży oraz Animator ORLIK 2012, organizacja imprez sportowo – rekreacyjnych, organizacja wakacji i ferii zimowych dla dzieci z gminy Ornetą.

Jednostka prowadzi sekcje brydża sportowego, siatkówki oraz tańca nowoczesnego. W ramach działalności sekcji brydża sportowego realizowane są spotkania, dzięki którym mieszkańcy mogą rozwijać tężyznę umysłową. Sekcja tańca nowoczesnego obejmuje dzieci i młodzież, która uczy

się podstaw tańca i dyscypliny ruchowej. W ramach odpłatnej działalności, przez osoby fizyczne, realizowane są zajęcia aerobiku, fitness, jogi, koszykówki i piłki nożnej.

W kompleksie obiektów przy stadionie można grać w piłkę nożną, koszykówkę, tenisa ziemnego oraz w siatkówkę plażową. Nowoczesny kompleks boisk wielofunkcyjnych ORLIK 2012 służy mieszkańcom przez cały rok umożliwiając realizację zajęć na sztucznych nawierzchniach. Organizacją czasu wolnego na ORLIKU zajmuje wykwalifikowana kadra instruktorska. Korzystanie z tych obiektów jest nieodpłatne.

Do istotnej infrastruktury sportowej należy potencjał lądowiska w Orniecie, jako miejsca do:

- a) cyklicznego organizowania imprez sportowych, lotniczych, kulturalnych, takich jak: rajdy samochodowe i motocross, imprezy kulturalne, pokazy rolnicze, złoty lotnicze,
- b) wykonywania lotów rekreacyjnych i sportowych różnych statków powietrznych (samolotów, szybowców, wiatrakowców, motolotni),
- c) rozwoju sportu szybowcowego oraz rozwoju tradycji lotniarskich.

Podstawową infrastrukturę sportową uzupełniają zlokalizowane w miejscowościach wiejskich i osiedlach:

- lokalne boiska sportowe /place rekreacyjne,
- place zabaw,
- siłownie zewnętrzne,
- wiaty integracyjne.

Tabela 24. Sport i rekreacja w Gminie Orneta

	2018	2020
Liczba funkcjonujących klubów sportowych	4	2
Liczba członków klubów sportowych	248	180
Liczba mężczyzn trenujących w klubach sportowych	173	145
Liczba kobiet trenujących w klubach sportowych	39	17
Długość całkowita ścieżek rowerowych w kilometrach	11,3	11,3
<i>w tym administrowane przez gminę</i>	6,4	6,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS

Potrzeby i rozwój nawyków prozdrowotnych mieszkańców Gminy Orneta wymagają nakładów na zróżnicowaną bazę rekreacyjno – sportową głównie na powietrzu, zlokalizowaną w atrakcyjnych turystycznie przestrzeniach gminy.

Do kluczowych działań należą trakty spacerowe, przestrzenie wypoczynkowe, ścieżki piesze i rowerowe.

I.4.8. BEZPIECZEŃSTWO

Zapewnienie bezpieczeństwa należy do zadań własnych gminy zaspokajających podstawowe potrzeby mieszkańców. Instytucjami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo na terenie Gminy Orneta są:

- 1) Komenda Powiatowa Policji w Lidzbarku Warmińskim,
- 2) Straż Miejska, powołana dla celów ochrony spokoju i porządku w miejscach publicznych; czuwania nad porządkiem, kontroli ruchu drogowego w określonym ustawowo zakresie; współdziałanie w zakresie ratowania życia i zdrowia obywateli oraz zabezpieczanie miejsc przestępstw,
- 3) Ochotnicze Straże Pożarne.

Komenda Powiatowa Policji w Lidzbarku Warmińskim realizuje zadania z zakresu zapobiegania popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz przeciwdziałania zjawiskom kryminogennym przez funkcjonujący Komisariat Policji w Ornece, który obsługuje obszar gminy Orneta i Lubomino. Liczba interwencji na przestrzeni ostatnich lat utrzymuje się na stałym poziomie (niewielka tendencja rosnąca), poziom wykrywalności sięgający 38% również. Największy udział w interwencjach ogółem mają kradzieże (ponad 70% interwencji), których wykrywalność jest bardzo niska (22-28%). Najwięcej włamań, kradzieży, zniszczeń mienia ma miejsce w centrum Ornety, a w szczególności na obrzeżach centrum (ul. Kościuszki – garaże, Żelazna, Browarna – parking). Główną przyczyną jest niedostateczne oświetlenie i koncentracja problemów społecznych na zdegradowanej przestrzeni Ornety (obszar rewitalizacji).

Mieszkańcy Gminy Orneta podkreślają brak poczucia bezpieczeństwa, obawę przed napadnięciem, obawę przed samotnym przemieszczaniem się pieszo po zmierzchu. Jako istotną barierę zmniejszającą poczucie bezpieczeństwa wskazują bariery w ruchu drogowym, zwłaszcza dla osób niepełnosprawnych, starszych.

Straż Miejska w Ornece, jako samorządowa i umundurowana formacja, została powołana Uchwałą Nr XI/75/07 Rady Miejskiej w Ornece dnia 29 sierpnia 2007 roku do ochrony porządku publicznego i bezpieczeństwa mieszkańców na terenie Miasta i Gminy Orneta. Stan etatowy Straży Miejskiej na koniec 2020 roku liczył 4 osoby – komendant i 3 strażników.

W 2020 roku strażnicy przeprowadzili łącznie 482 interwencji i jest to liczba utrzymująca się na przestrzeni ostatnich 5 lat. Interwencje obejmowały sprawy zakłócenia porządku publicznego i rozbojów, zagrożeń w ruchu drogowym, zanieczyszczeń środowiska, awarii technicznych, zagrożeń pożarowych.

W 2020 roku strażnicy odłowili 40 sztuki bezpańskich zwierząt, w tym 16 psów i 24 koty. Przekazano do adopcji łącznie 54 zwierzęta, z czego 30 psów i 24 koty. Wszyscy właściciele, którzy zobowiązali się do opieki nad bezdomnymi zwierzętami otrzymali niezbędną pomoc w postaci szczepień zwierząt oraz zakupu najpotrzebniejszych przedmiotów służących do opieki nad tymi zwierzętami. W 2020 roku pracownicy Straży Miejskiej prowadzili również stronę internetową, na której umieszczane są informacje o zwierzętach odłowionych i przeznaczonych do adopcji. Współpracowali również z organizacjami publicznymi mającymi na celu ochronę zwierząt.

Ochotnicza Straż Pożarna w Ornecie, zarejestrowana w Krajowym Systemie Ratowniczo-Gaśniczym, wykonuje zadania z zakresu zabezpieczenia przeciwpożarowego i zapobiegania klęskom żywiołowym. Ponadto w gminie funkcjonują Ochotnicze Straże Pożarne (OSP) w: Bażynach, Henrykowie, Mingajnach. W jednostkach OSP działało łącznie 75 strażaków.

Tabela 25. Liczba podjętych interwencji w latach 2018 - 2020 przez poszczególne jednostki OSP z Gminy Orneta

Nazwa jednostki	2018	2019	2020
OSP Orneta, w tym:	174	175	143
- pożary	84	61	44
- miejscowe zagrożenia	79	107	91
- alarmy fałszywe	11	7	8
OSP Bażyny, w tym:	18	15	9
- pożary	8	2	2
- miejscowe zagrożenia	9	13	6
- alarmy fałszywe	1	0	1
OSP Henrykowo, w tym:	21	17	10
- pożary	14	3	4
- miejscowe zagrożenia	6	13	6
- alarmy fałszywe	1	1	0
OSP Mingajny, w tym:	30	25	29
- pożary	17	8	6
- miejscowe zagrożenia	13	16	23
- alarmy fałszywe	0	1	0
Razem	243	232	191

Źródło: Raport o stanie Gminy Orneta

Rok 2020 obejmował szereg dodatkowych działań dotyczących profilaktyki i przestrzegania przepisów dotyczących zapobiegania rozprzestrzenianiu się oraz zwalczania zakażenia spowodowanego wirusem SARS-CoV-2 zwanego dalej Covid-19. Jednostki systemu bezpieczeństwa Gminy Orneta aktywnie współpracowały z instytucjami publicznymi, w celu jak najwyższej ochrony mieszkańców

w okresie pandemii wirusa Covid-19. Do kluczowych działań, służących poprawie bezpieczeństwa mieszkańców należą:

- a) rozwijanie systemu monitoringu obszarów zagrożonych,
- b) poprawa dostępności ruchu drogowego,
- c) wzrost obecności służb bezpieczeństwa w Ornecie.

Działania w obszarze bezpieczeństwa gminy i spójności z systemem bezpieczeństwa regionu i kraju, stanowią szczególnie ważny i wymagający interwencji obszar, który w okresie konsultowania założeń strategicznych i na etapie realizacji strategii będzie wdrażał działania minimalizujące skutki agresji Rosji na Ukrainę i maksymalizujące bezpieczeństwo mieszkańców Gminy Orneta.

I.4.9. SPOŁECZEŃSTWO INFORMACYJNE

Dostępność cyfrowa stanowi jeden z podstawowych warunków rozwoju na poziomie kraju, regionu, gminy i każdego człowieka, szczególnie w obszarach komunikacji, edukacji, rozwoju czy biznesu. Dostępne rozwiązania technologiczne umożliwiają szybki i łatwy kontakt oraz dostęp do informacji i wiedzy.

Według danych z GUS, odsetek przedsiębiorstw sektora niefinansowego z województwa warmińsko - mazurskiego wykorzystujących komputery, wyniósł w 2020 roku ponad 96% i rośnie na przestrzeni lat. Zakres wykorzystania Internetu w sferach publicznych, biznesowych, edukacyjnych i społecznych wzrósł w okresie pandemii wirusa Covid-19 i umożliwił utrzymanie aktywności każdego mieszkańca i zdolność do załatwiania szerokiego wachlarza spraw bez konieczności wychodzenia z domu.

Zgodnie z opracowaniami makroekonomicznymi, na poziomie kraju, w 2019 roku, odsetek osób w wieku 16-74 lata korzystających z usług administracji publicznej za pomocą Internetu wyniósł ponad 50%. Prawie połowa zbadanych podmiotów stosowała praktyki mające na celu podnoszenie świadomości pracowników w kwestiach związanych z bezpieczeństwem ICT. W 2019 roku przynajmniej jeden komputer w domu posiadało 83,1% gospodarstw domowych z co najmniej jedną osobą w wieku 16–74 lata. Wskaźnik ten z roku na rok systematycznie zwiększa się, jednak w coraz wolniejszym tempie. W porównaniu z rokiem poprzednim wzrósł on o 0,4 p. proc. W 2019 roku dostęp do Internetu posiadało 86,7% gospodarstw domowych i było to o 2,5 p. proc. więcej niż w roku poprzednim.

Gmina Orneta w okresie badawczym zrealizowała dwa przedsięwzięcia systemowe zabezpieczające dostępność do e-usług publicznych i dostępność cyfrową gminy:

- Rozwój systemów informatycznych w Gminie Orneta w celu zwiększenia dostępności i jakości e-usług publicznych,
- Rozwój e-usług w zakresie obsługi kontrahentów na terenie Miasta i Gminy Orneta – PWiK.

Bezpośrednim efektem realizacji projektu jest poprawa jakości funkcjonowania urzędu jako instytucji publicznej, skrócenie czasu i obniżenie kosztów załatwiania spraw oraz poprawa efektywności pracy administracji publicznej.

Ponadto Gmina Orneta, zabezpieczając e-przestrzeń publiczną w gminie, każdego roku dokonuje audytu w zakresie bezpieczeństwa i cyfryzacji.

Miasto i Gmina Orneta ma swobodny dostęp do usług telekomunikacyjnych. Gmina Orneta uczestniczy w projekcie „Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej – województwo warmińsko - mazurskie”, polegającego na budowie nowoczesnej infrastruktury telekomunikacyjnej. Głównym celem projektu SSPW-WWM była budowa sieci światłowodowej, umożliwiającej dostęp do szerokopasmowego Internetu mieszkańcom, instytucjom i firmom, w tym regionie Polski Wschodniej – na obszarach określanych jako „szare” lub „białe” plamy, których mieszkańcy są zagrożeni zjawiskiem tzw. wykluczenia cyfrowego. Projekt składa się z dwóch komponentów:

- a) budowa sieci szerokopasmowego dostępu do Internetu,
- b) szkolenia bezpośrednie dla osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym.

W ramach projektu powstanie sieć szkieletowa oraz sieć dystrybucyjna (bez budowy sieci dostępowych do użytkownika końcowego). Infrastruktura wybudowana w ramach projektu będzie własnością województwa. Wybudowana sieć zostanie powierzona w zarządzanie Partnerowi Prywatnemu.

I.5. SFERA GOSPODARCZA

Sfera gospodarcza rozwoju Gminy kluczowy obszar przestrzeni terytorialnej, określający potencjał i możliwe kierunki rozwoju w kontekście możliwości generowania przychodów i zabezpieczania mieszkańcom właściwego poziomu dobrobytu. Na potencjał gospodarczy gminy składają się przede wszystkim: aktywność zawodowa mieszkańców i poziom ich dochodów, lokalny rynek pracy, kwalifikacje zawodowe mieszkańców i ich relacja z potrzebami rynku pracy, aktywność przedsiębiorcza, branże i struktura funkcjonujących firm, jak również sytuacja finansowa gminy. Do kluczowych czynników atrakcyjności turystycznej gminy należą: położenie dostępność komunikacyjna, zasoby naturalne, udogodnienia legislacyjne dla przedsiębiorców.

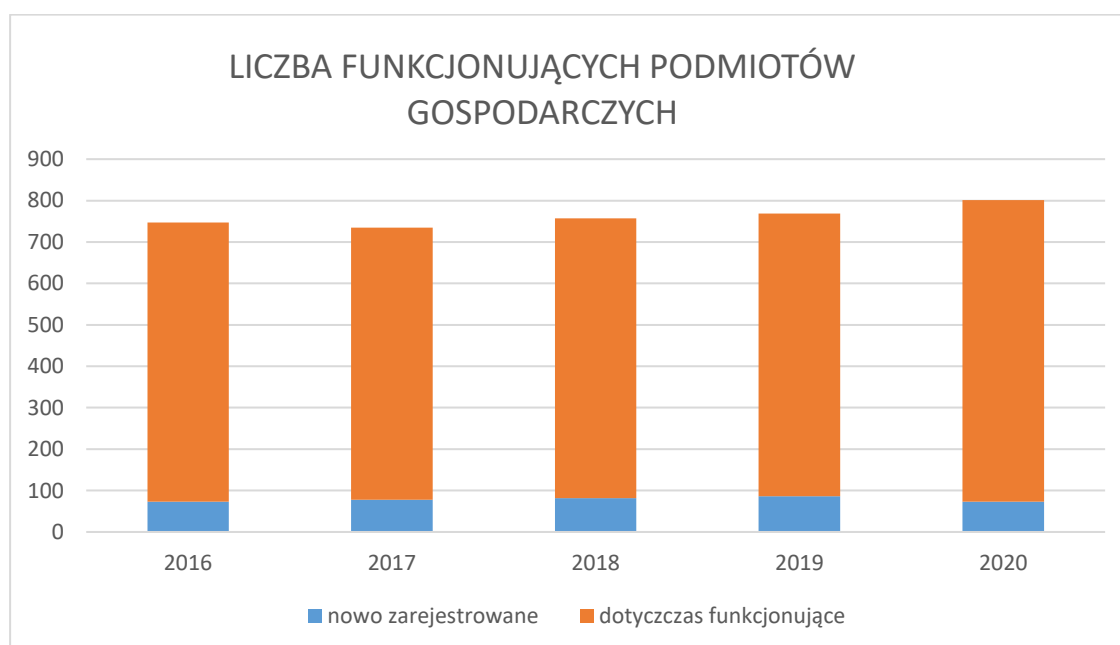
Analiza potencjału gospodarczego, w związku z dużym potencjałem do rozwoju turystyki, została rozbudowana o analizę potencjału turystycznego Gminy.

I.5.1. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

Orneta na przestrzeni lat zajmuje drugie miejsce w powiecie pod względem liczby podmiotów gospodarczych. Wyprzedza ją jedynie miasto Lidzbark Warmiński. Razem reprezentują 82% podmiotów gospodarczych całego powiatu.

Znaczna większość przedsiębiorstw (86%) zarejestrowanych jest na terenie miasta Orneta, na obszarach wiejskich większa koncentracja działalności występuje na obszarach bezpośrednio przyległych do miasta.

Wykres 4. Podmioty gospodarcze w Gminie Orneta (osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą)



Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych www.stat.gov.pl

Liczba podmiotów gospodarczych na przestrzeni lat jest rosnąca. Podmioty gospodarcze nie wykazały trendu spadkowego w okresie pandemii wirusa Covid-19. Niewielkiemu spadkowi liczby nowych firm towarzyszył wzrost liczby podmiotów gospodarczych, które utrzymywały swoją działalność przez okres dłuższy niż 1 rok.

Najliczniejszą grupę przedsiębiorców w gminie Orneta stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na podstawie wpisu do Centralnej Ewidencji Działalności Gospodarczej. Podmioty posiadające osobowość prawną w przewadze stanowią instytucje publiczne, w 10% spółki handlowe. Liczbę i dynamikę działalności gospodarczych, w zależności od podmiotowości prawnej, prezentuje poniższa tabela.

Tabela 26. Podmioty gospodarcze w Gminie Orneta

	2016	2017	2018	2019	2020
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, w tym w branżach:	747	735	757	769	801
<i>budowlanej</i>	152	146	161	169	191
<i>handlu</i>	225	223	220	212	213
<i>hotelowo - gastronomicznej</i>	50	54	51	51	53
Osoby prawne, w tym:	448	460	460	443	448
<i>administracja publiczna</i>	247	251	254	257	258
<i>spółdzielnie</i>	9	9	8	6	6
<i>spółki handlowe</i>	40	45	45	37	37

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych www.stat.gov.pl

Najdynamiczniej rozwijającą się w Gminie Orneta branżą działalności gospodarczej jest branża budowlana (przyrost liczby funkcjonujących firm o 54% na przestrzeni 5 lat), natomiast dotychczas wiodące branże, w tym handel wykazują tendencję spadkową. Na stabilnym poziomie utrzymuje się liczba podmiotów branży hotelowej i gastronomicznej.

Biorąc pod uwagę osobowość prawną podmiotów w Gminie Orneta 64% stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą i ich udział w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych w kolejnych latach rośnie. Rozpoczynanie i prowadzenie działalności gospodarczej w formie jednoosobowych działalności wynika głównie z faktu prostej procedury rejestracyjnej, niskich kosztów początkowych (niski status ekonomiczny mieszkańców), uproszczonych procedur formalno-podatkowych działalności oraz dostępności funduszy unijnych na założenie takiej formy działalności gospodarczej.

Podmioty prawne (spółki kapitałowe prawa handlowego, instytucje publiczne, stowarzyszenia, fundacje, spółdzielnie, w tym spółdzielnie mieszkaniowe) w ostatnich 3 latach wykazują spadkową liczbę, co zwłaszcza w odniesieniu do spółek handlowych stanowi negatywny wskaźnik aktywności gospodarczej w gminie Orneta.

Tabela 27. Podmioty gospodarki wg klas wielkości w Mieście i Gminie Orneta w 2015 r. i 2020 r.

Liczba osób pracujących w podmiocie, klasa wielkości	Liczba podmiotów gospodarczych	
	2015	2020
0 – 9	1137	1197
10 – 49	39	36
50 – 249	7	5
250 – 999	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych www.stat.gov.pl

Najwięcej podmiotów to mikroprzedsiębiorstwa (zatrudniające do 10 osób) - aż 97% przedsiębiorców zatrudnia do 9 osób, dużą część stanowią firmy jednoosobowe. Powyżej 50 osób zatrudnia tylko 5 firm i tak, jak w przypadku firm zatrudniających od 10 do 50 osób, liczba aktywnych podmiotów gospodarczych, stwarzających realnie dużą liczbę miejsc pracy, maleje.

Tabela 28. Wskaźnik aktywności przedsiębiorczej

	2016	2017	2018	2019	2020
Nowo zarejestrowane podmioty gospodarcze	74	78	82	86	73
Liczba zamkniętych podmiotów gospodarczych	62	91	53	67	38
Wskaźnik aktywności przedsiębiorczej	(+) 12	(-) 13	(+) 29	(+) 19	(+) 35

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych www.stat.gov.pl

Wskaźnik aktywności gospodarczej wskazuje relację liczby nowo rejestrowanych podmiotów gospodarczych w stosunku do liczby zamykanych firm. Jego wartość w Gminie Orneta, w badanych 5 latach, może wskazywać na korzystne warunki rozwijania przedsiębiorczości, skłaniające podmioty gospodarcze do funkcjonowania w długiej perspektywie czasu. Nakładając dane na wcześniejsze analizy należy jednak zauważyć, że przyrost firm dotyczy głównie jednoosobowych działalności gospodarczych. Biorąc pod uwagę istotne zmiany otoczenia społeczno-ekonomicznego wywołane:

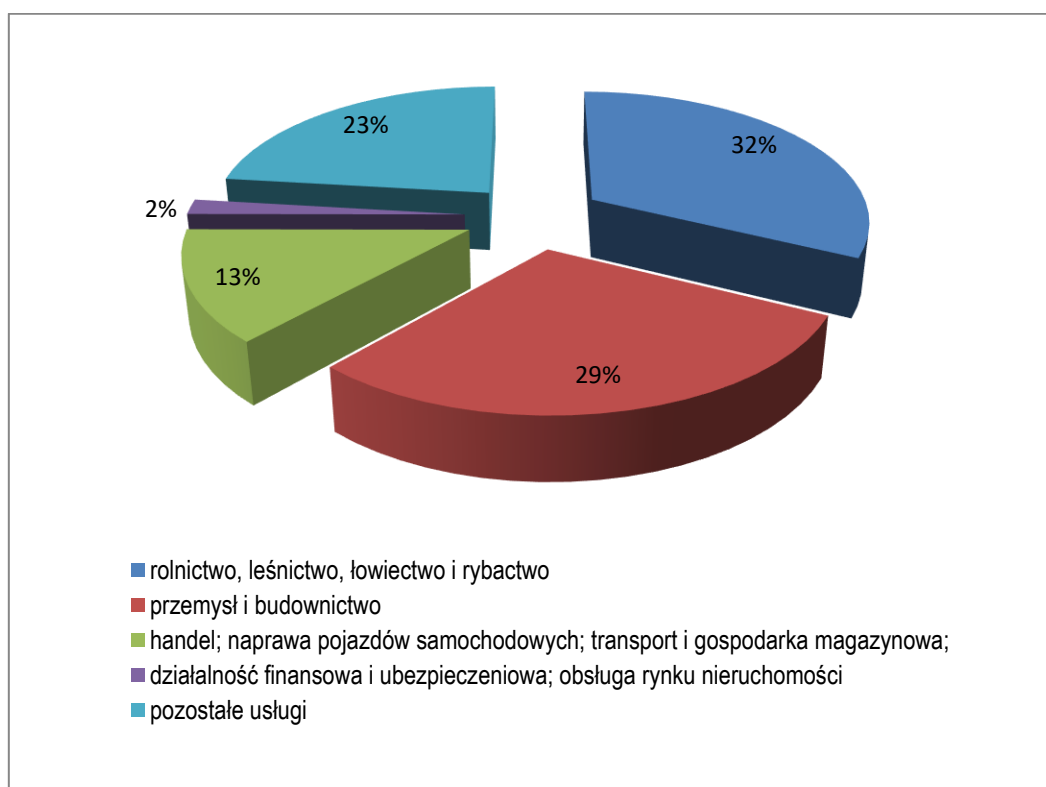
- pandemią wirusa Covid-19,
- recesją gospodarczą (notowany w pierwszym kwartale 2022 roku najwyższy wskaźnik inflacji od 20 lat),

- migracjami ludności i zmianami w dostawach surowców wywołanymi wojną w Ukrainie

należy stwierdzić, że analizy przedsiębiorczości i aktywności gospodarczej w Gminie Orneta, wykonane z uwzględnieniem lat 2021 – 2022 istotnie zmieniają wnioski i uwarunkowania dotyczące aktywności gospodarczej, perspektyw rozwojowych i kierunków rozwoju.

W tym kontekście korzystny może być wysoki udział rolniczych branż działalności w aktywności przedsiębiorczej gminy, które w najniższym stopniu są wrażliwe na zewnętrzne uwarunkowania i zmiany makroekonomiczne.

Wykres 5. Pracujący według sektorów ekonomicznych w powiecie lidzbarskim wg danych za 2020 rok



Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych www.stat.gov.pl

Analizując funkcjonujące branże działalności gospodarczej i potrzeby mieszkańców określone w diagnozie społecznej dla Gminy Orneta, a także tradycje gospodarcze obszaru, określono strefy szczególnie ważnych dziedzin gospodarczych. Powyższe poddano badaniom ankietowym, które doprecyzowały priorytetowe sfery rozwoju gospodarki oraz określiły oczekiwane formy wsparcia rozwoju przedsiębiorczości w gminie Orneta.

Tradycje gospodarcze Ornety w obszarach inteligentnych specjalizacji województwa warmińsko-mazurskiego obejmują:

- **meblarstwo**, w tym gospodarkę drewnem, produkcję drutu, gwoździ etc. Liczne zasoby leśne pozwoliły na rozwój przemysłu drzewnego. Na terenie gminy funkcjonuje Nadleśnictwo Orneta, które prowadzi gospodarkę leśną na obszarze ponad 7 tys. ha. Oferuje ono do sprzedaży drzewo sosnowe, świerkowe, brzoźowe i dębowe,
- **przemysł włókienniczy**. Orneta należała przez kilkadziesiąt lat do miasteczek, do których przyjeżdżano kupować odzież nawet z miast wojewódzkich: Elbląga i Olsztyna. Funkcjonowały tu 3 duże zakłady odzieżowe. Obecnie na terenie Ornety lokują się nowe zakłady produkujące odzież, firmy krawieckie,
- **zdrowa żywność**. Obszary rolnicze gminy Orneta są użytkowane przez gospodarstwa indywidualne (98,5%), produkujące zboża, owoce i warzywa, mleko, w przeważającej części w procesie produkcji ekologicznej, co stwarza doskonałe zaplecze do podjęcia działań zmierzających do rozwoju przemysłu przetwórczego.

Oczekiwane branże gospodarcze:

- branża produkcyjna, przemysł nieuciążliwy – powstanie firm / zakładów umożliwiających zatrudnienie większej liczby pracowników, co jest możliwe przy skorelowaniu branż kształcenia zawodowego z zapotrzebowaniem rynku pracy,
- branże srebrnej gospodarki, w tym zwłaszcza w obrębie ochrony zdrowia,
- wyspecjalizowana produkcja rolnicza, zwłaszcza w obszarze zdrowej żywności.

Oczekiwane formy wsparcia Przedsiębiorców:

- usługi specjalistyczne dla biznesu, zwłaszcza dla osób w pierwszej fazie prowadzenia firm,
- dostęp do specjalistycznych usług wspierających rozwój technologii IT w biznesie.

I.5.2. TURYSTYKA

Walory turystyczne gminy Orneta są jednym z kluczowych elementów jej rozwoju oraz stanowią o potencjale społecznym i gospodarczym regionu. Do elementów potwierdzających jakość turystyczną gminy należą: potencjał przyrodniczy i walory krajobrazowe, prężnie rozwijająca się turystyka wiejska, liczne zabytki, położenie Gminy i jej przynależność do kluczowych szlaków turystycznych województwa,

promowanie idei slow life i slow food oraz identyfikowanej na całym świecie idei spokojnego życia CITTASLOW.

POTENCJAŁ PRZYRODNICZY I WALORY KRAJOBRAZOWE:

- 1) 38% powierzchni Gminy zajmują lasy (83,6 km²) , które w sferze turystyki stanowią szczególne zasoby do rozwoju turystyki oraz aktywnej rekreacji, promowania zdrowych form spędzania czasu. Doskonałą formą turystyki na obszarach wiejskich jest turystyka rowerowa. Bogactwo gatunków ptaków, w tym gatunków chronionych oraz zwierząt może być podstawą do rozwijania turystyki ekologicznej, w tym birdwatchingu.

Większe zespoły leśne o istotnym znaczeniu dla rozwoju turystyki i rekreacji występują w północnej części miasta. Są to głównie lasy komunalne przy ulicy Polnej i sąsiadujące z nimi od północy i wschodu lasy państwowe. Rosną na siedliskach boru mieszanego. W siedliskach borowych dominującymi są gleby bielicowe piaszczyste. Główne gatunki lasotwórcze to sosna i świerk z domieszką dębu, modrzewia i brzozy. W podszycie występują: jałowiec, jarzębina, leszczyna, kruszyna i trzmielina. Bliskie położenie miasta, dobre warunki klimatyczne i glebowe związane z występowaniem w podłożu piasków o niskim poziomie wody gruntowej stanowią o predyspozycjach tego zespołu do rozsądnego zagospodarowania rekreacyjnego.

- 2) na obszarze wiejskiej części gminy znajdują się 42 pomniki przyrody. Są to dęby, lipy, brzozy, wierzby, klony, buki, topole, sosny oraz żywotnik zachodni. Na terenie miasta Orneta znajduje się 16 pomników przyrody, w tym dwie grupy drzew liczące 4 szt. (klon pospolity) i 8 szt. (topola). Inne gatunki drzew to dęby, klon pospolity, buk pospolity i lipa drobnolistna.
- 3) obszary prawnie chronione o szczególnych walorach przyrodniczych zajmują 97,0 km²:
 - a) Rezerwat Przyrody Ostoja Bobrów na rzece Pasłęce,
 - b) Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków „Dolina Pasłęki” – w granicach gminy Orneta znajduje się niewielki fragment tego obszaru. Jest to pas w zachodniej części Gminy w rejonie doliny rzeki Pasłęki. Przedmiotem ochrony obszaru są tu gatunki ptaków: trzmielodaj, kania czarna, kania ruda, bielik, błotniak stawowy, orlik krzykliwy, zimorodek, dzięcioł zielonosiwy, dzięcioł średni, muchołówka mała, krakwa, cyranka, nurogęś, gągoł, samotnik,
 - c) Obszary Chronionego Krajobrazu (OChK), tj. tereny wyróżniające się krajobrazowo, o zróżnicowanych ekosystemach; z uwagi na istniejące lub odtwarzane korytarze ekologiczne, a także ze względu na możliwości rozwijania turystyki i wypoczynku. OChK na terenie Gminy:
 - Doliny Pasłęki (obejmuje gminę Lubomino i Orneta), który służy głównie ochronie przyrodniczej,
 - Rezerwatu Przyrody Ostoja Bobrów na rzece Pasłęce,

- Równiny Orneckiej (obejmuje obszar gminy Lubomino, Orneta i Lidzbark Warmiński) – zalesiony pas,
 - położony równoleżnikowo od doliny Walszy, przez jezioro Tafty do wschodniej granicy gminy na południe od miejscowości Mingajny, charakteryzujący się przepiękną rzeźbą terenu, urokliwymi zakątkami przyrodniczymi,
- d) Obszary Natura 2000 na terenie Gminy Orneta:
- Rzeką Pasłęka – specjalny obszar ochrony siedlisk. Rzeką tą jest cenną ostoją bobrów – gatunku ważnego z europejskiego punktu widzenia. W skład ostoi wchodzi również rzeka Walsza, która jest jednym z głównych dopływów Pasłęki. Ostoją jest siedliskiem bytowania ośmiu gatunków ryb, kozy oraz trzech gatunków minogów. W dolinie Pasłęki występuje dziewięć rodzajów siedlisk ważnych dla ochrony europejskiej przyrody,
 - Dolina Pasłęki – obszar specjalnej ochrony ptaków o randze europejskiej. Występuje co najmniej 23 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 9 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK),
- 4) rzeki: Pasłęka (na terenie gminy około 40,5 km), Walsza, Drwęca Warmińska – potencjał turystyczny oparty o spływy kajakowe i wędkarstwo: pstrąg, szczupaki, jazie, płocie, klenie, jące, leszcze, sum. Drwęca Warmińska rzeka przepływająca przez Ornetę i dostępna jest do wędkowania na całym odcinku biegu. Bogata krajobrazowo i atrakcyjna wędkarsko. Gatunkami dominującymi i obficie tu występującymi są pstrągi i jące. Pasłęka jest jedną z najdłuższych i najpiękniejszych rzek Warmii, o czystej wodzie, szybkim nurcie,
- 5) jeziora:
- jezioro Mieczowe – powierzchnia 6,3 ha, średnia głębokość zbiornika 2,5 m, w najgłębszych miejscach 8 m. Woda jest dość czysta, lecz zaśmiecona mechanicznie. Pod względem wędkarskim można tu przede wszystkim złowić lina, węgorza, sandacza. Jezioro jest ogólnie dostępne z każdej strony. Jezioro odgrywa coraz większą rolę dla rozwoju turystyki i niezbędne jest rozwijanie infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej wokół zbiornika,
 - jezioro Tafty położone 9 kilometrów od Ornety w malowniczej scenerii leśnej, polodowcowe jezioro o powierzchni 83,8 ha, głębokości średniej 2,2 m, długości 1830 m, długości linii brzegowej 5000 m. Jest miejscem biwakowania mieszkańców Ornety i turystów. Warunki wędkarskie są bardzo dobre. Liczne pomosty, kładki, stanowiska wędkarskie ułatwiają wędkowanie. Godnymi poleceniami na jeziorze łowiskami są tzw. "Binduga" (dawny nurt rzeki), popularne z połowów linów, leszczy oraz dużych okazów sandaczy i szczupaków. W lewo od plaży głównej znajdują się stanowiska wędkarskie typowo leszczowe, sandaczowe. Spotykane tu ryby to: leszcz, kleń, płoć, tołpyga, karp, sandacz i okoń. Niewątpliwym atutem tego

łowiska jest pole namiotowe. Niezbędne do rozwoju turystyki jest rozwijanie infrastruktury nadbrzeżnej, toalet, pomostów oraz wyznaczonych strzeżonych kąpielisk. W celu podniesienia atrakcyjności jezior niezbędnym jest zagospodarowanie ich brzegów i uzupełnienie infrastruktury, a także przeprowadzenie prac zapobiegających stopniowemu zarastaniu.

ZABYTKI ARCHITEKTONICZNE

Orneta należy do nielicznych miast Warmii z zachowanym bogatym zespołem starej architektury. Malownicza architektura jest inspiracją dla twórców filmowych oraz niezastąpionym walorem turystycznym.

Zabytki Ornety:

- 1) ornecki gotycki Ratusz – mieści się w centrum rynku, wzniesiony zapewne po 1351 roku, na miejscu domu kupieckiego, z najstarszym dzwonem na Warmii (z 1384 roku) oraz kamiennymi tablicami z nazwiskami mieszkańców Ornety, którzy zginęli podczas I Wojny Światowej. Ratusz obudowany jest domkami budniczymi, w których dawniej mieściły się kramy.
- 2) gotycki kościół farny pw. Św. Jana Chrzciciela – wzniesiony w XIV wieku jest jednym z najpiękniejszych kościołów w Polsce. Na uwagę zasługują gotyckie malowidła, stalle z 1570 roku, mosiężny żyrandol, barokowe ołtarze z XVII wieku oraz rokokowa chrzcielnica.
- 3) Kościół ewangelicki (obecnie cerkiew prawosławna) z 1830 roku.
- 4) Kaplica Jerozolimska z 1829 roku (przy wyjeździe z Ornety w stronę Elbląga), z barokowym ołtarzem, który miał poprzednio stać w kaplicy św. Krzyża w kościele farnym. Na ścianie kilka obrazów z początków XVII wieku z dawnego ołtarza Św. Piotra i Pawła w kościele farnym.
- 5) Klasztor Katarzynek – podarowany w 1586 roku przez biskupa Marcina Kromera katarzyńkom i w tym czasie od nowa wybudowany. Budynek o cechach późnobarokowych.
- 6) zespół urbanistyczny ulic: Elbląskiej i Podgórznej, zabytkowe wille i sąd (ob. szkoła zawodowa) na ul. 1 Maja, kamienice na ul. Pionierów, domy na ul. Sienkiewicza i placu Wolności, spichrz na ul. Browarnej.

Okolice Ornety:

Krosno – znajduje się tu kościół odpustowy pw. Nawiedzenia NMP i Św. Józefa zbudowany w latach 1715-1720. Kościół ów wybudował Jan Krzysztof Reimers budowniczy z Ornety. Był on wzorowany na kościele w Świętej Lipce. Obecnie ma status sanktuarium Maryjnego w Krośnie. Ważne elementy zabytkowe: krużganki z 4 kaplicami, dom księży emerytów, spichrz.

Bogatyńskie (dawniej *Bogatyń*, niem. *Tüngen*) – znajduje się tu pałac późnobarokowy z 1772 roku zbudowany przez Stanisława Rutkowskiego oraz Kościół pw. Świętej Trójcy i Św. Michała z 1829 roku w stylu neogotyckim.

Bażyny – znajduje się tu Pałac z XVIII wieku wraz z parkiem w stylu późnego baroku. Na skutek przeróbek utracił w dużej mierze swój pierwotny charakter; Kościół parafialny pw. św. Mikołaja i św. Rocha z pierwszej połowy XIV wieku, ponownie konsekrowany w 1517 roku. Kościół był odnawiany w 1611 roku, a w roku 1845 rozebrano kościelną wieżę. Do kościoła przynależy zabytkowy cmentarz.

Chwałęcín – znajduje się tu kościół odpustowy pw. Podwyższenia Krzyża Świętego. Jest to jednonawowy budynek barokowy. Wnętrze piękne i stylowo jednolite. Malowidła Lossaua na sklepieniu, pochodzą z lat 1748-1749, przedstawiają Legendę Krzyża Świętego, Ojców Kościoła, sceny historyczne z dziejów kościoła oraz cykl miejscowych cudów. Elementami zabytkowymi są krużganki z kaplicami, i cmentarz przykościelny.

Mingajny – znajduje się tu kościół parafialny pw. Św. Wawrzyńca z wieżą, gotyk z XIV wieku. Boczny ołtarz Św. Józefa z roku 1630 i Św. Mikołaja z roku 1771. Kazalnica barokowa bogato ornamentowana. Zabytkiem jest też cmentarz przykościelny.

Henrykowo – znajduje się tu kościół gotycki pw. Św. Katarzyny z końca XIV wieku, plebania z drugiej połowy XVIII wieku.

Karkajmy – znajduje się tu zespół pałacowy z XVIII wieku z parkiem krajobrazowym.

Opin – znajduje się tu kościół z XIV wieku pw. Świętego Krzyża. przebudowany w 1803 roku. Wewnątrz bogate wyposażenie m.in. ołtarz główny, późnobarokowy, ołtarze boczne barokowe, ambona. Kapliczka z XIII wieku.

Osetnik – znajdują się tu ruiny kościoła pw. Św. Jakuba, zniszczonego w 1945 roku. Wyposażenie wnętrza zostało spalone. Ponadto, we wsi znajdują się dwie kapliczki neogotyckie z I połowy XIX wieku i zespół młyna (młyn, 2 budynki gospodarcze, urządzenia hydrotechniczne).

SZLAKI TURYSTYCZNE:

- **SZLAK ŚWIĘTEJ WARMII** – kreowany jako markowy produkt turystyczny przez Partnerstwo Samorządów Lokalnych pn. Stowarzyszenie Szlaku Świętej Warmii i oparty o tradycje pielgrzymowania do miejsc kultu religijnego. Sztandarowym miejscem turystyki pielgrzymkowej na szlaku Świętej Warmii jest Krosno (stacja 12 – Krosno Mała Święta Lipka).
- **SZLAK KOPERNIKOWSKI** – pieszy i samochodowy szlak turystyczny, biegnący głównie przez miejsca związane z pobytem i pracą Mikołaja Kopernika. Szlak rozpoczyna się przy Wysokiej Bramie w Olsztynie, wiedzie przez Dobrze Miasto, Lidzbark Warmiński, Ornętę i Pieniężno, a kończy w Kępkach. Na terenie Gminy Orneta szlak przebiega przez miejscowości

Henrykowo i Mingajny. Długość odcinka położonego na terenie województwa warmińsko - mazurskiego wynosi 237 km. Jest to najdłuższy szlak na terenie województwa. Większość trasy nadaje się także do turystyki rowerowej.

- **SZLAK PRZYRODNICZO-DYDAKTYCZNY „CZARCI JAR”** – szlak powstały w celu ochrony przed niszczeniem roślin i zwierząt oraz edukacji turystycznej, 6 km prowadzi wzdłuż przełomowego odcinka rzeki Walszy, posiada infrastrukturę dopasowaną do potrzeb osób niepełnosprawnych. Elementy ścieżki: kładki i przejścia w miejscach trudno dostępnych i niebezpiecznych, wiatka edukacyjna, izba edukacyjna, wieża widokowa, kładka rzeczna, „Ogród zmysłów” przy leśniczówce, infrastruktura: kosze na śmieci, toalety, ławki, tablice, w tym informacyjne.
- **SZLAK FORTYFIKACJI TRÓJKĄTA LIDZBARSKIEGO** – obejmuje jeden z najciekawszych i najlepiej zachowanych fragmentów najdłuższej i najliczniejszej linii umocnień w dawnych Prusach Wschodnich, na której w latach 1932-1937 wybudowano 1000 schronów. Wiele dobrze zachowanych obiektów na szlaku pozwala zapoznać się z ich konstrukcją oraz historią budowy. Na terenie Nadleśnictwa Orneta znajduje się najdłuższy w Polsce fragment tej linii (35 km) składający się z ponad 250 różnego rodzaju budowli w tym ponad 200 schronów różnego typu. Ścieżka została wyposażona w 12 tablic, które umożliwiają indywidualne zwiedzanie. Długość ścieżki wynosi 3 km, jej zwiedzanie zajmie nam około 1.5 godziny.
- **SZLAK WOJSK NAPOLEOŃSKICH** – na terenie gminy Orneta oraz sąsiadującej z nią od wschodu Gminy Lubomino miały miejsca wydarzenia wojenne związane z przemarszem wojsk napoleońskich (lata 1805-1812). Dla poszukiwaczy pamiątek z tego kresu jest to okazja do znalezienia nietuzinkowych skarbów głównie militarnych.
- **SIEĆ MIAST CITTASLOW** – historia sieci miast dobrego życia CITTASLOW w Polsce sięga 2004 roku. Obecnie w Polsce pod szyldem ślimaka, który odzwierciedla kulturę dobrego życia, funkcjonuje 35 samorządów, z czego 26 zlokalizowanych jest w województwie warmińsko - mazurskim. Stowarzyszenie „Polskie Miasta CITTASLOW”, które zrzesza miasta należące do Międzynarodowej Sieci CITTASLOW położone na terenie województwa warmińsko - mazurskiego, zostało założone w 2015 roku. Idea CITTASLOW ma na celu poprawę warunków życia w małych miastach poprzez realizację działań na rzecz społeczeństwa i środowiska oraz utrzymanie wyjątkowego charakteru miast m.in. poprzez dbałość o ich dziedzictwo i tożsamość kulturową. Zgodnie z ideą ruchu: miasta zrzeszone w sieci dążą do zrównoważonego rozwoju, czyli świadomej polityki miejskiej zapewniającej odpowiednie relacje między wzrostem gospodarczym, dbałością o środowisko i poprawą jakości życia mieszkańców (...) a sam zrównoważony rozwój miast ma być oparty o: „(...) wykorzystywanie nowoczesnych technologii

i nowatorskich sposobów organizacji miasta, tak aby spokojne tempo życia nie stało w sprzeczności z ciągłym i przemyślanym rozwojem”.

- **SZLAK ROWEROWY GREEN VELO** – wschodni Szlak Rowerowy Green Velo jest najdłuższym, spójnie oznakowanym szlakiem rowerowym w Polsce. Przebiega głównie po asfaltowych drogach publicznych o niskim natężeniu ruchu pojazdów, przez obszar pięciu województw leżących we wschodniej części kraju. Orneta nie leży bezpośrednio na szlaku Green Velo, jednak należy do obszaru powiązanego ze szlakiem i ma wytyczone dwie nitki rowerowe, które bezpośrednio się z nim łączą.
- **SZLAKI ROWEROWE** – 8 szlaków rowerowych o różnej skali trudności o łącznej długości ponad 170 km, wytyczone trasy zostały podzielone na kolory: czerwony, żółty, niebieski, czarny, zielony, bursztynowy, brązowy, fioletowy. Szlaki o dużym poziomie degradacji, głównie w związku z wycinką drzew z oznakowaniem. Duża popularność tras rowerowych i promowanie alternatywnej formy przemieszczania się wymagają nakładów inwestycyjnych na profesjonalne ścieżki rowerowe.

POTENCJAŁ DO ROZWOJU TURYSTYKI

- **LOTNISKO** – obecnie traktowane jako ciekawostka okolic Ornety – ściśle tajne lotnisko oraz bocznica kolejowa, nie zaznaczane nigdy na mapach. W przeszłości miał ok. 2 km długości i 50 m szerokości. Duży potencjał turystyczny i gospodarczy: lokalny produkt (organizowanie imprez sportowo lotniczych czy kulturalnych wydarzeń muzycznych),
- **AGROTURYSTYKA** – z uwagi na rolniczy charakter Gminy rozwija się tu oferta turystyki wiejskiej. Do dyspozycji turystów są kwatery w gospodarstwach agroturystycznych (Opin, Orneta, Henrykowo, Krzykały), a także pola namiotowe i campingowo-karawaningowe z ujęciami wody i elektryczności (Ekolandia). Wsie w Gminie Orneta mają odpowiedni potencjał, aby wyspecjalizować się na tzw. „wioski tematyczne” – inicjatywy służące zarabianiu na turystyce na wsi, skoncentrowane wokół wspólnego motywu przewodniego. Pierwsze działania inicjujące zostały zawiązane we wsi Henrykowo.
- **OFERTA KULTURALNA I SPORTOWA.**

Tabela 29. Wskaźnik dostępności turystycznej w Gminie Orneta

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Hotele, w tym:	1	1	2	2	2	2
Liczba pokoi w hotelach	13	13	39	39	39	38
Liczba miejsc noclegowych w hotelach	37	38	95	91	91	89
Miejsca noclegowe w pozostałych obiektach zakwaterowania	104	107	137	133	131	131
Wypożyczalnie	2	-	-	-	-	1
Liczba miejsc konferencyjnych	200	-	-	-	-	150

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych www.stat.gov.pl

Wnioski z oceny potencjału turystycznego:

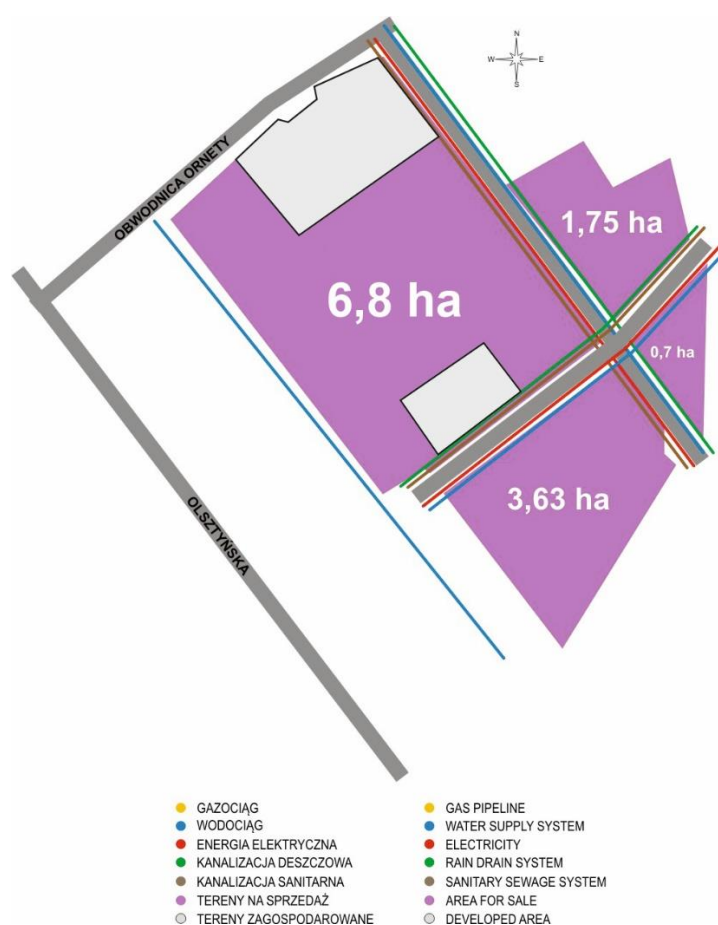
- konieczność sprostania wysokim oczekiwaniom inwestorów zewnętrznych w zakresie zaplecza infrastrukturalnego,
- słaba sieć i jakość dróg wewnętrznych na obszarze gminy (tereny wiejskie),
- niski stopień rozwoju turystyki w kontekście liczby ofert turystycznych i liczby turystów,
- słabo identyfikowalny system informacji turystycznej,
- niedoinwestowanie sfery turystyki w ujęciu dostępności komunikacyjnej, obiektów ogólnodostępnych i inicjatyw prywatnych, w tym wysokiej jakości miejsc noclegowych i identyfikowalnej oferty gastronomicznej.

I.5.3. ATRAKCYJNOŚĆ INWESTYCYJNA

Do już istniejących udogodnień dla przedsiębiorców na terenie Gminy należy Specjalna Strefa Ekonomiczna zlokalizowana przy ulicy Przemysłowej. Obszar wcześniejszej podstrefy Warmińsko – Mazurskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej pn. *Podstrefa Orneta* o łącznej powierzchni 15,2719 ha. Obszar położony jest w obrębie geodezyjnym Nr 2 przy ul. Przemysłowej. Od strony południowo-zachodniej grunty graniczą z drogą wojewódzką nr DW 507, od strony północno-wschodniej jest dojazd do drogi wojewódzkiej nr DW 513 – mała obwodnica Orneta.

Grunty są kompleksowo uzbrojone w sieci: wodociagową, sanitarną, deszczową, kanały teletechniczne i technologiczne. Zapewnione jest oświetlenie dróg na terenie całej strefy. Przez północno-wschodnią część strefy przebiega linia elektroenergetyczna średniego napięcia. Zgodnie z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego przyjętym Uchwałą Nr XIII/94/11 Rady Miejskiej w Ornecie z dnia 26 października 2011 roku w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Orneeta (publikacja: Dziennik Urzędowy Województwa Warmińsko - Mazurskiego z 18 stycznia 2012 roku, poz. 201), teren strefy przeznaczony jest pod funkcję przemysłową, usług i handlu (P/UH). Strefa ta została utworzona zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 9 września 1997 roku w sprawie ustanowienia warmińsko-mazurskiej specjalnej strefy ekonomicznej (Dz. U. Nr 135, poz. 909 z późn. zm.) zmienionego Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 2016 roku (Dz. U. z 29 grudnia 2016 roku poz. 2229) zmieniającego rozporządzenie w sprawie warmińsko - mazurskiej specjalnej strefy ekonomicznej, wydanym w oparciu o ustawę z dnia 20 października 1994 roku o specjalnych strefach ekonomicznych (Dz. U. z 2007 roku Nr 42, poz. 274 z późn. zm).

Rys. 5. Warmińsko – Mazurska Specjalna Strefa Ekonomiczna – Podstrefa Orneeta



Nazwa	Informacje
Miasto / Gmina	Orneta
Powiat	lidzbarski
Województwo	warmińsko-mazurskie
Maksymalna dostępna powierzchnia (w jednym kawałku) [ha]	6,8 ha
Przeznaczenie w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego	Teren pod zabudowę przemysłowo-handlową
Autostrada / droga krajowa [km]	Droga krajowa 51 – 24 km
Porty rzeczne i morskie [km]	Port Morski w Elblągu – 58 km
Bocznica kolejowa [km]	Orneta – 1,0 km
Najbliższe lotnisko międzynarodowe [km]	Port Lotniczy Gdańsk im. Lecha Wałęsy – 129 km
Najbliższe miasto wojewódzkie [km]	Olsztyn 50 km

Źródło: www.orneta.pl/

Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawnymi program Specjalnych Stref Ekonomicznych został zastąpiony Rządowym Programem pn. *Polska Strefa Inwestycji*. Jest to program wspierania nowych inwestycji, w ramach którego inwestujący przedsiębiorcy mogą skorzystać z pomocy publicznej w postaci zwolnienia z podatku dochodowego. Ten program pomocowy ma charakter powszechny, co oznacza, że każda nowa inwestycja spełniająca określone prawem kryteria może zostać objęta wsparciem, niezależnie od tego kto i gdzie ją przeprowadza. Już istniejące udogodnienia infrastrukturalne, dostępność komunikacyjna, udogodnienia formalno–prawne są kluczowymi atutami dla inwestorów przy podejmowaniu decyzji inwestycyjnych. Czynnikiem, który może znacząco wpłynąć na wzrost atrakcyjności inwestycyjnej Gminy Orneta jest planowana funkcjonalność portu morskiego w Elblągu, po zakończeniu inwestycji przekopu mierzei wiślanej.

Elementy atrakcyjności inwestycyjnej Gminy Orneta i obszaru Strefy Przedsiębiorczości (na podstawie informacji ze strony www.orneta.pl):

- tereny inwestycyjne, które będą w pełni uzbrojone w media techniczne, wraz z drogami dojazdowymi,
- relatywnie niskie koszty pracy,
- zwolnienia od podatku od nieruchomości dla przedsiębiorców,

- klimat przyjazny inwestorom,
- konsekwencja w realizacji zamierzeń inwestycyjnych,
- otwartość na nowe inicjatywy gospodarcze oraz szybkość i skuteczność obsługi inwestorów i procesów inwestycyjnych w gminie,
- bezpieczeństwo (sieć monitoringu, Straż Miejska, Policja),
- promocja miasta, przynależność do Stowarzyszeń skupiających gminy i powiaty, działające na rzecz rozwoju Gminy).

Do czynników uznanych za istotne bariery w rozwoju firm zaliczono:

- 1) niskie kwalifikacje potencjalnych pracowników i brak dopasowania do potrzeb rynku pracy,
- 2) brak instytucjonalnego wsparcia obsługi biznesu (dostęp do profesjonalnych usług dla biznesu).

I.5.4. GOSPODARKA FINANSOWA GMINY ORNETA

Budżet jednostki samorządu terytorialnego jest rocznym planem dochodów i wydatków oraz przychodów i rozchodów tej jednostki. Struktura budżetu Gminy, obejmująca wysokości i źródła dochodów, a także sposób wydatkowania środków publicznych, stanowią istotną informację o:

- rodzajach zadań własnych gminy i źródłach ich finansowania,
- głównych źródłach dochodów,
- przepływach finansowych między gminą i jednostkami budżetowymi,
- zakresie zadań realizowanych we współpracy z administracją rządową, samorządową,
- innymi jednostkami (w tym organizacjami pozarządowymi),
- wysokości deficytu / nadwyżek finansowych gminy oraz wysokości zadłużenia, dostępnych środków,
- możliwościach rozwojowych i zdolności inwestycyjnej gminy.

Szczegółowa analiza struktury finansowej gminy jest dokonywana na etapie planowania budżetowego na kolejny rok oraz podczas przygotowania rocznego raportu o stanie gminy. Analizę gospodarki finansowej Gminy Orneta oparto o dane liczbowe i porównawcze wykazane w raporcie o stanie Gminy Orneta za 2020 rok. Dane statystyczne zaprezentowano w poniższej tabeli.

Tabela 30. Wskaźnik dostępności turystycznej w Gminie Orneta

	2016	2017	2018	2019	2020
DOCHODY OGÓŁEM	45 337 973,56	51 065 598,45	53 222 195,04	60 242 839,60	61 738 155,02
Podatek dochodowy od osób prawnych	103 599,68	126 652,57	165 224,02	179 492,53	246 252,57
Podatek dochodowy od osób fizycznych	4 919 939,00	5 371 642,00	5 748 200,00	6 403 212,00	6 456 695,00
Podatek od nieruchomości	3 382 998,58	3 404 692,57	3 617 814,37	3 660 968,38	4 734 797,11
Podatek rolny	1 187 145,53	1 186 596,94	1 181 596,39	1 318 182,22	1 382 264,21
Podatek od środków transportowych	267 214,14	160 275,94	165 485,50	160 340,95	164 069,95
Podatek od czynności cywilno-prawnych	300 363,00	265 557,08	275 909,14	291 790,13	374 844,52
Opłata skarbową	33 183,48	33 673,88	31 187,50	29 711,98	29 641,50
Dochody z majątku	1 235 028,13	1 567 357,48	3 111 054,10	3 148 958,36	2 783 858,82
Wpływy z usług	1 867 657,12	1 869 063,65	283 275,91	309 383,64	331 303,94
Dotacje celowe na adm. rządową	12 755 290,77	14 768 866,93	14 976 065,83	17 360 435,36	19 541 438,45
Dotacje celowe na zadania własne	3 138 912,16	2 901 908,31	2 752 677,82	2 749 498,52	2 649 905,78
Subwencja ogólna razem	13 219 315,00	13 883 115,00	15 063 528,00	16 046 656,00	16 476 069,00
w tym subwencja oświatowa	7 385 302,00	7 359 100,00	7 566 977,00	7 552 810,00	7 442 910,00
	2016	2017	2018	2019	2020
WYDATKI OGÓŁEM	46 115 090,10	51 445 986,54	55 473 334,10	61 580 936,12	60 277 402,27
Wydatki bieżące, w tym:	44 033 421,04	47 742 769,69	49 434 671,83	54 748 970,35	58 143 296,57
dotacje	4 088 954,95	4 275 674,02	4 503 932,27	4 358 874,03	3 656 299,66
świadczenia na rzecz osób fizycznych	14 278 410,05	16 332 624,36	16 077 466,14	18 146 330,55	20 235 464,54
wydatki bieżące jednostek budżetowych	25 120 792,13	26 535 479,13	28 262 207,62	31 561 833,09	33 675 538,13
wydatki majątkowe	2 081 669,06	3 703 216,85	6 038 662,27	6 831 965,77	2 134 105,70
	2016	2017	2018	2019	2020
DOCHODY / WYDATKI NA 1 MIESZKAŃCA	0,98	0,99	0,96	0,98	1,02
dochody	3 699,85	4 196,02	4 387,29	5 028,62	5 201,19
wydatki	3 763,27	4 227,28	4 572,86	5 140,31	5 078,13
dochody własne na 1 mieszkańca	1303,61	1518,25	1437,13	1586,91	1799,23

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych www.stat.gov.pl

Budżet gminy Orneta na rok 2020 uchwalony został 29 grudnia 2019 roku Uchwałą Nr BRM.0007.93.2019 Rady Miejskiej w Ornece. Uchwalony budżet przewidywał:

Dochody	61.356.035,62 zł
Wydatki	61.846.035,62 zł
Przychody	1.845.658,00 zł
Rozchody	1.355.658,00 zł

Przychody – to sprzedaż papierów wartościowych na pokrycie wcześniej zaciągniętych zobowiązań z tytułu emisji papierów wartościowych i kredytów w roku 2020 – 1.355.658,00 zł oraz na deficyt 490.000,00 zł.

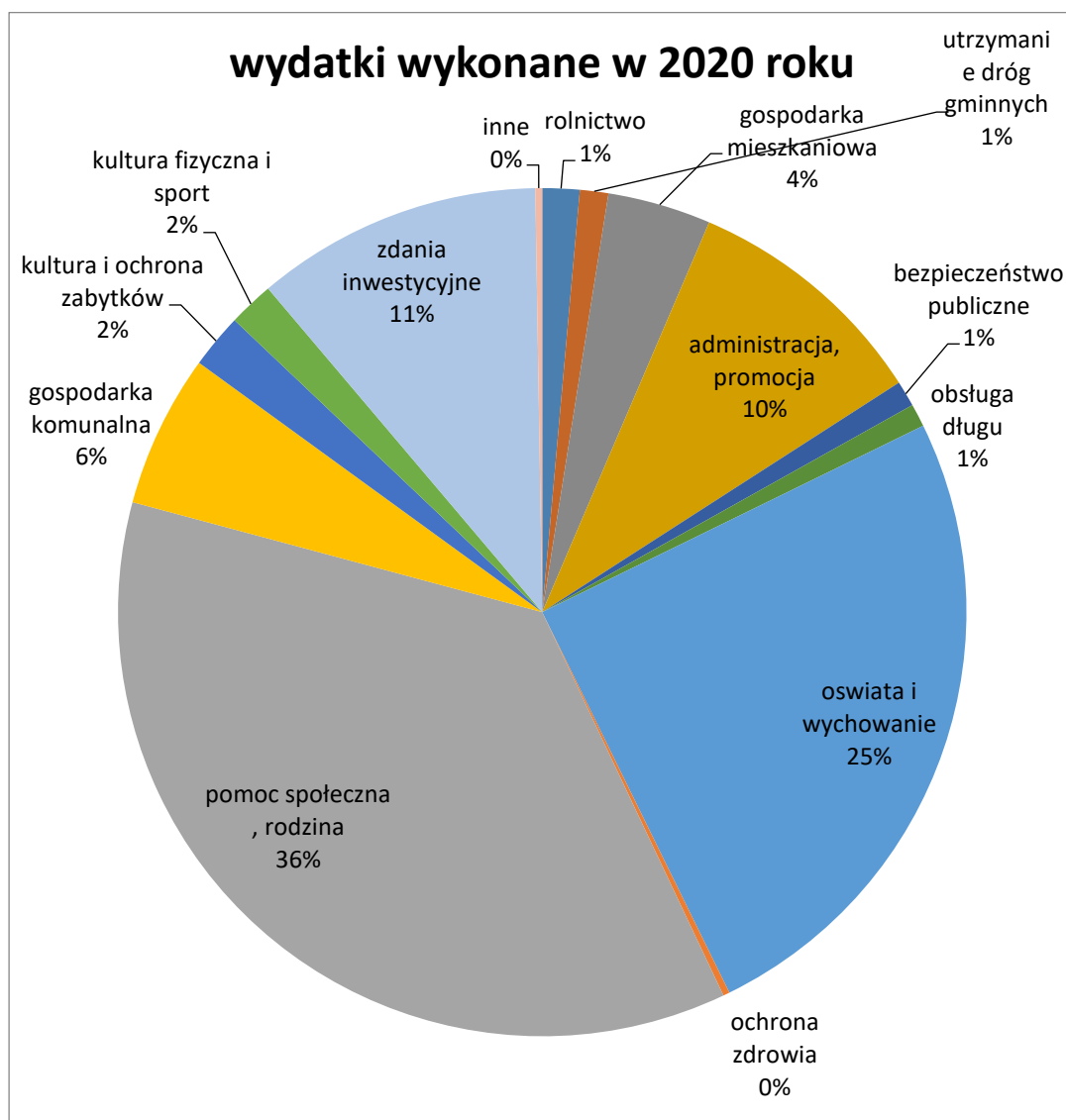
Rozchody – to raty kredytowe do spłaty w roku 2020 – 1.355.658,00 zł, zaciągniętych w latach ubiegłych.

Struktura wydatków gminy Orneta w poszczególnych sferach realizacji zadań publicznych wskazuje na główne obszary wydatków:

Oświata i wychowanie	25%,
Pomoc społeczna	36%

Wysoki jest również udział wydatków inwestycyjnych gminy (11%), co potwierdza skuteczność rozwojową JST.

Wykres 6. Struktura wydatków Gminy Orneta (rok 2020)



Źródło: Raport o stanie Gminy Orneta za 2020 rok

Tabela 31. Wykonanie budżetu oraz zadłużenie Gminy Orneta na przestrzeni lat 2013 – 2020

L.p.	Wyszczególnienie	Wykonanie w latach / zł/							
		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I.	Dochody ogółem	43.029.133	42.713.545	40.425.122	45.337.974	51.065.598	53.211.955	60.242.840	61.738.155
II.	Wydatki ogółem	43.145.338	43.477.995	40.211.559	6.115.090	51.445.987	55.473.334	61.580.936	60.277.402
III.	Wynik	- 116.206	- 764.450	+ 213.563	- 777.117	- 380.388	- 2.261.379	- 1.338.097	1.460.753
IV.	Kwota długu na dzień 31 grudnia	17.463.803	17.720.145	17.886.487	18.685.658	19.085.658	20.865.658	22.225.658	22.220.000
V.	Procentowe zadłużenie	40,59%	41,49%	44,25%	41,21%	37,37%	39,21%	36,89%	35,99%

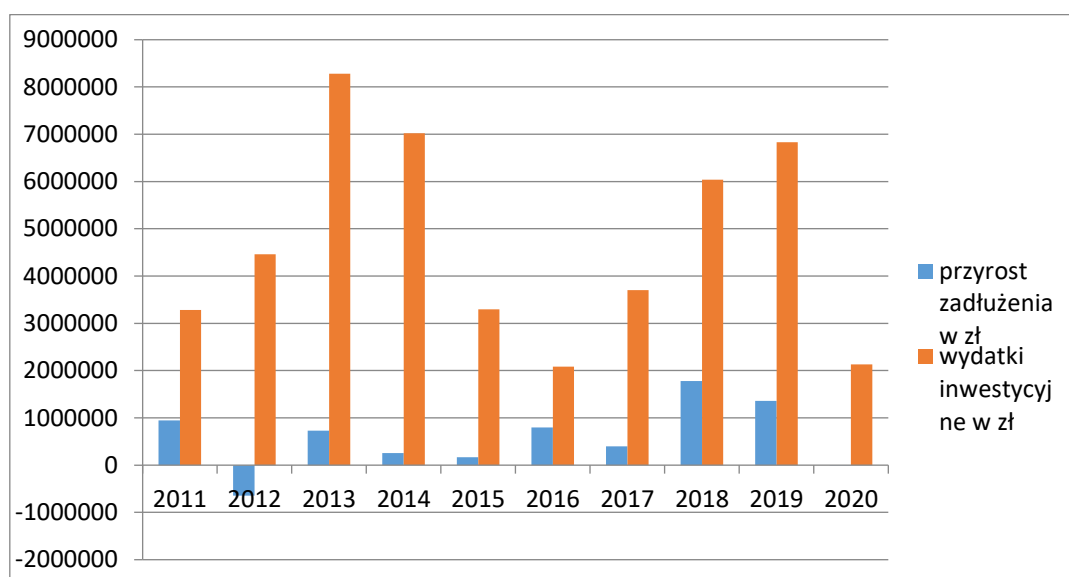
Źródło: Raport o stanie Gminy Orneta za 2020 rok

Tabela obrazuje malejącą wartość wskaźnika zadłużenia Gminy Orneta w analizowanych latach. Utrzymanie bezpiecznego zadłużenia i ciągłej zdolności kredytowej umożliwiają wykorzystanie określonych źródeł dochodów np. z Unii Europejskiej, które wymagają wkładu własnego gminy. Wartości wskaźników, które określają sytuację finansową miasta, ujęte w Wieloletniej Prognozie Finansowej na lata 2020-2031, podlegają urealnieniu przy zmianie czynników mających wpływ na ich wielkość, tak, aby zapewnić realność prognozy.

Na wysokość zadłużenia mają wpływ decyzje Rządu, m.in. zmniejszenie udziałów w podatku dochodowym od osób fizycznych z powodu zmniejszenia podatku z 18% do 17% oraz braku podatku od pracowników do 26 roku życia, nie pokryte w całości w subwencji oświatowej podwyżki dla nauczycieli, podwyżka minimalnego wynagrodzenia.

Zaciągane przez Gminę zobowiązania w całości są przeznaczone na nakłady inwestycyjne, w wartościach stanowiących niedobory środków własnych. W roku 2020 Gmina zrealizowała inwestycje bez dodatkowego zaciągania zobowiązań i wygenerowała nadwyżkę finansową. Jest to doskonała wyjściowa do dalszych działań rozwojowych.

Tabela 32 Nakłady inwestycyjne Gminy Orneta



Źródło: Raport o stanie Gminy Orneta za 2020 rok

I.6. SFERA PRZESTRZENNA I ŚRODOWISKOWA

I.6.1. MIESZKALNICTWO I INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

I.6.1.1. NIERUCHOMOŚCI I ZASOBY MIESZKANIOWE

Sytuacja mieszkaniowa Gminy Orneta nie zaspokaja potrzeb mieszkaniowych mieszkańców Gminy. Zgodnie z danymi GUS, według stanu za 2020 rok, w gminnych zasobach mieszkaniowych znajduje się 4 445 mieszkań o przeciętnej powierzchni użytkowej 64 m², przy przeciętnej powierzchni na osobę wynoszącej 24,1 m².

Tabela 33. Gospodarka mieszkaniowa w Gminie Orneta

GOSPODARKA MIESZKANIOWA I KOMUNALNA					
	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba mieszkań oddanych do użytku	1	27	14	10	15
zasoby mieszkaniowe	4379	4406	4420	4430	4445

przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m ²	63,5	63,4	63,6	63,8	64,0
mieszkania na 1000 mieszkańców	358,9	361,8	366,7	372,0	376,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zasoby mieszkaniowe na terenie Gminy Orneta na koniec 2020 roku to 4445 mieszkań. Porównując liczbę mieszkań w poprzedzających latach można wywnioskować, że liczba mieszkań na terenie Gminy systematycznie choć w niewielkim stopniu rośnie. Spowodowane jest to głównie inwestycjami indywidualnymi i budową domów przez mieszkańców gminy, ale warto też odnotować fakt, że w wyjątkowym pod tym względem roku 2017 większa część oddanych do użytku lokali powstała wskutek inwestycji gminnej na potrzeby utworzenia mieszkań komunalnych.

Ważnym wskaźnikiem informującym o poprawie sytuacji mieszkaniowej w Gminie jest fakt, że systematycznie zwiększa się również przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania oraz w przeliczeniu na 1 osobę.

Tabela 34. Statystyka mieszkaniowa Gminy Orneta w przekroju powiatowym i gminnym

Nazwa	Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania				Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę			
	2017	2018	2019	2020	2017	2018	2019	2020
	[m ²]				[m ²]			
Powiat lidzbarski	67,3	67,6	67,8	68,1	24,1	24,6	24,9	25,3
Lidzbark Warmiński (Miasto)	59,1	59,3	59,4	59,7	23,6	24,0	24,4	24,9
Kiwity (Gmina)	91,4	91,8	92,5	92,6	26,4	27,0	27,7	28,1
Lidzbark Warmiński (Gmina)	82,0	82,7	83,0	83,5	25,7	26,5	26,8	27,0
Lubomino (Gmina)	80,6	81,0	81,3	81,4	24,7	25,1	25,2	25,5
Orneta (Gmina)	63,4	63,6	63,8	64	23,0	23,3	23,7	24,1
<i>Orneta – miasto</i>	59,8	60,0	60,0	60,2	22,7	23,1	23,3	23,7
<i>Orneta – obszar wiejski</i>	75,4	75,6	76,3	76,4	23,6	23,9	24,8	25,1
Dobre Miasto	63,4	63,5	63,7	63,9	22,9	23,1	23,5	24,0

Pieniężno	66,3	66,4	66,5	66,5	23,4	23,9	24,3	24,7
Morąg	59,1	59,1	59,1	59,1	22,5	22,9	23,3	23,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Porównując wskaźniki mieszkaniowe w gminie w stosunku do danych powiatowych wielkość ta jest nieco niższa, jednak to zjawisko jest charakterystyczne dla gmin miejskich i miejsko-wiejskich. (np. w gminach Pieniężno i Dobre Miasto wartości te są nieco większe, natomiast w Morągu – mniejsze, zawsze jednak porównywalne).

Gospodarowanie zasobem mieszkaniowym gminy realizowane jest w oparciu o uchwałę Rady Miejskiej w Ornecie z dnia 28 czerwca 2017 roku w sprawie uchwalenia wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Orneta na lata 2017-2021. Gmina, w świetle obowiązujących w kraju przepisów, zobowiązana jest do zapewnienia lokalu mieszkalnego osobom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej.

Mieszkaniowy zasób Gminy Orneta jest położony na terenie miasta Orneta oraz na pozostałej części gminy. Jest on zarządzany i administrowany przez Towarzystwo Budownictwa Społecznego „ADMINISTRATOR” Sp. z o.o. w Ornecie.

Mieszkaniowy zasób Gminy Orneta, według stanu na stan 31 grudnia 2020 roku posiada 308 lokale komunalne o powierzchni użytkowej 15624,07 m² oraz 126 lokale socjalne o powierzchni użytkowej 4171,26 m². Ogółem 434 lokale. Mieszkaniowy zasób Gminy kształtuje się następująco:

- 1) na terenie miasta Orneta znajduje się 358 lokali gminnych, w tym:
 - a) 250 lokali komunalnych o powierzchni 12 088,13 m²,
 - b) 108 lokali z najmem socjalnych o powierzchni 3 382,26 m².
- 2) na terenie wiejskim znajduje się 76. lokali gminnych, w tym:
 - a) 58 lokali komunalnych o powierzchni 3 536,00 m²,
 - b) 18 lokali socjalnych o powierzchni 789,00 m².

Porównując do innych gmin, w powiecie lidzbarskim, a także innych gmin miejsko – wiejskich w województwie, należy stwierdzić, że gmina dysponuje dużą liczbą lokali socjalnych. Właściwe funkcjonowanie mieszkań gminnych o charakterze socjalnym i komunalnym wymaga znacznych nakładów pieniężnych na poprawę warunków bytowych i bilansów energetycznych, a także zapewnienia spełnienia norm środowiskowych.

I.6.1.2. INFRASTRUKTURA WODNO – KANALIZACYJNA

Gospodarka wodna i plany z nią związane zostały uregulowane w Wieloletnim Planie Rozwoju i Modernizacji Urzędzeń wodociągowo – kanalizacyjnych na terenie Gminy Orneta na lata 2019 - 2022 zatwierdzonym przez Radę Miejską Uchwałą Nr BRM.0007.85.2019 z dnia 30 grudnia 2019 roku.

WPRiM obejmuje zagadnienia:

- planowany zakres usług wodociągowo-kanalizacyjnych,
- przedsięwzięcia rozwojowo-modernizacyjne w poszczególnych latach,
- przedsięwzięcia racjonalizujące zużycie wody oraz wprowadzanie ścieków,
- nakłady inwestycyjne w poszczególnych latach,
- sposoby finansowania planowanych inwestycji.

Administratorem sieci wodociągowej jest Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. PWiK korzysta z 7 ujęć wód głębinowych i 3 stacji uzdatniania wody w miejscowościach: Orneta, Mingajny, Karkajmy. Woda jest poddawana uzdatnianiu.

Tabela 35. Użytkownicy sieci wodociągowej na terenie Miasta i Gminy Orneta

	jednostka	2016	2017	2018	2019	2020
Zużycie wody, w tym:	dam ³	377,1	374,2	380,9	369,5	375,3
<i>gospodarstwa domowe</i>	dam ³	332,9	332,1	336	335,2	328,3
Zużycie wody na 1 mieszkańca	m ³	30,8	30,7	31,4	30,8	31,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych www.stat.gov.pl

W gminie Orneta z sieci wodociągowej korzysta 98,2% ogółem ludności gminy (98,9% w mieście, 97,8% na obszarach wiejskich). Nominalnie ilość osób korzystających z usług wodociągowych zmniejsza się. Jest to normalny proces związany ze zmniejszeniem ogólnej liczby ludności w Gminie. Procentowo udział korzystających z wodociągów i kanalizacji z roku na rok się zwiększa, co potwierdza fakt ogromnego znaczenia tych sieci wśród mieszkańców Gminy.

Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca Gminy wyniosło w 2020 roku 31,6 m³ i stanowi bardzo wysoki przyrost zużycia analizując w stosunku do roku 2014 – 22,4 m³ (przyrost o prawie 10 jednostek na osobę). Tak wysoki przyrost wymaga analizy nawyków prośrodowiskowych mieszkańców Gminy i edukacji ekologicznej mieszkańców. Wymaga również analizy adekwatności ceny wody.

Jakość wody pitnej na terenie Ornety jest nadzorowana przez Państwowy Powiatowy Inspektorat Sanitarny w Lidzbarku Warmińskim. Z przeprowadzonych badań wynika, że jakość wody jest w normie i jest przydatna do spożycia przez ludzi, z uwagi na ciągłą eksploatację sieci przesyłowe i stacje uzdatniania wody wymagają modernizacji.

Sieć kanalizacyjna w gminie Ornetą obsługiwana jest przez 5 komunalnych, biologicznych oczyszczalni ścieków, w tym jedną z podwyższonym usuwaniem biogenów. Wskaźnik RLM dla oczyszczalni komunalnych wynosi 22 954.

Tabela 36. Użytkownicy sieci kanalizacyjnej na terenie Miasta i Gminy Ornety

	jednostka	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba użytkowników sieci kanalizacyjnej	osoba	9741	9649	9545	9438	9368
Długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	31,8	31,8	31,9	32,0	32,2
Wielkość odprowadzanych ścieków	dam ³	301	300	298	290	308
Ścieki na 1 mieszkańca	dam ³	0,025	0,025	0,025	0,024	0,029

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych www.stat.gov.pl

Ilość odprowadzanych ścieków z Gminy jest nieduża. W porównaniu do innych gmin miejsko – wiejskich jest znacznie poniżej średniej. Jest to efekt niewystarczająco skanalizowania gminy oraz występowania punktów nierejestrowanych systemów odpływu ścieków (zbiorniki bezodpływowe, szamba, przydomowe oczyszczalnie ścieków). Niezbędnym jest rozwój sieci kanalizacyjnej najlepiej o charakterze lokalnym.

Zgodnie z danymi GUS, w roku 2020 z instalacji kanalizacyjnej korzystało 79,28% mieszkańców gminy Ornety, w tym prawie 95% mieszkańców miasta i 40% mieszkańców terenów wiejskich.

I.6.1.3. DROGI I OŚWIETLENIE ULICZNE

Pełen wykaz zasobów drogowych Gminy Orneta zawarto w podrozdziale I.2.2. Strategii. Z diagnozy obszaru, wykonanej na podstawie badań ankietowych, wynika:

- dostateczność sieci dróg, jednak niewystarczalność dróg dobrej jakości,
- niedostateczność zabezpieczenia w infrastrukturę poprawiającą bezpieczeństwo ruchu, w tym ścieżek rowerowych i chodników dla pieszych,
- niezbędność modernizacji, kompleksowych napraw dróg wewnętrznych w Gminie Orneta, łączących miejscowości wiejskie z Ornetą a także sąsiadującymi gminami,
- niewystarczająca sieć dróg dobrej jakości,
- niedostateczne zabezpieczenie w infrastrukturę poprawiającą bezpieczeństwo w ruchu komunikacyjnym: przejścia dla pieszych, oświetlenie, sygnalizacja, chodniki dla pieszych.

Liczba oprav oświetleniowych na terenie Gminy Orneta w roku 2019 wynosiła 1061 sztuk, w tym 13 oprav typu LED, 10 rtęciowych, a pozostałe, to źródła światła sodowe. 62,11% oprav stanowi własność Gminy Orneta. Urządzenia oświetleniowe będące własnością Gminy są powiązane pod względem technicznym i funkcjonalnym z pozostałą infrastrukturą oświetleniową będącą własnością Energa – Oświetlenie Spółka z o.o. w Sopocie, tj. są zasilane i sterowane w połączeniu z urządzeniami będącymi własnością Spółki, podłączone do szaf zasilających oświetleniowych (PPE).

W roku 2014 Zarząd Dróg Wojewódzkich w Olsztynie przebudował istniejącą infrastrukturę oświetleniową oraz wybudował nowe oświetlenie drogowe i uliczne wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 513 w granicach administracyjnych Gminy Orneta. Jest to infrastruktura oświetleniowa o parametrach technicznych uwzględniających efektywność energetyczną oraz ograniczającą emisję CO₂. Struktura oświetlenia DW 513 kształtuje się następująco:

- Drwęczno: słupy stalowe ocynkowane 34 szt., oprawy SR: 12 szt. 100 W, 4 szt. 50 W, 19 szt. 70W, MINI LED 1 szt. 150 W,
- Orneta Elbląska: słupy stalowe ocynkowane 13 szt., oprawy SR: 5 szt. 100 W, 8 szt. 70 W,
- Orneta rondo ZHP, Wodna, Kopernika: słupy stalowe ocynkowane 35 szt., oprawy SR: 44 szt. 100 W, MINI LED 2 szt. 150W,
- Orneta 1 Maja: słupy 85 szt., oprawy SR: 57 szt. 100W, 22 szt. 70 W, MINI LED 34 szt. 150 W,
- Krosno: słupy 9 szt., oprawy SR: 9 szt. 100 W,
- Mingajny: słupy 34 szt., oprawy SR: 32 szt. 100 W, MINI LED 2 szt. 150 W,
- Miłkowo : słupy 34 szt., oprawy SR: 31 szt. 100 W, MINI LED 3 szt. 150 W,
- Miłkowo wieś: słupy 8 szt., oprawy SR 7 szt. 100 W, MINI LED 1 szt. 150 W.

W zakresie transportu zbiorowego na terenie Gminy Orneta:

- nie funkcjonuje zorganizowany transport podmiejski,
- udzielonych jest 6 licencji na przewóz taksówkami, żadna taksówka na koniec 2020 roku nie świadczyła usług,
- wg danych GUS funkcjonuje 75 punktów przystankowych, w tym 8 w zakresie transportu gminnego.

I.6.1.4. ZAOPATRZENIE W GAZ

W gminie Orneta nie występuje sieć gazowa. Dla potrzeb gospodarstw domowych rozprowadzany jest gaz propan – butan w butlach.

I.6.2 ŚRODOWISKO NATURALNE

POŁOŻENIE GEOMORFOLOGICZNE GMINY

Gmina Orneta znajduje się w strefie trzech mezoregionów fizycznogeograficznych. Północna część gminy położona jest w obrębie mezoregionu Wzniesienia Górowskie (makroregion Nizina Staropruska). Zachodnią i południowo-zachodnią część gminy zajmuje Równina Ornecka (makroregion Nizina Staropruska). Południowo-wschodnia część gminy położona jest w obrębie Pojezierza Olsztyńskiego (makroregion Pojezierze Mazurskie).

Dominującą formą geomorfologiczną północnej części gminy jest wysoczyzna morenowa falista. Budują ją utwory plejstocénskie wykształcone głównie w postaci glin zwałowych. Gliny poprzedzielane są utworami wodnolodowcowymi piaszczysto – żwirowymi. W postaci kilku płatów występują piaski lodowcowe, podścielane płytko glinami zwałowymi. Na południe od Wzniesień Górowskich rozciąga się Równina Ornecka. Jest to obszar sandrowy o miąższości 1–5 m zbudowany głównie z piasków. Na wschodzie gminy w obrębie sandru występują również żwiry. Pod utworami piaszczystymi i żwirowymi zalegają gliny zwałowe oraz iły zastoiskowe. We wschodniej części sandru występują wydmy.

Południowo – wschodnia część gminy znajduje się w obrębie Pojezierza Olsztyńskiego. Jest to wysoczyzna morenowa wykształcona głównie w postaci piasków lodowcowych, nie rzadko podścielanych gliną zwałową. Pomiedzy ciągami moren czołowych występują obszary zastoiskowe, powstałe w wyniku utrudnionego odpływu wód roztopowych z zagłębień międzymorenowych.

Obszar gminy poprzecinany jest dolinami rzecznyymi Drwęcy Warmińskiej, Walszy i Młyńskiej Strugi, układającymi się równoleżnikowo. Rzeki te są dopływami Pasłęki. Dna dolin rzecznych wypełniają przeważnie osady mineralne wykształcone w postaci piasków i pyłów. W starorzeczach występują torfy i osady mułowo–torfowe.

GLEBY I ROLNICTWO

Gmina Orneta to obszar o znacznym udziale użytków rolnych i lasów w krajobrazie. Razem stanowią 92% powierzchni Gminy.

Rolnictwo na obszarze gminy opiera się na produkcji roślinnej i hodowli zwierząt. Użytki rolne stanowią 54% powierzchni lądowej Gminy. Gleby w gminie należą do średniej klasy – IV klasy bonitacyjnej. Aż 67,7% powierzchni gruntów ornych należy do klas: II (pszenny dobry), IV (żytni bardzo dobry) i V (żytni dobry). Stwarza to dogodne warunki do utrzymania upraw zbóż i rozwoju rolnictwa, w tym kierunku. W produkcji roślinnej dominuje uprawa zbóż (pszenica, jęczmień), uprawiane są również ziemniaki, buraki cukrowe i rzepak. Niepokojącym zjawiskiem w gospodarce rolnej jest występowanie zjawiska niedoboru opadów, z czego wynika pogłębiający się deficyt hydrologiczny.

W produkcji zwierzęcej przeważa hodowla trzody chlewnej i bydła. W strukturze gospodarstw rolnych większość stanowią gospodarstwa małe i średnie (od 1-10 ha).

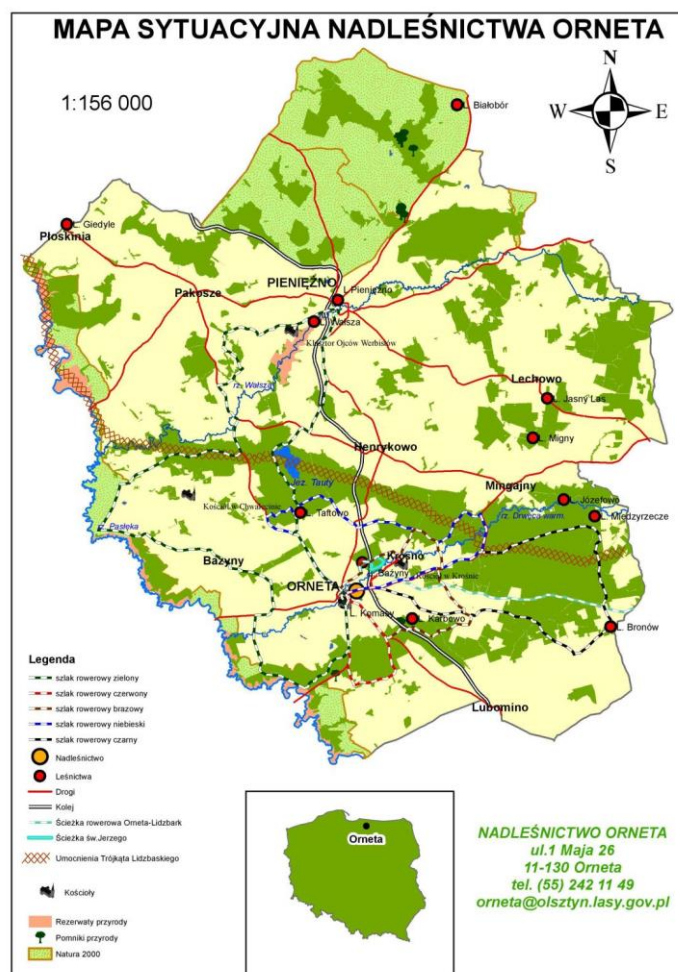
Na terenie gminy Orneta znajduje się 5 złóż kopalin o zasobach udokumentowanych i zarejestrowanych: ił warwowy do produkcji cegły pełnej klasy 100, piasek jako surowiec schudzający do wyrobów ceramicznych, piasek kwarcowy do produkcji cegły wapienno – piaskowej, piasek ze żwirem dla potrzeb budownictwa komunikacyjnego, kreda jeziorna do wapnowania gleb. Podstawową wadą wyżej wymienionych złóż jest ich brak zagospodarowania oraz położenie w obrębie obszarów chronionego krajobrazu.

LASY

Znaczna lesistość terenu Gminy (38% powierzchni) oraz terenów przyległych, a także uwarunkowania historyczno – przyrodnicze były podstawą do stworzenia Nadleśnictwa Orneta. Obszar znajdujący się w zasięgu terytorialnym obecnego Nadleśnictwa Orneta w dawnych czasach był częścią ogromnych lasów o charakterze puszczy pierwotnej. W miarę upływu czasu oraz rozwoju osadnictwa lasy te uległy znacznym przekształceniom. Pierwsze szczegółowe dane dotyczące gospodarki na terenach obejmujących obszar leśny mniej więcej w granicach powojennego Nadleśnictwa Orneta pochodzą z 1863 roku. Tak duże zasoby leśne są podstawą do rozwoju przemysłu drzewnego, jednego z kluczowych branż rozwoju całego województwa warmińsko – mazurskiego.

Nadleśnictwo Orneta, oprócz Gminy Orneta, obejmuje gminy Lełkowo, Pieniężno, Płoskinia, Lidzbark Warmiński, Lubomino. Powierzchnia nadleśnictwa (wg stanu na dzień 1 stycznia 2017 roku) wynosi 19 489,14 ha, z tego powierzchnia leśna to 18 121,81 ha. Nadleśnictwo podzielone jest na dwa obręby leśne: Obręb Orneta i Obręb Pieniężno. Obręb Orneta obejmuje 7 leśnictw: Leśnictwo Komasy, Leśnictwo Taftowo, Leśnictwo Karbowo, Leśnictwo Bażyny, Leśnictwo Międzyrzecze, Leśnictwo Bronów, Leśnictwo Józefowo.

Rys.6. Mapa nadleśnictwa Orneta



Źródło: <http://www.orneta.olsztyn.lasy.gov.pl/>

Kompleksy leśne rozmieszczone są równoleżnikowo. Największy kompleks położony jest na północy gminy. Większe kompleksy leśne występują również na południe od Ornety i na zachód od Bażyn. Stosunkowo dużo zadrzewień spotyka się wzdłuż cieków, w pobliżu terenów zabagnionych oraz wzdłuż ciągów komunikacyjnych.

Na terenie Nadleśnictwa przeważają siedliska lasowe z dominacją sosny. Średni wiek lasów to 48 lat, a przeciętna zasobność przekracza 245 m³/ha. Udział siedlisk leśnych: 25% – borowe, czyli drzewostany z przewagą gatunków iglastych, najczęściej sosny i świerku, 68% – lasowe, czyli drzewostany z przewagą gatunków liściastych, 7% olsy, czyli lasy porastające żyzne, bagienne tereny.

Tereny lasów państwowych mają duże znaczenia dla rekreacji. Bliskie położenie miasta, dobre warunki klimatyczne i glebowe związane z występowaniem w podłożu piasków o niskim poziomie wody gruntowej stanowią o predyspozycjach tego kompleksu do rozwinięcia funkcji turystycznych i rekreacyjnych.

WODY POWIERZCHNIOWE

Cały obszar gminy Orneta leży w zlewni rzeki Pasłęki. Charakterystyczną cechą jest brak stref wododziałowych dla obcych zlewni. Cieki dopływają do gminy ze wszystkich stron, a odpływ następuje w jednym przekroju rzeki.

Pasłęka to rzeka I rzędu, dopływ Zalewu Wiślanego, o długości 169 km i powierzchni zlewni 2 294,5 km². Wypływa z jeziora Pasłęk w pobliżu miejscowości Gryzliny w okolicach Olsztyńska. Charakterystyczną cechą dorzecza Pasłęki jest jego asymetria, polegająca na przewadze prawobrzeżnych dopływów. Przez teren gminy przepływa około 40,5 km długości rzeki. Średni spadek podłużny koryta wynosi 0,74‰.

Drwęca Warmińska jest rzeką II rzędu, o długości 48,4 km i powierzchni zlewni 327 km². Wypływa ze Wzniesień Górowskich w postaci kilku strug (125 m n.p.m.). Zlewnia Drwęcy leży w obrębie Równiny Orneckiej i Wzniesień Górowskich, gdzie z uwagi na walory krajobrazowo-przyrodnicze zlewni utworzono dwa obszary chronionego krajobrazu (Równiny Orneckiej i Wzniesień Górowskich). Drwęca Warmińska przepływa przez teren gminy Lidzbark Warmiński i Orneta.

Młyńska Struga jest rzeką II rzędu, prawobrzeżnym dopływem Pasłęki, o długości 32,6 km i powierzchni dorzecza 103,1 km². Rzeka wypływa z przykrawędziowej strefy Wzniesień Górowskich na wysokości 100 m n.p.m. W obrębie dorzecza znajduje się jezioro Tafty (Taftowo), największy zbiornik wodny Równiny Orneckiej. Głębokość rzeki miejscami dochodzi do 18 m. Znaczną część powierzchni zlewni Młyńskiej Strugi (ok. 30%) zajmują lasy z przewagą iglastych.

Rzeka Szeląg (rzeka III rzędu) to lewobrzeżny dopływ Drwęcy Warmińskiej. Powierzchnia zlewni wynosi 35,5 km², długość – 11,3 km. Rzeka przepływająca przez gminę Lubomino i Orneta nie posiada punktowych źródeł zanieczyszczeń.

Zgodnie z normami czystości, rzeki w Gminie Orneta mają różną klasę i przez to mogą pełnić odpowiednie funkcje:

- wody klasy I – przeznaczone są do zaopatrzenia w wodę ludności i niektórych zakładów przemysłowych, wymagających jakości wody do picia oraz hodowli ryb łososiowatych – rzeka Pasłęka,
- wody klasy II – przeznaczone do hodowli ryb, hodowli zwierząt gospodarskich i do celów rekreacyjnych – rzeka Drwęca Warmińska i Młyńska Struga,
- wody klasy III – wody do zaopatrzenia przemysłu i do nawodnień rolniczych – rzeka Szelaąg.

Rzeka Pasłęka jest głównym obszarem skupiającym wokół siebie tereny chronione. W Planie Gospodarowania Wodami Dorzecza Wisły przyjętym Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 27 listopada 2016 roku w sprawie Planu (...), stan ekologiczny i chemiczny rzek oraz jeziora na terenie gminy określono jako dobry. Rzeki na terenie gminy są w niewielkim stopniu zmienione przez człowieka. Cieki te nadal posiadają meandry oraz nieuregulowane koryta z dużą ilością starorzeczy i oczek wodnych, które stanowią istotny element zasobów wodnych, jak i przyrodniczych. Szerokość i głębokość koryta Pasłęki oraz jej dopływów są zmienne w zależności od pory roku. Wiosną, w trakcie topnienia śniegu oraz latem, gdy występują intensywne opady atmosferyczne, poziom wody w rzekach wzrasta, co może spowodować lokalne podtopienia. Na terenie Gminy Orneta najbardziej narażone na wezbrania powodziowe i podtopienia są miejscowości położone wzdłuż cieków i w bezpośredniej ich bliskości.

JEZIORA

Jezioro Taftowe (inaczej: Tauty, nazywane również Tafty) to jezioro polodowcowe o powierzchni 95 ha i głębokości 9 m. Położone jest 5 km na zachód od Henrykowa. Jezioro ze wszystkich stron otoczone jest lasem mieszanym z przewagą sosny. Od strony północnej znajduje się główna plaża, a od strony wschodniej tzw. dzika plaża, obie są niestrzeżone. Wzdłuż linii brzegowej biegnie ścieżka, którą można okrążyć jezioro, za wyjątkiem południowego, bagiennej odcinka. W tym miejscu nadmiar wody uchodzi z jeziora w postaci Tauckiego Potoku (Taft Graben). To prawy dopływ Młyńskiej Strugi, dopływu rzeki Pasłęki. Jest to polodowcowe jezioro o powierzchni 83,8 ha, głębokości średniej 2,2 m, długości 1.830 m, długości linii brzegowej 5.000 m; położone w kompleksie leśnym, 1 kilometr od drogi Henrykowo - Glebisko.

Jezioro Mieczowe (Staw Ornecki) zlokalizowane we wschodniej części miasta Orneta, o powierzchni 6,3 ha o średniej głębokości 2,5 m, miejscami do 8 m. Ma duże znaczenie jako zbiornik retencyjny, ale przede wszystkim jako miejsce rekreacji. Przede wszystkim jezioro to jest oblegane przez miejscowych amatorów wędkowania. Pod względem wędkarskim można tu przede wszystkim złowić lina, węgorza, sandacza. Niestety jego wody są znacznie poniżej II klasy czystości, co wyklucza je z grupy wód przydatnych dla kąpieli. Ma to związek ze spływającymi ściekami ze zdewastowanej oczyszczalni w Karbowie.

Jeziora Miasta i Gminy Orneta należą do podatnych na degradację z uwagi na niekorzystne warunki naturalne, m.in. płytkość jezior, czy rzeki stanowiące system połączony z jeziorami (jeziora przepływowe). Istotnym zagrożeniem dla wód powierzchniowych jest brak kanalizacji na terenach wiejskich oraz zanieczyszczenia obszarowe, pochodzące z terenów rolniczych, stąd niska klasa czystości wód.

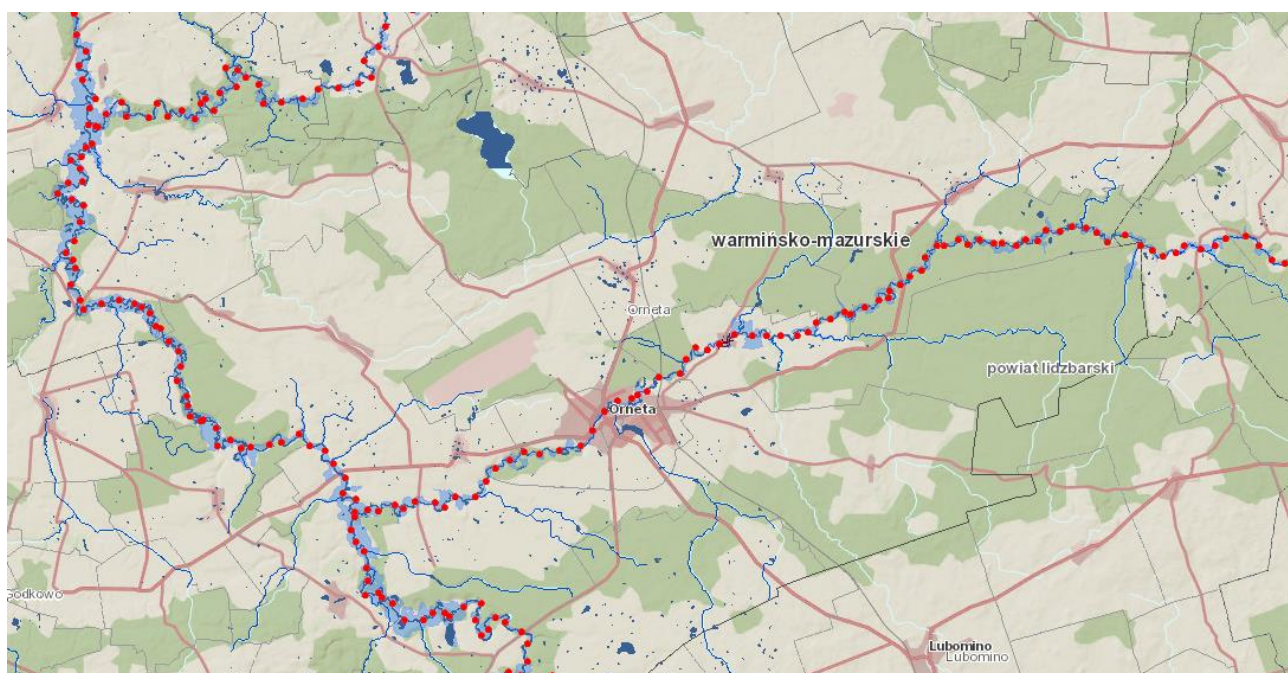
OBSZARY ZAGROZEŃ POWODZIOWYCH

Na obszarze Gminy Orneta występują obszary szczególnego zagrożenia powodzią oraz ograniczenia w zagospodarowaniu tych obszarów.

Występowanie zagrożenia powodziowego na danym terenie oznacza duże prawdopodobieństwo wystąpienia tam zjawiska powodzi, czyli zgodnie z definicją podaną w art. 16 pkt 43 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. *Prawo Wodne*: „czasowego pokrycia przez wodę terenu, który w normalnych warunkach nie jest pokryty wodą, w szczególności wywołanego przez wezbrania wody w ciekach naturalnych, zbiornikach wodnych, kanałach oraz od strony morza, z wyłączeniem pokrycia przez wodę terenu wywołanego przez wezbranie wody w systemach kanalizacyjnych”.

Interaktywna mapa obszarów zagrożenia powodziowego dla obszaru Polski, w tym gminy Orneta, dostępna jest na stronie Ministerstwa Środowiska i Klimatu i obejmuje obszary gminy wskazane na poniższym rysunku.

Rys.7. Obszary zagrożenia powodziowego



https://wody.isok.gov.pl/imap_kzgw/?gmap=gpMZIP

Interaktywna mapa obszarów ryzyka powodziowego dla obszaru Polski, w tym gminy Orneta, dostępna jest na stronie Ministerstwa Środowiska i Klimatu i obejmuje obszary gminy wskazane na poniższym rysunku.

WODY PODZIEMNE

Użytkowe warstwy wodonośne zalegają na większych głębokościach i z nich zaopatrywana jest Orneta. Miejskie ujęcie wody (główne) położone jest na południe od granic miasta przy drodze na Miłakowo, pod lasem (kolonia Orneta). Jest to zespół trzech studni głębinowych.

Woda jest pompowana z głębokości około 237 m w jednej studni i z głębokości około 180 m w dwóch pozostałych. Są to wody poziomu czwartorzędowego. Ujęcie posiada duże nadwyżki zasobów dyspozycyjnych. Ujęcie dawnej mleczarni przy ulicy Podleśnej ma znaczenie rezerwowe.

FORMY OCHRONY PRZYRODY

W Gminie Orneta występuje wiele form ochrony przyrody, przede wszystkim Obszary Natura 2000 oraz Obszary Chronionego Krajobrazu (OChK).

Obszary Natura 2000 są to obszary przyrodniczo cenne dla wspólnoty UE. Obszary te wyznacza się na podstawie Dyrektywy ptasiej (Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady Program Ochrony Środowiska dla Gminy Orneta na lata 2018-2023 z perspektywą na lata 2024-2027 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 roku w sprawie ochrony dzikiego ptactwa) oraz Dyrektywy siedliskowej (Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 roku w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory).

W granicach Gminy Orneta zlokalizowane są 2 obiekty uznane za Obszar Natura 2000. Pierwszym z nich jest Rzeka Pasłęka – Obszar Natura 2000 – PLH280006, chroniony wedle Dyrektywy siedliskowej, ciągnący się wzdłuż całej rzeki Pasłęki o powierzchni 8418,46 ha, która jest siedliskiem dla 8 gatunków ryb 5 bezkręgowców 2 gatunków płazów, oraz wielu ssaków, szczególnie Bobra europejskiego.

Drugim - Dolina Pasłęki – Obszar Natura 2000 – PLB280002, chroniony wedle Dyrektywy ptasiej, o powierzchni 20.669,89 ha, obejmująca agregat siedlisk leśnych oraz otwartych. Jest miejscem bytowania wielu gatunków ptaków (w tym zagrożonych), spośród których najbardziej typowe to: Bocian biały, Bielik, Orlik krzykliwy, Derkacz.

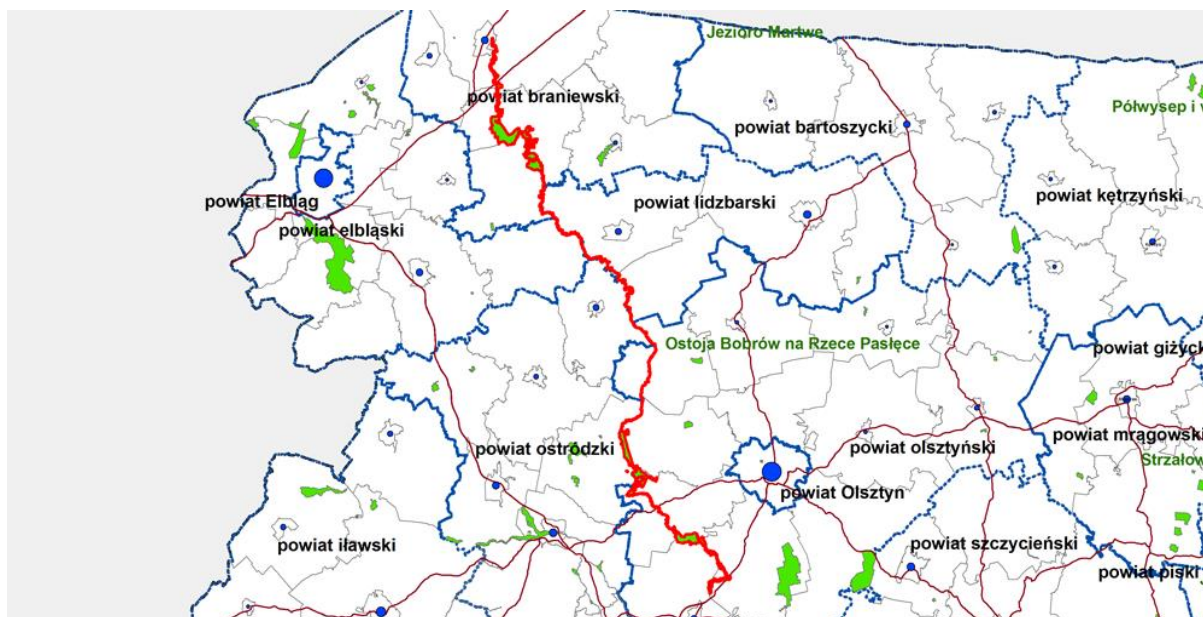
Ponadto wydzielone zostały Obszary Chronionego Krajobrazu (OChK):

- Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Pasłęki o powierzchni 43 420,82 ha, położony jest na terenie gmin: Braniewo, Płoskinia, Wilczęta, Godkowo, Orneta, Lubomino, Miłakowo, Łukta, Świątki, Jonkowo, Olsztynek, Stawiguda, Gietrzwałd (Rozporządzenie Nr 147 Wojewody Warmińsko-Mazurskiego z dnia 13 listopada 2008 roku Dz. U. Nr 179 poz. 2632).
- Obszar Chronionego Krajobrazu Równiny Orneckiej – o powierzchni 11 511,3 ha położony jest na terenie gmin: Orneta, Lidzbark Warmiński (gm. wiejska) i Lubomino oraz Pieniężno (Rozporządzenie Nr 32 Wojewody Warmińsko-Mazurskiego z dnia 23 kwietnia 2008 roku Dz. U. Nr 71).

Charakter gospodarki prowadzonej na obszarach chronionego krajobrazu jest oparty o szczegółowe przepisy prawne (m.in. zakaz lokalizacji zakładów przemysłowych i obiektów uciążliwych dla środowiska, zakaz prowadzenia działalności niekorzystnie wpływających na krajobraz, dbałość o styl

budownictwa dostosowany do lokalnych tradycji) i uzależniony jest od pełnionych przezeń funkcji: otulinowej (dla parków narodowych i krajobrazowych), rekreacyjnej (tereny dla turystyki i wypoczynku, odciażające obszary o wyjątkowych walorach przyrodniczych) oraz naturalnego korytarza ułatwiającego migracje zwierząt. Na terenie gminy znajdują się dwa obszary chronionego krajobrazu.

Rys.9. Mapa rezerwatów na terenie Gminy Orneta



Źródło: www.encyklopedia.warmia.mazury.pl

Jest największym w województwie warmińsko-mazurskim rezerwatem przyrody. Obejmuje rzekę Pasłękę wraz z przylegającymi do niej gruntami oraz jeziorami, przez które przepływa. Ochroną objęta jest niemal cała długość rzeki. Obecnie na terenie ostoi żyje ponad 70 bobrzyczych rodzin. Wzdłuż Pasłęki, te największe z żyjących w Polsce gryzoni, zamieszkują głównie w norach wykopanych w stromych zboczach wąwozu, którym płynie rzeka. Rozległy teren rezerwatu jest niezwykle zróżnicowany pod względem krajobrazowym oraz szaty roślinnej. Oprócz bobrów występują tu także inne rzadkie gatunki zwierząt, m.in. wydra, zimorodek, pluszcz, bielik, orlik krzykliwy, żuraw, tracz nurogęs, a także 24 gatunki ryb. W skład rezerwatu na obszarze Gminy Orneta wchodzi rzeka Pasłęka, lasy po obu stronach rzeki oraz przybrzeżne grunty państwowe w pasie około 100 m i grunty prywatne o szerokości 10 m. Lasy otaczające rezerwat są mieszane, głównie rosną tu buki, graby i dęby oraz sporadycznie osika i wierzba iwa. Brzegi rzeki porośnięte są olszą czarną, wierzbą iwą, osiką, brzozą brodawkowatą i omszoną. Bujna roślinność przybrzeżna na łąkach jest dobrym pokarmem dla bobrów, szczególnie w lecie.

Innymi formami ochrony przyrody w Gminie są pomniki przyrody. Pomniki przyrody to zwykle pojedyncze okazy przyrody ożywionej bądź nieożywionej. Najczęściej występującymi w lasach pomnikami przyrody są najstarsze i największe drzewa. W Gminie Orneta występują 44 pomniki przyrody (16 na terenie gminy oraz 28 na terenie miasta) i są zarejestrowane przez Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody. Poniższe tabele przedstawiają wykaz pomników przyrody Miasta i Gminy Orneta.

Tabela 37. Wykaz pomników przyrody – Gmina Orneta (tereny wiejskie)

L.p.	Nr rejestru	Gatunek	Obwód drzewa [m]	Wysokość [m]	Data utworzenia	Położenie
1.	322/66	Sosna pospolita	3,50	30	1966 r.	Nadleśnictwo Orneta, Leśnictwo Karbowo
2.	171/93	Buk pospolity	3,60	40	1993 r.	Bogatyń
3.	172/93	Buk pospolity	3,60	35	1993 r.	Bogatyń
4.	173/93	Buk pospolity	3,20	35	1993 r.	Bogatyń
5.	169/93	Dąb szypułkowy	6,70	20	1993 r.	Bogatyń
6.	170/93	Dąb szypułkowy	4,00	35	1993 r.	Bogatyń
7.	174/93	Jesion wyniosły	4,70	40	1993 r.	Bogatyń
8.	176/93	Buk pospolity	3,67	27	1993 r.	Bogatyńskie
9.	175/93	Buk pospolity	3,66	28	1993 r.	Bogatyńskie
10.	8/95	Wierzba biała	4,14	24	1995 r.	Bażyń
11.	9/95	Buk pospolity	4,50	27	1995 r.	Chwałęcín
12.	10/95	Wierzba biała	4,48	23	1995 r.	Chwałęcín

13.	11/95	Brzoza brodawkowata	3,06	24	1995 r.	Karbowo
14.	12/95	Wierzba biała	4,00	26	1995 r.	Mingajny
15.	46/96	Lipa drobnolistna	3,98	20	1996 r.	Bażyń
16.	45/96	Wierzba biała	4,15	21	1996 r.	Bażyń

Źródło: www.bip.olsztyn.rdos.gov.pl

Tabela 38. Wykaz pomników przyrody – Miasto Orneta

L.p.	Nr rejestru	Gatunek	Obwód drzewa [m]	Wysokość [m]	Data utworzenia	Położenie
1.	5/95	Dąb szypułkowy	2,80	20	1995 r.	250 m od stacji PKP
2.	7/95	Topola	5,50	25	1995 r.	ul. Wodna
3.	6/95	Dąb szypułkowy	5,00	22	1995 r.	ul. Elbląska
4.	250/96	Dąb, odm. stożkowata	2,18 2,28	20 18	1996 r.	Jednostka Wojskowa ul. Braniewska
5.	249/96	Klon pospolity	1,80 2,26	16 17	1996 r.	Pl. Wolności
6.	57/98	Dąb szypułkowy	3,68	18	1998 r.	Lewa strona szosy z Ornety do Elbląga
7.	58/98	Dąb szypułkowy	3,45	19	1998 r.	Plaża nad Jeziorem Mieczowym
8.	59/98	Buk pospolity	4,33 4,07	18 17	1998 r.	Park przed LO
9.	60/98	Dąb szypułkowy	3,56	18	1998 r.	Prawa strona szosy z Ornety do Elbląga
10.	61/98	Lipa drobnolistna	3,49	16,5	1998 r.	Lewa strona szosy z Ornety do Elbląga
11.	62/98	Dąb szypułkowy	3,71	21	1998 r.	Lewa strona szosy z Ornety do Elbląga

12.	63/98	Dąb szypułkowy	3,77-2,70 (grupa 6 szt.)	20-16	1998 r.	Droga polna, przedłużenie ul. Polnej
13.	64/98	Dąb szypułkowy	3,87	22	1998 r.	Skrzyżowanie, ul. 1 Maja z ul. Podleśną
14.	65/98	Dąb szypułkowy	3,10	21	1998 r.	ul. 1 Maja
15.	66/98	Klon pospolity	2,34-1,87 (grupa 4 szt.)	15-13	1998 r.	ul. Dworcowa
16.	67/98	Topola	6,20-2,93 (grupa 8 szt.)	25-23	1998 r.	Za budynkiem LO
17.	44/96	Dąb szypułkowy	4,60	30	1996 r.	Migajny
18.	183/96	Dąb szypułkowy	4,60	33	1996 r.	Nadleśnictwo Orneta, Leśnictwo Karbowo
19.	182/96	Żywotnik zachodni	1,50	19	1996 r.	Nadleśnictwo Orneta, Leśnictwo Karbowo
20.	184/96	Sosna pospolita	3,35	34	1996 r.	Nadleśnictwo Orneta, Leśnictwo Karbowo
21.	180/96	Sosna pospolita	3,10	32	1996 r.	Nadleśnictwo Orneta, Leśnictwo Taftowo
22.	181/96	Jesion wyniosły	4,70	25	1996 r.	Nadleśnictwo Orneta, Leśnictwo Taftowo
23.	68/98	Lipa drobnolistna	4,38	15	1998 r.	Bogatyńskie
24.	69/98	Jesion wyniosły	3,05	21	1998 r.	Drwęczno
25.	70/98	Brzoza, Dąb Aleja 128 szt.	2,55-0,96 3,41-0,80	15-12 18-8	1998 r.	Karkajmy
26.	71/98	Brzoza, Dąb, Lipa Aleja 115 szt.	2,28-0,52 3,32-0,49 4,75-0,82	20-10 16-6 17-6	1998 r.	Karkajmy

27.	72/98	Buk pospolity	3,17	30	1998 r.	Nadleśnictwo Orneta Leśnictwo Karbowo
28.	73/98	Brzoza, Dąb Aleja 98 szt.	2,53-0,54 4,30-1,95	24-10 20-12	1998 r.	Nowy Dwór

Źródło: www.bip.olsztyn.rdos.gov.pl

Przedstawione pomniki oraz obszary ochrony krajobrazu mogą w przyszłości stanowić bazę rozwoju edukacji ekologicznej i turystyki na terenie Ornety. W stosunku do pomników przyrody obowiązuje ochrona ekspozycji i zakaz wznoszenia obiektów budowlanych w odległości mniejszej niż 20 m.

ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO:

- wody powierzchniowe – niska jakość wód, w tym w części pozaklasowa (Drwęca Warmińska poniżej Ornety, Młyńska Struga (od Osetnika do ujścia do Pasłęki), Lubomińska Struga,
- powierzchnia ziemi – zagrożenia środowiska wynikają głównie z lokalizacji dzikich wysypisk śmieci (zwiększone stężenie w glebie chlorku i azotu),
- powietrze – główne zagrożenie stanowią lokalne systemy ogrzewania w domach jednorodzinnych i emisja zanieczyszczeń pyłowych z kominów. Ruch samochodowy w gminie jest również istotnym źródłem zanieczyszczenia powietrza. Liczba eksploatowanych pojazdów z silnikami spalinowymi znacznie wzrosła, spowodowało to zwiększenie emisji do atmosfery groźnych dla zdrowia i życia zanieczyszczeń, jak: tlenku węgla, tlenku azotu, węglowodorów, związków ołowiu oraz aldehydów.

I.6.3. OCHRONA ŚRODOWISKA

Kierunki działań Gminy Orneta w sferach dotyczących ochrony środowiska naturalnego zostały określone w dokumentach:

- 1) Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Miasta i Gminy Orneta na lata 2012 – 2032, przyjęty Uchwałą NR XXIV/186/12 Rady Miejskiej w Ornece,
- 2) Założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Gminy Orneta na lata 2017 – 2032, przyjęte Uchwałą Rady Miejskiej w Ornece nr BRM.0007.85.2017,
- 3) Plan gospodarki niskoemisyjnej dla Gminy Orneta, przyjęty Uchwałą Rady Miejskiej w Ornece nr BRM.0007.86.2017,

- 4) Program Ochrony Środowiska dla Gminy Orneta na lata 2018 – 2023z perspektywą na lata 2024 – 2027, przyjęty Uchwałą Rady Miejskiej w Ornie nr BRM.0007.84.2018.

I.6.3.1. GOSPODARKA NISKOEMISYJNA

Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla gminy Orneta ma na celu określenie działań i uwarunkowań, służących redukcji emisji zanieczyszczeń powietrza ze szczególnym uwzględnieniem emisji pyłów i CO₂. Wyznacza główny cel strategiczny rozwoju, który polega na poprawie jakości powietrza i komfortu życia mieszkańców poprzez redukcję zanieczyszczeń powietrza, w tym CO₂ oraz na ograniczeniu zużycia energii finalnej we wszystkich sektorach.

Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Orneta ma przyczynić się do osiągnięcia celów Unii Europejskiej określonych w pakiecie klimatyczno-energetycznym do roku 2020, tj.:

- redukcji emisji gazów cieplarnianych,
- zwiększenia udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych,
- redukcji zużycia energii finalnej, co ma zostać zrealizowane poprzez podniesienie efektywności energetycznej,
- a także do poprawy jakości powietrza na obszarach, na których odnotowano przekroczenia jakości poziomów dopuszczalnych stężeń w powietrzu i realizowane są Plany (naprawcze) ochrony powietrza oraz plany działań krótkoterminowych.

Cel główny Planu:

- ograniczenie zużycia energii końcowej o 2 676,06 MWh/rok, czyli o 2,64%;
- redukcja emisji CO₂ o 722,57 MgCO₂/rok, czyli o 3,06%;
- wzrost udziału energii z OZE o 36,61 MWh/rok, czyli o 0,86%;
- redukcja emisji pyłów PM₁₀ o 0,21 Mg/rok, czyli o 0,93%;
- redukcja emisji pyłów PM_{2,5} o 0,19 Mg/rok, czyli o 0,85%;
- redukcja emisji benzo(a)pirenu o 0,19 kg/rok, czyli o 2,63%.

Cele i zadania krótkoterminowe:

- 1) Modernizacja oświetlenia ulicznego – działanie to obejmuje wykonanie inwentaryzacji oświetlenia ulicznego wraz z modernizacją punktów świetlnych. Działanie to realizowane jest na bieżąco,
- 2) Budowa, rozbudowa, przebudowa, remont infrastruktury drogowej w gminie – działanie to ma na celu przebudowę układu drogowego w Gminie Orneta, w celu poprawy płynności ruchu,

zmniejszenia zatorów drogowych oraz dostosowania części dróg do ruchu pieszego i rowerowego, a poprzez to zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do powietrza oraz hałasu,

- 3) Budowa i rozbudowa sieci dróg rowerowych – w celu redukcji zanieczyszczeń do atmosfery pochodzącej ze spalania paliw transportowych Gmina Ornetą planuje rozbudowę systemu ścieżek rowerowych realizowaną w obrębie dróg wszystkich kategorii,
- 4) Promocja transportu zbiorowego i carpooling – emisja CO₂ generowana przez pojazdy poruszające się na drogach lokalnych stanowi znaczny odsetek w całkowitym bilansie emisji na terenie Gminy Ornetą. W związku z tym, należy podejmować działania zarówno inwestycyjne jak nie inwestycyjne w zakresie promocji transportu zbiorowego,
- 5) Wdrożenie zasad zielonych zamówień publicznych w jednostkach podległych Gminy oraz usprawnień w planowaniu przestrzennym (w tym lokalizacja OZE).

System ciepłowniczy na terenie gminy Ornetą jest realizowany przez podmiot Veolia Północ spółka z o.o. w Świeciu, który jest dystrybutorem i wytwórcą ciepła. Sieć zlokalizowana jest na terenie miasta Ornetą, ze źródła ciepła przy ulicy Dworcowej 2, o mocy zainstalowanej 16,00 MW. Stan techniczny sieci jest bardzo dobry. Długość sieci ciepłowniczej: 10 293 m, liczba odbiorców, wg stanu na 31 grudnia 2019 roku, wyniosła 261. Na terenie gminy Ornetą, poza systemem ciepłowniczym, ciepło produkowane jest w indywidualnych paleniskach.

W 2020 roku podjęto uchwałę w sprawie określenia zasad udzielania dotacji celowej z budżetu Gminy Ornetą na dofinansowanie inwestycji służącej ochronie powietrza, polegających na wymianie źródeł ciepła w budynkach lub lokalach mieszkalnych na terenie Gminy Ornetą. Jest to szczególnie ważne w kontekście znaczącego udziału pokrycia ciepła ze źródeł indywidualnych. Zgodnie z analizami, przedstawionymi w planie zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla gminy Ornetą, spośród łącznego zapotrzebowania na ciepło budynków mieszkalnych (547 085,64 GJ/rok) aż 85% pokrywane jest z indywidualnych źródeł.

I.6.3.2. GOSPODARKA ODPADAMI

Za gospodarkę odpadami w Gminie Ornetą odpowiedzialne jest Przedsiębiorstwo Gospodarki Nieczystościami Sp. z o.o. W ramach systemu gospodarki odpadami właściciele nieruchomości z terenu całej gminy uzyskali możliwość selektywnego zbierania odpadów poprzez zakup pojemników i worków na różne rodzaje odpadów: papier, plastik, szkło oraz odpady biodegradowalne. W związku z polityką opłat za selektywne zbieranie odpadów oraz zwiększeniem świadomości ekologicznej mieszkańców

system gospodarki odpadami bilansuje się na poziomie zerowym – wzrosła liczba właścicieli nieruchomości deklarujących segregację odpadów (zgodnie informacjami otrzymanymi z Urzędu Miejskiego w Ornecie ok. 40% mieszkańców Ornety zadeklarowało segregację odpadów). Na terenie Gminy Ornetą nie ma, możliwości przetwarzania odpadów komunalnych.

Stację przeładunkową dla Gminy Ornetą, będącą elementem regionalnej instalacji przetwarzania odpadów komunalnych zarządzanych przez Zakład Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych w Olsztynie, uruchomiono w styczniu 2016 roku w Medynach. Dzięki zastosowaniu technologii mechaniczno – biologicznej przetwarzania odpadów, system umożliwia pełne zagospodarowanie odpadów, którym końcowym produktem jest paliwo energetyczne. Gminne poziomy recyklingu określone przez Ministerstwo zostały osiągnięte. W roku 2020 z nieruchomości położonych na terenie gminy Ornetą odebrano ogółem: **3 402,431** Mg odpadów komunalnych.

Tabela 39. Informacja o masie odpadów komunalnych odebranych z nieruchomości z rozbiem na poszczególne frakcje (rok 2020)

Kod odpadów	Rodzaj odpadów	Masa odebranych odpadów komunalnych [Mg]
20 03 01	Zmieszane odpady komunalne	2 329,060
15 01 07	Opakowania ze szkła	165,720
20 01 39	Tworzywa sztuczne	243,351
20 01 01	Papier i tektura	165,597
20 01 99	Inne niewymienione frakcje zbierane w sposób selektywny	128,810
20 03 07	Odpady wielkogabarytowe	175,622
20 01 32	Leki i inne niż wymienione w 20 01 31*	0,311
20 01 35*	Zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne inne niż wymienione w 20 01 21, 20 01 23, zawierające niebezpieczne składniki	3,815
20 01 23	Urządzenia zawierające freony	6,050
20 02 01	Odpady ulegające biodegradacji	180,580
16 01 03	Zużyte opony	3,195
20 01 11	Tekstylia	0,310
20 01 34	Baterie i akumulatory	0,010
SUMA		3 402,431

Źródło: Raport o stanie Gminy Ornetą za 2020 rok

Łączna masa odpadów komunalnych odebranych w PSZOK w 2020 roku wyniosła **99,735** Mg.

Tabela 40. Informacje o masie odpadów komunalnych zebranych w punkcie selektywnej zbiórki odpadów komunalnych z rozbiem na poszczególne frakcje (rok 2020)

Kod odpadów	Rodzaj odpadów	Masa zebranych odpadów komunalnych [Mg]
15 01 07	Opakowania ze szkła	0,660
20 01 39	Tworzywa sztuczne	1,629
20 01 01	Papier i tektura	2,723
20 01 99	Inne niewymienione frakcje zbierane w sposób selektywny	0,030
20 03 07	Odpady wielkogabarytowe	17,515
20 01 23*	Urządzenia zawierające freony	2,430
20 01 35*	Zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne inne niż wymienione w 20 01 21, 20 01 23, zawierające niebezpieczne składniki	2,165
17 01 03	Odpady innych materiałów ceramicznych i elementów wyposażenia	2,220
20 02 01	Odpady ulegające biodegradacji	3,080
16 01 03	Zużyte opony	0,425
20 01 34	Baterie i akumulatory	0,010
20 01 32	Leki i inne niż wymienione w 20 01 31*	0,002
20 01 11	Tekstylia	0,750
17 03 80	Papa odpadowa	6,020
17 09 04	Zmieszane odpady z budowy, remontów i demontażu inne niż wymienione w 170901, 17 09 02 i 17 09 03	60,040
SUMA		99,735

Źródło: Raport o stanie Gminy Orneta za 2020 rok

Łącznie na terenie gminy wygenerowano **3 502,166 Mg** odpadów komunalnych, co w przeliczeniu na 1 mieszkańca daje **429 kg/ rok**.

Tabela 41. Produkcja odpadów komunalnych na obszarze Gminy Orneta

	jednostka	2017	2018	2019	2020
Procent odpadów zbieranych selektywnie	%	12,2	6,4	17,0	23,7
Odpady zebrane w ciągu roku	tys. ton	3801	3800,76	3992,21	4671,63

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych www.stat.gov.pl

Pozytywnym czynnikiem jest rosnący udział odpadów zbieranych selektywnie, natomiast bardzo duży przyrost śmieci generowanych głównie przez gospodarstwa domowe wymaga szczegółowej analizy i podjęcia działań zmierzających do zmniejszenia produkcji odpadów.

Potrzeby inwestycyjne systemu gospodarowania odpadami:

- konieczność zakupu pojemników przeznaczonych do segregacji odpadów,
- tworzenie nowych gniazd na pojemniki do odpadów,
- nadawanie estetycznego wyglądu gniazdom „odpadowym”.

I.6.3.3. GOSPODARKA ENERGETYCZNA

Obecnie sieć elektroenergetyczna zapewnia zabezpieczenie potrzeb elektroenergetycznych gminy i miasta. Rozwój sieci i urządzeń energetycznych będzie uzależniony od zapotrzebowania. W Gminie planowany jest rozwój energetyki opartej o odnawialne źródła energii. Z uwagi na bogactwo obszarów chronionych, dyrektywy unijne oraz wzrost świadomości ekologicznej, na terenie Gminy zasadnym jest prowadzenie proekologicznej polityki energetycznej. Plany i założenia gospodarki elektroenergetycznej dla Miasta i Gminy Orneta określa dokument pn. „Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla obszaru Miasta i Gminy Orneta” na lata 2017 – 2032.

Gmina Orneta jest zasilana w energię elektryczną z krajowego systemu elektroenergetycznego (KSE). Dostawcą energii elektrycznej dla terenu Gminy Orneta jest ENERGA - OPERATOR SA Oddział w Elblągu. Za sprawność systemu elektroenergetycznego oraz jego rozbudowę na terenie Gminy odpowiada Rejon Dystrybucji w Braniewie. Gmina jest zasilana w energię elektryczną z Głównego Punktu Zasilania (GPZ) przyłączonego do linii 110 kV. W skład infrastruktury 110 kV zasilającej Gminę w energię elektryczną wchodzi GPZ Orneta, który jest powiązany z GPZ Piotrowiec (należący do Energa - Operator

SA Oddział w Elblągu) oraz GPZ Dobrze Miasto (obsługiwany przez należący do Energa - Operator SA Oddział w Olsztynie).

Możliwości produkcji elektryczności z wykorzystaniem OZE dotyczą: energii wiatru, energii wody oraz energii słonecznej.

ENERGIA WIATRU

Teren powiatu lidzbarskiego należy do strefy bardzo korzystnej pod względem wietrzności. Na terenie gminy Orneta wietrzność oceniana jest jako przeciętna, a rozwój parków wiatrowych blokuje występowanie obszarów chronionych i wysoki poziom lesistości.

ENERGIA WÓD

Elektrownie wodne w Gminie Orneta:

- 1) dwie na rzece Drwęca Warmińska o mocy 112 kW, 40 kW (w miejscowości Orneta),
- 2) jedna na rzece Młyńska Struga o mocy 45 kW (w miejscowości Osetnik).

BIOMASA

Zgodnie z informacją zawartą w projekcie założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla obszaru Miasta i Gminy Orneta na lata 2017 – 2032, energia uzyskana z biomasy stanowiła aż 94% surowca grzewczego w województwie warmińsko – mazurskim, głównie biomasy drzewnej i słomy. Energia z biomasy jest wykorzystywana obecnie na terenie gminy do ogrzewania budynków jednorodzinnych, wielorodzinnych oraz usługowych.

ENERGIA SŁONECZNA

Systemy fotowoltaiczne w Gminie mają coraz szersze zastosowanie. W chwili obecnej służą do zasilania urządzeń małej mocy zwłaszcza w telekomunikacji, rozproszonych systemów diagnostyczno-sygnalizacyjnych, urządzeń przenośnych, itp. Coraz częściej wykorzystuje się moduły zintegrowane z dachem, fasadami budynków oraz wytwarzane z półprzezroczystego materiału jako okno w budynkach. Niskie koszty eksploatacyjne systemów fotowoltaicznych będą determinować do częstszego ich wykorzystywania, szczególnie w budynkach użyteczności publicznej, budynkach prywatnych.

Powstanie odnawialnych źródeł energii elektrycznej nie przyczyni się w znaczny sposób do zwiększenia bezpieczeństwa dostaw energii elektrycznej na terenie Gminy Orneta. Lokalne uwarunkowania pozwalają na wybudowanie źródeł o niewielkiej mocy zainstalowanej. Jednak celowym wydaje się maksymalne wykorzystanie środowiskowych uwarunkowań Gminy ponieważ stanowią uzupełnienie lokalnego systemu zaopatrzenia w energię.

Zakres działań optymalizujących zużycie energii, szczególnie ważne w kontekście drastycznych przyrostów kosztów zużycia energii elektrycznej:

- realizacja przedsięwzięć termomodernizacyjnych,

- modernizacja źródeł energii,
- wdrażanie technologii z zakresu energii odnawialnej.

I.6.3.4. LIKWIDACJA AZBESTU

Gmina Orneta od 2012 roku realizuje działania w ramach „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Miasta i Gminy Orneta na lata 2012-2032”. Na obszarze całej gminy Orneta przeprowadzona została inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest. Łączna powierzchnia niebezpiecznego pokrycia dachowego w Gminie wynosiła wg programu 151 771,42 m² (w Orniecie 9 075,22 m²), co przy średniej wadze 11 kg/m² płyty oznaczało, że w gminie zalegało 9 075,22 Mg (w Orniecie zalega 99,83 Mg) wyrobów azbestowych. Likwidacja płyt azbestowych stanowi kluczowe działanie prośrodowiskowe gminy.

II PODSUMOWANIE CZĘŚCI DIAGNOSTYCZNEJ STRATEGII ROZWOJU GMINY ORNETA NA LATA 2023 – 2030 I WYJŚCIOWE DO PLANOWANIA STRATEGICZNEGO

Strategia Rozwoju Gminy Orneta na lata 2023 – 2030 jest dokumentem planistycznym określającym kluczowe kierunki rozwoju Gminy w oparciu o zasoby i potencjał własny oraz zewnętrzne uwarunkowania, które w istotny sposób mogą wpłynąć na warunki rozwojowe Gminy.

Proces tworzenia opracowania, obejmujący badania ankietowe, konsultacje społeczne, wywiady pogłębione pozwolił na zaangażowanie w powstanie dokumentu reprezentantów wszystkich sektorów życia społeczno – gospodarczego gminy: przedstawicieli biznesu, organizacji pozarządowych, podmiotów realizujących zróżnicowane usługi społeczne i instytucji publicznych.

II.1. WNIOSKI Z DIAGNOZY STANOWIĄCE PODSTAWĘ PLANOWANIA STRATEGICZNEGO

Wnioski z diagnozy stanowiące podstawę planowania strategicznego skatalogowano dla poszczególnych obszarów tematycznych w postaci obszarów problemowych wymagających interwencji.

W sferze społecznej obejmują:

- ujemne saldo migracji mieszkańców, zwłaszcza na obszarze miasta Orneta i rosnąca ujemna wartość wskaźnika przyrostu naturalnego,
- starzenie się społeczeństwa,
- utrzymujący się wysoki poziom rodzin i osób wymagających wsparcia w postaci instrumentów opieki społecznej,
- nasilenie problemów społecznych i ubóstwa wywołanych pandemią wirusa Covid-19,
- ograniczony system kształcenia zawodowego i edukacji zawodowej od najmłodszego,
- niezadowalający poziom edukacji i wyniki w nauce uczniów szkół podstawowych, niezbędność rozwijania kompetencji kluczowych wśród dzieci i młodzieży,
- niedostatecznie zabezpieczona opieka nad dziećmi do lat trzech i liczba miejsc przedszkolnych,
- nisko poziom aktywności społecznej mieszkańców i słabo wykształcone instrumenty partycypacji społecznej w życiu publicznym,
- niedostateczny poziom utożsamiania się mieszkańców z Gminą i jej historią,
- słaby system zabezpieczenia zdrowotnego mieszkańców Gminy Orneta w zakresie poradnictwa i opieki specjalistycznej,
- nie rozwinięta branża srebrnej gospodarki,
- utrudniony dostęp do opieki zdrowotnej mieszkańców obszarów wiejskich,
- niedostateczna ilość usług prozdrowotnych, niska świadomość zdrowotna mieszkańców,
- niezadowalający stan infrastruktury oświatowej w Gminie Orneta i wyposażenia dydaktycznego placówek oświatowych,
- wysoki poziom niedoinwestowania i degradacji obiektów cennych kulturowo i przyrodniczo, w tym zabytków.

W sferze gospodarczej obejmuje:

- duże obciążenie samorządu lokalnego zadaniami delegowanymi przez państwo i konieczność zabezpieczenia infrastruktury, struktur i środków dla prawidłowej realizacji zadań,
- stagnację w napływie inwestorów zewnętrznych,
- konieczność sprostania wysokim oczekiwaniom inwestorów zewnętrznych w zakresie zaplecza infrastrukturalnego,
- słaba sieć i jakość dróg wewnętrznych na obszarze gminy (tereny wiejskie),
- malejąca liczba aktywnych podmiotów gospodarczych,
- niski udział podmiotów gospodarczych wdrażających rozwiązania innowacyjne i technologie cyfrowe w procesach gospodarczych,

- niedostateczny poziom zabezpieczenia przedsiębiorców i osób/ podmiotów zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą w usługi specjalistyczne,
- brak miejsc pracy oraz dopasowania kwalifikacji zawodowych mieszkańców do potrzeb rynku pracy,
- słaba oferta kształcenia zawodowego,
- duży odsetek gospodarstw rolnych małoobszarowych, bez wyraźnej specjalizacji,
- niedostateczny udział gospodarstw rolnych wprowadzających do obrotu produkty rolne, żywność, prowadzących działalność w ramach małego handlu detalicznego,
- niski stopień rozwoju turystyki w kontekście liczby ofert turystycznych i liczby turystów,
- słabo identyfikowalny system informacji turystycznej.

W sferze przestrzennej i środowiskowej:

- niedostateczna sieć i słaba jakość połączeń komunikacyjnych na obszarach wiejskich i sieci dróg wewnętrznych na terenie miasta,
- niewystarczająca sieć dróg dobrej jakości,
- niedostateczne zabezpieczenie w infrastrukturę poprawiającą bezpieczeństwo w ruchu komunikacyjnym: przejścia dla pieszych, oświetlenie, sygnalizacja, ścieżki rowerowe, chodniki dla pieszych,
- niedostateczny poziom skanalizowania gminy,
- niezbędność optymalizowania systemów kanalizacyjnych i wdrażania lokalnych systemów oczyszczania ścieków,
- wysokie wskaźniki przekroczenia czystości powietrza na terenach miejskich,
- niekorzystny bilans źródeł ciepła w gospodarstwach domowych i przestrzeni publicznej, niski poziom upowszechnienia odnawialnych źródeł energii,
- wysoki poziom odpadów komunalnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca oraz niewystarczający udział śmieci sortowanych, nasilające się zjawiska „dzikich wysypisk”,
- wysokie koszty gospodarowania odpadami komunalnymi,
- niski poziom świadomości ekologicznej mieszkańców oraz nawyki życia codziennego negatywnie wpływające na stan środowiska naturalnego (sposoby ogrzewania, śmieci, azbest) niskie dochody gospodarstw domowych utrudniające wymianę źródeł ciepła i stosowanie technologii środowiskowych w życiu codziennym,
- zły stan techniczny obiektów zabytkowych i wpisanych do stref ochrony konserwatorskiej, w tym nieruchomości prywatnych,
- zdegradowana tkanka urbanistyczna i przestrzenna miejsc, w których jest najwyższa koncentracja mieszkańców wymagających wsparcia opieki społecznej,

- nieuporządkowane przestrzenie publiczne, zdegradowane obszary zielone na terenie miasta i obszarach wiejskich,
- koncentracja mieszkańców o niskich potrzebach społecznych, wysokim poziomie wykluczenia.

II.2. ANALIZA SWOT \ TOWS

Analiza SWOT stanowi punkt wyjściowy do opracowania ram strategicznych dokumentów planistycznych. Jest etapem przejścia pomiędzy częścią diagnostyczną, stanowiącą podstawę do dalszych prac a częścią projekcyjną. Analiza SWOT jest kompleksową metodą służącą usystematyzowaniu zasobów i potencjału obszaru Gminy Orneta oraz jego otoczenia i polega na zidentyfikowaniu czterech grup czynników:

- **S (*Strengths*) – mocnych stron:** wewnętrznych czynników pozytywnych, stanowiących atuty, wyróżniających gminę od innych jednostek, stanowiących przewagę konkurencyjną,
- **W (*Weaknesses*) – słabych stron:** wewnętrznych czynników negatywnych, stanowiących słabe strony jednostki, wynikających z ograniczeń zasobów,
- **O (*Opportunities*) – szans:** zewnętrznych czynników pozytywnych, będących korzystnymi tendencjami w otoczeniu jednostki, które właściwie wykorzystane mogą stanowić istotny impuls do zmiany,
- **T (*Threats*) – zagrożenia:** zewnętrznych czynników negatywnych, mogących być poważną barierą w rozwoju jednostki przez osłabianie silnych stron gminy i ograniczanie możliwości wykorzystania szans rozwojowych.

Analiza SWOT / TOWS dla Gminy Orneta wykonana została w oparciu o diagnozę i wyniki przeprowadzonych ankiet:

- w formie badań ankietowych bezpośrednich – wywiady pogłębione,
- w formie badań ankietowych wykonanych metodą on – line.

Ponadto metody partycypacyjne poszerzone zostały o warsztaty tematyczne i diagnozę SWOT wykonaną metodą MAPS (aktywnego planowania strategicznego). Wypracowane wnioski zweryfikowano z regionalnymi i krajowymi kierunkami rozwoju.

Tabela 42. Analiza SWOT dla Gminy Orneta – kluczowe czynniki rozwojowe wewnętrzne

MOCNE STRONY		SŁABE STRONY	
1.	Atrakcyjne warunki krajobrazowe i przyrodnicze, w tym: - przestrzenie przyrodnicze cenne krajobrazowo i turystycznie, - duże powierzchnie przestrzeni zielonych, - wysoki poziom lesistości, - obecność akwenów wodnych.	1.	Depopulacja Gminy i zmniejszanie się liczby mieszkańców wywołane migracją i ujemnym przyrostem naturalnym. Starzejące się społeczeństwo.
2.	Położenie geograficzne (bliskość Lidzbarka Warmińskiego, Pasłęka, Olsztyna, Elbląga, Pieniężna, Braniewa) skorelowane z dobrą jakością sieci dróg ponadlokalnych.	2.	Niski poziom dochodów mieszkańców, brak korelacji kwalifikacji mieszkańców z potrzebami pracodawców.
3.	Identyfikowalne dziedzictwo historyczne i kulturowe, w tym cenna architektura miejska, infrastruktura sakralna, rynek miejski.	3.	Niedoinwestowanie w tkankę urbanistyczną, w tym duży udział obiektów cennych historycznie i wymagających interwencji.
4.	Potencjał ludzki i aktywność społeczna mieszkańców, w tym aktywny udział mieszkańców w życiu publicznym.	4.	Niedostateczne zabezpieczenie społeczne, w tym w obszarze dostępu do usług zdrowotnych, profilaktyki zdrowia, usług opiekuńczych (opieka długoterminowa nad osobami starszymi).
5.	Wysoki poziom zabezpieczenia mieszkańców w infrastrukturę publiczną: wodociągi, zasoby mieszkaniowe.	5.	Brak stałej i dostępnej dla mieszkańców oferty opieki nad dziećmi do lat 3.

6.	Sprawny system wsparcia społecznego mieszkańców, w tym aktywnie realizowane programy rozwiązywania problemów społecznych, funkcjonowanie centrum pomocy rodzinie.	6.	Niezadowalający poziom kształcenia, relatywnie niskie wyniki w nauce uczniów szkół podstawowych i średnich.
7.	Dobrze rozwinięta baza oświatowa od poziomu przedszkoli oraz baza sportowo – rekreacyjna na terenie miasta i gminy.	7.	Niski udział odnawialnych źródeł energii w zabezpieczeniu potrzeb energetycznych mieszkańców.
8.	Dobry poziom zabezpieczenia społecznego seniorów, w tym funkcjonowanie Uniwersytetu Trzeciego Wieku.	8.	Zanieczyszczenia powietrza i niska świadomość ekologiczna mieszkańców.
9.	Silny potencjał turystyczny– szlak fortyfikacji Trójkąta Lidzbarskiego, Napoleoński, Kopernikowski, sieć CITTASLOW, szlak rowerowy Green Velo, zabytki, walory krajobrazowe, w tym potencjał do rozwijania turystyki aktywnej.	9.	Brak ofert turystycznych i infrastruktury sprzyjających rozwojowi turystyki pobytowej o charakterze długoterminowym. Niewystarczająca baza turystyczna.
10.	Warunki do rozwoju przedsiębiorczości, w tym funkcjonowanie Specjalnej Strefy Ekonomicznej.	10.	Niedostateczne zainteresowanie inwestorów zewnętrznych, relatywnie niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców.
11.	Powiązania i potencjał ponadlokalny poprzez szeroki zakres Partnerstw i doświadczenie w funkcjonowaniu w organizacjach ponadlokalnych.	11.	Niski udział firm społecznych w aktywności gospodarczej w Gminie.

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 43. Analiza SWOT dla Gminy Orneta – kluczowe czynniki rozwojowe zewnętrzne

SZANSE		ZAGROŻENIA	
1.	Wzrost świadomości ekologicznej ludzi i postrzegania miejsc cennych przyrodniczo i krajobrazowo, posiadających klimat i odmienność jako pożądaných w wymiarze zamieszkania i wypoczynku.	1.	Zanieczyszczeni, w tym wzrastająca niska emisja, wzrost udziału transportu indywidualnego i zanieczyszczeń powietrza, rosnąca ilość odpadów komunalnych.
2.	Rozwój OZE, wspieranie gospodarki niskoemisyjnej na poziomie regionalnym i krajowym.	2.	Migracje zarobkowe do dużych aglomeracji, zmiana modelu rodziny pomimo wsparcia socjalnego państwa, starzenie się społeczeństwa.
3.	Dbłość o środowisko, w tym rozwój rolnictwa ekologicznego.	3.	Recesja gospodarcza i pogorszenie się kondycji gospodarczej gminy, zmniejszenie liczby miejsc pracy.
4.	Dostępność funduszy zewnętrznych, w tym funduszy na rozwój i poprawę infrastruktury i usług społecznych.	4.	Mała skuteczność w absorpcji funduszy, nieefektywne wykorzystanie środków zewnętrznych.

5.	Fundusze na rozwój srebrnej gospodarki.	5.	Brak stabilności przepisów prawa.
6.	Napływ inwestorów zewnętrznych i poprawa sytuacji zatrudnieniowej.	6.	Zachwianie stabilności finansowej samorządu lokalnego w związku z rosnącym zakresem zadań własnych gminy i brakiem finansowania z budżetu państwa.
7.	Rozwój turystyki, w tym moda na turystykę kulturową, zrównoważoną.	7.	Wzrost problemów społecznych, wywołanych pandemią wirusa Covid-19 i innymi sytuacjami kryzysowymi, w tym bardzo trudną sytuacją humanitarną związaną z wojną w Ukrainie i masowymi przyjazdami uchodźców z Ukrainy do Polski.

Źródło: Opracowanie własne

Na podstawie dokonanej analizy, na poziomie konsultacji, ocenie poddane zostały oddziaływania poszczególnych elementów analizy, tj.:

- mocnych stron na słabe, szanse i zagrożenia (SWOT),
- słabych stron na mocne, szanse i zagrożenia (SWOT),
- szans na zagrożenia, mocne i słabe strony (TOWS),
- zagrożeń na szanse, mocne i słabe strony (TOWS).

Spośród możliwych wariantów planowania strategicznego, określonych w tabeli poniżej dokonano wyboru formuły **strategii konkurencyjnej**, polegającej na maksymalnym wykorzystaniu szans w otoczeniu dla zniwelowania słabych stron gminy (od strony TOWS) oraz na redukowaniu słabości w celu wykorzystania pojawiających się okazji (od strony SWOT).

Tabela 44. Możliwe warianty strategiczne

	SZANSE	ZAGROŻENIA
Silne Strony	STRATEGIA AGRESYWNA: (maxi – maxi) Maksymalne wykorzystanie efektu synergii między silnymi stronami organizacji i szansami występującymi w otoczeniu.	STRATEGIA KONSERWATYWNA (maxi – mini) Minimalizowanie negatywnego wpływu otoczenia przez maksymalne wykorzystanie silnych stron (potencjału wewnętrznego) jednostki.
Słabe strony	STRATEGIA KONKURENCYJNA (mini – maxi) Eliminowanie słabych stron oraz budowanie przewagi konkurencyjnej dzięki wykorzystaniu szans rozwojowych.	STRATEGIA DEFENSYWNA (mini – mini) Walka o przetrwanie Minimalizowanie wpływów słabych stron i zewnętrznych zagrożeń na rozwój jednostki.

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 45. Drzewo problemów

Niedostateczne fundusze na rozwój Gminy	 przyczyny	PROBLEM KLUCZOWY	 skutki	Niedostateczny stan techniczny obiektów publicznych, społecznych, dróg, sieci, bariery architektoniczne
Występowanie na terenie Gminy obszarów trudnych do inwestowania, obszarów o nasilonych problemach społecznych mieszkańców		Niewykorzystany potencjał społeczny, przestrzenny i gospodarczy Gminy Orneta do rozwoju jednostki samorządu terytorialnego jako atrakcyjnej przestrzeni zamieszkania , aktywności zawodowej i wypoczynku		Rosnące przestrzenie defaworyzowane ze względu na tkankę urbanistyczną i nasilone problemy społeczne
Brak inwestorów i dostatecznej liczby miejsc pracy, niskie dochody mieszkańców				Ubożenie mieszkańców Gminy Orneta, emigracja zarobkowa
Niedostateczne zabezpieczenie w usługi społeczne, w tym ochronę zdrowia, opiekę nad małymi dziećmi, opiekę nad osobami starszymi				Rosnące zapotrzebowanie na usługi społeczne związane ze zdrowiem, opieką nad osobami starszymi, ofertą dla osób starszych, opieką nad dziećmi do lat 3
Niska świadomość ekologiczna mieszkańców				Odływ ludności
				Wzrost zanieczyszczenia powietrza, niski stopień wykorzystania odnawialnych źródeł energii, świadome zanieczyszczanie środowiska naturalnego

Źródło: Opracowanie własne

III. STRATEGIA ROZWOJU GMINY ORNETA NA LATA 2023 - 2030

III.1. WIZJA ROZWOJU GMINY ORNETA

Wyjściową do określenia wizji rozwoju społeczno - gospodarczego Gminy Ornetą stanowią wnioski z diagnozy zasobów oraz uwarunkowań społeczno – ekonomicznych, dokonana wspólnie z mieszkańcami Gminy Ornetą analiza SWOT oraz opracowane drzewo problemów.

Wizja rozwoju Gminy określa przesłanie rozwoju gospodarczego i społecznego Gminy, oraz budowania dobrobytu jej mieszkańców. Wizja stanowi odczucie możliwe do osiągnięcia przy wysokim poziomie atrakcyjności gminy jako miejsca zamieszkania, ośrodka wyjątkowej wartości przyrodniczej oraz przyrodoleczniczej, ośrodka aktywności gospodarczej, rozwiniętych usług czasu wolnego, a także wyprofilowania działalności preferowanych do rozwoju lokalnego działalności gospodarczych. Wizja Gminy Ornetą służy określeniu głównych kierunków strategicznych rozwoju Gminy na najbliższe lata, obejmujących:

- 1) Wykreowanie gminy jako ważnego, dobrze skomunikowanego i atrakcyjnego inwestycyjnie ośrodka aktywności przedsiębiorczej, oferującego korzystne warunki tworzenia i rozwoju firm.
- 2) Wykorzystanie różnorodności funkcjonalnej Gminy Ornetą, złożonej z obszaru wysokiej atrakcyjności inwestowania oraz obszaru wysokiej atrakcyjności przyrodniczej kulturowej, turystycznej rekreacyjnej, do działań służących rozwojowi całej gminy.
- 3) Rozwijanie Gminy jako atrakcyjnego miejsca zamieszkania, oferującego mieszkańcom szeroki zakres usług publicznych i społecznych na wysokim poziomie.
- 4) Rozwój funkcji kulturalnego centrum Warmii, wykorzystanie marki Ornetą, marki i filozofii CITTASLOW do rozwoju gminy.
- 5) Wzmocnienie sektora rolnego, poprzez utrzymanie wysokiej wartości ekologicznej gminy, rozwój usług wspierających ekologiczne rolnictwo, oraz przemysłu rolno - spożywczego.

WIZJA ROZWOJU GMINY ORNETA

ORNETA – Funkcjonalna Gmina, budująca spójność zróżnicowanych potencjałów rozwoju do :

- ✓ Tworzenia dobrych warunków do rozwoju przedsiębiorczości i zatrudnienia, w tym rozwoju podmiotów ekonomii społecznej branż opartych o surowce naturalne,
- ✓ Rozwoju atrakcyjności gminy jako miejsca zamieszkania,
- ✓ Rozwoju kapitału społecznego,
- ✓ Rozwoju funkcji turystycznych i funkcji kulturowego centrum Warmii, w oparciu o filozofię CITTASLOW,

- ✓ funkcji usługowych w zakresie ochrony zdrowia, bezpieczeństwa mieszkańców, zabezpieczenia społecznego,
- ✓ Rozwoju Gminy Orneta jako przestrzeni o wyjątkowej atrakcyjności turystycznej, zamieszkania i inwestowania.

Zgodnie z powyższą wizją najważniejsze priorytety rozwoju i cele strategiczne na najbliższe lata, skupione są wokół:

- zapewnienia mieszkańcom dobrych warunków zamieszkania, w tym edukacji, pracy, ochrony zdrowia, aktywności, komunikacji,
- kreowania ofert turystycznych opartych o potencjał własny i potencjał zintegrowanej marki CITTASLOW oraz innych marek turystycznych,
- ochrony środowiska przed zanieczyszczeniami.

Strategia Rozwoju zakłada optymalne wykorzystanie warunków naturalnych, bogatej infrastruktury edukacyjnej, kulturalno – rekreacyjnej, potencjału gospodarczego obszaru, oraz funkcjonujących firm do rozwoju i budowania przewagi konkurencyjnej Gminy Orneta.

III.2. CELE STRATEGICZNE W WYMIARZE SPOŁECZNYM, GOSPODARCZYM I PRZESTRZENNYM

Określony na podstawie wyników przeprowadzonej analizy SWOT/TOWS rodzaj **strategii konkurencyjnej** polega na maksymalnym wykorzystaniu szans w otoczeniu dla zniwelowania słabych stron gminy oraz na redukowaniu słabości w celu wykorzystania pojawiających się szans.

Dla wdrożenia strategii konkurencyjnej, poprzez zestawienie zdiagnozowanych słabych stron miasta i gminy oraz szans jego rozwoju, wyznaczono następujące **obszary priorytetowe**:

- Obszar społeczny,
- Obszar gospodarczy,
- Obszar przestrzenny oraz środowiskowy.

Następnie dla każdego z wymienionych obszarów priorytetowych wyznaczono cel strategiczny i cele operacyjne.

Tabela 46. Cele strategiczne i operacyjne dla obszarów rozwojowych Gminy Orneta na lata 2023 -2030

OBSZAR SPOŁECZNY		
CEL STRATEGICZNY		
POPRAWA JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW, SZEROKA OFERTA USŁUG SPOŁECZNYCH I ROZWINIĘTA AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA		
CELE OPERACYJNE	I.1	Wzrost aktywności zawodowej i społecznej mieszkańców Gminy Orneta, w tym wsparcie rodzin w aktywności zawodowej poprzez opiekę żłobkową i przedszkolną
	I.2	Wdrożenie mechanizmów partycypacji społecznej
	I.3	Zintegrowany system opieki społecznej i włączenia społecznego seniorów
	I.4	Rozwój usług zdrowotnych, profilaktyki zdrowia
	I.5	Nowoczesny i sprawny system edukacji oraz podniesienie jakości nauczania
	I.6	Zachowanie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego
	I.7	Wzmacnianie więzi lokalnych i regionalnych, w tym instytucjonalnych
	I.8	Zrównoważony rozwój zasobów mieszkaniowych gminy

OBSZAR GOSPODARCZY		
CEL STRATEGICZNY		
ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I ZWIĘKSZENIE ATRAKCYJNOŚCI INWESTYCYJNEJ GMINY ORNETA		
CELE OPERACYJNE	II.1	Wykorzystanie przestrzeni gminnej do rozwoju przedsiębiorczości, w tym wzmacnianie funkcji Strefy Przedsiębiorczości i Specjalnej Strefy Ekonomicznej
	II.2	Rozwój instytucji otoczenia biznesu, w tym skuteczny system inkubacji przedsiębiorczości
	II.3	Rozwój edukacji zawodowej i cyfryzacji
	II.4	Zrównoważone rolnictwo
	II.5	Rozwój oferty turystycznej, opartej o zasoby przyrodnicze, kulturowe, ekologię

OBSZAR PRZESTRZENNY I ŚRODOWISKOWY		
CEL STRATEGICZNY		
WYSOKA JAKOŚĆ ZAMIESZKANIA POPRZECZ ATRAKCYJNOŚĆ PRZESTRZENNĄ I CZYSTE ŚRODOWISKO W GMINIE ORNETA		
CELE OPERACYJNE	III.1	Sprawną sieć komunikacyjną poprzez sprawną infrastrukturę drogową i towarzyszącą
	III.2	Infrastruktura wodno – kanalizacyjna, ochrona zasobów wodnych gminy
	III.3	Ochrona klimatu, w tym wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii
	III.4	Sprawną system gospodarowania odpadami
	III.5	Edukacja ekologiczna
	III.6	Rewitalizacja przestrzeni zdegradowanych
	III.7	Rozwój komunikacji zbiorowej

Źródło: opracowanie własne

III.3. UZASADNIENIE, DZIAŁANIA STRATEGICZNE I WSKAŹNIKI REALIZACJI W RAMACH CELÓW OPERACYJNYCH DLA PIERWSZEGO CELU STRATEGICZNEGO

III.3.1. OBSZAR SPOŁECZNY

Podstawowym zadaniem rozwoju gminy jest poprawa dobrobytu i jakości życia mieszkańców poprzez stworzenie zaplecza infrastrukturalnego, systemu ofert i bodźców budujących społeczną aktywność i mobilizujących do działania. Niezmiernie ważne jest aby zapobiegać odpływowi ludności i stwarzać atrakcyjne warunki do życia, pracy, rozwoju i spędzania czasu wolnego.

W przestrzeni społeczno – gospodarczej, w okresie zmagania się ze skutkami pandemii wirusa Covid-19 i postępującej recesji gospodarczej, wspieranie aktywności społecznej i gospodarczej, kreowanie stabilnego rynku pracy stanowią kluczowe wyzwania rozwojowe gospodarki. Do zadań samorządu lokalnego i regionalnego należy budowanie postaw aktywności, przedsiębiorczości i włączenia społecznego wśród mieszkańców, wskazywanie oczekiwanych i skutecznych kierunków aktywności kreowanie systemów wspierania lokalnej przedsiębiorczości.

Kluczowym działaniem jest również skuteczna polityka społeczna, jako nowoczesny, dostosowany do potrzeb społeczności lokalnej system opieki społecznej. Obejmuje płaszczyznę ochrony zdrowia, profilaktykę zdrowia, srebrną gospodarkę a także zabezpieczenie infrastruktury do rozwoju instrumentów profilaktyki zdrowia.

Szczególnie ważnym działaniem jest również niwelowanie barier architektonicznych i prowadzenie działań dostosowawczych w polityce społecznej, tak, aby zabezpieczyć potrzeby wszystkich mieszkańców gminy, w tym osób niepełnosprawnych, starszych, potrzebujących pomocy i opieki.

Wzrost poziomu aktywności społecznej mieszkańców Gminy Orneta, przekładający się na rosnącą liczbę małych lokalnych przedsięwzięć, generujących dobro wspólne i zaspokajających najważniejsze potrzeby społeczne, to kolejny ważny obszar rozwoju społecznego Gminy, który będzie wspierany zarówno przez samorząd lokalny, jak i inne organizacje o charakterze parasolowym.

Wszystkie cele operacyjne i projektowane działania w ramach celu strategicznego: poprawa jakości życia mieszkańców, szeroka oferta usług społecznych i rozwinięta aktywność społeczna, są komplementarne i wzajemnie się uzupełniają.

Cel operacyjny	I.1. Wzrost aktywności zawodowej i społecznej mieszkańców Gminy Orneta, w tym wsparcie rodzin w aktywności zawodowej poprzez opiekę żłobkową i przedszkolną
Obszar problemowy	Utrudniony dostęp do stałej i dostępnej cenowo opieki nad dziećmi do lat 3. Niedostateczne zabezpieczenie w miejsca przedszkolne zwłaszcza dla mieszkańców wsi. Ograniczony system kształcenia zawodowego i edukacji zawodowej od najmłodszego. Niedostateczna liczba aktywnych podmiotów gospodarczych.
Kierunki działań	a) Stworzenie optymalnych warunków aktywności zawodowej opiekunów dzieci do lat 3 przez zabezpieczenie miejsc żłobkowych, b) Optymalizacja systemu opieki przedszkolnej, c) Szeroka oferta szkoleniowa w obszarze przedsiębiorczości i aktywności społecznej, edukacji zawodowej, uczenia się przez całe życie, d) Wdrożenie w szkołach programów przedsiębiorczości, e) kreowanie i promowanie postaw przedsiębiorczych, f) promowanie i wspieranie zrównoważonej przedsiębiorczości, nie zagrażającej degradacji środowiska naturalnego, g) zachowanie tożsamości i tradycji kulturowej w obszarze przedsiębiorczości poprzez wspieranie lokalnych twórców i artystów, wspieranie rozwoju rzemiosła i produktów tradycyjnych, w tym żywności, hodowli i przetwórstwa ryb, przemysłu włókienniczego, h) Realizacja celów i przedsięwzięć Programu Rewitalizacji Ornety.
Podmioty odpowiedzialne	Urząd Miejski w Orniecie Jednostki Organizacyjne Gminy Orneta
Partnerzy	Przedsiębiorcy Organizacje publiczne Organizacje pozarządowe Instytucje kształcenia zawodowego, w tym szkoła branżowa
Zasięg	Miasto i Gmina Orneta
Efekty interwencji	Powstanie nowych i efektywne wykorzystanie istniejących miejsc opieki nad dziećmi. Zróznicowany system edukacji przedsiębiorczej i kształcenia zawodowego w każdym wieku. Rozwój firm wykorzystujących lokalne zasoby, dziedzictwo przedsiębiorcę, minimalizujących zagrożenia dla środowiska naturalnego.
Wskaźniki realizacji	Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 [szt.]. Liczba osób korzystająca z infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi

	lub infrastruktury edukacyjnej (żłobek, przedszkole) [liczba osób]. Liczba wdrożonych szkolnych programów przedsiębiorczości [szt.]. Liczba porozumień o współpracy pomiędzy szkołami branżowymi a przedsiębiorcami [szt.]. Liczba odbytych szkoleń, staży zawodowych [szt.]. Liczba osób korzystających z kursów zawodowych [liczba osób]. Liczba uczestników, którzy ukończyli kursy zawodowe [liczba osób]. Liczba nowych działalności gospodarczych [szt.].
Cel operacyjny	I.2. Wdrożenie mechanizmów partycypacji społecznej
Obszar problemowy	Niski udział mieszkańców w procesach tworzenia i konsultowania prawa miejscowego. Niedostateczna aktywność społeczna mieszkańców. Niezbędność wsparcia lokalnych organizacji w budowaniu potencjału i zaplecza instytucjonalnego do realizacji celów społecznych.
Kierunki działań	a) skuteczny dialog obywatelski oraz wzrost zaangażowania społecznego w działania realizowane przez samorząd lokalny oraz inne instytucje publiczne, b) tworzenie infrastruktury do aktywności społecznej, c) wsparcie i koordynacja działalności związanej z pozyskiwaniem środków zewnętrznych przez organizacje pozarządowe, na działania wzmacniające realizację celów statutowych o charakterze społecznym.
Podmioty odpowiedzialne	Urząd Miejski w Ornecie Jednostki organizacyjne Gminy Orneta
Partnerzy	Organizacje pozarządowe
Zasięg	Miasto i Gmina Orneta
Efekty interwencji	Wyższy stopień adekwatności działań samorządu lokalnego z potrzebami mieszkańców Miasta i Gminy Orneta. Rozwój inicjatyw i aktywności sektora pozarządowego zabezpieczających potrzeby społeczne mieszkańców Miasta i Gminy Orneta.
Wskaźniki realizacji	Liczba nowych organizacji pozarządowych [szt.]. Liczba dokumentów / spraw poddanych konsultacjom społecznym [szt.]. Liczba projektów organizacji pozarządowych realizowanych na rzecz mieszkańców Gminy Orneta [szt.]. Liczba lokalnych centrów aktywności społecznej [szt.].
Cel operacyjny	I.3. Zintegrowany system opieki społecznej i włączenia społecznego, w tym seniorów
Obszar	Starzejące się społeczeństwo. Utrzymujący się wysoki poziom rodzi i osób wymagających wsparcia w

problemowy	postaci instrumentów opieki społecznej. Rosnąca ilość środków wsparcia społecznego delegowanych przez państwo jednostkom samorządu terytorialnego, co wymaga zaplecza logistycznego i organizacji systemów pomocy. Nasilenie problemów społecznych i ubóstwa wywołanych pandemią wirusa Covid-19.
Kierunki działań	a) rozwój infrastruktury socjalnej i form instytucjonalnego wspierania osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym przewlekle chorych i niepełnosprawnych, b) wprowadzenie innowacyjnych form wsparcia i aktywizacji osób wykluczonych, c) dostosowywanie obiektów, przestrzeni publicznych do potrzeb rodzin z małymi dziećmi, osób niepełnosprawnych, starszych, d) zwiększenie zaangażowania organizacji pozarządowych i mieszkańców w realizację zadań pomocy społecznej oraz rozwój zróżnicowanych form wsparcia dla osób potrzebujących pomocy: dziennych domów opieki, opieki stacjonarnej, usług opiekuńczych, e) zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego wśród mieszkańców Gminy Orneta, f) wdrożenie instrumentów wsparcia społecznego osób które znajdują się w sytuacjach kryzysowych, w tym uchodźców, g) zwiększanie aktywności seniorów w życiu społecznym i publicznym poprzez poprawę dostępu do kultury, rekreacji, h) kreowanie ofert spędzania czasu wolnego, aktywność uniwersytetu trzeciego wieku, budowanie kompetencji cyfrowych
Podmioty odpowiedzialne	Urząd Miejski w Orniecie Ośrodek Pomocy Społecznej
Partnerzy	Jednostki organizacyjne Gminy Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie i inne instytucje publiczne Organizacje pozarządowe Instytucje ochrony zdrowia i zabezpieczenia społecznego, w tym podmioty prywatne
Zasięg	Miasto i Gmina Orneta
Efekty interwencji	Wysoki poziom zabezpieczenia osób potrzebujących pomocy. Funkcjonujący wielopłaszczyznowy system wsparcia społecznego.
Wskaźniki realizacji	Odsetek osób i liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej [%, szt.]. Liczba podmiotów świadczących usługi dla osób z niepełnosprawnościami [szt.]. Liczba podmiotów świadczących usługi dla osób starszych [szt.]. Liczba usuniętych barier architektonicznych [szt.]. Liczba nowatorskich rozwiązań w obszarze pomocy społecznej [szt.]. Udział beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w liczbie ludności

	ogółem [%].
Cel operacyjny	I.4. Rozwój usług zdrowotnych, profilaktyki zdrowia
Obszar problemowy	Starzejące się społeczeństwo. Słaby system zabezpieczenia zdrowotnego mieszkańców Gminy Orneta w zakresie poradnictwa i opieki specjalistycznej. Utrudniony dostęp do opieki zdrowotnej mieszkańców obszarów wiejskich. Niedostateczna ilość usług prozdrowotnych, niska świadomość zdrowotna mieszkańców.
Kierunki działań	a) Tworzenie sprzyjających warunków do rozwoju podstawowej i specjalistycznej opieki zdrowotnej, b) Dofinansowanie infrastruktury i wyposażenia obiektów / podmiotów świadczenia usług medycznych, c) Wspieranie i upowszechnianie niepublicznych usług ochrony zdrowia, profilaktyki zdrowotnej, w tym szczepień, d) Poprawa dostępu mieszkańców do usług medycznych poprzez funkcjonowanie form profilaktyki o charakterze niestacjonarnym, e) Rozwój profilaktyki zdrowotnej w placówkach oświatowych, f) Promowanie zdrowia, w tym aktywnego wypoczynku, rekreacji, zdrowego odżywiania, ekologii w życiu codziennym.
Podmioty odpowiedzialne	Urząd Miejski w Orniecie
Partnerzy	Jednostki organizacyjne Gminy Organizacje pozarządowe Instytucje ochrony zdrowia i zabezpieczenia społecznego, w tym podmioty prywatne
Zasięg	Miasto i Gmina Orneta
Efekty interwencji	Poprawa zabezpieczenia medycznego i zdrowotności mieszkańców. Podniesienie standardu świadczonych usług leczniczych. Poprawa dostępności do usług medycznych o charakterze specjalistycznym. Zwiększenie liczby ofert profilaktyki zdrowia, w tym infrastruktury i wydarzeń sprzyjających aktywnemu wypoczynkowi i rekreacji.
Wskaźniki realizacji	Liczba porad w ramach podstawowej i specjalistycznej opieki zdrowotnej [szt.]. Liczba podmiotów świadczących usługi ochrony i profilaktyki zdrowia [szt.]. Liczba nowych programów /infrastruktury zdrowotnej, ochrony i

	profilaktyki zdrowia, w tym infrastruktury sportowej i sprzyjającej aktywnemu wypoczynkowi [szt.]. Liczba wspartych ośrodków zdrowia [szt.].
Cel operacyjny	I.5. Nowoczesny i sprawny system edukacji oraz podniesienie jakości nauczania
Obszar problemowy	Niezadowalające wyniki w nauce. Niezadowalający stan infrastruktury oświatowej w Gminie Orneta i wyposażenia dydaktycznego placówek oświatowych. Słaba oferta kształcenia pozaszkolnego, zajęć pozalekcyjnych, zwłaszcza w zakresie nabywania kompetencji kluczowych i kompetencji cyfrowych.
Kierunki działań	a) Modernizacja, w tym termomodernizacja obiektów edukacyjnych, b) Doposażenie placówek dydaktycznych w pomoce dydaktyczno – naukowe, c) Doposażanie świetlic wiejskich w pomoce dydaktyczne, wyrównujące szanse edukacyjne dzieci na obszarach wiejskich, d) Wdrożenie różnorodnych form zajęć pozalekcyjnych, pozaszkolnych, wspierających proces nauki i kształtujących kompetencje kluczowe oraz kompetencje cyfrowe, e) Rozwój niestacjonarnych form edukacji, f) Rozwój umiejętności i kwalifikacji zawodowych kadry dydaktycznej.
Podmioty odpowiedzialne	Urząd Miejski w Ornece
Partnerzy	Jednostki organizacyjne Gminy, w tym głównie placówki oświatowe Organizacje pozarządowe Instytucje i placówki kształcenia zawodowego
Zasięg	Miasto i Gmina Orneta
Efekty interwencji	Wzrost jakości nauczania w placówkach oświatowych. Wysokie wyniki w nauce. Wzrost umiejętności kluczowych, w tym umiejętności radzenia sobie w życiu uczniów każdego szczebla. Trwała współpraca między placówkami oświatowymi i innymi instytucjami zabezpieczającymi potrzeby społeczne mieszkańców. Dostosowanie oferty edukacyjnej do wymagań gospodarki i rynku pracy. Zatrzymanie ujemnego wskaźnika migracji i odpływu ludności.
Wskaźniki realizacji	Liczba podmiotów / placówek edukacyjnych dysponujących ulepszoną bazą dydaktyczną [szt.]. Liczba nowych ofert edukacji pozalekcyjnej i pozaszkolnej [szt.]. Liczba nauczycieli, którzy ukończyli szkolenie w zakresie kształtowania

	kompetencji uczniów [liczba osób]. Wyniki egzaminów ósmoklasisty i egzaminów maturalnych [%].
Cel operacyjny	I.6. Zachowanie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego
Obszar problemowy	Wysoki poziom degradacji i niedoinwestowania obiektów cennych kulturowo i przyrodniczo, w tym zabytków. Wysoki poziom degradacji obiektów cennych kulturowo należących do osób prywatnych. Odpływ ludności i niezbędność kreowania oferty spędzania czasu wolnego. Niedostateczny poziom utożsamiania się mieszkańców z Gminą i jej historią, tożsamością.
Kierunki działań	a) Poprawa stanu i sposobu użytkowania zabytków i miejsc cennych kulturowo, w tym oznakowanie turystycznie miejsc cennych przyrodniczo i kulturowo, b) Wdrożenie skutecznych instrumentów wykorzystania dziedzictwa kulturowego do rozwoju gospodarczego gminy, c) Poprawa jakości infrastruktury zabytkowej i cennej kulturowo należącej do prywatnych inwestorów, w tym w zakresie nowych funkcji użytkowych, d) Rewitalizacja obiektów sakralnych, e) Wzrost aktywności społecznej w obszarze dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, zwłaszcza w zakresie uczestnictwa w kulturze i aktywnych formach spędzania czasu wolnego: - podniesienie jakości oferty kulturalnej poprzez modernizację i wyposażenie infrastruktury, - budowa infrastruktury sportowej i rekreacyjnej, w tym na obszarach wiejskich, - rozwój inicjatyw kulturalnych i sportowych o charakterze społecznym, inicjowanych przez mieszkańców, - działania promujące aktywny udział w kulturze, f) zrównoważone zagospodarowanie przestrzeni przyrodniczych gminy Orneta do tworzenia wysokiej jakości oferty kulturalnej, sportowej, rekreacyjnej i turystycznej.
Podmioty odpowiedzialne	Urząd Miejski w Orniecie
Partnerzy	Jednostki organizacyjne Gminy Instytucje Kultury Organizacje pozarządowe Prywatni inwestorzy i Wspólnoty mieszkaniowe

	Podmioty gospodarcze
Zasięg	Miasto i Gmina Orneta
Efekty interwencji	Zachowanie i popularyzacja walorów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wśród mieszkańców Gminy Orneta. Zwiększenie atrakcyjności zamieszkania i poziomu tożsamości mieszkańców Gminy Orneta, w tym w oparciu o idee CITTASLOW. Zwiększenie atrakcyjności turystycznej Gminy Orneta. Rozwinięcie świadomości kulturowej i aktywności mieszkańców w korzystaniu z oferty kulturalnej Gminy. Zwiększenie rekreacyjno-sportowej i wykorzystania walorów przyrodniczych i bazy sportowo – rekreacyjnej w Gminie Orneta. Funkcjonowanie oferty czasu wolnego dla każdej gry wiekowej.
Wskaźniki realizacji	Liczba obiektów kulturalnych/zabytków (zmodernizowanych/ nowych) [szt.]. Liczba przestrzeni i obiektów rekreacyjnych, turystycznych, sportowych (zmodernizowanych/ nowych) [szt.]. Liczba uczestników zajęć i wydarzeń prowadzonych przez instytucje kultury [liczba osób]. Liczba imprez kulturalnych [szt.]. Liczba imprez turystycznych, rekreacyjnych i sportowych na terenie gminy [szt.].
Cel operacyjny	I.7. Wzmacnianie więzi lokalnych i regionalnych, w tym instytucjonalnych
Obszar problemowy	Niedostateczne kompetencje i zakresy zadań własnych do rozwiązywania problemów w obszarze: - niedostatecznego poziomu kapitału społecznego, - niskiego poziomu przedsiębiorczości, - niskiej aktywności społecznej, w tym organizacji pozarządowych, - niewystarczających kompetencji kadry instytucji publicznych.
Kierunki działań	a) Współpraca z regionami partnerskimi na rzecz wzmacniania kapitału społecznego i podnoszenia kompetencji mieszkańców i samorządu lokalnego. b) Wzrost skali działań partnerskich sprzyjających rozwojowi regionu. c) Współpraca z samorządami regionalnymi w zakresie inwestycji infrastrukturalnych o charakterze ponadgminnym. d) Optymalne wykorzystanie przynależności Gminy Orneta do organizacji ponadlokalnych, w tym zwłaszcza sieci CITTASLOW do rozwoju lokalnego.

	e) Rozwój aktywności organizacji, których członkiem jest Gmina Orneta w obszarach wsparcia społecznego, rozwoju przedsiębiorczości, projektów partnerskich gmin członkowskich.
Podmioty odpowiedzialne	Urząd Miejski w Ornece
Partnerzy	Jednostki organizacyjne Gminy Organizacje pozarządowe Jednostki samorządu terytorialnego współpracujące z sieciami współpracy, w tym Partnerzy zagraniczni Gminy Sieć miast CITTASLOW Podmioty gospodarcze
Zasięg	Miasto i Gmina Orneta
Efekty interwencji	Nowe oferty kierowane do społeczności lokalnej, służące zabezpieczeniu potrzeb społecznych mieszkańców, motywujące do działania w obszarze aktywności społecznej, przedsiębiorczości. Wzrost znaczenia społeczno – gospodarczego Gminy Orneta dzięki wzmocnieniu efektów działań poprzez przynależność do sieci współpracy.
Wskaźniki realizacji	Liczba podpisanych umów partnerstwa o charakterze sieciowym [szt]. Liczba projektów zrealizowanych w ramach uczestnictwa w sieciach / partnerstwach [szt]. Liczba nowych ofert / przedsięwzięć w wyniku uczestnictwa w sieciach / partnerstwach [szt].

III.3.2. OBSZAR GOSPODARCZY

Rozwój gospodarczy Gminy Orneta, stymulowany przez samorząd lokalny służy zabezpieczeniu potrzeb rozwojowych mieszkańców w postaci miejsc pracy i zapewnieniu dobrobytu społecznego. Gminę Orneta charakteryzują wysokie walory przyrodnicze o szczególnych zasadach gospodarowania gruntami i bogactwo terenów rolniczych, sprzyjających rozwojowi rolnictwa i zrównoważonego przemysłu.

Układ funkcjonalny gminy w kontekście rozwoju gospodarczego pozwala na wyodrębnienie dwóch obszarów:

- miasta i terenów bezpośrednio przylegających, będących centrum logistyczno -administracyjnym i koncentrujących aktywności gospodarcze o charakterze przemysłowym i usługowym,
- terenów wiejskich, specjalizujących się w pozarolniczych działalnościach w formie mikro i małych firm oraz przede wszystkim działalnościami rolniczymi realizującymi zrównoważone i ekologiczne modele upraw i hodowli.

Charakter gminy Orneta, wpisujący ją w wizję funkcjonowania miasteczek CITTASLOW, umacnia

naturalne kierunki rozwoju gminy Orneta, takie jak ekologiczna żywność, drobny przemysł, włókiennictwo, usługi dla ludności. Wyznacza również obszary rozwoju przedsiębiorczości adekwatne do inteligentnych specjalizacji Warmii i Mazur: branż wody, drewna, żywności wysokiej jakości i projektowanej czwartej inteligentnej specjalizacji: zdrowia.

Do zadań samorządu lokalnego i regionalnego należy budowanie postaw przedsiębiorczych wśród mieszkańców, wskazywanie oczekiwanych i skutecznych kierunków aktywności gospodarczej, kreowanie systemów wspierania lokalnej przedsiębiorczości, stymulowanie działań służących tworzeniu podnoszeniu kwalifikacji zawodowych mieszkańców i nowych miejsc pracy, o stabilnym charakterze.

Zasobność gminy w infrastrukturę do rozwoju: uzbrojone tereny inwestycyjne, mieszkaniowe, sieci, powiązania komunikacyjne, stanowią wyznacznik atrakcyjności inwestycyjnej obszaru, w tym atrakcyjności gospodarczej i rolniczej. Dlatego bardzo ważnymi działaniami gminy są inwestycje w infrastrukturę drogową i sieciową oraz prowadzenie przejrzystej polityki przestrzennej.

Wsparcie działalności gospodarczej musi mieć również formę zachęt i wymiernej pomocy w budowaniu mocnych i konkurencyjnych firm, generujących stabilne miejsca pracy.

Do kluczowych działań należy funkcjonowanie Strefy Ekonomicznej, minimalizowanie obciążeń publicznych i wielopłaszczyznowe doradztwo, które może być realizowane przez Partnerskie, wyspecjalizowane jednostki doradcze. Niezbędne jest wsparcie logistyczne przedsiębiorców w skutecznym wykorzystaniu pomocy zewnętrznej, a także w bieżącej działalności gospodarczej przez dostęp do profesjonalnych usług prawnych, księgowych, marketingowych, szkoleniowych, wsparcie firm przez mentoring, coaching, udział przedsiębiorców w kreowaniu prawa lokalnego.

Wszystkie cele operacyjne i projektowane działania w ramach celu strategicznego: rozwój przedsiębiorczości i zwiększanie atrakcyjności inwestycyjnej gminy Orneta, są komplementarne i wzajemnie się uzupełniają.

Cel operacyjny	II.1. Wykorzystanie przestrzeni gminnej do rozwoju przedsiębiorczości, w tym wzmacnianie funkcji Strefy Przedsiębiorczości i Specjalnej Strefy Ekonomicznej
Obszar problemowy	Stagnacja w napływie inwestorów zewnętrznych. Wysokie oczekiwania inwestorów nieadekwatne do posiadanego zaplecza infrastrukturalnego. Niska jakość dróg łączących obszary wiejskie.
Kierunki działań	1) Przejrzysta gospodarka przestrzenna i aktualizowanie dokumentów planistycznych pod względem nowych potrzeb inwestycyjnych, z uwzględnieniem wszystkich obszarów rozwojowych: mieszkalnictwa, usług, rolnictwa i przemysłu. 2) Budowa sieci kanalizacyjnych, wodociągowych i infrastruktury ochrony środowiska.

	3) Poprawa dostępności drogowej do obszarów planowanych pod zabudowę mieszkaniową i gospodarczą. 4) Przygotowanie techniczne nowych terenów pod inwestycje, w tym w obszarze komunikacji lotniczej. 5) Stworzenie sprawnego systemu obsługi inwestorów w tym we współpracy z siecią miast CITTASLOW: - standardów obsługi inwestorów, - standardów przygotowania, zagospodarowania i promocji terenów inwestycyjnych, - wdrożenie platformy obsługi inwestorów.
Podmioty odpowiedzialne	Urząd Miejski w Ornecie
Partnerzy	Warmińsko – Mazurska Specjalna Strefa Ekonomiczna Sieć Miast CITTASLOW Instytucje otoczenia biznesu
Zasięg	Miasto i Gmina Orneta
Efekty interwencji	Funkcjonowanie przejrzystej polityki inwestycyjnej Gminy Orneta. W pełni wyposażone zaplecze infrastrukturalne do rozwoju przedsiębiorczości. Pozyskanie nowych inwestorów
Wskaźniki realizacji	Liczba podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON na 1 tys. mieszkańców [szt.]. Liczba podmiotów nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON na 1 tys. mieszkańców [szt.]. Liczba inwestycji zlokalizowanych na przygotowanych terenach inwestycyjnych [szt.].
Cel operacyjny	II.2. Rozwój instytucji otoczenia biznesu, w tym skuteczny system inkubacji przedsiębiorczości
Obszar problemowy	Niezadowalający poziom przedsiębiorczości w gminie Orneta, niedostateczna liczba aktywnych podmiotów gospodarczych. Niski udział podmiotów gospodarczych wdrażających rozwiązania innowacyjne i technologie cyfrowe w procesach gospodarczych. Niedostateczny poziom zabezpieczenia przedsiębiorców w usługi specjalistyczne. Brak nowych miejsc pracy.
Kierunki działań	a) Utworzenie miniinkubatora przedsiębiorczości, wspierającego przedsiębiorców w dostępie do informacji, usług specjalistycznych, w tym w zakresie rozwiązań innowacyjnych, technologii cyfrowych. b) Ułatwienie przedsiębiorcom dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania poprzez system informacyjno – doradczy.

	c) Tworzenie klimatu do rozwoju przedsiębiorczości poprzez udział Przedstawicieli biznesu w inicjatywach, gremiach doradczych, kreujących politykę lokalną. d) Wsparcie przedsiębiorczości społecznej.
Podmioty odpowiedzialne	Urząd Miejski w Ornecie
Partnerzy	Warmińsko – Mazurska Specjalna Strefa Ekonomiczna Sieć Miast CITTASLOW Instytucje otoczenia biznesu Lokalna Grupa Działania „Warmiński Zakątek”
Zasięg	Miasto i Gmina Orneta
Efekty interwencji	Funkcjonowanie przejrzystej polityki inwestycyjnej Gminy Orneta. Dostępność usług doradczych i specjalistycznych wzmacniających Przedsiębiorców z gminy Orneta w budowaniu przewagi konkurencyjnej. Powstanie nowych miejsc pracy
Wskaźniki realizacji	Liczba podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON na 1 tys. mieszkańców [szt.]. Liczba nowych podmiotów sektora ekonomii społecznej [szt.]. Liczba nowych ofert pracy [szt.]. Liczba podmiotów korzystających z oferty szkoleniowo - doradczej [szt.].
Cel operacyjny	II.3. Rozwój edukacji zawodowej i cyfryzacji
Obszar problemowy	Niezadawalający poziom przedsiębiorczości w gminie Orneta. Brak dopasowania kwalifikacji zawodowych mieszkańców do potrzeb rynku pracy. Utrzymujący się wysoki wskaźnik osób bez kwalifikacji zawodowych i pozostających bez pracy. Utrzymujący się wysoki wskaźnik osób o utrudnionym dostępie do rynku pracy, pomimo realizacji wielu projektów obszaru aktywizacji zawodowej. Słaba oferta kształcenia zawodowego.
Kierunki działań	a) Rozwój szkolnictwa zawodowego, oferty uczenia się przez całe życie, b) Wykorzystanie technologii teleinformatycznych w procesach kształcenia, oraz wspieranie rozwoju kompetencji kluczowych w obszarze przedmiotów ścisłych, języków obcych, przedsiębiorczości, kreatywności, c) Organizacja szerokiej oferty zajęć pozalekcyjnych, w tym pozaszkolnych, służących wyrównywaniu szans edukacyjnych, a

	także pogłębianiu wiedzy i rozwojowi indywidualnych zainteresowań uczniów, kreowaniu postaw przedsiębiorczych, d) Stworzenie platformy współpracy instytucji rynku pracy i bieżące dostosowywanie kwalifikacji zawodowych do potrzeb przedsiębiorców, e) Stosowanie innowacyjnych form aktywizacji społecznej i zawodowej u osób o szczególnie trudniej sytuacji na rynku pracy, f) Wdrażanie instrumentów ekonomii społecznej w budowaniu postaw przedsiębiorczych i zatrudnienia.
Podmioty odpowiedzialne	Urząd Miejski w Ornecie
Partnerzy	Jednostki organizacyjne gminy, w tym placówki oświatowe Instytucje otoczenia biznesu Instytucje kształcenia zawodowego Organizacje pozarządowe, Podmioty gospodarcze
Zasięg	Miasto i Gmina Orneta
Efekty interwencji	Zmniejszenie liczby osób pozostających bez pracy. Wyższy poziom wykształcenia mieszkańców. Dostępność miejsc pracy i pracowników posiadających adekwatne kwalifikacje zawodowe.
Wskaźniki realizacji	Liczba uczestników programów aktywizacji zawodowej bezrobotnych [liczba osób]. Liczba organizacji, instytucji kształcenia zawodowego [szt.]. Liczba osób korzystających z kursów zawodowych [osoba]. Liczba placówek oświatowych realizujących programy rozwoju przedsiębiorczości dla uczniów [szt.]. Liczba bezrobotnych w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym [%]. Liczba nowych podmiotów ekonomii społecznej [szt.].
Cel operacyjny	II.4. Zrównoważone rolnictwo
Obszar problemowy	Duży odsetek gospodarstw małoobszarowych, bez wyraźnej specjalizacji. Niewielki udział gospodarstw rolnych wprowadzających do obrotu produkty rolne, żywność, prowadzących działalność w ramach małego handlu detalicznego. Nie wdrożone formy współpracy, integrowania zasobów, sieciowania podmiotów w obszarze rolniczym. Rosnąca liczba domowników gospodarstw rolnych nieaktywnych na rynku

	pracy i nie związanych z rolnictwem.
Kierunki działań	a) Rozwój rynków zbytu produktów rolnych i żywności. b) Rozwój gospodarstw rolnych w kierunku upraw ekologicznych, produkcji zdrowej żywności. c) System wsparcia gospodarstw małoobszarowych powiązany z aktywizacją zawodową osób odchodzących od rolnictwa, w tym zwłaszcza domowników. d) Rozwój grup producenckich, sieci współpracy małych i średnich gospodarstw rolnych. e) Rozwój sektora rolno - spożywczego i usług wspomagających rolnictwo. f) Wykorzystanie obszarów Natura 2000, obszarów cennych przyrodniczo do rozwijania turystyki jako alternatywnych źródeł dochodów na obszarach wiejskich.
Podmioty odpowiedzialne	Urząd Miejski w Ornecie
Partnerzy	Jednostki organizacyjne gminy, Ośrodek Doradztwa Rolniczego i instytucje wspierania sektora rolnego Instytucje kształcenia zawodowego Organizacje pozarządowe
Zasięg	Obszary wiejskie Gminy Orneta
Efekty interwencji	Wyższa dochodowość gospodarstw rolnych. Aktywność zawodowa członków gospodarstw rolnych, nie związanych z prowadzeniem działalności rolniczej w gospodarstwach.
Wskaźniki realizacji	Liczba uczestników programów aktywizacji zawodowej deklarujących odejście z rolnictwa [osoba]. Liczba podpisanych porozumień o współpracy, wspólnych inicjatyw przedsiębiorczych [szt.]. Liczba gospodarstw rolnych, które wprowadziły na rynek produkty w ramach rolniczego handlu detalicznego [szt.].
Cel operacyjny	II.5. Rozwój oferty turystycznej, opartej o zasoby przyrodnicze i kulturowe Gminy Orneta
Obszar problemowy	Brak ofert turystycznych i infrastruktury sprzyjających rozwojowi turystyki pobytowej o charakterze długoterminowym. Niewystarczająca baza turystyczna. Duża liczba obiektów i przestrzeni cennych historycznie o dużym poziomie zdegradowania, w tym na obszarach wiejskich. Niewielka liczba ofert turystycznych wykorzystujących lokalne dziedzictwo kulturowe (np. w sferze żywności), identyfikowalne marki (CITTASLOW, filmowa Orneta).

	Niedostateczna liczba turystów. Słabo identyfikowalny system informacji turystycznej.
Kierunki działań	a) Inwentaryzacja zasobów turystycznych i oferty turystycznej gminy Orneta. b) Kreowanie i promowanie zintegrowanych produktów turystycznych c) Wykorzystanie zasobów naturalnych. d) Badanie profilu klienta, segmentacja klientów i rynku, stała współpraca z podmiotami branży turystycznej. e) Kreowanie i promocja produktów lokalnych, w tym zintegrowanych. f) Produktów turystycznych i produktów opartych o znane marki turystyczne (CITTASLOW). g) Wdrażanie produktów turystyki aktywnej wykorzystujących lokalne zasoby przyrodnicze takie jak obszar chronionego krajobrazu rzeki Pasłęki, obszary NATURA 2000, jezioro Mieczowe, funkcjonująca w gminie nowoczesna infrastruktura sportowa. h) Aktywna i skuteczna promocja walorów turystyczno - rekreacyjnych, z uwzględnieniem popularnych kanałów informacyjnych, potrzeb i preferencji klientów: punkty informacji turystycznej, mobilne informatory dostępne na różnicowanych urządzeniach teleinformatycznych. i) Udział w targach turystycznych i komercyjna sprzedaż markowych produktów i pakietów turystycznych. j) Kampanie promocyjne Gminy Orneta. k) Powstawanie nowych miejsc pracy w turystyce. l) Szeroka oferta kulturalna Gminy, imprezy przyciągające turystów.
Podmioty odpowiedzialne	Urząd Miejski w Ornece
Partnerzy	Jednostki organizacyjne gminy, Instytucje kultury Sieć Miast CITTASLOW Regionalne system informacji turystycznej Podmioty branży turystycznej Organizacje pozarządowe
Zasięg	Miasto i Gmina Orneta
Efekty interwencji	Rozwinięcie oferty turystycznej Gminy poprzez zwiększenie liczby miejsc noclegowych, obiektów gastronomicznych. Wzrost liczby wydarzeń artystycznych i kulturalnych kierowanych do turystów. Przyrost liczby turystów. Zwiększenie dochodów mieszkańców Gminy Orneta z turystyki i znaczenia turystyki jako jednej z kluczowych branż działalności

	gospodarczej w gminie.
Wskaźniki realizacji	Liczba nowych atrakcji turystycznych [szt]. Liczba nowych miejsc noclegowych [szt]. Liczba nowych punktów gastronomicznych [szt]. Liczba nowo utworzonych miejsc pracy w turystyce [szt]. Liczba turystów krajowych i zagranicznych odwiedzających Gminę [szt]. Liczba turystów zagranicznych odwiedzających Gminę [liczba osób]. Liczba nowych ofert turystycznych i okołoturystycznych, w tym imprez [szt.]. Liczba kanałów informacyjnych i promocyjnych [szt.].

III.3.3. OBSZAR PRZESTRZENNY I ŚRODOWISKOWY

Rozwój gminy Orneta we wszystkich dziedzinach życia mieszkańców: społecznej, zawodowej, gospodarczej, realizowany jest w precyzyjnie określonej przestrzeni publicznej, będącej obszarem o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców, poprawy jakości ich życia i sprzyjający nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na jego położenie oraz cechy funkcjonalno - przestrzenne, określony w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Przestrzeń publiczna Gminy Orneta stanowi dwa ściśle ze sobą powiązane kompleksy funkcjonalne:

- obszar miasta Orneta, które stanowi centrum administracyjno – funkcjonalne gminy,
- tereny wiejskie, obejmujące szczególnie cenne tereny rolnicze i przyrodnicze.

Polityka przestrzenna gminy kształtowana jest zgodnie z opracowanym i ciągle aktualizowanym studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Opis modelu struktury funkcjonalno – przestrzennej gminy oraz rekomendacje i ustalenia w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w Gminie Orneta zawarte zostały w kolejnych rozdziałach strategii.

Wszystkie cele strategiczne i planowane przedsięwzięcia wpisują się w założenia funkcjonalne i służą jak najefektywniejszemu wykorzystaniu zasobów, nadaniu im nowych funkcji społecznych i gospodarczych, wdrożeniu nowych ofert i zabezpieczeniu potrzeb mieszkańców Gminy Orneta. Przestrzeń publiczna ma dawać poczucie bezpieczeństwa, być adekwatna do specjalnych potrzeb osób niepełnosprawnych, starszych, małych dzieci, być funkcjonalna nawet w czasie sytuacji kryzysowych.

Gmina Orneta stanowi przestrzeń cenną przyrodniczo, zasobną tak jak cała Warmia w niezwykle zasoby przyrodnicze: wody, lasy, urodzajne grunty, potencjał energetyczny, różnorodność przyrodniczą. Podstawowymi zasobami warunkującymi rozwój gospodarczy i społeczny są: potencjał energetyczny, zasoby wody, powietrze atmosferyczne, warunki klimatyczne, zasoby przestrzeni i krajobrazów

oraz związana z nimi różnorodność biologiczna (zasoby siedlisk, gatunków i genów), gleba i zasoby geologiczne. Kolejnym kluczowym czynnikiem jest poprawa dostępności komunikacyjnej. Sprawność komunikacyjna Gminy jest niezbędna na poziomie potrzeb społecznych, ale przede wszystkim warunkuje wykorzystanie potencjału gospodarczego poprzez budowanie konkurencyjności sektora rolnego i rozwój przedsiębiorczości.

Strategia rozwoju Gminy Orneta określa katalog niezbędnych inwestycji, koniecznych dla zachowania zasobów przyrodniczych Gminy i spowolnienia niekorzystnych zmian wywoływanych ingerencją człowieka, w tym w zakresie zanieczyszczenia powietrza, gospodarowania odpadami, wykorzystania zasobów wodnych, pozbywania się zasobów degradujących środowisko, takich jak azbest. Podkreśla też ważność instrumentów kształtujących proekologiczne postawy mieszkańców i ich odpowiedzialności za stan środowiska naturalnego. Działanie jest szczególnie ważne dla zachowania rolniczego charakteru obszarów wiejskich i tożsamości gminy, jako bezpiecznego i zasobnego w walory przyrodnicze miejsca.

Cel operacyjny	III.1. Sprawna sieć komunikacyjna poprzez sprawną infrastrukturę drogową i towarzyszącą
Obszar problemowy	Niedostateczna sieć i słaba jakość połączeń komunikacyjnych na obszarach wiejskich i sieci dróg wewnętrznych na terenie miasta. Niewystarczająca sieć dróg dobrej jakości. Niedostateczne zabezpieczenie w infrastrukturę poprawiającą bezpieczeństwo w ruchu komunikacyjnym: przejścia dla pieszych, oświetlenie, sygnalizacja, ścieżki rowerowe, chodniki dla pieszych.
Kierunki działań	a) Poprawa i rozwój infrastruktury drogowej łączącej drogi lokalne z wojewódzkimi i krajowymi poprzez budowę i rozbudowę dróg gminnych. b) Usprawnienie komunikacji wewnętrznej gminy, zapewniającej wysoką jakość i bezpieczeństwo ruchu pomiędzy poszczególnymi miejscowościami, w tym rozwijanie infrastruktury ścieżek rowerowych, pieszych, przejść dla pieszych. c) Optymalizacja systemu organizacji ruchu. d) Kompleksowe inwestycje modernizacji urządzeń sieciowych i dróg. e) Rozwój i modernizacja oświetlenia ulicznego. f) Budowa parkingów i miejsc postojowych. g) Budowanie progów zwalniających. h) Rozwój transportu zbiorowego na terenie miasta i komunikacji zbiorowej na obszarach wiejskich.
Podmioty odpowiedzialne	Urząd Miejski w Orniecie Spółki komunalne

Partnerzy	Jednostki organizacyjne gminy Jednostki samorządu terytorialnego poziomu powiatowego i województwa
Zasięg	Miasto i Gmina Orneta
Efekty interwencji	Poprawa dostępności komunikacyjnej Gminy Orneta. Ochrona środowiska naturalnego poprzez zmniejszenie emisji spalin (lepsza jakość dróg i systemu organizacji ruchu). Poprawa bezpieczeństwa na drogach.
Wskaźniki realizacji	Całkowita długość nowych dróg należących do Gminy [km]. Całkowita długość zmodernizowanych lub przebudowanych dróg należących do gminy [km]. Całkowita długość nowych ścieżek rowerowych i chodników należących do Gminy [km]. Liczba miejsc parkingowych [szt.]. Liczba przejść dla pieszych i punktów zwalniających [km]. Liczba stałych połączeń transportu zbiorowego na terenie Gminy [szt.].

Cel operacyjny	III.2. Infrastruktura wodno – kanalizacyjna, ochrona zasobów wodnych gminy
Obszar problemowy	Niedostateczny poziom skanalizowania gminy. Niezbędność optymalizowania systemów kanalizacyjnych i wdrażania lokalnych systemów oczyszczania ścieków.
Kierunki działań	a) Kontynuacja kompleksowego programu skanalizowania i zwodociągowania Gminy Orneta, b) Modernizacja stacji uzdatniania wody w Karkajmach i Mingajnach oraz montaż wodomierzy z odczytem radiowym, c) Modernizacja technologii oczyszczania ścieków z zastosowaniem metody tlenowego granulowania osadu czynnego oraz tlenowej przeróbki powstałych osadów nadmiernych na oczyszczalni ścieków w Orniecie, d) Rewitalizacja przyrodnicza obszarów wokół cieków i zbiorników wodnych: rzeki Pasłęki, jeziora Mieczowego, e) Monitoring kanałów deszczowych, f) Budowa, rozbudowa i przebudowa zbiorników retencyjnych.
Podmioty odpowiedzialne	Urząd Miejski w Orniecie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji „PWik” sp. z o.o. w Orniecie
Partnerzy	Jednostki straży pożarnej Instytucje ochrony środowiska Organizacje pozarządowe Mieszkańcy, wspólnoty mieszkaniowe, przedsiębiorcy

Zasięg	Miasto i Gmina Orneta
Efekty interwencji	Sprawny system zaopatrzenia mieszkańców w wodę i odprowadzania ścieków. Ograniczenie zanieczyszczeń wód powierzchniowych i podziemnych. Poprawa stanu środowiska naturalnego. Większa atrakcyjność zamieszkania i inwestowania w gminie.
Wskaźniki realizacji	Długość zmodernizowanych sieci wodociagowych [km]. Długość wybudowanych sieci wodociagowych [km]. Długość zmodernizowanych sieci kanalizacyjnych [km]. Długość wybudowanych sieci kanalizacyjnych [km]. Odsetek mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej [%]. Odsetek mieszkańców korzystających z oczyszczalni ścieków [%]. Liczba nowych zbiorników retencyjnych i zagospodarowanych zbiorników wodnych [szt.].

Cel operacyjny	III.3. Ochrona klimatu, w tym wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii
Obszar problemowy	Wysokie wskaźniki przekroczenia czystości powietrza na terenach miejskich. Niekorzystny bilans źródeł ciepła w gospodarstwach domowych i przestrzeni publicznej. Niski poziom upowszechnienia odnawialnych źródeł energii.
Kierunki działań	a) Realizacja programu likwidacji azbestu. b) Monitoring stanu powietrza. c) Termomodernizacja budynków publicznych i prywatnych oraz upowszechnianie stosowania odnawialnych źródeł energii. d) Wdrażanie źródeł energii w obiektach publicznych na odnawialne e) Systematyczna wymiana oświetlenia ulicznego na led i wykorzystujące odnawialne źródła energii. Rozwój przestrzeni zielonych dostępnych dla mieszkańców. Rozwijanie mechanizmów transportu zbiorowego i carpoolingu.
Podmioty odpowiedzialne	Urząd Miejski w Ornece Spółki komunalne
Partnerzy	Jednostki straży pożarnej Instytucje ochrony środowiska Organizacje pozarządowe Mieszkańcy, wspólnoty mieszkaniowe, przedsiębiorcy
Zasięg	Miasto i Gmina Orneta
Efekty	Poprawa jakości powietrza i redukcję zanieczyszczeń powietrza, w tym

interwencji	CO ₂ . Ograniczenie zużycia energii finalnej we wszystkich sektorach. Redukcja emisji gazów cieplarnianych.
Wskaźniki realizacji	Liczba zmodernizowanych źródeł ciepła [szt]. Liczba obiektów, w których przeprowadzono termomodernizację [szt]. Liczba nowych czujników badających jakość powietrza [szt]. Liczba wykorzystywanych na terenie gminy nowych ekologicznych źródeł energii [szt]. Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE [szt]. Liczba obiektów poddanych termomodernizacji [szt]. Liczba osób korzystających z zmodernizowanych źródeł ciepła [osoba].

Cel operacyjny	III.4. Sprawny system gospodarowania odpadami
Obszar problemowy	Wysoki poziom odpadów komunalnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Wysokie koszty gospodarowania odpadami komunalnymi. Niewystarczający udział śmieci sortowanych. Nasilające się zjawiska „dzikich wysypisk”.
Kierunki działań	a) Zmniejszenie ilości wytwarzanych odpadów w Gminie Orneta. b) Zapobieganie powstawaniu odpadów. c) Zwiększenie udziału odpadów zbieranych selektywnie. d) Likwidacja dzikich wysypisk śmieci.
Podmioty odpowiedzialne	Urząd Miejski w Orniecie Spółki komunalne
Partnerzy	Podmioty wyłonione do obsługi odbioru odpadów komunalnych Instytucje ochrony środowiska Organizacje pozarządowe, jednostki OSP Mieszkańcy, wspólnoty mieszkaniowe, przedsiębiorcy
Zasięg	Miasto i Gmina Orneta
Efekty interwencji	Optymalizacja systemu gospodarowania odpadami. Ochrona obszarów cennych przyrodniczo. Poprawa stanu środowiska naturalnego. Większa atrakcyjność zamieszkania i inwestowania w gminie.
Wskaźniki	Wielkość odpadów komunalnych na osobę w skali roku [osoba].

realizacji	Liczba zakupionych pojemników do odbioru śmieci systemem segregacji [szt.]. Liczba funkcjonujących PSZOK [szt.]. Liczba zlikwidowanych „dzikich wysypisk” [szt.].
------------	--

Cel operacyjny	III.5. Edukacja ekologiczna
Obszar problemowy	Niski poziom świadomości ekologicznej mieszkańców. Nawyki życia codziennego negatywnie wpływające na stan środowiska naturalnego (sposoby ogrzewania, śmieci, azbest). Niskie dochody gospodarstw domowych utrudniające wymianę źródeł ciepła i stosowanie technologii środowiskowych w życiu codziennym.
Kierunki działań	a) Edukacja ekologiczna od najmłodszego – prowadzenie zajęć, animacji, lekcji dydaktycznych w przedszkolach, szkołach, świetlicach, organizacja akcji sprzątania i happeningów. b) Kampanie informacyjne dla mieszkańców Gmin. c) Wspieranie mieszkańców w pozyskiwaniu funduszy na technologie środowiskowe. d) Organizacja wydarzeń upowszechniających aktywność na świeżym powietrzu.
Podmioty odpowiedzialne	Urząd Miejski w Ornecie Spółki komunalne
Partnerzy	Jednostki organizacyjne Gminy w tym placówki edukacyjne: szkoły, przedszkola Organizacje pozarządowe Mieszkańcy, wspólnoty mieszkaniowe, przedsiębiorcy
Zasięg	Miasto i Gmina Orneta
Efekty interwencji	Większa świadomość i aktywność mieszkańców Gminy Orneta w obszarze ochrony środowiska naturalnego. Poprawa stanu środowiska naturalnego. Wzrost liczby aktywności społecznych realizowanych na rzecz poprawy jakości środowiska naturalnego.
Wskaźniki realizacji	Liczba wydarzeń zorganizowanych w ramach edukacji ekologicznej mieszkańców [szt.]. Liczba osób uczestniczących w wydarzeniach zorganizowanych w ramach edukacji ekologicznej mieszkańców [osoba].

Cel operacyjny	III.6. Rewitalizacja przestrzeni zdegradowanych
Obszar problemowy	Zły stan techniczny obiektów zabytkowych i wpisanych do stref ochrony konserwatorskiej, w tym nieruchomości prywatnych. Zdegradowana tkanka urbanistyczna i przestrzenna miejsc, w których jest najwyższa koncentracja mieszkańców wymagających wsparcia opieki społecznej. Nieuporządkowane przestrzenie publiczne, zdegradowane obszary zielone na terenie miasta i obszarach wiejskich. Występowanie stref niebezpiecznych, o większej koncentracji kolizji drogowych, rozbojów, wandalizmu. Koncentracja mieszkańców o niskich potrzebach społecznych, wysokim poziomie wykluczenia.
Kierunki działań	a) Rewitalizacja przestrzeni publicznych w mieście i na obszarach wiejskich. b) Nowe przestrzenie do aktywnego wypoczynku uwzględniające nasadzenia zieleni i infrastrukturę dla rodzin z dziećmi, osób starszych, niepełnosprawnych, miejsca aktywności dla młodzieży. c) Likwidacja barier architektonicznych. d) Uporządkowanie i rewitalizacja obszaru funkcjonalno – przestrzennego miasta. e) Projekty nadające nowe funkcje przestrzeni i obiektom użyteczności publicznej w ramach inicjatyw Smart Village. f) Montaż monitoringów i sygnalizacji świetlnej w miejscach szczególnie niebezpiecznych i kolizyjnych. g) Uporządkowanie tkanki technicznej: termomodernizacje, wymiana instalacji niebezpiecznych dla środowiska naturalnego (azbest, źródła ciepła). h) Programy aktywizacji społecznej i zawodowej mieszkańców.
Podmioty odpowiedzialne	Urząd Miejski w Ornece Spółki komunalne
Partnerzy	Organizacje pozarządowe Mieszkańcy, wspólnoty mieszkaniowe, przedsiębiorcy
Zasięg	Miasto i Gmina Orneta
Efekty interwencji	Liczba odnowionych zabytków i obiektów objętych innymi formami ochrony [szt.].

Wskaźniki realizacji	Liczba odnowionych zabytków i obiektów objętych innymi formami ochrony [szt.]. Powierzchnia zagospodarowanych przestrzeni publicznych, w tym przestrzeni zielonych [ha]. Liczba opracowanych programów rewitalizacji [szt.]. Udział powierzchni rewitalizowanej objętej planami rewitalizacji do powierzchni całkowitej Gminy [szt.]. Liczba opracowanych strategii rozwojowych Smart Village [szt.]. Liczba osób korzystających ze zrewitalizowanych obiektów / przestrzeni [osoba]. Liczba uczestników wydarzeń / działań kierowanych do mieszkańców obszarów rewitalizowanych [osoba].
-----------------------------	--

III.4. OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI OKREŚLONYCH W STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO – MAZURSKIEGO WRAZ Z ZAKRESEM PLANOWANYCH DZIAŁAŃ

Strategia rozwoju województwa warmińsko – mazurskiego pn. Warmińsko-Mazurskie 2030, stanowi plan rozwoju regionu opracowany z uwzględnieniem zewnętrznych uwarunkowań gospodarczych, prawnych i przede wszystkim dostępnych funduszy na rozwój. Uwzględnia ramy krajowe, określone w Strategii, na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, przyjętą przez Rząd RP 14 lutego 2017 roku, która definiuje wyzwania rozwojowe przed jakimi stoi Polska i określa kierunki działań Rządu RP do roku 2030 oraz Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030, przyjętą przez Rząd RP 17 września 2019 roku. Planowanie strategiczne wskazało wiele niekorzystnych czynników rozwojowych w województwie, a także gorsze wskaźniki poziomu życia niż w innych regionach w kraju, takich jak:

- niekorzystne procesy demograficzne i migracyjne,
- peryferyjność gospodarcza pomimo wyraźnego postępu w dostępności komunikacyjnej i teleinformatycznej regionu.

Natomiast centrum strategii określono MIESZKAŃCA REGIONU i działania na rzecz podnoszenia jakości kapitału ludzkiego i kapitału społecznego województwa, niezbędnych zarówno w kontekście atrakcyjności inwestycyjnej, jak i jakości życia. Do kluczowych priorytetów rozwoju strategicznego w regionie zaliczono społeczeństwo, gospodarkę i relacje.

Strategia Warmińsko – Mazurskie 2030 charakteryzuje się również pogłębionym podejściem do terytorializacji celów. Obszary strategicznej interwencji (OSI) były już wskazane w Strategii z 2013 roku, jednak nowe podejście silniej łączy OSI z Planem Zagospodarowania Przestrzennego

Województwa Warmińsko-Mazurskiego poprzez określone obszary funkcjonalne a także – na skutek aktywności samorządów lokalnych w różnych częściach województwa – określa cele polityki rozwoju regionu w zestawieniu z dążeniami samorządów wchodzących w skład określonych obszarów strategicznej interwencji. Warunkiem koniecznym do wyodrębnienia obszaru strategicznej interwencji jest oparcie go o wieloletnią współpracą Partnerów na rzecz określonego celu.

Zgodnie ze Strategią Warmińsko – Mazurskie 2030 Gmina Orneta wpisuje się w obszar strategicznej interwencji OSI MIASTA CITTASLOW – obszar strategicznej interwencji obejmuje miasta należące do sieci CITTASLOW, w których powinny być kontynuowane działania służące wzmocnieniu miasteczek w kierunkach ich rozwoju kładących nacisk na jakość życia mieszkańców. Cele strategiczne i oczekiwane efekty działań dla OSI określa poniższa tabela.

Tabela 47. Cele strategiczne a OSI Miasta CITTASLOW – perspektywa 2030

Cel strategiczny Warmińsko – Mazurskie 2030	Oczekiwane efekty interwencji	Oczekiwana zmiana przestrzenna
Kompetencje przyszłości	Rozwinięte relacje edukacja – rynek pracy. Rozwinięte kompetencje kluczowe i programy podnoszące kwalifikacje mieszkańców. Rozwinięta e-administracja. Rozwinięte nowoczesne usługi w obszarze srebrnej ekonomii.	Rozwinięte funkcje miast – ośrodków lokalnych (edukacyjne i usługi społeczne)
Inteligentna produktywność	Dobrze przygotowana oferta inwestycyjna. Rozwinięta przedsiębiorczość kreatywnie wykorzystująca dziedzictwo gospodarcze wielokulturowej społeczności regionu.	Rozwinięte funkcje miast – ośrodków lokalnych (warunki dla prowadzenia biznesu)
Kreatywna aktywność	Korzystne warunki dla włączenia społecznego	Rozwinięte funkcje miast – ośrodków lokalnych (kultura, opieka medyczna)
Fundamenty rozwoju	Silny kapitał społeczny wspierany licznymi projektami współpracy. Wysoki udział OZE w bilansie energetycznym miasteczek.	Dobrze rozwinięte połączenia komunikacyjna miast i ich najbliższego otoczenia

	Wysoka jakość środowiska przyrodniczego	
--	---	--

Źródło: „Warmińsko – Mazurskie 2030. Strategia Rozwoju Społeczno – Gospodarczego”

Zakres działań planowanych w ramach obszaru strategicznej interwencji OSI Miasta CITTASLOW jest zgodny z założeniami Strategii oraz kierunkami strategicznymi określonymi w Programie rozwoju miast sieci CITTASLOW województwa warmińsko-mazurskiego pn. *Miasta dobrego życia 2030*, którego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie współpracy w celu wzrostu jakości życia mieszkańców oraz wzmocnienia roli sieci CITTASLOW w rozwoju województwa warmińsko-mazurskiego.

Działania planowane do realizacji, wpisujące się w cele strategiczne Strategii Rozwoju Województwa Warmińsko – Mazurskiego oraz wdrażające działania na rzecz oczekiwanej zmiany przestrzennej i efektów interwencji zostały skatalogowane poniżej. W trakcie realizacji strategii, mogą one podlegać rozszerzeniu, modyfikacjom, adekwatnie do zmian społeczno – gospodarczych zachodzących w miasteczkach CITTASLOW i ich otoczeniu.

Tabela 48. Planowane działania w ramach OSI Miasta CITTASLOW – perspektywa 2030

CEL STRATEGICZNY	NAZWA PROJEKTU	ZAKRES DZIAŁAŃ	TERMIN REALIZACJI I SZACUNKOWA WARTOŚĆ PROJEKTU
KOMPETENCJE PRZYSZŁOŚCI	Termomodernizacja, remont i modernizacja budynku Szkoły Podstawowej nr 1 przy ulicy Zamkowej 20 w Ornecie	Kompleksowe uporządkowanie gospodarki energetycznej budynku szkoły poprzez zmniejszenie zapotrzebowania na energię ciepłą	2023 – 2024 2 500 000 zł
		Wysokiej jakości usługi edukacyjne dla społeczeństwa w oparciu o nowoczesne rozwiązania	od 2024
	Realizacja projektów edukacyjnych, w tym w zakresie rozwijania	Realizacja projektów edukacyjnych wśród dzieci, młodzieży i dorosłych	2024 – 2030 2 000 000 zł

	kompetencji kluczowych i zawodowych	Projekty komplementarne	
	Realizacja projektów w obszarze profilaktyki zdrowia	Projekty / programy profilaktyki zdrowia i edukacji prozdrowotnej dla: - dzieci i młodzieży, - seniorów	2024 – 2030 500 000 zł
INTELIGENTNA PRODUKTYWNOŚĆ	Utworzenie centrum rozwoju przedsiębiorczości w formie miniinkubatora	Przygotowanie i udostępnienie lokalu dla potrzeb funkcjonowania inkubatora. Wdrożenie modelowych usług dla osób / podmiotów rozpoczynających działalność gospodarczą i przedsiębiorców.	2024 – 2030 500 000 zł
KREATYWNA AKTYWNOŚĆ	Działania na rzecz integracji mieszkańców i rozwoju aktywności społecznej	Realizacja zróżnicowanych przedsięwzięć / projektów w obszarze kultury i integracji społecznej: - spotkania plenerowe z kulturą i książką, - przedsięwzięcia na rzecz włączenia społecznego seniorów - rozwój kulturalny dzieci i młodzieży Projekty komplementarne	2023 – 2030 500 000 zł
	Monitoring wizyjny Starego Miasta w Ornece	Budowa kompletnego systemu monitoringu miasta Orneka, składającego się z punktów kamerowych, systemu transmisji sygnałów z kamer, centrum monitoringu (CM), obejmującego stanowisko nadzoru wizyjnego zlokalizowane w Komisariacie Miejskim Policji	2023 – 2024 1 000 000 zł

		w Orniecie (SN), punkty kamerowe (kamery obrotowe, wysięgniki kamer, skrzynki z osprzętem)	
FUNDAMENTY ROZWOJU	Modernizacja sieci uzbrojenia na terenie Starego Miasta w Orniecie (ulice: Pionierów, Placu Wolności, Sienkiewicza)	Wymiana istniejących w ciągach pasów drogowych sieci infrastruktury technicznej (wodociągowo – kanalizacyjnej, co i technicznej), przyłączy wodno – kanalizacyjnych, odwodnienia drogi. Modernizacja jezdni i chodników, wymiana nawierzchni, oświetlenia ulicznego na energooszczędne	2023 – 2027 3 000 000 zł
	Remont istniejących zabytkowych pomieszczeń piwnicznych w obiekcie szkoły podstawowej nr 1 w Orniecie	Adaptacja pomieszczeń piwnicznych szkoły, będących pozostałościami dawnego Zamku Biskupów Warmińskich na cele integracji społecznej, w tym integracji wielopokoleniowej	2024 – 2028 600 000 zł
	Likwidacja barier architektonicznych na terenie miasta Orneta	Remont i przebudowa istniejących ciągów komunikacyjnych, przebudowa przejść dla pieszych, likwidacja barier architektonicznych do obiektów użyteczności publicznej Poprawa dostępności komunikacyjnej (14 860 m) Kształtowanie przestrzeni publicznej z uwzględnieniem potrzeb wszystkich grup wiekowych (osoby starsze, niepełnosprawne) –	2022 – 2027 1 000 000 zł

		przebudowa 14 przejść dla pieszych Zwiększenie dostępności do budynków i terenów rekreacyjnych dla osób niepełnosprawnych Aktywizacja społeczeństwa	
	Termomodernizacja, remont i modernizacja Ratusza w Ornece	ETAP 1 Docieplenie połaci dachowej wraz z małą wieżyczką, ocieplenie stropodachu nad ostatnią kondygnacją, obróbki blacharskie, kominów i instalacji odgromowej oraz remont dachów drewnianych, stropodachów kamieniczek A, B, C, D ETAP 2 Remont kamieniczek i nadanie im nowych funkcji społecznych	2023 - 2026 ETAP I 3 000 000 zł ETAP II 3 000 000 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie fiszek projektowych Urzędu Miejskiego w Ornece

III.5. RAMY FINANSOWE I ŹRÓDŁA FINANSOWANIA STRATEGII

Źródła finansowania zadań zaplanowanych w ramach poszczególnych celów operacyjnych i służących niwelowaniu obszarów problemowych dla poszczególnych celów, będą na bieżąco weryfikowane z dostępnością zewnętrznych źródeł finansowania i własnymi możliwościami budżetowymi uzależnionymi od poziomu dochodów własnych i wydatków bieżących Gminy Orneć.

Strategia jest ponadto dokumentem planistycznym, określającym potencjały rozwoju dla innych niż publiczne podmiotów życia gospodarczego i społecznego gminy, takich jak podmioty gospodarcze, organizacje pozarządowe. Od ich aktywności w sferze pozyskiwania funduszy na rozwój i działalność również, a może przede wszystkim, będzie zależał stopień realizacji celów strategicznych.

Główne źródła finansowania planowanych przedsięwzięć określa poniższa tabela. Zewnętrzne źródła finansowania określone zostały hasłowo ze względu na brak zatwierdzonych dokumentów określających szczegółowe obszary interwencji.

Tabela 49. Źródła finansowania działań rozwojowych w Gminie Orneta

Źródło finansowania	Ramy finansowe
Środki własne	Środki własne Gminy, pochodzące z dochodów własnych, subwencji i dotacji na zadania zlecone
	Środki własne pozostałych Podmiotów
Krajowe źródła finansowania	Krajowe Programy Rządowe
Środki Unii Europejskiej i inne zagraniczne mechanizmy finansowe	Środki unijne Europejskiego Funduszu Rozwoju regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Europejskiego Funduszu Rozwoju Obszarów Wiejskich, Funduszu Spójności, Europejski Fundusz Odbudowy i Rozwoju Fundusze Norweskie i Europejskiego Obszaru Gospodarczego Fundusze transgraniczne, transnarodowe, pozostałe zagraniczne źródła finansowania
Instrumenty zwrotne	Pożyczki, Kredyty
	Pozostałe instrumenty zwrotne

Źródło: opracowanie własne

Tabelaryczne ujęcie ram finansowych dla inwestycji i projektów społecznych określonych w poszczególnych celach strategicznych określa poniższa tabela.

Tabela 50. Ramy finansowe przedsięwzięć rozwojowych i źródła ich finansowania

L.p.	Tytuł inwestycji / nazwa projektu / działania	Szacowana wartość przedsięwzięcia	Źródła finansowania
OBSZAR SPOŁECZNY			
CEL STRATEGICZNY 1: POPRAWA JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW, SZEROKA OFERTA USŁUG SPOŁECZNYCH I ROZWINIĘTA AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA			
1.	Utworzenie toru rowerowego w Lesie Miejskim	200 000 zł	Środki UE / krajowe źródła finansowania / środki własne
2.	Modernizacja obiektów sportowych, w tym modernizacja Stadionu Miejskiego w Orniecie wraz z zapleczem	10 000 000 zł	Środki UE / krajowe źródła finansowania / środki własne

3.	Aktywne organizacje – realizacja przedsięwzięć wspierających tworzenie i działalność organizacji pozarządowych, koncepcji Smart Village i wiosek tematycznych	50 000 zł	Środki UE / krajowe źródła finansowania / środki własne
4.	Naturalne środowisko przyrodnicze – tworzenie wspólnych ogródków wiejskich i przestrzeni parkowych	200 000 zł	Środki UE / krajowe źródła finansowania / środki własne
5.	Babciove warsztaty – sadzenie i pielęgnacja zieleni, warzyw, ziół, nasadzenia w donicach	50 000 zł	Środki UE / krajowe źródła finansowania / środki własne
6.	Potyczki wiejskie – Aktywny mieszkańców: Poprawa i wsparcie aktywności mieszkańców na wsiach poprzez działania o charakterze edukacyjnym, animacyjnym, integrację i współzawodnictwo, konkursy	100 000 zł	Środki UE / krajowe źródła finansowania / środki własne
7.	Ciekawe zakątki – identyfikacja miejsc cennych kulturowo i przyrodniczo, kreowanie nowych atrakcji na obszarach wiejskich, tworzenie gier terenowych	80 000 zł	Środki UE / krajowe źródła finansowania / środki własne
8.	Zakręcone pętelki – warsztaty rękodzielnicze, upowszechnianie tradycyjnego rzemiosła	100 000 zł	Środki UE / krajowe źródła finansowania / środki własne
9.	Wiejski teatr uliczny	200 000 zł	Środki UE / krajowe źródła finansowania / środki własne
10.	Rozwój oferty kulturalnej dla mieszkańców Gminy Orneta poprzez: - organizację koncertów muzycznych, - organizację Książkowego Pchlego Targu	300 000 zł	Środki UE / krajowe źródła finansowania / środki własne
11.	Targi śniadaniowe i profilaktyka zdrowego odżywiania wśród	200 000 zł	Środki UE / krajowe źródła finansowania /

	mieszkańców Gminy Orneta		środki własne
12.	Upowszechnienie i rozwój infrastruktury i usług ochrony zdrowia, w tym w zakresie usług specjalistycznych, opieki całodobowej i usług obszaru srebrnej gospodarki	500 000 zł	Środki UE / krajowe źródła finansowania / środki własne
13.	Remont i termomodernizacja obiektu Szkoły Podstawowej nr 4 w Ornie	100 000 zł	Środki UE / krajowe źródła finansowania / środki własne
14.	Rozbudowa Galerii Dziedzictwa Orny	100 000 zł	Środki UE / krajowe źródła finansowania / środki własne
15.	Zagospodarowanie terenów rekreacyjnych w miejscowości Stary Dwór	150 000 zł	Środki UE / krajowe źródła finansowania / środki własne
OBSZAR GOSPODARCZY			
CEL STRATEGICZNY 2: ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I ZWIĘKSZENIE ATRAKCYJNOŚCI INWESTYCYJNEJ GMINY ORNETA			
16.	Rozwój oraz promocja turystyki w ramach sieciowych Produktów turystycznych w tym partnerstw: - Święta Warmia, - CITTASLOW	300 000 zł	Środki UE / krajowe źródła finansowania / środki własne
17.	Budowa komercyjnego pola kamperowego na terenie Orny	500 000 zł	Środki UE / krajowe źródła finansowania / środki własne
18.	Stymulowanie rozwoju przedsiębiorczości w obszarze srebrnej gospodarki Projekty komplementarne	100 000 zł	Środki UE / krajowe źródła finansowania / środki własne
19.	Modernizacja lotniska na potrzeby małego ruchu lotniczego	800 000 zł	Środki UE / krajowe źródła finansowania / środki własne
OBSZAR PRZESTRZENNY I ŚRODOWISKOWY			
CEL STRATEGICZNY 3: WYSOKA JAKOŚĆ ZAMIESZKANIA POPRZECZ ATRAKCYJNOŚĆ PRZESTRZENNĄ I CZYSTE ŚRODOWISKO W GMINIE ORNETA			
20.	Budowa strzelnicy zewnętrznej	600 000 zł	Środki UE / krajowe

			źródła finansowania / środki własne
21.	Zagospodarowanie terenów zielonych zlokalizowanych wzdłuż rzeki Drwęczy od Szkoły Podstawowej Nr 1 w Ornece do Miejskiego Domu Kultury w Ornece: - odwodnienie i wyrównanie terenu, - budowa ścieżki rowerowej, alei spacerowych z ławkami i oświetleniem, - budowa przystani kajakowej	2 000 000 zł	Środki UE / krajowe źródła finansowania / środki własne
22.	Wdrożenie systemu nieemisyjnego transportu zbiorowego – uruchomienie linii komunikacyjnej pomiędzy ulicą Dworcową w Ornece, przez ul. Braniewską do ul. Piaskowej (lokalizacja cmentarzy). Autobus elektryczny.	5 000 000 zł	Środki UE / krajowe źródła finansowania / środki własne
23.	Rewitalizacja Alei Dębowej - odsłonięcie, naprawa i ew. utwardzenie drogi łączącej Krosno z miejscowością Nowy Dwór	500 000 zł	Środki UE / krajowe źródła finansowania / środki własne
24.	Rewitalizacja przestrzeni wokół Jeziora Mieczowego w Ornece - zagospodarowanie terenów przy jeziorze zlokalizowanych od strony targowiska miejskiego (alejki spacerowe, ławeczki, oświetlenie, pole kamperowe, kładka spacerowa)	1 000 000 zł	Środki UE / krajowe źródła finansowania / środki własne
25.	Likwidacja barier architektonicznych i poprawa dostępności infrastruktury publicznej dla osób z dysfunkcjami, w tym z niepełnosprawnością	200 000 zł	Środki UE / krajowe źródła finansowania / środki własne
26.	Termomodernizacje i poprawa efektywności energetycznej w przestrzeni publicznej: - wymiany źródeł ciepła na niskoemisyjne, - energooszczędne źródła ciepła w	200 000 zł	Środki UE / krajowe źródła finansowania / środki własne

	oświetleniu ulicznym		
27.	Modernizacja połączeń komunikacyjnych zlokalizowanych na terenach wiejskich gminy	1 000 000 zł	Środki UE / krajowe źródła finansowania / środki własne

Źródło: opracowanie własne

III.6. OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI DLA GMINY ORNETA

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego definiuje obszary strategicznej interwencji, jako takie obszary, wobec których:

- a) wymagana jest interwencja rządu, ze względu na ciężar, którego region sam nie jest w stanie udźwignąć

oraz

- b) obszary, które ze względów społecznych, gospodarczych lub środowiskowych wywierają lub mogą w przyszłości wywierać istotny wpływ na rozwój kraju.

Co szczególnie istotne, OSI nie mogą być utożsamiane wyłącznie z tradycyjnymi obszarami problemowymi. Obok rozwiązywania problemów, zajmują się również wzmacnianiem atutów. Zgodnie z tą definicją w Gminie Orneta funkcjonują dwa obszary strategicznej interwencji:

- 1) OSI REWITALIZACJA
- 2) OSI PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

III.6.1. OBSZAR STRATEGICZNEJ INTERWENCJI – REWITALIZACJA

Obszar rewitalizacji Gminy Orneta został określony w Lokalnym Programie Rewitalizacji Gminy Orneta (LPR) na lata 2016-2020 i zostanie utrzymany na projektowany okres programowania strategicznego, w związku z niepełnym rozwiązaniem problemów.

Proces rewitalizacji zakłada szereg przedsięwzięć, z uwzględnieniem czynników społecznych, gospodarczych, infrastrukturalnych i środowiskowych, które doprowadzą do trwałego wyprowadzenia obszarów kryzysowych i ich mieszkańców ze stanu degradacji i wykluczenia. Obszar rewitalizacji cechuje się koncentracją negatywnych zjawisk oraz ma istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego. Zaniechanie jakichkolwiek działań spowoduje zahamowanie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości, obniżenie jakości estetyki przestrzeni miasta, jak również pogorszenie jakości życia mieszkańców.

Ze względu na położenie poszczególnych ulic względem siebie i rolę, jakie pełnią, zdecydowano się na podzielenie obszaru zdegradowanego na 3 obszary, w tym obszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic.

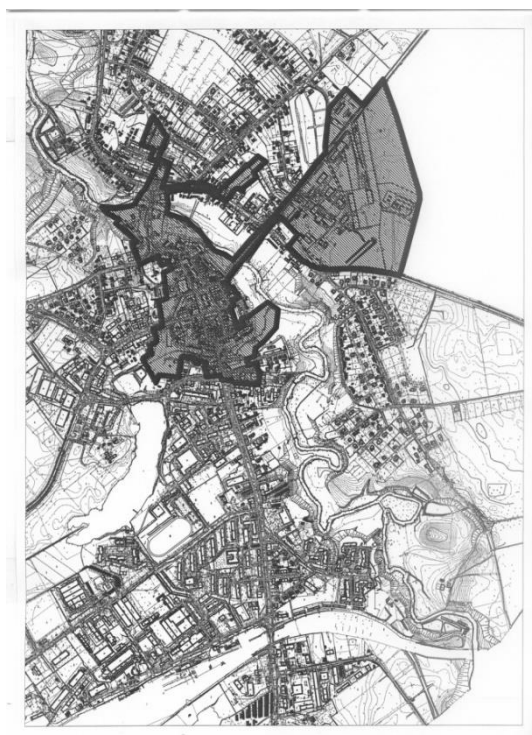
Tabela 51. Obszary rewitalizacji Miasta Orneta

Obszar	Ulice wchodzące w skład obszaru
Obszar nr I	Plac Wolności, Sienkiewicza, Browarna, Kościuszki, Zamkowa, Kościelna, Pionierów, Młynarska, Dolna 2, 4, Zaulek Ciasny 7, 8, 9, 11, 17, 20, 44, Mostowa, Żelazna, Olsztyńska 9, Św. Jana 2, 4, 6, 8, 1 Maja 7, Braniewska (po jednostce wojskowej), Zaulek Klasztorny
Obszar nr II	Kopernika 1, 3, 5, 7, 9, Sportowa 1-3, Wodna – przychodnia 1A, 1, 7, 1 Maja 12, 14, 16, 18, Przemysłowa – parzyste bez nr 26, Olsztyńska 15, 25
Obszar nr III	Przemysłowa 3, 5, 7, 11, 13, 15, 1 Maja 35, 37, 40, 41, 42, 43, 45, 47, 48, 60, 64, 66, 72, 74, Podleśna 8, 14, 16, 18

Źródło: Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Orneta (LPR) na lata 2016-2020

Zgodnie z powyższymi zapisami wyznaczono obszar rewitalizacji obejmujący powierzchnię 76,15 ha, co stanowi 0,31% powierzchni gminy i zamieszkały przez 3 719 osób, co stanowi 29,99% mieszkańców gminy Orneta.

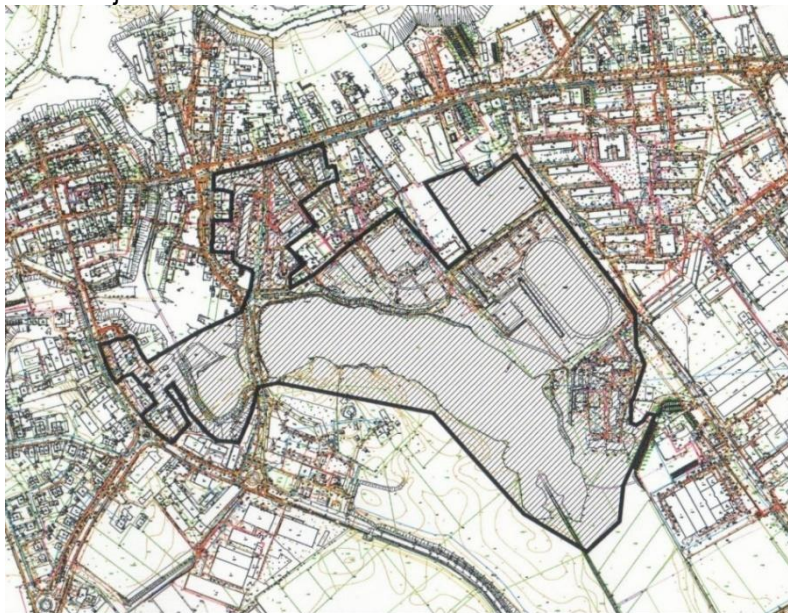
Mapa 1. Obszar rewitalizacji Miasta Orneta – I



Źródło: Urząd Miejski w Ornie

Obszar I usytuowany jest w centralnej części miasta Orneta i obejmuje swym zasięgiem stare miasto z ulicami przyległymi: Plac Wolności, Sienkiewicza, Browarna, Kościuszki, Zamkowa, Kościelna, Pionierów, Zaulek Ciasny (nr: 7, 8, 9, 11, 17, 20, 44), Mostowa, Żelazna, Olsztyńska (nr 9), Św. Jana (nr: 2, 4, 6, 8), 1-Maja (nr 7), Dolna (nr: 2, 4), Młynarska oraz ul. Braniewska (po byłej jednostce wojskowej). Powierzchnia Obszaru I wynosi 39,51 ha, co stanowi 0,16% ogólnej powierzchni całej gminy miejsko-wiejskiej Orneta.

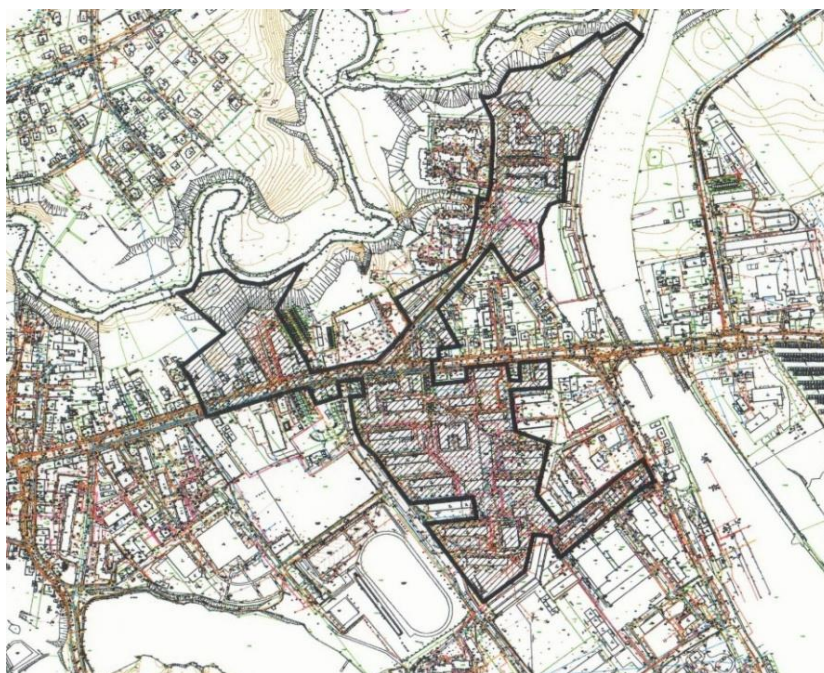
Mapa 2. Obszar rewitalizacji Miasta Orneta – II



Źródło: Urząd Miejski w Ornie

W skład Obszaru II wchodzi następujące ulice: Kopernika (nr: 1, 3, 5, 7, 9), Wodna (nr: 1, 1A, 7), 1-Maja (nr: 12, 14, 16, 18), Sportowa (nr 1-3), Przemysłowa (parzyste bez nr 26), Olsztyńska (nr: 15, 25). Powierzchnia badanego terenu wynosi 23,08 ha i stanowi 0,09% łącznej powierzchni gminy Orneta. Obszar II usytuowany jest w środkowej części Ornety.

Mapa 3. Obszar rewitalizacji Miasta Orneta – III



Źródło: Urząd Miejski w Ornie

Obszar III usytuowany jest we wschodniej części miasta Orneta i obejmuje swym zasięgiem ulice: Przemysłowa 3, 5, 7, 11, 13, 15, 1 Maja 35, 37, 40, 41, 42, 43, 45, 47, 48, 60, 64, 66, 72, 74, Podleśna 8, 14, 16, 18. Powierzchnia Obszaru III wynosi 13,56 ha, co stanowi 0,06% ogólnej powierzchni całej gminy miejsko-wiejskiej Orneta.

Kierunki działań rewitalizacyjnych określonych dla obszarów rewitalizacji łącznie obejmują:

1. Sfera społeczna

- 1) Aktywizacja i integracja społeczna oraz zawodowa osób wykluczonych oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- 2) Podtrzymywanie aktywności osób starszych oraz aktywizowanie do twórczego udziału w życiu społecznym i kulturalnym;
- 3) Pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych osób w podeszłym wieku, chorych, niepełnosprawnych;
- 4) Poprawa jakości życia oraz wspieranie włączenia społecznego mieszkańców obszaru rewitalizowanego poprzez aktywną integrację, uczestnictwo w sporcie i rekreacji.

2. Sfera gospodarcza

- 1) Aktywizowanie zawodowe mieszkańców;
- 2) Stworzenie warunków rozwoju przedsiębiorczości.

3. Sfera przestrzenno-funkcjonalna

- 1) Zapewnienie dostępności przestrzeni publicznej dla jak najszerszej grupy mieszkańców, w tym osób niepełnosprawnych;
- 2) Poprawa stanu zagospodarowania i estetyki terenów zielonych.

4. Sfera środowiskowa

- 1) Ograniczanie niskiej emisji poprzez termomodernizację budynków;
- 2) Poprawa stanu zagospodarowania i estetyki terenów zielonych.

5. Sfera techniczna

- 1) Poprawa stanu technicznego budynków i ich otoczenia.

Wizja obszaru po przeprowadzeniu procesów rewitalizacyjnych została określona dla każdego obszaru odrębnie.

Tabela 52. Wizja rozwojowa dla obszaru rewitalizacji Miasta Orneta

Obszar interwencji	Wizja rozwojowa
Obszar społeczny	Efektom podjęcia i realizacji działań rewitalizacyjnych będzie ograniczenie występowania negatywnych zjawisk w obszarze społecznym, przede wszystkim wynikających z bezrobocia i ubóstwa. Zaplanowane przedsięwzięcia będą skierowane na przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu mieszkańców. Dodatkowo zakłada się wzrost integracji społecznej poprzez budowę lub modernizację infrastruktury dla dzieci i inicjatyw społecznych.
Obszar gospodarczy	W wyniku przeprowadzonych przedsięwzięć rewitalizacyjnych nastąpi wzrost aktywizacji zawodowej mieszkańców poprzez zwiększenie ich kwalifikacji oraz poprawę jakości kształcenia. Przewiduje się, że nastąpi rozwój przedsiębiorczości lokalnej oraz tworzenie nowych miejsc pracy, co spowoduje zmniejszenie bezrobocia wśród mieszkańców obszarów rewitalizowanych.
Obszar przestrzenno-funkcyjny	W wyniku przeprowadzonych przedsięwzięć rewitalizacyjnych nastąpi wzrost aktywizacji zawodowej mieszkańców poprzez zwiększenie ich kwalifikacji oraz poprawę jakości kształcenia. Przewiduje się, że nastąpi rozwój przedsiębiorczości lokalnej oraz tworzenie nowych miejsc pracy, co spowoduje zmniejszenie bezrobocia wśród mieszkańców obszarów rewitalizowanych.
Obszar środowiskowy	Efektom podjęcia działań rewitalizacyjnych m.in. poprzez budowę infrastruktury technicznej oraz kompleksową termomodernizację budynków, będzie poprawa środowiska naturalnego.
Obszar techniczny	Poprzez kompleksową termomodernizację budynków nastąpi poprawa zasobów mieszkaniowych na obszarze rewitalizowanym. Dodatkowo wraz z zagospodarowaniem terenów rewitalizowanych poprawią się warunki życia mieszkańców i zmniejszy się ich odpływ z miasta.

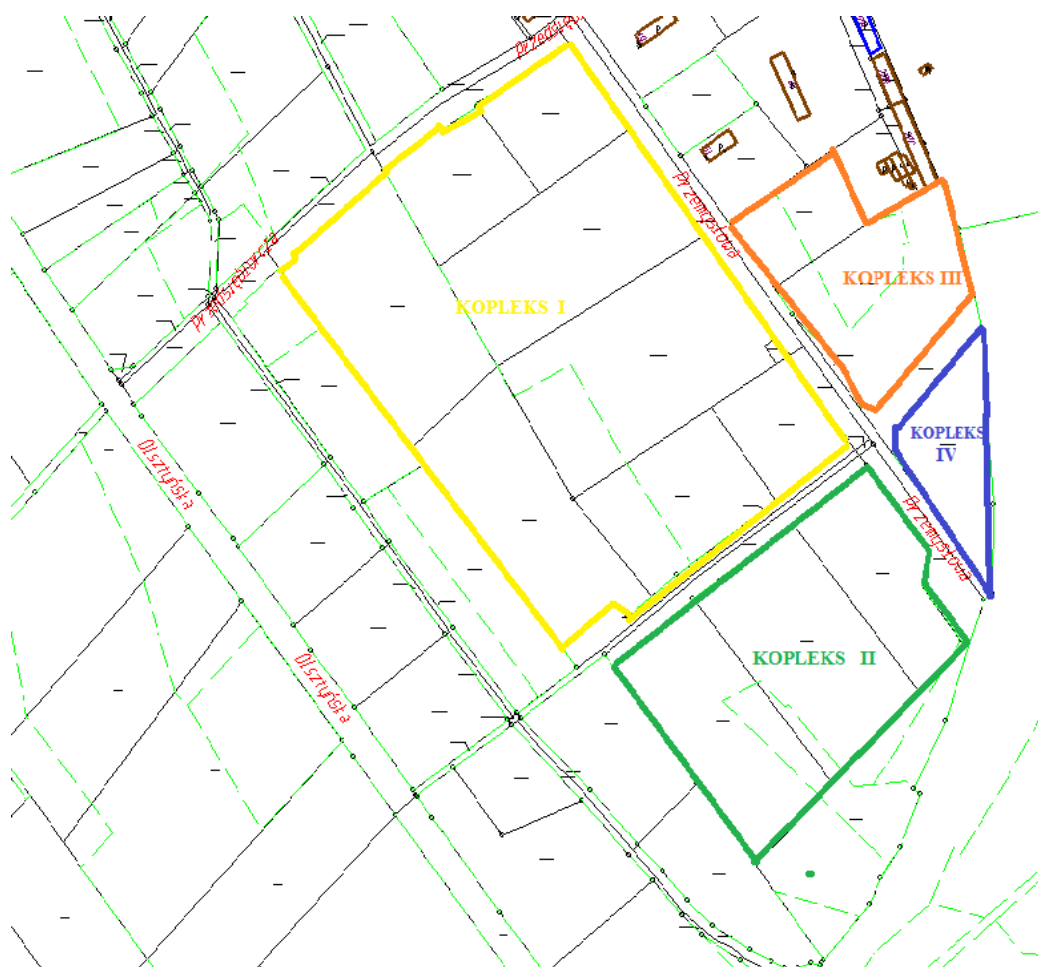
Źródło: Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Orneta (LPR) na lata 2016-2020

III.6.2. OBSZAR STRATEGICZNEJ INTERWENCJI – PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

Obszar strategicznej interwencji obejmuje obszar wcześniejszej podstrefy Warmińsko – Mazurskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej pn. Podstrefa Orneta o łącznej powierzchni 15,2719 ha. Obszar jest położony w obrębie geodezyjnym Nr 2 przy ul. Przemysłowej. Od strony południowo-zachodniej graniczą z drogą wojewódzką nr DW 507, od strony północno-wschodniej jest dojazd do drogi wojewódzkiej nr DW 513 – mała obwodnica Orneta.

Grunty są kompleksowo uzbrojone w sieci: wodociagową, sanitarną, deszczową, kanały teletechniczne i technologiczne. Zapewnione jest oświetlenie dróg na terenie całej strefy. Przez północno-wschodnią część strefy przebiega linia elektroenergetyczna średniego napięcia. Zgodnie z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego przyjętym Uchwałą Nr XIII/94/11 Rady Miejskiej w Ornece z dnia 26 października 2011 roku w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Orneta (publikacja: Dziennik Urzędowy Województwa Warmińsko - Mazurskiego z 18 stycznia 2012 roku, poz. 201), teren strefy przeznaczony jest pod funkcję przemysłową, usług i handlu (P/UH). Strefa ta została utworzona zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 9 września 1997 roku w sprawie ustanowienia warmińsko - mazurskiej specjalnej strefy ekonomicznej (Dz. U. Nr 135, poz. 909 z późn. zm.) zmienionego Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 21 grudnia 2016 roku (Dz. U. z 29 grudnia 2016 roku, poz. 2229) zmieniającego rozporządzenie w sprawie warmińsko-mazurskiej specjalnej strefy ekonomicznej, wydanym w oparciu o ustawę z dnia 20 października 1994 roku o specjalnych strefach ekonomicznych (Dz. U. z 2007 r. Nr 42, poz. 274, z późn. zm.).

Mapa 4. Strefa przedsiębiorczości miasta Orneta



Źródło: Urząd Miejski w Ornie

Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawnymi Program Specjalnych Stref Ekonomicznych został zastąpiony Rządowym Programem pn. **Polska Strefa Inwestycji**. Jest to program wspierania nowych inwestycji, w ramach którego przedsiębiorcy przeprowadzający nowe inwestycje mogą skorzystać z pomocy publicznej w postaci zwolnienia z podatku dochodowego. Ten program pomocowy ma charakter powszechny co oznacza, że każda nowa inwestycja spełniająca określone prawem kryteria może zostać objęta wsparciem, niezależnie od tego kto i gdzie ją przeprowadza.

Do kluczowych przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach OSI przedsiębiorczość należą:

- stymulowanie współpracy przedsiębiorstw poprzez zainicjowanie funkcjonowania miniinkubatora przedsiębiorczości,
- doradztwo specjalistyczne dla osób zamierzających rozpocząć działalność gospodarczą i podmiotów gospodarczych,

- intensyfikacja współpracy placówek edukacji zawodowej, instytucji rynku pracy, instytucji otoczenia biznesu i przedsiębiorców,
- edukacja przedsiębiorcza od na każdym poziomie kształcenia,
- system zachęt dla przedsiębiorców,
- rozwój infrastruktury inwestycyjnej dla biznesu.

III.7. MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO – PRZESTRZENNEJ GMINY ORNETA

Obszar Gminy Ornetą objęty jest dwoma obowiązującymi studiami uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego:

- 1) Obszar w graniach jednostki geodezyjnej miasto Ornetą o powierzchni 923 ha objęty jest Uchwałą Nr XXXVIII/292/09 Rady Miejskiej w Ornece z dnia 14 grudnia 2009 roku w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Ornetą uchwalonego Uchwałą nr XX/114/2000 Rady Miejskiej Ornece z dnia 27 stycznia 2000 roku w sprawie uchwalenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Ornetą.
- 2) Obszar w granicach jednostki geodezyjnej gmina Ornetą o pow. 23.460 ha objęty jest Uchwałą Nr BRM.0007.18.2015 Rady Miejskiej w Ornece z dnia 29 kwietnia 2015 roku w sprawie uchwalenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Ornetą tereny wiejskie.

Na terenie miasta i gminy Ornetą obowiązuje 36 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, które obejmują swym zasięgiem 8.832 ha, co stanowi 36,2 % powierzchni Miasta i Gminy Ornetą. Obowiązujące plany, zgodnie z opracowaną *Oceną aktualności Studium i planów miejscowych miasta i gminy Ornetą*, sporządzoną w 2015 roku i obejmującą lata 2000-2015, uchwalane były w różnych stanach prawnych, część z nich wymagać może aktualizacji. Fakt ten jednak nie powoduje nieważności tych dokumentów, a sama ich aktualizacja jest sukcesywnie dokonywana.

Ciągła analiza potrzeb w zakresie zagospodarowania przestrzennego obszaru miasta i terenów wiejskich w gminie Ornetą wymaga ciągłego aktualizowania obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania jak również sporządzania planów miejscowych dla terenów, które takich planów nie posiadają. W ostatnich czterech latach sporządzono cztery miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego terenów położonych na obszarze wiejskim z przeznaczeniem pod funkcje sportowo-rekreacyjne. Uchwalone plany pozwoliły na nieodpłatne przejęcie od Krajowego Ośrodka Wsparcia

Rolnictwa na rzecz Gminy Orneta czterech nieruchomości z przeznaczeniem na utworzenie terenów rekreacyjnych ogólnie dostępnych w sołectwach: Osetnik, Augustyny, Biały Dwór i Opin.

W 2020 roku podjęto uchwałę o zmianie przeznaczenia części terenu działania miasta Orneta dla obszarów położonych w mieście Orneta o łącznej powierzchni opracowania 68,57 ha, w tym:

- 1) obszar „A” w rejonie ulic: Przemysłowej i Przedsiębiorczości, o pow. ok. 23 ha,
- 2) obszar „B” rejonie ulic Wodnej, o pow. 5,5 ha,
- 3) obszar „C” w rejonie ulic Olsztyńskiej i Rozjazdowej, o pow. ok. 18 ha,
- 4) obszar „D” w rejonie ulic 1-Maja i Krośnieńskiej, o pow. 2,4 ha,
- 5) obszar „E” w rejonie ulic 1-Maja i Zielonej, o pow. 0,30 ha,
- 6) obszar „F” przy ul. 1-Maja, o pow. 0,07 ha,
- 7) obszar „G” przy ul. Braniewskiej, o pow. 19,3 ha.

III.7.1. MODEL FUNKCJONALNO – PREZSTRZENNY MIASTA ORNETA

W studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego miasta Orneta wyznaczono trzy podstawowe kategorie działań kierunkowych polityki przestrzennej miasta. Przy delimitacji tych obszarów, uwzględniono również cele i zadania polityki przestrzennej zawarte w dokumentach strategicznych, programujących i określających rozwój gminy w aspekcie lokalnym, powiatowym, wojewódzkim oraz krajowym.

W strukturze przestrzennej miasta wyróżniono jeden obszar, dla którego kierunkiem przekształceń będą funkcje mieszkaniowo-usługowa oraz tereny sportowo-rekreacyjne. Obszary kontynuacji i uzupełnień zabudowy istniejącej obejmują obszary zabudowane o wykształconej strukturze przestrzennej pozwalające na kontynuację, bądź uzupełnienia istniejącej zabudowy. Głównym celem tych działań jest dopełnienie tych struktur wykorzystujące tereny niezabudowane w ich granicach na funkcje dotychczasowe lub podobne z zachowaniem skali istniejącej zabudowy.

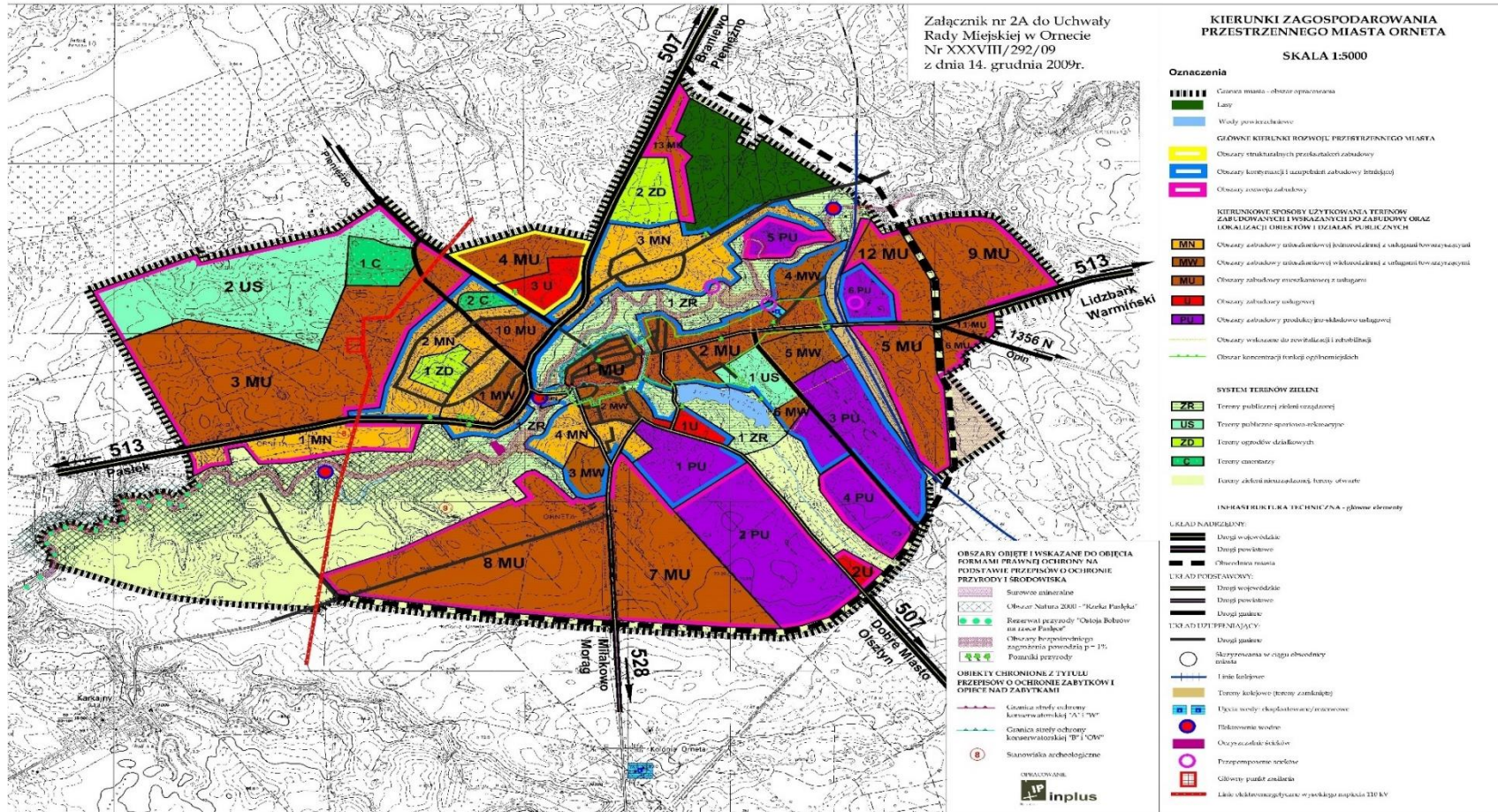
W granicach miasta wyznaczono trzy obszary kontynuacji i uzupełnień. Jeden z nich obejmuje tereny o charakterze śródmiejskim. W jego granicach znajdują się: historyczny układ urbanistyczny, obszar koncentracji funkcji ogólnomiejskich, obszary zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej, obszar zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, obszar zabudowy usługowej, obszary zabudowy produkcyjno-usługowej oraz obszar o funkcji sportowo-rekreacyjnej. Drugi obszar kontynuacji i uzupełnień obejmuje głównie tereny o funkcji mieszkaniowej jednorodzinnej, ponadto znalazły się tu tereny o funkcji mieszkaniowej wielorodzinnej, cmentarz oraz teren ogrodów działkowych. Trzeci obszar kontynuacji i uzupełnień zawiera teren mieszkaniowousługowy, w którym dopuszczono funkcję produkcyjno-usługową.

Obszary rozwoju nowej zabudowy obejmują tereny niezabudowane. Głównym celem działań jest przygotowanie terenów dla rozwoju mieszkalnictwa oraz funkcji produkcyjno-usługowych. Objęte obszarami tereny przyjmą następujące funkcje: mieszkaniową jednorodzinną i wielorodzinną z usługami, mieszkaniową jednorodzinną, usługową, produkcyjno-składowo-usługową. Ponadto, planowane jest wprowadzenie terenów publicznych sportowo–rekreacyjnych.

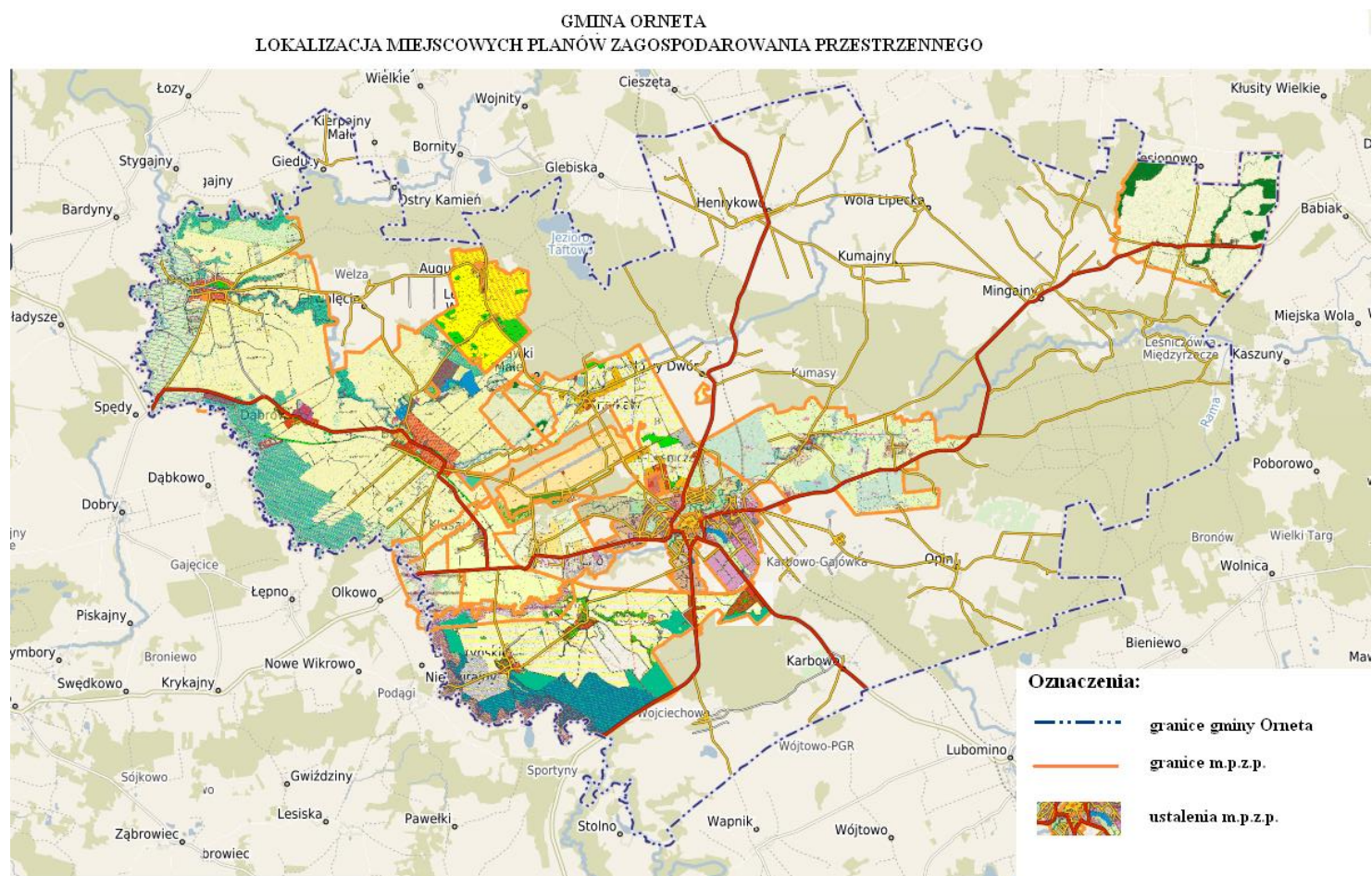
Przyrost nowych „obszarów rozwoju nowej zabudowy” wiąże się z potrzebą wyposażenia ich w niezbędną infrastrukturę techniczną, zwłaszcza sieci kanalizacyjne i wodociągowe. Ze względu na rozmiary obszarów Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Orneta jest możliwe jednoczesne wyposażenie wszystkich terenów w urządzenia infrastruktury technicznej, dlatego dla „Obszarów rozwoju zabudowy” wprowadzono etapowanie realizacji zainwestowania.

Przyjmując powyższe działania za podstawę polityki przestrzennej miasta, określono również kierunki i wskaźniki dotyczące sposobu zagospodarowania terenów, w tym ich funkcji. Są one wiążące dla sporządzanych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Jednak z uwagi na ich kierunkowy charakter muszą one posiadać walor elastyczności w racjonalnych granicach dla prowadzenia polityki przestrzennej.

Mapa 5. Kierunki zagospodarowania przestrzennego Miasta Orneta



Mapa 6. Lokalizacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego Gminy Orneta



III.7.2. MODEL FUNKCJONALNO – PRZESTRZENNY TERENÓW WIEJSKICH GMINY ORNETA

Kierunki zagospodarowania przestrzennego dla obszarów wiejskich gminy Orneto określone zostały w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Orneto - tereny wiejskie kierunki zagospodarowania przestrzennego polityka przestrzenna.

Diagnoza uwarunkowań rozwoju gminy pozwoliła na wyodrębnienie na jej obszarze podstawowych jednostek struktury funkcjonalno-przestrzennej. Różnią się one głównie uwarunkowaniami przyrodniczymi oraz predyspozycjami obszaru do rozwoju funkcji gospodarczych i preferowanymi kierunkami polityki przestrzennej, która na obszarze jednostki funkcjonalnej będzie bardzo podobna. Tereny wiejskie, dla których zaplanowano rozwój przestrzenny obejmują obszary o funkcjach:

- zabudowa wielofunkcyjna jednostki osadniczej, której rozwój i zasady realizacji zabudowy określone są w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego,
- zabudowa wielofunkcyjna – tereny oznaczone tym symbolem odnoszą się głównie do ośrodków obsługi gminy (obejmują w nich istniejącą zabudowę oraz kierunki rozwoju przestrzennego). Na terenach tych funkcje: mieszkalna, usługowa i związana z produkcją i przedsiębiorczością są równorzędne. Wskazują na konieczność rozwoju miejsc pracy przy rozwoju mieszkalnictwa. Przyjmuje się istniejącą zabudowę na tych terenach i dopuszcza się realizację po opracowaniu planów miejscowych na nowych terenach zabudowy wielofunkcyjnej tj. mieszkalnej, usługowej, oraz produkcyjnej,
- tereny zabudowy zagrodowej oraz zakładów produkcyjnych i usługowych – dotyczą istniejących gospodarstw rolnych i rolno - leśnych, przemysłu drzewnego (tartaki, stolarnie itp.), oraz magazynów, składów i baz,
- tereny bezpośrednio przyległe do miasta Orneto. Obszar obejmuje następujące jednostki osadnicze: Klusajny, Krzykały Drwęczno, Nowy Dwór, Karkajmy Bogatyńskie, Biały Dwór, Opin, Wojciechowo, Karbowo, Krosno. W jednostkach osadniczych przewiduje się rozwój funkcji związanych z oddziaływaniem miasta (miejsca pracy oraz rynki zbytu). Na obszarze prognozuje się rozwój wszystkich form przedsiębiorczości i usług. Rozwój przestrzenny tych funkcji (przedsiębiorczości i usług) wymaga opracowania lub zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Jest to obszar zasobny w niewykorzystane potencjały do rozwoju gminy.

Funkcje obsługi ludności pełnią: Mingajny i Henrykowo, gdzie skoncentrowana jest większa ilość usług dla ludności:

- tereny złóż surowców naturalnych. Obejmuje złoża surowców ilastych ceramiki budowlanej Orneta i Bogatyńskie oraz po jednym złożu piasków kwarcowych Mingajny i kruszywa naturalnego Kaszuny, udokumentowane i spodziewane występowanie surowców naturalnych,
- obszar o predyspozycjach do rozwoju rolnictwa w szeroko rozumianym aspekcie gospodarki żywnościowej,
- obszary o predyspozycjach instalacji elektrowni wiatrowych wraz z oznaczeniem zasięgu stref ochronnych dla elektrowni,
- obszary chronionego krajobrazu i specjalnej ochrony przyrodniczej: obszar Natura 2000 Dolina Pasłęki, Rzeką Pasłęka z rezerwatem Ostoja bobrów na rzece Pasłęce oraz Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Pasłęki i Równiny Orneckiej.

Zgodnie z opracowanymi *Kierunkami Uwarunkowań i Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Orneta*, za kluczowe uwarunkowania rozwojowe Gminy uznane zostały:

- a) Obszary wiejskie bezpośrednio przyległe do miasta Orneta i teren miasta, dla których rośnie atrakcyjność zamieszkania i zainteresowanie inwestorów i dla których należy prowadzić działania zmierzające do zrównoważonego rozwoju funkcji mieszkalnych, usługowych i stref przedsiębiorczości,
- b) Walory przyrodnicze i atrakcyjność terenów cennych przyrodniczo – obszary ochrony przyrody i tereny zielone wymagają kompleksowej opieki i działań prośrodowiskowych oraz wzmacniania funkcji rekreacyjnych i turystycznych w oparciu o:
 - racjonalne i zrównoważone gospodarowanie przestrzenią przyrodniczą, w tym utrzymanie niezabudowanych terenów o szczególnych walorach przyrodniczych,
 - zrównoważone kształtowanie krajobrazu przyrodniczego miasta Orneta i terenów wiejskich,
 - rozwój komunikacji rowerowej i traktów pieszych.
- c) Utrzymanie zróżnicowanej struktury przestrzennej gminy, zapewniającej zrównoważony rozwój wsi,
- d) Rozwój połączeń komunikacyjnych i powiązań funkcjonalnych w obrębie Gminy Orneta oraz pomiędzy gminą Orneta i sąsiadującymi jednostkami samorządu terytorialnego, w tym:

- poprawa jakości infrastruktury komunikacyjnej,
- rozwój komunikacji zbiorowej,
- inwestycje i działania służące poprawie bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego oraz ochronie środowiska naturalnego.

III.8. ZGODNOŚĆ STRATEGII ROZWOJU GMINY ORNETA Z DOKUMENTAMI PLANISTYCZNYMI O CHARAKTERZE PONADLOKALNYM

Założenia strategiczne określone w Strategii Rozwoju Gminy Ornetą na lata 2023 – 2030 są zgodne z założeniami rozwojowymi określonymi w strategiach rozwojowych wyższego rzędu, obowiązującymi na dzień opracowania dokumentu planistycznego, tj.:

- Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 z perspektywą do roku 2030 przyjętą przez Radę Ministrów 14 lutego 2014 roku i określającą kluczowe kierunki rozwoju Polski w ujęciu średnio- i długofalowej polityki gospodarczej,
- Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030, przyjętą przez Radę Ministrów 17 września 2019 roku i określającą główne kierunki polityki regionalnej w Polsce,
- Strategią rozwoju województwa warmińsko – mazurskiego pn. „Warmińsko – Mazurskie 2030. Strategia Rozwoju Społeczno – Gospodarczego”, przyjętą przez Zarząd Województwa Warmińsko – Mazurskiego 18 lutego 2020 roku i określającą kierunki rozwoju i strategicznych interwencji w województwie warmińsko – mazurskim.

III.8.1. STRATEGIA NA RZECZ ODPOWIEDZIALNEGO ROZWOJU DO ROKU 2020 Z PERSPEKTYWĄ DO ROKU 2030

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) jest obowiązującym, kluczowym dokumentem państwa polskiego w obszarze średnio- i długofalowej polityki gospodarczej. W Strategii zawarte są rekomendacje dla polityk publicznych, które zostały uwzględnione w dokumencie planistycznym Gminy Ornetą zgodnie z tabelą zgodności.

Głównym celem Strategii Odpowiedzialnego Rozwoju jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski, przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym. Oczekiwanym efektem realizacji **Strategii** będzie wzrost zamożności Polaków oraz zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

Strategia Rozwoju Gminy Ornetą na lata 2023 – 2030

W Strategii wyszczególniono cele szczegółowe:

- I. Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną (obszary: Reindustrializacja, Rozwój innowacyjnych firm, Małe i średnie przedsiębiorstwa, Kapitał dla rozwoju, Ekspansja zagraniczna);
- II. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony (obszary: Spójność społeczna, Rozwój zrównoważony terytorialnie);
- III. Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu (obszary: Prawo w służbie obywatelom i gospodarce, Instytucje prorozwojowe i strategiczne zarządzanie rozwojem, E-państwo, Finanse publiczne, Efektywność wykorzystania środków UE) oraz obszary wpływające na osiągnięcie celów Strategii: Kapitał ludzki i społeczny, Cyfryzacja, Transport, Energia, Środowisko, Bezpieczeństwo Narodowe.

Spójność celów rozwojowych Gminy Orneta z dokumentem planistycznym zaprezentowano w ujęciu tabelarycznym.

Tabela 53. Spójność Strategii Rozwoju Gminy Orneta na lata 2023 – 2030 ze Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju

Cele szczegółowe i obszary wspierające SOR	Cele operacyjne Strategii Rozwoju Gminy Orneta																				
	I								II					III							
	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	6	7	
Cel szczegółowy I																					
Reindustrializacja									X	X											
Rozwój innowacyjnych firm					X				X	X	X	X	X								
Małe i średnie przedsiębiorstwa					X				X	X	X	X	X								
Kapitał dla rozwoju					X				X	X	X	X	X								
Ekspansja zagraniczna									X	X											
Cel szczegółowy II																					
Spójność społeczna	X	X	X	X	X	X	X	X						X	X	X	X	X	X	X	
Rozwój zrównoważony terytorialnie	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
Cel szczegółowy III																					
Prawo w służbie obywatelom i gospodarce		X			X		X		X	X				X	X				X	X	

Instytucje prorozwojowe i strategiczne zarządzanie rozwojem		X			X		X		X	X				X	X				X	X
E - państwo		X			X		X		X	X				X	X				X	X
Finanse publiczne		X			X		X		X	X				X	X				X	X
Efektywność wykorzystania środków UE	X	X		X	X		X			X										
Obszary wspierające																				
Kapitał ludzki i społeczny	X	X	X	X	X	X	X	X												
Cyfryzacja				X	X						X	X								
Transport									X											X
Energia														X	X	X	X	X	X	X
Środowisko													X	X	X	X	X	X	X	X
Bezpieczeństwo narodowe			X	X	X															

Źródło: opracowanie własne

III.8.2. KRAJOWA STRATEGIA ROZWOJU REGIONALNEGO 2030

Dokument przedstawia cele polityki regionalnej oraz działania i zadania, jakie do ich osiągnięcia powinien podjąć rząd, samorządy: wojewódzkie, powiatowe i gminne oraz pozostałe podmioty uczestniczące w realizacji tej polityki w perspektywie roku 2030. Strategia określa trzy cele szczegółowe:

- I. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym (obszary: wzmocnienie szans rozwojowych obszarów słabszych gospodarczo – wschodnia Polska oraz obszary zagrożone trwałą marginalizacją, zwiększenie wykorzystania potencjału rozwojowego miast średnich tracących funkcje społeczno – gospodarcze, przyspieszenie transformacji profilu gospodarczego Śląska, przeciwdziałanie kryzysom na obszarach zdegradowanych, rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów).
- II. Wzmocnienie regionalnych przewag konkurencyjnych (obszary: rozwój kapitału ludzkiego i społecznego, wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym, innowacyjny rozwój regionu i doskonalenie podejścia opartego na regionalnych inteligentnych specjalizacjach).
- III. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie (obszary: wzmocnienie potencjału administracji na rzecz zarządzania rozwojem, wzmocnienie współpracy i zintegrowanego podejścia do rozwoju na poziomie lokalnym, regionalnym i ponadregionalnym,

poprawa organizacji świadczeń usług publicznych, efektywny i sprawny system finansowania polityki regionalnej).

Spójność celów rozwojowych Gminy Orneta z dokumentem planistycznym zaprezentowano w ujęciu tabelarycznym.

Tabela 54. Spójność Strategii Rozwoju Gminy Orneta na lata 2023 – 2030 z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030

Cele szczegółowe wspierające KRR	Cele operacyjne Strategii Rozwoju Gminy Orneta																				
	I								II					III							
	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	6	7	
Cel szczegółowy I																					
Wzmocnienie szans rozwojowych obszarów słabszych gospodarczo – wschodnia Polska oraz obszary zagrożone trwałą marginalizacją	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Zwiększenie wykorzystania potencjału rozwojowego miast średnich tracących funkcje społeczno – gospodarcze	x	x	x	x	x				x	x	x								x	x	
Przeciwdziałanie kryzysom na obszarach zdegradowanych														x	x	x	x	x	x	x	
Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x		x								
Cel szczegółowy II																					
Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego	x	x	x	x	x	x	x	x													
Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym					x				x	x	x	x	x								
Innowacyjny rozwój regionu i doskonalenie podejścia opartego na regionalnych inteligentnych specjalizacjach					x				x	x	x	x	x								
Cel szczegółowy III																					
Wzmocnienie potencjału administracji na rzecz zarządzania rozwojem				x	x		x			x											
Wzmocnienie współpracy i zintegrowanego podejścia do						x			x	x	x	x	x				x	x			

rozwoju na poziomie lokalnym, regionalnym i ponadregionalnym																				
Poprawa organizacji świadczeń usług publicznych		x	x	x	x											x	x			
Efektywny i sprawny system finansowania polityki regionalnej	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

Źródło: opracowanie własne

III.8.3. WARMIŃSKO – MAZURSKIE 2030. STRATEGIA ROZWOJU SPOŁECZNO – GOSPODARCZEGO

Wizja określona w strategii rozwoju województwa warmińsko – mazurskiego określa region: „Warmia i Mazury regionem, w którym warto żyć...”.

„Warto” oznacza z jednej strony sferę korzyści, w jakiej poruszają się zarówno pracodawcy, jak i pracownicy, z drugiej zaś strony kojarzy się z wartościowaniem, ocenianiem, a także dokonywaniem wyborów, które powinny być przywilejem wszystkich mieszkańców województwa.

„Życie” najpełniej łączy kolejne elementy egzystencji człowieka, od narodzin, poprzez szkołę i dalszą edukację, pierwszą pracę, rozwój kariery i samorealizację, aż w końcu spokojną starość. Wizja ta powinna być odczytywana indywidualnie, ale skierowana jest do wszystkich mieszkańców regionu niezależnie od wieku. Młodym mieszkańcom regionu stworzone zostaną szanse na odpowiadający aspiracjom rozwój, a osobom starszym godne warunki do spędzania jesieni życia. Województwo warmińsko – mazurskie będzie regionem, w jeszcze większym stopniu niż obecnie, przyjaznym dla ludzi młodych niezależnie od wykształcenia. Każdy powinien mieć możliwość podnoszenia swoich kwalifikacji, zaś najlepsi muszą być przygotowani do konkurencji o miejsca pracy w rozwojowych i innowacyjnych branżach.

Wizja rozwoju województwa warmińsko – mazurskiego oparta została o obszary strategicznej interwencji. Zgodność ze strategią w tym zakresie opisano w podrozdziale III.4. niniejszego opracowania. Spójność Strategii Rozwoju Gminy Orneta na lata 2023 – 2030 ze strategią rozwoju województwa warmińsko – mazurskiego w odniesieniu do celów zaprezentowano w ujęciu tabelarycznym.

Tabela 55. Spójność Strategii Rozwoju Gminy Orneta na lata 2023 – 2030 ze Strategią Warmińsko – Mazurskie 2030

Cele szczegółowe i obszary wspierające SOR	Cele operacyjne Strategii Rozwoju Gminy Orneta																				
	I								II					III							
	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	6	7	
Cel szczegółowy I KOMPETENCJE PRZYSZŁOŚCI																					
Użyteczne kwalifikacje i kompetencje	x	x	x	x	x	x	x	x													
Nowoczesne usługi	x	x	x	x	x	x	x	x													
Profesjonalne organizacje	x	x	x	x	x	x	x	x													
Cel szczegółowy II INTELIGENTNA PRODUKTYWNOŚĆ																					
Satysfakcjonująca praca									x	x	x	x	x								
Inteligentna specjalizacja									x	x	x	x	x								
Wysoka konkurencyjność									x	x	x	x	x								
Cel szczegółowy III KREATYWNA AKTYWNOŚĆ																					
Inspirująca twórczość	x	x	x	x	x	x	x														
Efektywna współpraca	x	x	x	x	x	x	x														
Ukształtowana tożsamość	x	x	x	x	x	x	x														
Cel szczegółowy IV: MOCNE FUNDAMENTY																					
Silny kapitał społeczny	x	x	x	x	x	x	x	x													
Optymalna infrastruktura rozwoju															x	x	x	x	x	x	
Wyjątkowe środowisko przyrodnicze															x	x	x	x	x	x	

Źródło: opracowanie własne

III.9. SYSTEM REALIZACJI STRATEGII

Strategia Rozwoju Gminy Orneta na lata 2023 – 2030 jest dokumentem planistycznym, określającym potencjały rozwoju całej gminy i preferowane kierunki działań instytucji publicznych oraz innych niż publiczne podmiotów życia gospodarczego i społecznego gminy, takich jak podmioty gospodarcze, organizacje pozarządowe. Od ich aktywności w sferze pozyskiwania funduszy na rozwój i działalność również a może przede wszystkim będzie zależał stopień realizacji celów strategicznych. Dlatego proces realizacji strategii przebiegał będzie zgodnie z zasadami Partnerstwa, otwartości i jawności zamierzeń i realizowanych działań.

Wszystkie działania inicjowane i realizowane w ramach strategii muszą być oparte o zasadę zrównoważonego rozwoju oznacza, że rozwój społeczny i gospodarczy gminy miejsko – wiejskiej Orneta nie może pozostawać w konflikcie z interesami ochrony środowiska i ładu przestrzennego. Projektowane działania muszą zatem uwzględniać potrzeby przyszłych pokoleń, dlatego nie mogą naruszać równowagi przyrodniczej i przestrzennej Gminy.

III.9.1 SYSTEM EWALUACJI I MONITOROWANIA STRATEGII

Ocena stopnia wdrażania strategii realizowana jest na dwóch płaszczyznach:

- 1) ocenie *ex post* w zakresie dotychczas wykonanych zadań,
- 2) ocenie *ex ante* w zakresie nowych obszarów strategicznych i nowych zadań do realizacji.

Ocena ex post – stopień realizacji celów strategicznych

Ewaluacja *ex post* jest oceną działań zrealizowanych w określonym przedziale czasowym. Oceny dokonuje się na podstawie oszacowania efektywności działań przez realizację wskaźników:

- a) celów,
- b) przedsięwzięć

na podstawie działań monitoringowych koordynowanych przez samorząd lokalny, w ścisłej współpracy z organizacjami społecznymi, biznesem i innymi instytucjami związanymi z rozwojem społecznym, ekonomicznym, turystycznym Miasta i Gminy Orneta.

Ocena ex ante – planowane przedsięwzięcia

Ocena *ex ante* dotyczy operacji, które są dopiero w fazie planowania i podejmowania decyzji o ich realizacji. Potrzeba przeprowadzania tego typu ewaluacji powstaje w sytuacji, gdy:

- w wyniku realizacji polityk lokalnych, regionalnych, krajowych pojawiają się nowe możliwości realizacji obszarów strategicznych,

- zaistnieje potrzeba skoordynowania działań zapisanych w strategii z innymi dokumentami branżowymi,
w tym Planem Zagospodarowania Przestrzennego, Wieloletnim Planem Inwestycyjnym,
- inne zewnętrzne czynniki wpłyną na zmianę sytuacji społeczno - gospodarczej Miasta i Gminy, system wzajemnych powiązań, w tym działań Partnerskich.

Zmiany dokonywane w strategii powinny wpisywać się w ramy określone w dokumencie programowym, być celowe i efektywne dla rozwoju społeczno - gospodarczego Miasta i Gminy Orneta.

System monitorowania strategii

System monitorowania stopnia realizacji strategii obejmuje:

- ocenę aktywności poszczególnych sektorów, instytucji w realizacji założeń strategicznych,
- ocenę stopnia wdrożenia założeń strategii,
- diagnozę nowych możliwości rozwojowych, rozwiązań technologicznych, organizacyjnych mogących mieć istotny wpływ na rozwój gminy,
- identyfikację zagrożeń i słabych stron, które mogą hamować rozwój społeczno - gospodarczy gminy, oraz wprowadzanie nowych obszarów przedsięwzięć kluczowych, zapobiegających zagrożeniom,
- angażowanie społeczeństwa i sektora biznesu do wdrażania strategii poprzez wspieranie w pozyskiwaniu środków finansowych na rozwój, angażowanie do prac ewaluacyjnych, projektów strategicznych samorządu.

Organem odpowiedzialnym wdrażanie i monitorowanie Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Orneta jest Burmistrz, który realizuje swoje zadania poprzez wyznaczonych pracowników, lub opcjonalnie zespół odpowiedzialny za realizację poszczególnych zadań.

Tabela 56. Plan monitoringu Strategii

L.p.	Działanie	Termin	Podmiot odpowiedzialny
1.	Przyjęcie Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Orneta	2022	Rada Miasta i Gminy Orneta
2.	Realizacja zadań strategicznych	2023 - 2030	Burmistrz Miasta i Gminy Orneta
3.	Monitoring strategii - corocznie	2025 – 2030	Burmistrz Miasta i Gminy

		do końca marca każdego roku	Orneta
4.	Ewaluacja i wprowadzanie zmian do strategii	2025 – 2030 co najmniej co dwa lata	Burmistrz Miasta i Gminy Orneta
5.	Opracowanie i zatwierdzenie końcowego raportu ewaluacyjnego	2030	Burmistrz Miasta i Gminy Orneta

Źródło: opracowanie własne w uzgodnieniu z Urzędem Miejskim w Ornecie

Wskaźniki monitorowania strategii

Określa się wskaźniki monitorowania strategii na poziomie celów szczegółowych, skatalogowane w podrozdziale III.3. Strategii na poziomie każdego celu szczegółowego, jako „wskaźniki realizacji”. Sugeruje się weryfikację katalogu wskaźników o wskaźniki, które zostaną określone we Wspólnej Liście Wskaźników Kluczowych dla projektów finansowanych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego dla nowej perspektywy finansowej. Na poziomie celów głównych określa się wskaźniki monitorowania celów określone w tabeli poniżej.

Cel strategiczny	Wskaźnik realizacji
	Sposób pomiaru i jednostka miary
Poprawa jakości życia mieszkańców, szeroka oferta usług społecznych i rozwinięta aktywność społeczna	Zmiana liczby mieszkańców Badanie roczne, procent / przyrostu spadku w stosunku do roku poprzedniego
	Odsetek dzieci objętych opieką żłobkową i wychowaniem przedszkolnym (% w stosunku do populacji)
	Liczba wyświadczonych usług zdrowotnych (w skali roku)
	Nowo zarejestrowane organizacje pozarządowe na 10 tys. Mieszkańców (w skali roku)
Rozwój przedsiębiorczości i zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej Gminy Orneta	Liczba nowo rejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej (w skali roku)
	Procentowy udział liczby osób bezrobotnych do osób w wieku produkcyjnym (% w stosunku do populacji)

Strategia Rozwoju Gminy Orneta na lata 2023 – 2030

	Liczba osób prowadzących działalność gospodarczą na 1000 ludności (% w stosunku do populacji)
Wysoka jakość zamieszkania poprzez atrakcyjność przestrzenną i czyste środowisko w Gminie Orneta	Liczba kilometrów dróg / ścieżek rowerowych zbudowanych / zmodernizowanych w skali roku (km w roku)
	Procentowy udział odpadów komunalnych zebranych selektywnie w stosunku do ogółu odpadów (% w skali roku)
	Liczba połączeń komunikacji zbiorowej (liczba dostępnych rocznie)

III.10. DZIAŁANIA INFORMACYJNE I PROMOCYJNE

Stopień realizacji strategii uzależniony jest od aktywności wszystkich Podmiotów w życiu społeczno - gospodarczego Gminy w działaniach zgodnych z wyznaczonymi kierunkami rozwoju i przede wszystkim w skuteczności pozyskiwania środków finansowych na rozwój.

Działania informacyjno-promocyjne kierowane będą do:

- jednostek organizacyjnych gminy oraz podmiotów realizujących zadania samorządu gminnego,
- podmiotów gospodarczych i organizacji zrzeszających przedsiębiorców,
- organizacji pozarządowych, nieformalnych grup społecznych i liderów lokalnych.

Powyższe grupy będą również angażowane do przedsięwzięć realizowanych w Partnerstwie z samorządem lokalnym, a także zachęcane do inicjowania własnych przedsięwzięć partnerskich.

Treść Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Orneta dostępna będzie:

- 1) w wersji papierowej – w punkcie informacyjnym i sekretariacie Urzędu Miasta i Gminy w Orniecie,
- 2) na stronie internetowej Gminy Orneta: <http://www.orneta.pl> oraz na stronie BIP Gminy Orneta: <http://orneta-umig.bip-wm.pl/>

III.11. PROCES PRZYGOTOWANIA STRATEGII

Proces przygotowania strategii i szczegółowy harmonogram prac określone zostały w umowie zawartej w dniu 1 września 2021 roku, która określiła harmonogram prac. Prace planistyczne poprzedzono przygotowaniem diagnozy obszaru, która została zakończona w grudniu 2021 roku i była uaktualniana o dane statystyczne i informacje źródłowe do końca stycznia 2022 roku. Przeprowadzono również badanie ankietowe on-line i wywiady pogłębione w formie wywiadów eksperckich.

Diagnoza była na bieżąco konsultowana z przedstawicielami samorządu lokalnego, a wnioski z diagnozy zaprezentowane podczas spotkania konsultacyjnego w grudniu 2021 roku pozwoliły na dokonanie analizy SWOT, opracowanie drzewa problemów i ogólnie określonej wizji rozwoju gminy miejsko – wiejskiej Orneta.

W miesiącach grudzień 2021 roku – styczeń 2022 roku, przeprowadzone zostały warsztaty strategiczne z grupami roboczymi, których przedstawiciele reprezentowali sektor publiczny, społeczny i gospodarczy. Na tej podstawie określono cele strategiczne, operacyjne i główne kierunki działań. Zadania i projekty do strategii zgłaszane były przez przedstawicieli Gminy, jednostek organizacyjnych, organizacji pozarządowych w grudniu 2021 roku – styczniu 2022 roku i w całości zostały wpisane do Planu Strategicznego. Pomimo indywidualnych zaproszeń nie został zgłoszony żaden projekt przez sektor biznesowy.

Część merytoryczna Strategii została przygotowana przez zespół ekspercki. Wykonawcy, stworzyli Strategię w oparciu o obowiązujące przepisy prawa i dostępne uregulowania wewnętrzne Gminy Orneta, określające kierunki rozwojowe Gminy Orneta. Dokument w wersji do konsultacji społecznych został przekazany Gminie Orneta w połowie lutego 2022 roku.